

สภาปฏิรูปแห่งชาติ

พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

วาระปฏิรูปที่ ๒๕ : ระบบการบริหารจัดการทรัพยากร : การปฏิรูป
กลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ชื่อเรื่อง	สถาปณัฐรูปแห่งชาติ วาระปณัฐรูปที่ ๒๕ : ระบบการบริหารจัดการทรัพยากร : การปณัฐรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
เลขประจำหนังสือ	ISBN : 978 – 974 – 9614 – 95 - 2
ปีที่พิมพ์	กรกฎาคม ๒๕๕๘
จำนวนหน้า	๑๒๒ หน้า
จำนวนพิมพ์	๒,๐๐๐ เล่ม
จัดทำโดย	สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสถาปณัฐรูปแห่งชาติ ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐ โทร ๐ ๒๒๔๔ ๒๕๓๖ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๕๒๘
พิมพ์ที่	สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐ โทร ๐ ๒๒๔๔ ๒๑๑๗ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๑๒๒

คำนำ

สภาปฏิรูปแห่งชาติได้ปฏิบัติภารกิจตามที่กำหนดในมาตรา ๒๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๕๗ กล่าวคือ “...ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่างๆ ...” นอกจากการวิเคราะห์และกำหนด “วิสัยทัศน์และอนาคตประเทศไทย” สำหรับระยะเวลาประมาณ ๒๐ ปี ในอนาคต เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการกำหนดประเด็น และแนวทางการปฏิรูปในด้านต่างๆ แล้ว สภาปฏิรูปแห่งชาติยังได้ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อสนเทศ ตลอดจนประมวลความรู้ ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ รวมถึงประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ โดยได้ดำเนินการต่อเนื่อง ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม หยิบยกขึ้นกำหนดเป็นวาระปฏิรูปที่สำคัญๆ รวม ๓๗ วาระปฏิรูป และเป็นวาระพัฒนาที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องภายหลังจากการปฏิรูปแล้ว อีก ๖ วาระพัฒนา

วาระปฏิรูปและวาระพัฒนาทั้งหมด ได้ผ่านความเห็นชอบของสภาปฏิรูปแห่งชาติ และได้นำเสนอไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการตามสมควรต่อไปแล้ว

เอกสารฉบับนี้เป็นประมวลรายงานการปฏิรูปที่ ๒๕ เรื่อง การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดำเนินการโดยคณะกรรมการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งสภาปฏิรูปแห่งชาติ ได้จัดรวบรวมเพื่อเผยแพร่สำหรับประโยชน์สาธารณะสืบไป

สภาปฏิรูปแห่งชาติ

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
รายงานสรุป	๑
รายงานเรื่อง การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	๑๙
๑. ข้อเท็จจริง ประเด็นปัญหาการบริหารจัดการและกรอบหลักในการปฏิรูป กลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	๑๙
๒. การศึกษาเพื่อปฏิรูปโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสม	๓๖
๓. การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	๕๒
๔. การศึกษาเพื่อจัดทำร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ.	๕๙
๕. การปรับปรุงกฎ ระเบียบที่มีอยู่แล้ว และที่จะต้องมีเพิ่มเติม	๗๗
๖. การจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับประเทศและระดับลุ่มน้ำ	๙๐
๗. การจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน	๑๐๕
๘. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๑๑๑
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก ก ร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ.	๑๒๓
ภาคผนวก ข คณะกรรมาธิการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะอนุกรรมาธิการและที่ปรึกษาอนุกรรมาธิการปฏิรูปการจัดการ ทรัพยากรน้ำ	๑๕๒

รายงานสรุป
เรื่อง การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ*

๑. หลักการและเหตุผล

ทรัพยากรน้ำมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งการอุปโภคบริโภค การทำเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ และการคมนาคมขนส่งทางน้ำ รวมทั้งยังมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสัตว์และการรักษาระบบนิเวศ ในอดีตประเทศไทยเคยมีน้ำใช้อย่างไม่จำกัด แต่สถานการณ์ปัจจุบันซึ่งประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการใช้น้ำมีมากขึ้น ขณะที่มีการทำลายป่าต้นน้ำอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม มีการชะล้างพังทลายของดิน แหล่งน้ำต้นน้ำเก็บกักได้น้อยลง ส่งผลให้ประเทศเกิดภาวะขาดแคลนน้ำ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศได้นำมาสู่ปัญหาน้ำหลากท่วมในฤดูฝน ทำความเสียหายแก่ชุมชนและพื้นที่เพาะปลูกหลายพื้นที่ นอกจากนี้ การขยายตัวของชุมชนและอุตสาหกรรมยังส่งผลให้เกิดปัญหามลภาวะทางน้ำอย่างน่าวิตก ซึ่งล้วนแต่มีผลกระทบต่อเนื่องไปถึงการใช้ประโยชน์น้ำในทุกมิติ

การจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ อุทกภัยและคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมอย่างเป็นรูปธรรมนั้นต้องมีการดำเนินการในหลายๆ ด้านอย่างบูรณาการ แต่ที่ผ่านมาการบริหารจัดการน้ำของประเทศยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ ตั้งแต่นโยบายของรัฐบาลซึ่งไม่ชัดเจน ไม่เป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ ไม่มีแผนแม่บทและมาตรการอันแสดงถึงยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาทุกด้านอย่างเป็นรูปธรรมในแต่ละลุ่มน้ำ ขาดกลไกการบริหารจัดการของหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากและกระจายอยู่ตามกระทรวงต่างๆ ทำให้การปฏิบัติงานไม่เป็นเอกภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการสาธารณภัยและภาวะวิกฤต นอกจากนี้ ประเทศยังขาดกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่จะกำหนดแนวทางการบริหารจัดการน้ำในภาพรวม แบ่งอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่เกี่ยวข้องไม่ให้ซ้อนทับและมีความเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน แม้ว่าจะมีกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำหลายฉบับ แต่ต่างก็มีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้ที่แตกต่างกันเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่ ทำให้ข้อกำหนดในกฎหมายบางส่วนซ้ำซ้อน ขัดแย้งและไม่เชื่อมโยงกัน อีกทั้ง ยังมีช่องว่างและไม่ครอบคลุมการปฏิบัติภารกิจที่จำเป็นทั้งหมดในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งขาดการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ดังกล่าว และความมุ่งหวังให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์สามารถจัดการให้น้ำใช้อย่างเพียงพอทั่วถึงตามศักยภาพของพื้นที่ มีการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้การพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถป้องกันและแก้ไขภัยธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับน้ำและมลพิษทางน้ำที่เกิดขึ้นให้บรรเทาหรือกำจัดจนหมดไป โดยให้ทุกส่วนของสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีเอกภาพ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คณะกรรมาธิการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

* รายงานนี้จัดทำโดยคณะกรรมาธิการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้ผ่านความเห็นชอบของสภาปฏิรูปแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘ และได้นำเสนอคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๘

และพิจารณาเสนอวาระปฏิรูปที่ ๒๕ : ระบบการบริหารจัดการทรัพยากร เรื่อง การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล ยั่งยืน ทัวถึงและเป็นธรรม

๒. ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน

กลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาในทุกระดับ ทุกมิติ ทั้งในภาวะปกติและในภาวะวิกฤติอย่างบูรณาการที่เป็นรูปธรรม ซึ่งต้องมีการดำเนินการในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาและปรับปรุงแหล่งน้ำ การจัดสรรน้ำ การพัฒนาและส่งเสริมการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์อันนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของประชาชน สนับสนุนให้มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องจึงต้องดำเนินการอย่างครบถ้วน รอบด้าน โดยพิจารณาบทวนทั้งจากเรื่องราวในอดีตและแนวโน้มความเป็นไปได้ในอนาคตเพื่อสร้างความเชื่อมโยงและกำหนดขั้นตอนการปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

๒.๑ ปัญหาด้านนโยบายและแผนหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของภาครัฐ

แม้ว่ารัฐบาลแต่ละสมัยได้กำหนดนโยบายด้านทรัพยากรน้ำไว้บ้าง แต่ยังไม่ชัดเจน ไม่เป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ เพราะมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาหรือจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมเป็นหลัก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดสรรน้ำบนพื้นฐานของความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงยังอยู่ในวงแคบ ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในแต่ละยุคสมัย และอยู่ภายใต้การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐไม่กี่หน่วยงาน โดยที่ภาคประชาชนไม่มีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจวางแผนด้วย นับได้ว่ายังไม่มีแผนแม่บทและมาตรการอันแสดงถึงยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาทุกด้านอย่างบูรณาการที่เป็นรูปธรรมในแต่ละลุ่มน้ำเพื่อให้หน่วยงานปฏิบัติและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ

๒.๒ ปัญหาด้านการจัดการองค์กร

๒.๒.๑ กลไกการทำงานระหว่างหน่วยงานยังไม่เป็นระบบและมีเอกภาพเท่าที่ควร

ประเทศไทยมีหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรวมหลายสิบหน่วยงาน ภายใต้หลายกระทรวง บางหน่วยงานมีหน้าที่แบบไม่ใช่ภารกิจหลัก บางหน่วยงานมีหน้าที่ทำงานโครงการหลายประเภท หลายวัตถุประสงค์ หลายพื้นที่ บางหน่วยงานมีบทบาทหลักแต่เนื่องงานไปคาบเกี่ยวกับหน่วยงานอื่น หรือบางงานมีหน่วยงานรับผิดชอบมากเกินไปส่งผลให้การดำเนินงานซ้ำซ้อน ขาดการประสานและการบูรณาการการทำงานตามภารกิจ อาทิ การเตือนภัย การพัฒนาแหล่งน้ำ การบริหารจัดการน้ำ การบูรณะฟื้นฟูแหล่งน้ำ การจัดระบบป้องกันน้ำท่วม การจัดหาอุปโภคบริโภค และระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ เป็นต้น

นอกจากนี้ หน่วยงานของรัฐยังมีปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการประสานความร่วมมือเพื่อจัดการสาธารณภัยและภาวะวิกฤติ เนื่องจากขาดการบูรณาการการบริหารจัดการระหว่างหน่วยงานของรัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้การแก้ไขปัญหาไม่มีเจ้าภาพที่ชัดเจน

๒.๒.๒ กลไกคณะกรรมการระดับนโยบายที่มีอยู่ไม่สามารถผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลไกของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ที่ตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ปี ๒๕๕๐ มี องค์ประกอบที่ค่อนข้างใหญ่ ขาดความคล่องตัวในการทำงาน และมีอำนาจหน้าที่ไม่ครอบคลุมภารกิจสำคัญ เช่น ไม่ได้กำหนดให้เป็นหน่วยงานพิจารณาอนุมัติแผนงานหรือโครงการ และงบประมาณอย่างบูรณาการ ก่อนเสนอคณะรัฐมนตรีทำให้ไม่สามารถผลักดันแผนนโยบายการบริหารจัดการน้ำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒.๓ กลไกคณะกรรมการในระดับพื้นที่ไม่สามารถผลักดันให้มีแผนงาน / โครงการในพื้นที่ (Bottom up) ได้

คณะกรรมการลุ่มน้ำที่เป็นกลไกภายใต้ กนช. ได้รับงบประมาณค่อนข้างจำกัด และมีอำนาจหน้าที่เพียงประสานการจัดทำแผนและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทำให้ไม่สามารถผลักดันแผนงานที่สอดคล้องกับนโยบายบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของท้องถิ่นได้

๒.๒.๔ ปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำเชิงพื้นที่และท้องถิ่น

อปท. มีหลายประเภท หลายขนาด ซึ่งมีศักยภาพแตกต่างกัน และในการถ่ายโอนภารกิจไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของศักยภาพดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานในภายหลัง

๒.๓ ปัญหาด้านงบประมาณ

ปัญหาด้านงบประมาณเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ สามารถสรุปได้ ๓ ประเด็น คือ

๒.๓.๑ งบประมาณมีจำกัดและค่อนข้างคงที่

ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น มีระยะเวลาการเกิดสาธารณภัยและภาวะวิกฤตยาวนานขึ้น และมีความถี่ของการเกิดบ่อยขึ้น แต่งบประมาณเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศที่จัดสรรให้แก่หน่วยงานต่างๆ ในแต่ละปีค่อนข้างคงที่และมีอย่างจำกัด ทำให้การบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างจำกัด ไม่ครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ของประเทศ

๒.๓.๒ การจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานต่างๆ ยึดตามที่หน่วยงานเคยได้รับ

ปัญหานี้มีความสอดคล้องกับปัญหาที่ได้กล่าวในหัวข้อที่ ๒.๓.๑ กล่าวคือ การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ซึ่งเป็นการจัดสรรงบประมาณรายกระทรวงและกรมต่างๆ โดยยึดจากกรอบงบประมาณเดิม ธรรมเนียมปฏิบัติเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติมา โดยไม่พิจารณาจากปัญหาที่แท้จริงในภาพรวมด้านทรัพยากรน้ำของประเทศ ทำให้การแก้ไขปัญหาของแต่ละหน่วยงานในแต่ละพื้นที่ไม่สมบูรณ์หรือไม่ครบถ้วน

๒.๓.๓ การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การใช้งบประมาณทำได้ค่อนข้างยาก ไม่มีประสิทธิผลที่ชัดเจน

จากปัญหาการขาดการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ และปัญหาการจัดสรรงบประมาณทำให้มีการใช้งบประมาณเพื่องานประเภทเดียวกันแต่ต่างหน่วยงานซ้ำซ้อนกัน และขาดงบประมาณสำหรับการดำเนินการในงานบางประเภท ซึ่งการติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานในลักษณะนี้ทำได้ยากขาดตัวชี้วัดในการประเมินผลประสิทธิภาพการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นเรื่องที่ทำได้ยากเช่นกัน

๒.๔ ปัญหาด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ การขาดกฎหมายแม่บทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ปัจจุบันประเทศไทยยังขาดกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่จะกำหนดแนวทางการบริหารจัดการน้ำในภาพรวม พร้อมทั้งการแบ่งอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่เกี่ยวข้องไม่ให้ทับซ้อนกัน อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีความพยายามผลักดัน (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการเชื่อมโยงองค์กรและภารกิจที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มาแล้ว ๕ ครั้ง แต่เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ

๒.๔.๒ กฎหมายบางส่วนล้าสมัย ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กฎหมายหลายฉบับยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม ที่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาการปล่อยของเสียลงในแม่น้ำลำคลอง น้ำเน่าเสีย เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ ในหลายๆ ท้องที่ ในขณะที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับน้ำบางฉบับมีผลบังคับใช้นานกว่า ๕๐ - ๖๐ ปี โดยไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาให้เหมาะสม จึงทำให้การบังคับใช้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เกิดช่องว่างทางกฎหมาย จากการศึกษารวบรวมข้อมูลพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำสามารถแยกออกเป็นกฎหมายทั่วไป กฎหมายเฉพาะ และหากจะจำแนกตามกิจกรรมหลักเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์ การจัดสรรทรัพยากรน้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำแล้ว มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมอยู่ด้วยกันมากกว่า ๕๐ ฉบับ ซึ่งในแต่ละกิจกรรมของการจัดการทรัพยากรน้ำ ต้องมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ โดยมีหน่วยงานปฏิบัติงานภายในกรอบที่กฎหมายแต่ละฉบับกำหนดไว้ จึงเป็นปัญหาทางกฎหมายที่มีลักษณะกระจายตัวกัน ทำให้การจัดการทรัพยากรน้ำไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเท่าที่ควร

๒.๕ ปัญหาด้านข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการน้ำและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน

หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งต่างก็ดำเนินการในกิจกรรมที่อาจมีลักษณะงานเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน จึงทำให้มีข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานที่แต่ละหน่วยงานต่างจัดทำขึ้น มีความซ้ำซ้อน ซึ่งนอกจากจะเป็นข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกันแล้ว ยังยากต่อการชี้วัดความถูกต้องของข้อมูลจากแต่ละแหล่งข้อมูลด้วย

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำตามลุ่มน้ำต่างๆ ของประเทศและทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของแต่ละหน่วยงานจะมีการทำหรือจัดสร้างเป็นระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลอนุกรมเวลาต่างๆ เพื่อให้มีข้อมูลดิจิทัลที่มีรายละเอียดทั้งด้านตำแหน่ง ทิศทางและพื้นที่ ข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา มีฐานข้อมูลทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ประกอบกันอย่างสมบูรณ์ เพื่อความสะดวกในการเรียกค้นและนำมาวิเคราะห์ แต่ส่วนใหญ่ข้อมูลต่างๆ ก็เป็นเพียงข้อมูลภายในของแต่ละหน่วยงานที่ไม่มีการเชื่อมโยงหรือทำให้มีการปฏิสัมพันธ์เชิงข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่จัดทำข้อมูล และยังไม่มีการบูรณาการข้อมูล ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการจัดทำข้อมูลประเภทเดียวกันขึ้น เป็นเหตุให้เกิดความสิ้นเปลืองงบประมาณ และที่สำคัญส่งผลให้ขาดข้อมูลที่ครบถ้วนสำหรับรัฐบาลนำไปใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทำให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรื่องทรัพยากรน้ำไม่สามารถตอบสนองความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำต่างๆ ของประเทศ

นอกจากนี้ ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลของภาคประชาชน นับเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ควรพิจารณาแก้ไข เนื่องจากเป็นการปิดกั้นการพัฒนาความรู้พื้นที่ที่ประชาชนควรได้รับ และส่งผลโดยตรงต่อการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการเตรียมรับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น

๒.๖ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

การบริหารจัดการน้ำในอดีตซึ่งทรัพยากรน้ำมีอย่างไม่จำกัดนั้น เป็นการกำหนดนโยบายแบบบนลงล่าง (Top – Down Policy) กล่าวคือ หน่วยงานหรือผู้บริหาร ผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ เป็นผู้กำหนดนโยบายแล้วส่งการไปยังหน่วยงานปฏิบัติทั้งในระดับชาติและในระดับลุ่มน้ำ โดยไม่ได้รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน จวบจนถึงปัจจุบัน ศักยภาพทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรน้ำที่พึงใช้ได้ (Supply Side) มีอยู่อย่างจำกัด เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการ (Demand Side) จึงทำให้เกิดคำถามและปัญหาการใช้ทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ เป็นต้นว่า ด้านความคุ้มค่า การแก่งแย่งน้ำ ความสมดุลในการใช้น้ำต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู และรักษาสภาพแวดล้อมให้คงความยั่งยืน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) จึงเข้ามามีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการน้ำในยุคปัจจุบัน และเกิดการผลักดันให้เป็นไปในรูปแบบจากล่างขึ้นบน (Bottom – Up Policy) ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นที่ยอมรับ เกิดขึ้นได้จริงและตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

๓. ประเด็นการศึกษา ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

๓.๑ ศึกษาสภาพปัญหา ข้อเท็จจริง ข้อมูลและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทรัพยากรน้ำในปัจจุบันและอนาคต ประเด็นปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ฯลฯ

๓.๒ ศึกษาองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่หลายสิบหน่วยงาน และอยู่ภายใต้หลายกระทรวง มีจุดอ่อน – จุดแข็ง เกี่ยวกับการทำงานเป็นอย่างไร

๓.๓ ศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายที่ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องตลอดจนการผลักดันกฎหมายแม่บทในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ควรเร่งรัดดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผลโดยเร็ว

๓.๔ ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อสนับสนุนให้การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตอบสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

๓.๕ ศึกษาเพื่อปฏิรูปการ จัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำสำหรับใช้ขับเคลื่อนในระดับประเทศ ระดับลุ่มน้ำ และในเชิงพื้นที่ที่สำคัญ ได้แก่

- แนวคิดและหลักเกณฑ์สำคัญในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท
- ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ ในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำแต่ละด้านที่สอดคล้อง

กับภูมิสังคม

- ยุทธศาสตร์สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สัมฤทธิ์ผล

๓.๖ ศึกษาเพื่อหาช่องทางจัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนเพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ประโยชน์ข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

ทั้งนี้ มีกรอบความคิดรวบยอดในการศึกษาการปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังเอกสารแนบ

กรอบความคิดรวบยอด

การศึกษากฎปฎิบัติการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

๑) องค์การที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบันสามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

๒) การปฏิรูประบบโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

- ระดับชาติ
- ระดับลุ่มน้ำ
- ระดับลุ่มน้ำสาขา
- ระดับพื้นที่

๓) การปรับปรุงหน่วยงานปฏิบัติการให้สอดคล้องกับโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่

๑) การบูรณาการข้อมูลข่าวสาร

๒) การพัฒนาระบบศูนย์ข้อมูลทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

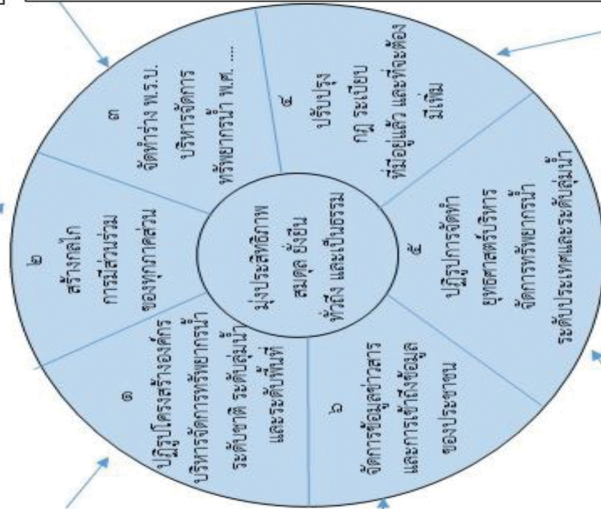
๑) หลักคิด - หลักทำในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒) แนวคิดและหลักเกณฑ์สำคัญในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท

๓) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

- เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ
- เพื่อจัดการปัญหาอุทกภัย
- เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพน้ำและแหล่งน้ำ

๔) ยุทธศาสตร์สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สัมฤทธิ์ผล

๑) สร้างหลักคิดของกบกรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน

๒) ส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรลุ่มน้ำและลุ่มน้ำสาขา

๓) สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการน้ำ

๑) ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมาย

๒) หลักการพื้นฐานในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

๓) องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

- คณะกรรมการลุ่มน้ำแห่งชาติ (กชช.) และสำนักงาน กชช.
- คณะกรรมการลุ่มน้ำและหน่วยงาน
- องค์กรผู้ใช้น้ำ

๔) กองทุนทรัพยากรน้ำ

๕) การจัดสรรทรัพยากรน้ำ

๖) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤติ

๗) การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำ

๘) การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ

๙) ความรับผิดชอบทางแพ่ง

๑๐) บทกำหนดโทษ

๑๑) บทเฉพาะกาล

๑) กฎหมายที่มีอยู่สมควรปรับปรุง

๒) กฎหมายที่ควรตราเพิ่ม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา

๓) แนวทางการปรับปรุงกฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

๔. วิธีการพิจารณาศึกษาวิเคราะห์

การศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขั้นตอนการศึกษาโดยรวมและในแต่ละประเด็น ดังนี้

๔.๑ จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งคือ “คณะอนุกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำ” โดยให้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาศึกษา วิเคราะห์ จัดทำแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ การจัดสรรทรัพยากรน้ำ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและอำนาจหน้าที่อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการหรือประธานกรรมการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มอบหมาย

๔.๒ ศึกษาเอกสารทางวิชาการ ข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจากรายงานฉบับต่างๆ ที่จัดทำโดยคณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ

๔.๓ ศึกษาจากข้อมูลของหน่วยงาน ซึ่งคณะอนุกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำ เชิญมาร่วมให้ข้อมูล ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (คปก.) กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมโยธาธิการและผังเมือง เป็นต้น รวมทั้งนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเด็น

๔.๔ ศึกษาข้อมูลจากเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานภาครัฐ สื่อมวลชน และตัวแทนภาคประชาชนจากกลุ่มน้ำต่างๆ

๕. สรุปผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการศึกษาทบทวนข้อมูลต่างๆ ตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยพิจารณาจากเอกสาร รายงาน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ เช่น กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย วุฒิสภา กรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น รวมทั้งเอกสารทางวิชาการของนักวิชาการผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านทรัพยากรน้ำหลายท่าน การจัดสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนของพื้นที่ลุ่มน้ำ การได้รับข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ และจากการหารือร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของประเทศ คือ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้ง คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายแห่งชาติ กรมทรัพยากรน้ำ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตลอดจนนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรน้ำสามารถประมวลปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศได้เป็น ๓ ประเด็นหลัก ได้แก่

๑. นโยบายของรัฐบาลในแต่ละสมัยยังขาดความชัดเจน เป็นการกำหนดนโยบายในลักษณะจากบนลงล่าง ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ ไม่มีแผนแม่บทและไม่มีมาตรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการที่เป็นรูปธรรม

๒. หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่แก้ไขปัญหาเรื่องน้ำมีหลายหน่วยงานกระจายอยู่ตามกระทรวงต่างๆ งานบางอย่างมีการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน ขาดกลไกการบริหารจัดการที่เป็นเอกภาพ การปฏิบัติงานมักไม่สอดคล้องประสานกัน งานบางประเภทไม่มีเจ้าภาพหรือผู้รับผิดชอบที่แท้จริงทำให้การทำงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไม่เกิดประสิทธิภาพตามที่ต้องการ

๓. ยังไม่มีกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ แม้ว่าจะมีกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำหลายฉบับ แต่ต่างก็มีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้

ต่างกัน ทำให้ข้อกำหนดในกฎหมายบางส่วนซ้ำซ้อน ขัดแย้ง ไม่เชื่อมโยงกัน อีกทั้งยังมีช่องว่างและไม่ครอบคลุม การปฏิบัติภารกิจที่จำเป็นทั้งหมด รวมทั้งขาดการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ดังกล่าว และความมุ่งหวังให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ สามารถจัดการให้น้ำใช้อย่างพอเพียงทั่วถึงตามศักยภาพของพื้นที่ มีการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด ภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถป้องกันและแก้ไขภัยธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับน้ำ และมลพิษทางน้ำที่เกิดขึ้น ให้บรรเทาหรือกำจัดจนหมดสิ้น โดยให้ทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นทางการอันหนึ่งอันเดียวกัน คณะกรรมาธิการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงได้พิจารณาเสนอแนวทางเรื่อง “การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ” ครอบคลุมการปฏิรูปรวม ๖ ด้าน ได้แก่

๑. การพิจารณาปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ ตลอดจนการปรับพันธกิจหน่วยงานปฏิบัติการให้สอดคล้องกับโครงสร้างองค์กรรูปแบบใหม่
๒. การสร้างกลไกให้ประชาชนและทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
๓. การผลักดันกฎหมายแม่บทบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
๔. การปรับปรุงกฎ ระเบียบ ที่มีอยู่แล้ว และที่จะต้องมีการเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ด้านบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
๕. การจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อการแก้ไขปัญหาเชิงเทคนิคและเชิงพื้นที่ ในมิติต่างๆ

๖. การบริหารจัดการข้อมูล และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชน

นอกจากนี้ ยังได้นำเสนอร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวม กำหนดอำนาจหน้าที่องค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้ทับซ้อนและมีความเชื่อมโยงกัน โดยคณะกรรมาธิการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้พิจารณาทบทวน (ร่าง) พระราชบัญญัติ ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ที่เคยมีการศึกษาในอดีตของกรมทรัพยากรน้ำและฉบับของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (ฉบับประชาชนเข้าชื่อ) โดยนำมาเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย และประมวลเข้าร่วมกับความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำ ซึ่งได้มาจากการสัมมนา รวมทั้งข้อคิดเห็นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แล้วจึงได้ยกร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันวางหลักเกณฑ์และมาตรการ ในการรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงน้ำ ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศได้อย่างบูรณาการ มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับ นำมาสู่ความยั่งยืนของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศต่อไป

๖. ข้อเสนอประเด็นการปฏิรูป และแนวทางดำเนินการ

จากประเด็นการศึกษาที่กำหนด (ข้อ ๓) และสรุปผลการพิจารณาศึกษา (ข้อ ๕) มีประเด็น การปฏิรูปทั้งที่เป็นประเด็นหลักและประเด็นรองและแนวทางดำเนินการ ๖ ประการ ได้แก่

๖.๑ การปฏิรูปโครงสร้างองค์กรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

๖.๑.๑ องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติ

- ให้มี “คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ” เรียกโดยย่อว่า “กนช.”

ประกอบด้วย

- นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ
- ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง
- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้รับการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาจากผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิควิศวกรรมทรัพยากรน้ำ ด้านนิติศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านผังเมือง ด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม และด้านสังคม เสนอต่อคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกินหกคน และให้ กนช. เลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิคนหนึ่งเป็นรองประธาน กนช.
- ผู้แทนผู้ใช้น้ำจากกลุ่มน้ำจำนวนไม่เกินหกคน ซึ่งได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่คณะกรรมการลุ่มน้ำ
- ให้เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นเลขานุการ กนช.
- ให้ กนช. มีอำนาจหน้าที่สำคัญ ดังนี้
  - กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติ โดยคำนึงถึงแผนยุทธศาสตร์ระดับลุ่มน้ำ ทั้งในภาวะปกติและในภาวะวิกฤต แล้วเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ
  - กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และให้คำแนะนำการดำเนินการตามนโยบายแผนยุทธศาสตร์ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต
  - กำกับ ติดตาม และตรวจสอบแผนการใช้งบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
  - ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือของคณะกรรมการลุ่มน้ำและองค์กรผู้ใช้น้ำ
  - ฯลฯ
- ให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ขึ้นเป็นหน่วยงานระดับกรม มีฐานะเป็นนิติบุคคล สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยให้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขาธิการ กนช. และมีเลขาธิการสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติมีหน้าที่ควบคุมดูแลซึ่งราชการในสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการ กนช. มีอำนาจหน้าที่สำคัญ ดังนี้
  - ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อจัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เสนอคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
  - ควบคุม กำกับดูแล การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนด
  - ประสานการปฏิบัติงานของหน่วยงานปฏิบัติต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
  - กำกับ ดูแล ระบบสารสนเทศทรัพยากรน้ำ
  - จัดทำแผนงบประมาณประจำปีในการดำเนินงานของ กนช. และคณะกรรมการลุ่มน้ำ
  - ฯลฯ

๖.๑.๒ องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับลุ่มน้ำ

การกำหนดลุ่มน้ำให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ระบบนิเวศ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และวิถีชีวิตของประชาชน

- เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดลุ่มน้ำแล้ว ให้ กนช. แต่งตั้งคณะกรรมการประจำลุ่มน้ำนั้นไม่เกินยี่สิบเก้าคน ประกอบด้วย
  - ผู้แทนส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำจำนวนไม่เกินแปดคนเป็นกรรมการ
  - ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลุ่มน้ำนั้นซึ่งคัดเลือกกันเองจำนวนไม่เกินแปดคนเป็นกรรมการ
  - ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำนั้นซึ่งคัดเลือกกันเองจำนวนไม่เกินแปดคนเป็นกรรมการ โดยให้มีผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำที่เป็นเกษตรกรอย่างน้อยกึ่งหนึ่ง
  - ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หรือเป็นผู้แทนสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวนไม่เกินห้าคนเป็นกรรมการให้คณะกรรมการลุ่มน้ำเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานกรรมการและเลือกกรรมการอีกสองคนเป็นรองประธานกรรมการ
- ให้มีหน่วยงานระดับกองทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือกลุ่มลุ่มน้ำ
- ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยทั่วไปในลุ่มน้ำ ดังต่อไปนี้
  - จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท การบริหารจัดการลุ่มน้ำทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต เสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ โดยต้องคำนึงถึงศักยภาพของลุ่มน้ำ
  - ในกรณีเกิดภาวะวิกฤตในระดับลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำดำเนินการตามแผนภาวะวิกฤตที่วางไว้
  - กำหนดขอบเขตและพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาภายในลุ่มน้ำ และแต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา เสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ
  - ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมตัวและเสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา
  - ให้ความเห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรน้ำของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา
  - สำรวจและกำหนดขอบเขตพื้นที่แหล่งต้นน้ำอันควรรอนุรักษ์และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ
  - ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรน้ำเพื่อประกอบการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการพัฒนาระบบสารสนเทศทรัพยากรน้ำ
  - กรณีการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องพิจารณาร่วมกันและเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ
  - ประสานความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
  - ฯลฯ

๖.๑.๓ องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับพื้นที่ คือลุ่มน้ำสาขาในเขตท้องที่
ที่คณะกรรมการลุ่มน้ำกำหนดตามที่เห็นสมควร

องค์ประกอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา ประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ
ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนภาคประชาสังคม โดย จำนวน คุณสมบัติ
หลักเกณฑ์ และวิธีการแต่งตั้งให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาที่มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- จัดทำแผนปฏิบัติการลุ่มน้ำสาขาเสนอต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำ
- จัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำ
- กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรน้ำขององค์กรผู้ใช้น้ำและระหว่างองค์กร
ผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำสาขาเสนอต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำให้ความเห็นชอบ

- ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงาน
อื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำสาขา

- ส่งเสริมและสนับสนุนประกาศกำหนดการรวมตัวเป็นเครือข่ายขององค์กรผู้ใช้น้ำ
รวมทั้งเสริมสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำสาขา

- ฯลฯ

๖.๒ การจัดทำร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... มีเหตุผลและ
ความจำเป็น และสรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ ดังนี้

๖.๒.๑ เหตุผลและความจำเป็นของการยกร่างพระราชบัญญัติ

ทรัพยากรน้ำเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และ
สิ่งแวดล้อม ประกอบกับในหลักการตามรัฐธรรมนูญกำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา
และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและ
ทางชีวภาพอย่างสมดุลยั่งยืนและเป็นธรรม ดังนั้น จึงสมควรให้มีกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการในการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงน้ำ การบริหาร
จัดการน้ำ การคุ้มครอง การอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ และการฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำ
การจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำ การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการส่งเสริมสนับสนุน
การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในแต่ละลุ่มน้ำ ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ
ทั่วประเทศระดับชาติและระดับลุ่มน้ำ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำเพื่อให้การบริหาร
จัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นเอกภาพ เกิดธรรมาภิบาล มีความสมดุล ยั่งยืน
ทั่วถึง และเป็นธรรม รวมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรน้ำอันเป็นอันตรายต่อ
สุขภาพและคุณภาพชีวิตเพื่อให้ประชาชนดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงจำเป็นต้อง
ตราพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ....

๖.๒.๒ สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ

ร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... มีสาระสำคัญ สามารถ
สรุปได้ดังนี้

๑) ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมาย มีรายละเอียดดังนี้

- ความสัมพันธ์กับกฎหมายอื่น
- ขอบเขตนियามคำว่าทรัพยากรน้ำ

๒) หลักการพื้นฐานทั่วไปในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

- หลักการทรัพยากรร่วม
- หลักการรับประกันสิทธิของประชาชนในการใช้น้ำขั้นพื้นฐาน
- หลักการสิทธิชุมชน
- หลักธรรมาธิบาลของรัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

๓) องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กำหนดให้มืองค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เป็น ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ ระดับลุ่มน้ำสาขา และระดับพื้นที่ เพื่อเป็นกลไกสนับสนุน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของภาคีผู้มีส่วนได้เสียจากภาคส่วนต่างๆ รวมทั้ง การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไปสู่ระดับพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) และกำหนดให้จัดตั้ง สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติขึ้นเป็นหน่วยงานระดับกรม มีฐานะเป็นนิติบุคคล สังกัดสำนัก นายกรัฐมนตรี โดยให้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขาธิการ กนช.

- คณะกรรมการลุ่มน้ำ และกำหนดให้มีหน่วยงานระดับกอง ทำหน้าที่ เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือกลุ่มลุ่มน้ำ

- คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา ปฏิบัติหน้าที่ในเขตท้องที่ที่คณะกรรมการลุ่มน้ำ

กำหนดตามที่เห็นสมควร

- องค์กรผู้ใช้น้ำ เกิดจากรวมตัวกันของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน

๔) กองทุนทรัพยากรน้ำ ภายในสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

๕) การจัดสรรทรัพยากรน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

- การแบ่งประเภทการใช้น้ำ
- กิจการที่ต้องขออนุญาตใช้น้ำ

๖) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต มีรายละเอียดดังนี้

- แผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต
- คณะบัญชาการในภาวะวิกฤตรุนแรง
- อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดภาวะวิกฤต

๗) การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

- เขตอนุรักษ์และพื้นที่ทรัพยากรน้ำ หรือเขตอนุรักษ์และพื้นที่แหล่งต้นน้ำ
- บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- มาตรการอื่นๆ

๘) การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

- อำนาจในการเข้าไปตรวจสอบ การตรวจค้น ยึด อาัยต์ เกี่ยวกับการทำความผิด
- อำนาจในการออกคำสั่งทางปกครอง

๙) ความรับผิดชอบทางแพ่ง กำหนดให้ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อกระทำโดยผิด

กฎหมายทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำ หรือใช้ทรัพยากรน้ำโดยไม่มีสิทธิตามกฎหมาย ผู้นั้นต้อง รับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

๑๐) บทกำหนดโทษ มีรายละเอียดดังนี้

- บททั่วไป
- โทษปรับทางปกครอง
- โทษทางอาญา

๑๑) บทเฉพาะกาล

๖.๓ การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ประกอบด้วย

๖.๓.๑ การสร้างหลักคิดของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ดี มีรายละเอียดดังนี้

- การบริหารจัดการแบบบูรณาการ ทั้งในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่
- มีการพัฒนาแผนการทำงานร่วมกัน การประชุมความร่วมมือของทุกภาคส่วน

ที่เกี่ยวข้อง

- ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน และส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตนเอง

๖.๓.๒ การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรลุ่มน้ำและลุ่มน้ำสาขา ตามโครงสร้างใหม่ เพื่อให้คณะกรรมการลุ่มน้ำและคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขามีบทบาทและอำนาจหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงควรปรับปรุงอำนาจหน้าที่และเพิ่มกลไกเสริมความเข้มแข็งด้วยการจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำ

๖.๓.๓ การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ตามโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ ได้กำหนดให้มี “องค์กรผู้ใช้น้ำ” ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนโดยมีวัตถุประสงค์ให้เข้ามาร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ร่วมทำการศึกษาเพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา
- ร่วมคิดหายุทธศาสตร์หรือวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้น

กับชุมชน

- ร่วมวางนโยบายหรือกำหนดแผนงานโครงการหรือกิจกรรม
- ร่วมตัดสินใจบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

อย่างโปร่งใสและเป็นธรรม

- ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำให้มี

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

- ร่วมขับเคลื่อนปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการหรือกิจกรรมให้บรรลุ

เป้าหมายที่กำหนดไว้

- ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรม

ที่ทำไว้ทั้งที่ภาครัฐและเอกชนดำเนินการให้ใช้ประโยชน์ได้ยืนนานตลอดไป

๖.๔ ปฏิรูปการจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับประเทศและระดับลุ่มน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

๖.๔.๑ สร้างหลักคิด - หลักทำในการบริหารจัดการน้ำ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

- น้ำคือชีวิต
- ทรงให้ความสำคัญกับน้ำ ต้องมีพอเพียง
- เราต้องเรียนรู้ธรรมชาติ... และใช้เป็นครูที่จะสอนเรา
- ยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็น “หลักคิด” และ “หลักทำ”

๖.๔.๒ สร้างแนวคิดและหลักเกณฑ์สำคัญในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท

- ต้องเข้าใจธรรมชาติ รู้ทัน และยอมรับธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน
- กรอบยุทธศาสตร์ต่างๆ ให้ยึดตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ยึดหลักความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ตามหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจ
- ต้องส่งเสริมองค์ความรู้การบริหารจัดการน้ำให้กับชุมชนทั้งในสภาวะปกติและ
- ต้องมีการจัดทำแผนแม่บท การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำและระดับ

เป็นหลัก

พอเพียง”

สภาวะวิกฤต

พื้นที่

๖.๔.๓ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ต้องมีความชัดเจนสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและความเป็นจริง ทั้งด้านเทคโนโลยีและภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ มีสาระในประเด็นสำคัญ ดังนี้

- ๑) ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ประกอบด้วย
  - ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค
  - ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร
  - ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุตสาหกรรม
- ๒) ยุทธศาสตร์เพื่อจัดการปัญหาอุทกภัย ประกอบด้วย
  - ยุทธศาสตร์ “สู้ภัย”
  - ยุทธศาสตร์ “ปรับตัว”
  - ยุทธศาสตร์ “หลบภัย”
- ๓) ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพน้ำและแหล่งน้ำ ประกอบด้วย
  - ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาน้ำเน่าเสีย
  - ยุทธศาสตร์อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและฟื้นฟูแหล่งน้ำ
  - ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาการรุกตัวของน้ำทะเล

๖.๔.๔ ยุทธศาสตร์สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สัมฤทธิ์ผล ประกอบด้วย

- ยุทธศาสตร์สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการ
- ยุทธศาสตร์สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำเพื่อพัฒนา
- ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็ง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้กับองค์กรต่างๆ

คุณภาพชีวิต

ในลุ่มน้ำ

๖.๕ การปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่มีอยู่แล้ว และที่จะต้องมีเพิ่มเติม

การที่ประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไม่บรรลุเป้าหมายนั้น จากการศึกษาพบว่า กฎหมายเป็นส่วนสำคัญด้านหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาหลายด้าน สมควรต้องมีการปรับปรุง กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

๖.๕.๑ กฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่มีอยู่ควรปรับปรุง ประกอบด้วย

- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลทางน้ำและการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- การปรับปรุงข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก
- การแก้ไขปัญหาด้านความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายและการประสานงานกัน

ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๖.๕.๒ กฎหมายที่ควรตราเพิ่มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ประกอบด้วย การจัดทำร่างกฎหมายว่าด้วยการแก้ไขการรुक้าที่สาธารณะ

๖.๕.๓ แนวทางการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

- ปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับน้ำในด้านใดด้านหนึ่งที่ยังมีผลบังคับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ที่ได้ร่างขึ้น
- พิจารณายกเลิก กฎหมาย กฎ ระเบียบที่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน
- ควบคุมความซ้ำซ้อนของกฎหมาย กฎ ระเบียบ และหน่วยงานที่จะบังคับใช้ให้เหลือน้อยที่สุด รวมทั้งต้องปรับปรุงให้มีความชัดเจนในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างผู้ปฏิบัติงานและระหว่างหน่วยงานด้วยกันเอง

- ควรเพิ่มโทษในบทลงโทษของกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวกับน้ำให้หนักขึ้น และให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

- สมควรปรับปรุง แก้ไขบทลงโทษทางแพ่งเกี่ยวกับน้ำให้เป็นบทลงโทษทางอาญา เนื่องจากทรัพยากรน้ำเป็นเรื่องราวของความผิดที่กระทบต่อทรัพย์สินของส่วนรวม ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น ควรพิจารณาเพิ่มโทษให้รุนแรงขึ้น

- ควรแก้ไขบทลงโทษที่ก่อให้เกิดความสับสนกัน เนื่องจากบทบัญญัติที่มีอยู่ในกฎหมายต่างฉบับกันที่มีการลงโทษไม่เหมือนกันต่างๆ ที่เป็นการกระทำผิดอย่างเดียวกัน

๖.๖ การบริหารจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน

มีการบูรณาการข้อมูลทรัพยากรน้ำและการพัฒนาระบบศูนย์ข้อมูลทรัพยากรน้ำแห่งชาติ มีรายละเอียดดังนี้

๖.๖.๑ การบูรณาการข้อมูลทรัพยากรน้ำ มีหลักการดังนี้

- เนื้อหาของข้อมูล ได้แก่ กำหนดมาตรฐานกลาง หลักเกณฑ์การเก็บ การจัดทำหมวดหมู่ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำให้เป็นระบบเดียวกัน และเป็นข้อมูลที่มีความละเอียดเพียงพอต่อการนำไปใช้งาน

- ระบบการเชื่อมโยง ให้ทุกหน่วยงานเก็บข้อมูลเดียวกันในระบบเดียวกัน สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้ โดยควรมีศูนย์ประสานข้อมูลต่างๆ จากทุกหน่วยงาน

- ระบบการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้องค์กรภาครัฐซึ่งจะเป็นหน่วยงานกลางทำหน้าที่วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลรวมซึ่งมีความซับซ้อนเพื่อในการแสดงผลในเชิงแผนภาพเป็นแบบอัตโนมัติ

- การเผยแพร่ข้อมูล การนำไปใช้ประโยชน์ รวบรวม เผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับน้ำและภัยพิบัติจากน้ำที่เป็นปัจจุบันตลอดเวลาในรูปแบบที่เข้าใจง่าย โดยสื่อทุกรูปแบบอย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ที่ง่ายต่อการสืบค้นทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่

๖.๖.๒ การพัฒนาระบบศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำแห่งชาติ รัฐควรจัดให้มีระบบการบริหารจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำในรูปแบบศูนย์ปฏิบัติการกลาง ทำหน้าที่รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล และเผยแพร่ข้อมูลแก่บุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

- กำหนดเป้าหมายและวางแผนการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารสนเทศน้ำของประเทศ โดยรัฐต้องวางแผนและบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรมและเบ็ดเสร็จแทนการบริหารแบบต่างคนต่างทำ

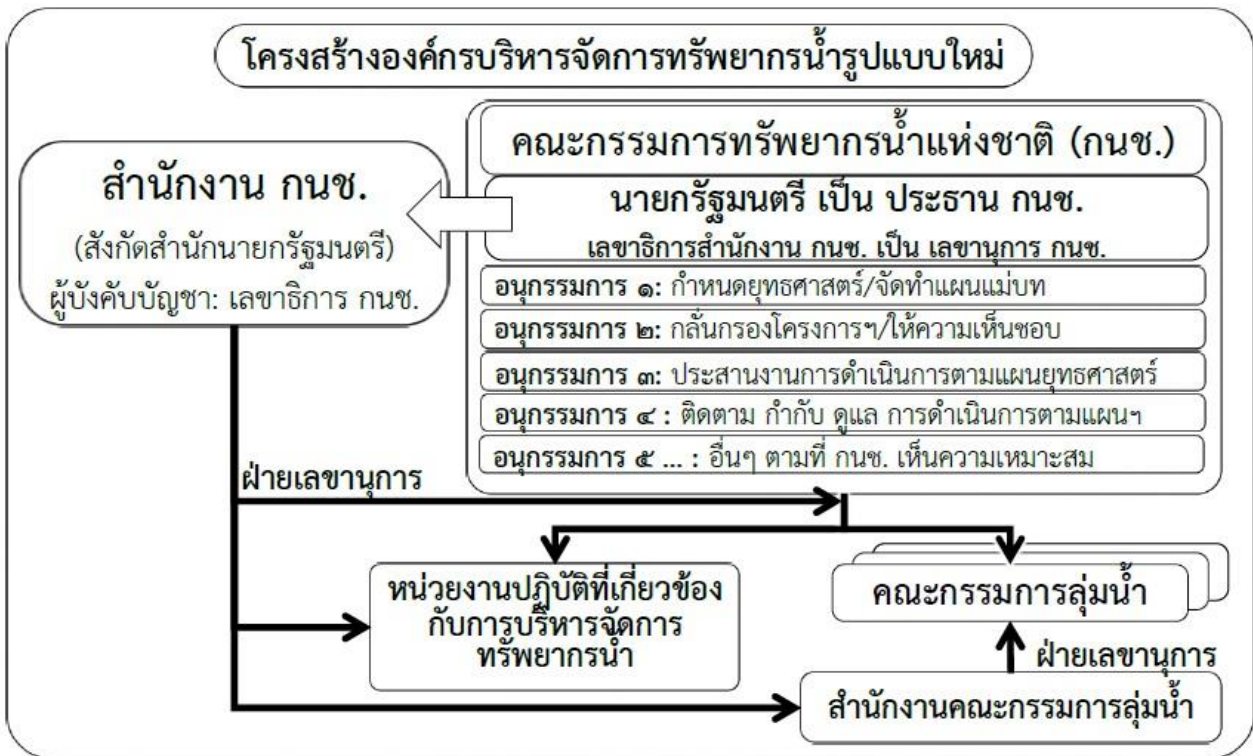
- กำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ การจัดการสารสนเทศด้านน้ำเพื่อให้ทุกภาคส่วนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง

๗. ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้จากประเด็นการปฏิรูป (ข้อ ๖) ผลลัพธ์ที่สำคัญ ได้แก่

๑) ได้องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทุกระดับให้มีความเชื่อมโยงโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของภาคีผู้มีส่วนได้เสียจากภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไปสู่ระดับพื้นที่ให้ร่วมคิดร่วมทำ

๒) ได้พระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวม กำหนดอำนาจหน้าที่องค์กรที่เกี่ยวข้องให้มีความเชื่อมโยงกัน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตประชาชนในปัจจุบัน วางหลักเกณฑ์และมาตรการในการรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงน้ำ ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

๓) ได้หลักและข้อกำหนดการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาของแต่ละลุ่มน้ำและของประเทศได้อย่างบูรณาการ มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ นำมาสู่ความยั่งยืนของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศต่อไป

ภาพรวมองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่

๔) ได้หลักคิด - หลักทำ และกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ ที่มีความชัดเจน สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและความเป็นจริง ทั้งด้านเทคโนโลยีและสภาพภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องยึดเป็นหลักดำเนินการต่อไป

๕) ได้แนวทางในการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่มีอยู่แล้วซึ่งมีปัญหาหลายด้าน และที่ต้องมีการจัดทำเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา

๖) ได้หลักการและกระบวนการบริหารจัดการข้อมูลและวิธีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนที่เป็นระบบเพื่อให้ทุกภาคส่วนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการร่วมกัน

๗) ผลลัพธ์ที่ได้ตาม ๑) ถึง ๖) ดังกล่าว จะส่งผลให้

- แผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต่างๆ มีการบูรณาการตามลำดับความสำคัญ สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและประชาชน นำไปสู่การแก้ปัญหาทุกด้านได้อย่างเป็นระบบ

- การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

- ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชน จะมีส่วนร่วมคิดและร่วมขับเคลื่อนการแก้ปัญหาทรัพยากรน้ำรูปแบบต่างๆ ในแต่ละลุ่มน้ำและระดับประเทศ

๘. ตัวชี้วัดความสำเร็จตามผลลัพธ์ของการปฏิรูป (ข้อ ๗) ตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่

๑) ข้อเสนอการปฏิรูปเรื่องกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีการดำเนินการอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะให้กฎหมายแม่บท “(ร่าง) พระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ....” มีผลใช้บังคับภายในรัฐบาลชุดปัจจุบัน

๒) มีการจัดตั้งองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่ และดำเนินการตามกลไกตามที่เสนอแนะไว้

๓) ข้อเสนอการปฏิรูปหลักคิด – หลักทำ ตลอดจนกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำและแผนแม่บทมีการดำเนินการทั้งระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

๔) กลไกการบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ต่างๆ สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ มีสาระสำคัญและรายละเอียดของแต่ละประเด็นที่จะปฏิรูปอยู่ในรายงานการศึกษาเรื่อง การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ พร้อมด้วยร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ....

รายงาน

เรื่อง การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ*

๑. ข้อเท็จจริง ประเด็นปัญหาการบริหารจัดการและกรอบหลักในการปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

น้ำเป็นทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งการอุปโภคบริโภค การทำเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม การผลิตไฟฟ้า การคมนาคมขนส่งทางน้ำ การท่องเที่ยวและกีฬา รวมทั้งยังมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสัตว์และการรักษาระบบนิเวศ ในอดีตประเทศไทยเคยมีน้ำใช้อย่างไม่จำกัด แต่สถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกขณะ มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการใช้น้ำมีมากขึ้น ขณะที่มีการทำลายป่าต้นน้ำอย่างต่อเนื่อง มีการชะล้างพังทลายของดิน แหล่งน้ำต้นเขินเก็บกักได้น้อยลง ส่งผลให้ประเทศเกิดภาวะขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกได้นำมาสู่ปัญหาน้ำหลากท่วมในฤดูฝน ทำให้ความเสียหายแก่ชุมชน และพื้นที่เพาะปลูกหลายพื้นที่ นอกจากนี้ การขยายตัวของชุมชนและอุตสาหกรรมยังส่งผลให้เกิดปัญหามลภาวะทางน้ำอย่างน่าวิตก ซึ่งล้วนแต่มีผลกระทบต่อเนื่องไปถึงการใช้ประโยชน์น้ำในทุกมิติ

๑.๑ สถานปัญหาและสถานการณ์ทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน

ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำในประเทศไทย แบ่งได้เป็น ๓ ประเด็นหลัก คือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหาน้ำท่วมและปัญหาน้ำเสีย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑.๑.๑ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ

ปัญหาการขาดแคลนน้ำเป็นปัญหาที่เกิดจากปริมาณน้ำ (Supply) ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ (Demand) โดยมีสาเหตุหลายประการ แยกได้เป็น สาเหตุจากธรรมชาติ จากมนุษย์ และจากการบริหารจัดการ ดังนี้

๑) สถานการณ์การขาดแคลนน้ำในภาคการใช้น้ำต่างๆ

(๑) น้ำอุปโภคบริโภค

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ คนไทยร้อยละ ๘๙.๙ เข้าถึงน้ำดื่มสะอาดแต่ยังมีความขาดแคลนในพื้นที่ชนบทบางแห่ง ได้แก่ พื้นที่สูงและพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๘ อัตราการเข้าถึงน้ำสะอาดในเขตเมืองลดลงเล็กน้อย และในเขตชนบทลดลงจากร้อยละ ๙๑ เป็นร้อยละ ๘๗

อัตราการเข้าถึงน้ำดื่มสะอาดที่ลดลงเกิดจากปัญหาการถ่ายโอนภารกิจ การจัดหาและจัดการน้ำประปาไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งบางแห่งยังไม่พร้อม ทั้งนี้ ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านทั่วประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ จำนวน ๗๐,๓๗๒ หมู่บ้าน ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (กชช. ๒๕) แสดงให้เห็นว่ายังมีถึงหมู่บ้านที่ไม่มีระบบประปาอีกจำนวนมาก กระจายอยู่ในภาคต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ ๑ - ๑

* รายงานนี้จัดทำโดยคณะกรรมการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้ผ่านความเห็นชอบของสภาปฏิรูปแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘ และได้นำส่งคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ตารางที่ ๑-๑ จำนวนหมู่บ้านที่ไม่มีระบบประปาภาค

ภาค	จำนวนหมู่บ้านที่ไม่มีระบบประปา ปี พ.ศ. ๒๕๕๖
ภาคเหนือ	๑,๓๗๔
ภาคกลาง	๗๙๘
ภาคตะวันออก	๖๙๓
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๓,๓๘๑
ภาคใต้	๑,๒๔๔
รวม	๗,๔๙๐

ที่มา : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๕๗

นอกจากนี้ คุณภาพน้ำดื่มเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญและต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น ทั้งนี้ ข้อมูลการเฝ้าระวังโรคของกระทรวงสาธารณสุขชี้ว่า โรคที่เกิดจากน้ำเป็นสื่อ อาทิ อูจจาระร่วง บิด ไทฟอยด์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอูจจาระร่วงเฉียบพลันยังไม่มีแนวโน้มลดลง ดังนั้น จึงควรมีการพิจารณาถึงการพัฒนาคุณภาพน้ำดื่มให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานทั้งในเขตเมืองและชนบท และควรขยายการใช้น้ำประปาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

(๒) น้ำเพื่อการเกษตร

ภาคการเกษตรมีปริมาณการใช้น้ำมากกว่าร้อยละ ๗๕ ของปริมาณการใช้น้ำทั้งหมด โดยแบ่งการใช้น้ำผิวดิน ในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน (ดังแสดงในตารางที่ ๑ - ๒) ดังนี้

- พื้นที่เกษตรในเขตชลประทานเป็นการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ผ่านระบบชลประทานหรือสถานีสูบน้ำ โดยพื้นที่เกษตรในเขตชลประทานจะมีการเพาะปลูกพืช ถั่วเหลืองที่มีการใช้น้ำปริมาณมาก โดยเฉพาะในพื้นที่โครงการเจ้าพระยาใหญ่ ซึ่งพบว่า ในเขตชลประทานทั่วประเทศ ๓๐.๒๒ ล้านไร่ ได้จัดสรรน้ำให้ได้ถึงแปลงนา จำนวน ๖๕,๐๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยลุ่มน้ำที่มีการจัดสรรน้ำในเขตชลประทานที่มากที่สุด ได้แก่ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ท่าจีน น่าน ชี มูล และปิง

ตารางที่ ๑-๒ การใช้น้ำเพื่อการเกษตร รายลุ่มน้ำ

(หน่วย : ล้านลูกบาศก์เมตร)

รหัส / ลุ่มน้ำ	น้ำท่า		น้ำที่จัดสรรเพื่อ การชลประทาน	ความต้องการ เกษตรนอกเขต ชลประทาน	
	ธรรมชาติ	ฝน			แล้ง
๐๑. สาละวิน	๑๑,๔๑๙	๘,๑๐๘	๓,๓๑๒	๒๒๗	๓๔๓
๐๒. โขง (เหนือ)	๖,๕๒๒	๕,๗๐๗	๘๑๕	๖๘๓	๙๔๕
๐๒. โขง (อีสาน)	๓๐,๖๔๒	๒๖,๘๑๒	๓,๘๓๐	๑,๙๖๙	๔,๙๑๓
๐๓. ก๊ก	๔,๒๖๔	๓,๑๖๘	๑,๐๙๖	๙๙๙	๕๐๔
๐๔. ซี	๑๖,๔๐๕	๑๒,๖๙๗	๓,๗๐๗	๔,๙๘๙	๔,๑๖๘
๐๕. มูล	๒๙,๑๗๒	๒๒,๙๒๙	๖,๒๔๓	๔,๔๔๔	๘,๓๙๒
๐๖. ปิง	๑๑,๑๘๗	๖,๘๘๐	๔,๓๐๗	๔,๓๙๖	๑,๗๔๘
๐๗. วัง	๑,๘๗๔	๑,๕๘๐	๒๙๔	๖๗๐	๒๒๔
๐๘. ยม	๕,๒๖๑	๔,๑๓๐	๑,๑๓๑	๓,๐๘๙	๑,๘๕๐
๐๙. น่าน	๑๗,๔๕๔	๑๑,๙๙๑	๕,๕๖๓	๖,๐๑๗	๒,๒๐๖
๑๐. เจ้าพระยา	๔,๒๒๕	๒,๗๕๖	๑,๔๗๙	๑๐,๙๓๓	๙๖๔
๑๑. สะแกกรัง	๑,๔๗๙	๑,๓๒๙	๑๕๑	๖๐๐	๖๖๕
๑๒. ป่าสัก	๕,๐๙๖	๔,๒๑๕	๘๘๒	๒,๐๐๑	๑,๖๓๑
๑๓. ท่าจีน	๓,๒๔๗	๒,๐๑๓	๑,๒๓๔	๗,๐๑๙	๙๕๘
๑๔. แม่กลอง	๒๒,๑๓๙	๑๓,๘๓๗	๘,๓๐๒	๔,๐๕๗	๒,๐๔๔
๑๕. ปราณบุรี	๘,๕๕๔	๖,๒๓๗	๒,๓๐๗	๑,๒๐๗	๒๖๖
๑๖. บางปะกง	๓,๔๔๑	๓,๑๗๗	๒๖๔	๓,๔๕๖	๘๐๖
๑๗. โตนเลสาบ	๒,๔๔๒	๒,๐๑๙	๔๒๒	๑๗๔	๖๓๙
๑๘. ชายฝั่งทะเลตะวันตก	๑๘,๒๔๒	๑๔,๑๑๙	๔,๑๒๓	๗๒๖	๓,๙๑๐
๑๙. เพชรบุรี	๒,๙๔๖	๒,๑๓๖	๘๑๐	๑,๒๔๖	๓๔๖
๒๐. ชายฝั่งทะเลตะวันออก	๔,๐๔๖	๒,๕๔๕	๑,๕๐๑	๑,๐๖๗	๑,๕๑๗
๒๑. ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	๒๘,๒๐๔	๑๑,๘๗๔	๑๖,๓๓๐	๓,๑๕๒	๓,๕๒๘
๒๒. ตาปี	๑๔,๒๓๙	๘,๒๑๖	๖,๐๒๓	๒๐๗	๑,๙๘๑
๒๓. ทะเลสาบสงขลา	๔,๔๔๘	๑,๔๑๔	๓,๐๓๔	๑,๓๐๗	๑,๐๖๐
๒๔. ปัตตานี	๓,๔๖๒	๑,๔๐๒	๒,๐๖๐	๗๙	๔๙๐
๒๕. ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	๒๔,๘๒๗	๑๗,๐๓๒	๗,๗๙๖	๒๘๔	๒,๘๖๔
รวม	๒๘๕,๒๒๗	๑๙๘,๓๑๒	๘๖,๙๑๕	๖๔,๙๙๙	๔๘,๙๖๑

หมายเหตุ : ๑. เป็นน้ำที่จัดสรรได้จากโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในเขตชลประทาน ตามที่มีการเพาะปลูกจริง
๒. เป็นความต้องการน้ำเพื่อป้องกันผลผลิตเสียหายในช่วงฝนทิ้งช่วง คิดเฉพาะการปลูกในฤดูฝนเท่านั้น

ที่มา : กรมชลประทาน, ๒๕๕๗ และกรมทรัพยากรน้ำ, ๒๕๕๗

จากตัวเลขของกรมชลประทาน นับถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ พื้นที่โครงการเจ้าพระยามีการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งมากกว่าร้อยละ ๕๐ ของพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งเดิมในการศึกษาวางแผนพัฒนาปลูกพืชฤดูแล้งควรประมาณร้อยละ ๓๐ ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำเก็บกักในอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์ โดยเฉพาะในปีน้ำน้อย และเป็นผลต่อการใช้งานน้ำในกิจกรรมต่างๆ เช่น การอุปโภคบริโภค การประปา การรักษาระบบนิเวศ การคมนาคมทางน้ำ และการผลักดันน้ำเค็ม เป็นต้น

- พื้นที่นอกเขตชลประทานเป็นการใช้น้ำฝนโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ และบางส่วนสูบน้ำบาดาลและน้ำท่าบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรมีปัจจัยขึ้นกับปริมาณฝน การกระจายของฝน สภาพภูมิประเทศ รวมถึงชนิดพืชและช่วงเวลาปลูก กลุ่มน้ำที่มีความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรนอกเขตชลประทานมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มน้ำมูล โขง (อีสาน) ชี ชายฝั่งทะเลตะวันออก ภาคใต้ฝั่งตะวันออก และภาคใต้ฝั่งตะวันตก ตามลำดับ

ทั้งนี้ กรมพัฒนาที่ดินและกรมชลประทานได้จำแนกพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งในระดับรุนแรง ปานกลาง และน้อย ดังแสดงในรูปที่ ๑ - ๑ สรุปแยกได้ ดังนี้

- ระดับ ๓ หรือ ระดับรุนแรง เกิดมากกว่า ๖ ครั้ง / ๑๐ ปี พื้นที่แล้งระดับนี้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกอ้อยและนาข้าว ซึ่งพืชทั้งสองชนิดมีระดับการใช้น้ำมาก รวมถึงพื้นที่เป็นดินที่มีการระบายน้ำดีมาก กักเก็บน้ำไม่ได้ พบในจังหวัดแพร่ สุโขทัย นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด เป็นต้น

- ระดับ ๒ หรือ ระดับปานกลาง เกิด ๔ - ๕ ครั้ง / ๑๐ ปี พื้นที่แล้งซ้ำซากระดับนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดภัยธรรมชาติ ก่อให้เกิดภัยธรรมชาติ ได้แก่ บางพื้นที่ของจังหวัดนครสวรรค์ สุพรรณบุรี อุทัยธานี พิจิตรโลก ตาก กำแพงเพชร ชัยภูมิ ศรีสะเกษ ขอนแก่น จันทบุรี ชลบุรี ระยอง ปราจีนบุรี สระแก้ว เป็นต้น

- ระดับ ๑ หรือ ระดับน้อย เกิดน้อยกว่า ๓ ครั้ง / ๑๐ ปี พื้นที่แล้งซ้ำซากระดับนี้เกิดจากสาเหตุฝนตกน้อย หรือไม่ตกตามฤดูกาล ก่อให้เกิดปัญหาภัยแล้ง เป็นช่วงปกติของฤดูกาลในประเทศไทย ส่วนใหญ่พบในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือและภาคกลางที่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และพื้นที่ภาคใต้

(๓) น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม

ภาคอุตสาหกรรมของประเทศมีมูลค่าการผลิตในภาคกลางคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๗๕ ของมูลค่ารวมทั้งประเทศ โดยโรงงานและกลุ่มอุตสาหกรรมมีพื้นที่หลักคือ กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง และพื้นที่ภาคตะวันออกซึ่งเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมหลักของประเทศ สำหรับในภาคอื่นๆ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากภาคเกษตรและการผลิตเพื่อใช้ในพื้นที่ โดยเริ่มมีอุตสาหกรรมประเภทรวมกลุ่ม ในภูมิภาค เช่น นิคมอุตสาหกรรมที่จังหวัดลำพูน นครราชสีมา สงขลา เป็นต้น

- กลุ่มอุตสาหกรรมบริเวณกรุงเทพมหานคร และพื้นที่โดยรอบ มีทั้งการรวมกลุ่มเป็นนิคมอุตสาหกรรมและที่ตั้งกระจายอยู่ในพื้นที่ จากการประเมินการใช้น้ำของโรงงานประเภทต่างๆ พบว่า มีความต้องการการใช้น้ำรวมประมาณปีละ ๑,๕๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยส่วนใหญ่ภาคเอกชน

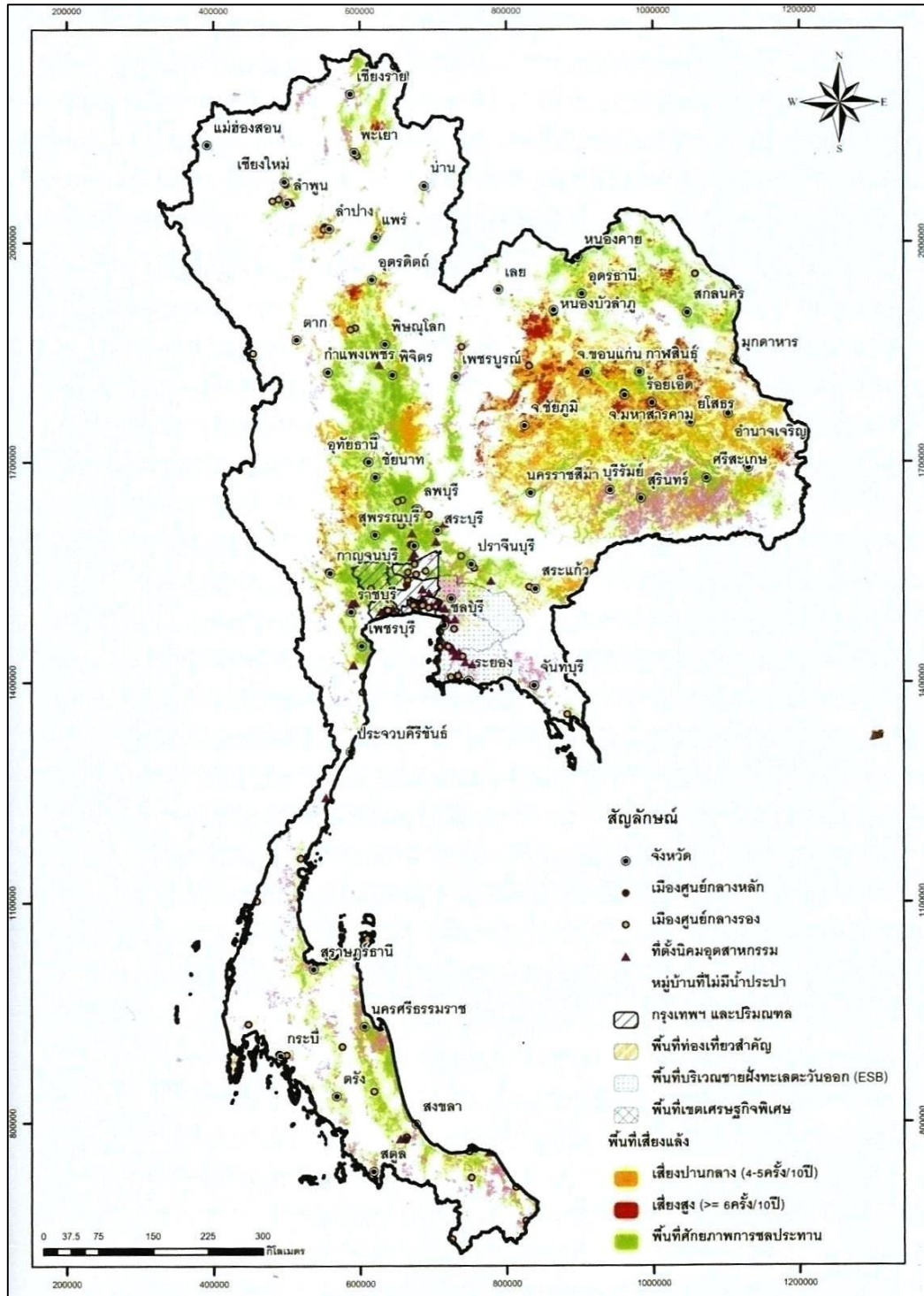
เป็นผู้จัดหาน้ำเอง โดยใช้น้ำบาดาลเป็นส่วนใหญ่ และเปลี่ยนมาใช้น้ำประปาในบางพื้นที่ที่การบริการของการประปาครอบคลุมไปถึง

- กลุ่มอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก มีพื้นที่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อยู่ทั้งในจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง มีการพัฒนาแหล่งน้ำทั้งอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และการสูบน้ำและผันน้ำจากแม่น้ำสำหรับรองรับภาคอุตสาหกรรมและมีระบบท่อส่งน้ำดิบ ซึ่งส่งเพื่อการอุปโภคบริโภค ท่องเที่ยว และอุตสาหกรรม จากการประเมินการใช้น้ำผ่านระบบท่อของบริษัท East Water มีความต้องการการใช้น้ำรวมปีละประมาณ ๒๖๕ ล้านลูกบาศก์เมตร (พ.ศ. ๒๕๕๗) โดยจัดสรรน้ำให้กับนิคมอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ในจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง คิดเป็น ๑๗๘ ล้านลูกบาศก์เมตร และจัดสรรให้กับประปาส่วนภูมิภาค รวมกับการอุปโภคบริโภคด้านอื่นๆ อีก ๘๗ ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวมีแนวโน้มสูงขึ้น อาจส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำรุนแรงได้ในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แสดงตัวเลขความต้องการใช้น้ำในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จำนวน ๔,๒๐๖ ล้านลูกบาศก์เมตร และได้ประเมินความต้องการใช้น้ำในอนาคตครอบคลุมนิคมอุตสาหกรรมและเขตเศรษฐกิจพิเศษ พบว่า ความต้องการน้ำ ในปี พ.ศ. ๒๕๗๐ จำนวน ๗,๕๑๕ ล้านลูกบาศก์เมตร ดังแสดงในตาราง ๑ - ๓ กลุ่มน้ำที่มีความต้องการใช้น้ำสูง ได้แก่ กลุ่มน้ำเจ้าพระยา ท่าจีน และชายฝั่งทะเลตะวันออก ตามลำดับ

(๔) น้ำใช้สำหรับภาคบริการ การท่องเที่ยวและเมืองหลัก

การขยายตัวของภาคบริการของประเทศมีค่อนข้างมาก เป็นการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวและภาคการค้าทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค ทำให้เมืองหลักในภูมิภาค และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีชื่อเสียงระดับโลกมีความต้องการการใช้น้ำเพิ่มขึ้น โดยเป็นความต้องการของประชากรแฝงที่เพิ่มขึ้นทำให้กิจกรรมการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้นจากการใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภคตามปกติ ซึ่งจะต้องมีการวางแผนรองรับการขยายตัวในอนาคต

รูปที่ ๑ - ๑ พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งซ้ำซาก
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๕๗

ตารางที่ ๑ - ๓ ความต้องการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรมปัจจุบันและอนาคต

(หน่วย : ล้านลูกบาศก์เมตร)

ลุ่มน้ำ	ปัจจุบัน	อนาคต		
	พ.ศ. ๒๕๕๗	พ.ศ. ๒๕๖๐	พ.ศ. ๒๕๖๕	พ.ศ. ๒๕๗๐
๐๑. สาละวิน	๑.๐๓	๓.๗๓	๑๕.๗๘	๑๖.๑๔
๐๒. โขง (เหนือ)	๓.๖๑	๔.๑๒	๑๐.๒๕	๑๑.๕๑
๐๒. โขง (อีสาน)	๓๘.๖๐	๔๕.๒๘	๖๕.๐๗	๗๘.๕๘
๐๓. กก	๑๐.๙๔	๑๒.๔๘	๑๕.๕๕	๑๙.๓๘
๐๔. ชี	๖๐.๓๙	๖๘.๙๒	๘๙.๗๒	๑๑๐.๘๖
๐๕. มูล	๑๘๑.๘๘	๒๐๗.๕๖	๒๖๗.๖๐	๓๓๑.๒๗
๐๖. ปิง	๑๐๑.๑๖	๑๑๕.๔๔	๑๔๗.๖๙	๑๘๓.๑๑
๐๗. วัง	๒๔.๙๕	๒๘.๔๗	๓๕.๔๘	๔๔.๒๒
๐๘. ยม	๑๗.๙๙	๒๐.๕๓	๒๕.๕๘	๓๑.๘๘
๐๙. น่าน	๙.๒๙	๑๐.๖๐	๑๓.๒๒	๑๖.๔๗
๑๐. เจ้าพระยา	๑,๙๔๔.๘๓	๒,๒๑๙.๓๗	๒,๗๖๕.๗๔	๓,๔๔๖.๖๒
๑๑. สะแกกรัง	๒.๓๕	๒.๖๘	๓.๓๔	๔.๑๖
๑๒. ป่าสัก	๕๐.๗๘	๕๗.๙๕	๗๖.๐๕	๙๓.๘๒
๑๓. ทำจีน	๗๖๒.๓๘	๘๗๐.๐๑	๑,๐๘๔.๑๘	๑,๓๕๑.๐๙
๑๔. แม่กลอง	๒๕๗.๒๔	๒๙๓.๕๕	๓๖๗.๑๐	๔๕๗.๑๖
๑๕. ปราชินบุรี	๗๑.๖๔	๘๑.๗๕	๑๐๑.๘๘	๑๒๖.๙๖
๑๖. บางปะกง	๖๖.๔๙	๗๕.๘๗	๙๔.๕๕	๑๑๗.๘๓
๑๗. โตนเลสาป	๖.๒๖	๘.๔๒	๑๒.๗๔	๑๔.๙๓
๑๘. ชายฝั่งทะเลตะวันตก	๔๕๕.๘๔	๕๒๑.๔๖	๖๕๒.๐๘	๘๑๑.๖๗
๑๙. เพชรบุรี	๒๓.๔๘	๒๖.๗๙	๓๓.๓๙	๔๑.๖๐
๒๐. ชายฝั่งทะเลตะวันออก	๑๘.๙๒	๒๑.๕๙	๒๖.๙๐	๓๓.๕๒
๒๑. ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	๑๗.๒๘	๑๙.๗๒	๒๔.๕๗	๓๐.๖๒
๒๒. ตาปี	๒๑.๙๗	๒๕.๐๘	๓๑.๒๕	๓๘.๙๔
๒๓. ทะเลสาบสงขลา	๔๑.๕๗	๔๘.๗๑	๖๐.๓๙	๗๔.๙๕
๒๔. ปัตตานี	๔.๓๗	๔.๙๘	๖.๒๑	๗.๗๔
๒๕. ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	๑๑.๑๗	๑๒.๗๕	๑๕.๘๘	๑๙.๗๙
รวม	๔,๒๐๖.๔๑	๔,๘๐๗.๘๒	๖,๐๔๒.๑๙	๗,๕๑๔.๘๓

หมายเหตุ

- ข้อมูลความต้องการใช้น้ำอุตสาหกรรมของกรมโรงงานอุตสาหกรรมและการนิคมอุตสาหกรรม
- ประเมินความต้องการใช้น้ำในอนาคตจากอัตราการเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรม ร้อยละ ๔.๕ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) และความต้องการใช้น้ำของนิคมเขตเศรษฐกิจพิเศษ (คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ)

ที่มา : กรมชลประทาน, ๒๕๕๗ และกรมทรัพยากรน้ำ, ๒๕๕๗

๒) สาเหตุการขาดแคลนน้ำ

สาเหตุการขาดแคลนน้ำ แยกได้เป็นสาเหตุจากธรรมชาติ จากมนุษย์ และจากการบริหารจัดการ ดังนี้

(๑) สาเหตุจากธรรมชาติ

- การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความแห้งแล้ง ซึ่งหากปีใดมีปริมาณฝนตกน้อยและหมดเร็วกว่าปกติหรือไม่ตกตามฤดูกาล ฝนตกไม่กระจายอย่างสม่ำเสมอหรือฝนไม่ตก ทั้งช่วงยาวนาน ย่อมทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำรุนแรงในหลายพื้นที่

- แหล่งเก็บกักน้ำตามธรรมชาติไม่เพียงพอ เช่น ขาดแคลนอ่างเก็บน้ำตามลุ่มน้ำต่างๆ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ แหล่งน้ำ สภาพสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ทำให้น้ำไม่เพียงพอกับความต้องการเพื่อกิจกรรมต่างๆ ในฤดูแล้ง

- คุณสมบัติของดินไม่เหมาะสม เช่น เป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ

(๒) สาเหตุจากมนุษย์

- การเพิ่มขึ้นของประชากร การเจริญเติบโตของชุมชนเมืองและการขยายตัวของเมือง ทำให้ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตร เพื่อการอุปโภคบริโภค และเพื่อกิจกรรมต่างๆ เพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ปริมาณน้ำที่มีและความต้องการการใช้น้ำไม่สมดุลกัน

- การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจที่พร้อมกันของภาคอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจบริการ ทำให้เกิดการแย่งกันใช้น้ำในสาขาการผลิตต่างๆ มากยิ่งขึ้น

- ปัญหาน้ำเสียจากแหล่งอุตสาหกรรมและชุมชนที่ไม่ได้รับการบำบัดก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะทำให้เกิดการปนเปื้อนของแม่น้ำลำคลองและไม่สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้อีก ซึ่งนอกจากจะเป็นการสูญเสียการใช้ประโยชน์ของน้ำแล้ว อาจต้องปล่อยน้ำที่มีคุณภาพดีในอ่างเก็บน้ำลงมาเพื่อผลักดันน้ำเสีย ทำให้สิ้นเปลืองน้ำใช้ประโยชน์ไปด้วย

(๓) สาเหตุจากการบริหารจัดการ

- การทำลายป่าต้นน้ำลำธารและแหล่งน้ำธรรมชาติ เมื่อป่าต้นน้ำลำธารถูกทำลายลง จึงเป็นเหตุให้พื้นที่ต้นน้ำซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดน้ำไม่มีป่าดูดซับน้ำ หรือชะลอน้ำฝนให้ซึมลงไปเก็บกักไว้ในช่องว่างของดินได้มากเหมือนแต่ก่อน ลำน้ำลำธารจึงแห้งแล้งและไม่มีน้ำไหลในฤดูแล้ง

- แหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น หนอง คลอง บึง ที่เคยใช้เป็นแหล่งน้ำต้นเขินเนื่องจากขาดการเอาใจใส่ดูแลจากผู้ใช้น้ำอย่างถูกต้อง ถูกละเลย และถูกบุกรุก นำพื้นที่ขอบหนอง คลอง บึงไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว

- ประสิทธิภาพการชลประทานต่ำ ทำให้มีการสูญเสียน้ำระหว่างกระบวนการส่งน้ำเป็นปริมาณมาก

- แหล่งเก็บกักน้ำที่ก่อสร้างไว้ไม่เพียงพอ ถึงแม้รัฐบาลจะมีนโยบายก่อสร้างแหล่งเก็บน้ำทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ไว้ตามลุ่มน้ำหลายแห่ง แต่เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมและการโยกย้ายราษฎรที่ได้รับผลกระทบถูกน้ำท่วม ทำให้หลายโครงการต้องยกเลิกไป อีกทั้ง

พื้นที่ที่เหมาะสมในการสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่มักอยู่ในเขตป่าไม้ที่เหลืออยู่น้อย การอนุรักษ์จึงมีผลให้ต้องระงับโครงการก่อสร้างหลายแห่ง ทำให้การเก็บกักน้ำไว้ใช้ไม่เป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

- การใช้น้ำเพื่อการเกษตรเป็นไปอย่างไม่เหมาะสม การปลูกพืชในบางพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าว เกษตรกรไม่ได้คำนึงถึงว่ามีแหล่งน้ำต้นทุนหรือไม่มีแหล่งน้ำต้นทุน ทำให้เกิดปัญหาน้ำขาดแคลน รวมทั้งไม่ได้พิจารณาว่าชนิดของดินในพื้นที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าว จึงทำให้มีการใช้น้ำมาก

- ผู้ใช้น้ำขาดจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัด ขาดวินัยในการใช้น้ำอย่างถูกต้อง รวมทั้งไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์น้ำอย่างถูกวิธี เป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งทำให้น้ำไม่พอใช้

๑.๑.๒. ปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัย

น้ำท่วมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากฝนที่ตกในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำมีปริมาณมากและตกติดต่อกันเป็นเวลานานจนเกิดน้ำไหลบ่าตามผิวดินลงสู่ร่องน้ำ ลำธาร และแม่น้ำ มีปริมาณมากกว่าปกติ จนไหลบ่าท่วมตลิ่งเข้าไปท่วมพื้นที่ต่างๆหรือชุมชนที่อยู่ริมลำน้ำ หรือบางพื้นที่มีสภาพค่อนข้างแบนราบหรือเป็นแอ่งท้องกระทะแต่ไม่มีระบบการระบายที่สมบูรณ์ เมื่อเกิดฝนตกหนักเป็นเวลานานๆ ในแต่ละครั้ง มักเป็นปัญหาทำให้เกิดน้ำท่วมขัง ทำความเสียหายแก่พื้นที่เพาะปลูกและทรัพย์สินต่างๆ ได้เช่นกัน

กรณีเมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่ในชุมชน หรือท่วมพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรแล้ว ทำให้ทรัพย์สินและพืชผลของประชาชน ตลอดจนสิ่งก่อสร้างต่างๆ เสียหาย เรียกว่า “อุทกภัย” เช่น อุทกภัยเนื่องจากน้ำท่วมใหญ่บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างและที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งได้เกิดขึ้นและทำความเสียหายมากมายหลายครั้งในอดีต นอกจากนี้ เมื่อฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานานยังอาจก่อให้เกิดดินโคลนถล่ม น้ำป่าไหลหลาก จนมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ดังเช่นเหตุการณ์ที่บ้านน้ำก้อ - บ้านน้ำซุน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น

๑) สาเหตุของปัญหาน้ำท่วม

สาเหตุสำคัญของน้ำท่วมและอุทกภัย ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสภาพท้องที่และความวิปริตผันแปรของธรรมชาติ แต่ในบางท้องที่การกระทำของมนุษย์ก็มีส่วนสำคัญทำให้ภาวะการณ์เกิดอุทกภัยมีความรุนแรงขึ้น ทั้งนี้ สามารถสรุปได้เป็น ๒ ประการ ดังนี้

(๑) สาเหตุจากธรรมชาติ

- การเกิดฝนตกหนัก แบ่งออกเป็นสองลักษณะ กล่าวคือ ฝนตกเฉพาะแห่งและตกเป็นบริเวณกว้างทั่วลุ่มน้ำ ฝนตกในกรณีแรกก่อให้เกิดน้ำท่วมขังในท้องถิ่นนั้นๆ ดังเช่นในกรุงเทพมหานคร แต่อย่างไรก็ตาม น้ำท่วมขังที่เกิดจากฝนตกเฉพาะแห่งโดยทั่วไปจะมีระยะเวลาไม่นานนัก และเกิดความเสียหายในบางพื้นที่เท่านั้น ส่วนฝนตกหนักอีกกรณีหนึ่ง ก่อให้เกิดอุทกภัยทั่วลุ่มน้ำ จะมีระยะเวลา น้ำท่วมขังยาวนานและเกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงตามมา ดังเช่นกรณีอุทกภัยในปี พ.ศ. ๒๕๕๔

- ลักษณะและส่วนประกอบตามธรรมชาติของพื้นที่ลุ่มน้ำ ได้แก่ รูปร่างของพื้นที่ลุ่มน้ำ ขนาดของพื้นที่ลุ่มน้ำ ความยาวและความกว้างของพื้นที่ลุ่มน้ำโดยเฉลี่ย ระดับความสูง ความลาดชันของพื้นที่ลุ่มน้ำและของลำน้ำ รวมทั้งแนวทิศทางการวางตัวของพื้นที่ลุ่มน้ำรับกับแนวพายุพัดผ่าน มากน้อยเพียงใด เหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเกิดน้ำท่าและการเกิดน้ำท่วมตามลุ่มน้ำต่างๆ เมื่อมีฝนตกหนัก นอกจากนี้ ชนิดของดิน สภาพพืชที่ขึ้นปกคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำก็มีอิทธิพลต่อการเกิดอุทกภัยด้วยเช่นกัน

- สภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ลุ่มเป็นแอ่งกระทะ ซึ่งง่ายต่อการถูกท่วมขัง และยากต่อการระบายน้ำ

- น้ำทะเลหนุน เป็นปัจจัยเสริมให้ภาวะน้ำท่วมรุนแรงและยาวนานขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาสายหลัก และลุ่มน้ำท่าจีน บริเวณตอนล่างที่ติดกับทะเล

- แผ่นดินทรุด พื้นที่ในเขตเมืองหรือชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่ อย่างหนาแน่น มักประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำอยู่เป็นประจำ ทำให้มีการสูบน้ำจากแหล่งน้ำบาดาลขึ้นมา ใช้อุปโภคบริโภคและเพื่ออุตสาหกรรมเป็นปริมาณมากในแต่ละปี เป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดแผ่นดินทรุด ผิวดินเป็นแอ่ง มีระดับต่ำกว่าปกติเป็นบริเวณกว้าง เช่น พื้นที่หลายแห่งในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

(๒) สาเหตุจากการกระทำของมนุษย์

- การบุกรุกแผ้วถางป่าไม้ ทั้งเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ก่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ โดยไม่มีการควบคุมที่ดี ตลอดจนการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมตามสมรรถนะของที่ดิน เช่น การทำการเกษตรบนพื้นที่ลาดชันบริเวณต้นน้ำลำธาร ล้วนเป็นสาเหตุของการไหลป่าตามลาดพื้นดิน การกัดเซาะพังทลายของดิน น้ำป่าไหลหลากลงสู่พื้นที่ตอนล่างอย่างฉับพลัน ทำความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก

- การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมที่มนุษย์ทำขึ้น เป็นเหตุให้หลายพื้นที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัย เนื่องจากสภาวะแวดล้อมของพื้นที่บริเวณนั้นๆ เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมการใช้ที่ดินโดยไม่มีการควบคุมเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ การขยายตัวของชุมชน และการทำลายระบบระบายน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่ซึ่งเคยเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีแอ่งน้ำ หนองบึง ลำคลองธรรมชาติ สามารถรับน้ำเข้าและระบายน้ำออกจากพื้นที่ได้สะดวก มีความสมดุลตามธรรมชาติ แต่ถูก ปรับถม กลายเป็นที่พักอาศัย เป็นชุมชนเมือง เป็นเหตุให้แอ่งรับน้ำธรรมชาติถูกทำลายไป ประกอบกับชุมชนตั้งใหม่หลายแห่งไม่ได้สร้างระบบระบายน้ำที่ดี เมื่อฝนตกหนักจึงเกิดน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน เกิดความเสียหายตามมา

- การก่อสร้างบ้านเรือน ถนน และสิ่งก่อสร้างต่างๆ กีดขวางทางน้ำไหล หรือบุกรุกทางน้ำ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้น้ำไหลไม่สะดวก เป็นต้นเหตุของการเกิดอุทกภัยรุนแรงได้

- แม่น้ำลำธารมีสภาพตื้นเขิน ถูกบุกรุก ขาดการบำรุงรักษาขุดลอก ให้น้ำไหลหลากไปได้สะดวก สกปรก ขาดการดูแลเอาใจใส่จากผู้รับผิดชอบ ชุมชน และผู้คนที่เกี่ยวข้อง เป็นเหตุสำคัญทำให้ชุมชนเมืองและหมู่บ้านที่อยู่ริมลำน้ำหลายแห่งเกิดปัญหาน้ำท่วมมากกว่าในอดีต

นอกจากนั้นผู้ครอบครองที่ดินริมน้ำส่วนมากมักถือโอกาสถมดินบุกรุกทางน้ำ ทำให้ลำน้ำแคบลง ทำให้น้ำที่เคยไหลผ่านชุมชนไปได้สะดวกมีระดับน้ำเอ่อท่วมสูงขึ้นแล้วไหลป่าเข้าท่วมพื้นที่ต่างๆ

- การสร้างระบบป้องกันตนเองของบุคคล/ชุมชน/เมือง ตลอดช่วงลำน้ำทำให้การระบายน้ำที่เกิดจากฝนตกในพื้นที่ทำได้ช้าและท่วมขังเป็นเวลานาน นอกจากนี้ การสูบน้ำออกจากพื้นที่ในแนวคันกั้นน้ำ ก็มีผลไปเพิ่มปริมาณน้ำในพื้นที่นอกคันด้วย

- สภาพปัญหาอันเกิดจากการบริหารจัดการ อุทกภัยที่รุนแรงขึ้นในหลายปีที่ผ่านมา มีลักษณะของภัยที่มีความรุนแรงในหลายภาคของประเทศ สร้างความเสียหายมหาศาล และมีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง แต่ยังไม่มีความชัดเจนในด้านขั้นตอนและกรอบการดำเนินการเพื่อแก้ไขบรรเทาปัญหาให้เบาบาง รัฐบาลเองก็ไม่มีนโยบายที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน อีกทั้งไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพในการแก้ไขปัญหาอุทกภัย ทำให้ไม่สามารถรับมือกับภัยที่เกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นตอน และทัน่วงที

๑.๑.๓ ปัญหาคุณภาพน้ำ (น้ำผิวดินและน้ำบาดาล)

ในปัจจุบัน แม่น้ำหลายสายของประเทศประสบปัญหาด้านคุณภาพน้ำ โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่มีปริมาณน้ำไหลน้อย และหลายพื้นที่ยังมีปัญหาคูณภาพน้ำบาดาลอีกด้วย ทั้งนี้ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) สถานการณ์คุณภาพน้ำ

(๑) น้ำผิวดิน

ประเทศไทยมีแหล่งน้ำหลัก จำนวน ๕๒ แหล่งน้ำ แบ่งเป็นแม่น้ำสายหลัก ๔๘ แม่น้ำ และแหล่งน้ำนิ่ง ๔ แหล่ง มีการตรวจวัดคุณภาพน้ำ ๓๖๖ จุดตรวจวัด จำนวน ๔ ครั้ง/ปี และประเมินภาพรวมของคุณภาพน้ำ โดยใช้ดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (Water Quality Index : WQI) จากการตรวจวัดคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยกรมควบคุมมลพิษ พบว่า มีแหล่งน้ำที่มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ ๒๙ พอใช้ ร้อยละ ๔๙ และเสื่อมโทรม ร้อยละ ๒๒ เมื่อพิจารณาคุณภาพน้ำเปรียบเทียบเป็นรายภาค พบว่า คุณภาพน้ำของแหล่งน้ำในภาคใต้มีคุณภาพน้ำดีกว่าภาคอื่นๆ ขณะที่ภาคกลางมีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมกว่าภาคอื่นๆ โดยกรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมมากที่สุด และจังหวัดตรังเป็นจังหวัดที่มีคุณภาพน้ำดีที่สุด โดยในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา คุณภาพน้ำในภาพรวมของประเทศไทยมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง อันเนื่องมาจากการระบายน้ำเสียจากชุมชน การชะล้างหน้าดินที่มีปุ๋ยตกค้างจากการเกษตร และการปศุสัตว์

นอกจากนี้ การรुक้าของน้ำเค็มก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการปนเปื้อนของน้ำผิวดิน ส่งผลกระทบต่อ การปลูกพืช การอุตสาหกรรม การอุปโภคบริโภค และการผลิตน้ำประปา

(๒) น้ำบาดาล

น้ำบาดาลโดยทั่วไปมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้บริโภค ได้ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีคุณภาพเป็นไปตามสภาพธรรมชาติของแต่ละพื้นที่แต่ต้องมีการติดตามเฝ้าระวังในบางพื้นที่ที่อาจได้รับการปนเปื้อนจากแหล่งฝังกลบขยะมูลฝอยและพื้นที่ลักลอบทิ้งกากของเสียอุตสาหกรรม ที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสู่ชั้นน้ำบาดาลในระดับสูงและ

มีโอกาสดังกล่าวผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ ๑๒ แห่ง ดังนี้ (๑) พื้นที่จังหวัดระยอง ได้แก่ สถานที่กำจัดมูลฝอยของเทศบาลเมืองมาตาพุด สถานีบริการน้ำมันระเบิดที่บ้านทับตอง ตำบลมาบยางพร อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง สถานที่กำจัดมูลฝอยของเทศบาลนครระยอง ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมมาตาพุด นิคมอุตสาหกรรม มาตาพุด และพื้นที่กรณีลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรม บริเวณตำบลมาบยางพร อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง (๒) พื้นที่จังหวัดชลบุรี ได้แก่ สถานที่กำจัดมูลฝอยของเทศบาลตำบลแหลมฉบัง สถานที่กำจัดมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีและเทศบาลเมืองแสนสุข สถานที่กำจัดมูลฝอยของเทศบาลเมืองบ้านบึง สถานที่กำจัด มูลฝอยของเทศบาลเมืองพัทยา และสถานที่ลักลอบทิ้งสารเคมีบริเวณบ้านนาพร้าว หมู่ ๕ ตำบลสุรศักดิ์ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี และ (๓) จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ พื้นที่กรณีลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรม บริเวณตำบลหนองแขน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

๒) สาเหตุของปัญหาน้ำเสีย

- น้ำเสียเกิดตามธรรมชาติ เช่น น้ำฝนที่ไหลชะเอาสัตว์ที่ตายหรือมูลของสัตว์ซากวัชพืชหรือใบไม้บนพื้นดิน ลงสู่แหล่งน้ำและแช่ขังในแหล่งน้ำ ทำให้เกิดการเน่าเหม็น
- แหล่งชุมชนเป็นแหล่งกำเนิดน้ำเสีย น้ำเสียจากแหล่งชุมชนเกิดจากการทำกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนในสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น บ้านเรือน อาคารชุด บ้านจัดสรร สถานประกอบการต่างๆ เช่น โรงแรม ตลาดสด ศูนย์การค้า รวมทั้ง หน่วยงานราชการ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ที่ทำการราชการ เป็นต้น ลักษณะน้ำเสียจากชุมชนโดยทั่วไปมีทั้งสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ ทั้งที่แขวนลอยและละลายอยู่ในน้ำ นอกจากนี้ ยังมีเชื้อโรคปะปนอยู่ด้วย
- กิจกรรมการเกษตรในหลายพื้นที่ ก่อให้เกิดความสกปรกและส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำ เช่น การเพาะปลูกพืชโดยใช้สารเคมี ได้แก่ ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชในปริมาณมากเกินความจำเป็น และเหลือตกค้างที่แปลงเพาะปลูก เมื่อฝนตกย่อมชะล้างลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ นอกจากนั้น กิจกรรมเกษตรขนาดใหญ่มักเป็นแหล่งกำเนิดน้ำเสีย ได้แก่ ฟาร์มสุกร และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ฯลฯ ซึ่งอาจมีการระบายมูลสัตว์หรือของเสียลงสู่ทางน้ำข้างเคียงโดยไม่มีกรบำบัดก่อน ทำให้แหล่งน้ำเน่าเหม็น เสื่อมโทรม
- การแพร่กระจายของฝักตบชวาในทางน้ำ เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แหล่งน้ำธรรมชาติเน่าเสีย เนื่องจากฝักตบชวาที่กระจายอยู่เต็มลำน้ำบดบังการส่องผ่านของแสงอาทิตย์และออกซิเจนลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้เกิดการย่อยสลายตามธรรมชาติในสภาวะไร้ออกซิเจน และพีชน้ำบางชนิดตายลงส่งผลให้น้ำเน่าเหม็นและเป็นอุปสรรคต่อการประโยชน์จากแหล่งน้ำ
- น้ำเสียจากแหล่งอุตสาหกรรม แหล่งกำเนิดมลพิษประเภทอุตสาหกรรม จัดเป็นแหล่งกำเนิดที่สำคัญ โดยเฉพาะในลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง น้ำเสียจากภาคอุตสาหกรรมนอกจากจะปนเปื้อนด้วยสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์แล้ว น้ำทิ้งจากอุตสาหกรรมบางประเภทยังปนเปื้อนโลหะหนัก สารพิษ และสารที่มีความเป็นกรดเป็นด่างสูง เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตในแหล่งน้ำและผู้ใช้ น้ำด้วย
- กระบวนการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ ขาดการวางแผนระบบบำบัดที่เพียงพอ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเสียชุมชนต่างๆ ประสบปัญหาอันเนื่องจากความไม่พร้อมของ

หน่วยงานท้องถิ่น ทั้งในด้านบุคลากรและงบประมาณการดำเนินการ ซึ่งกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและรัฐบาล ควรให้ความสำคัญต่อการจัดการน้ำเสียตามท้องถิ่นต่างๆ อย่างจริงจังมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว กล่าวได้ว่า ทุกภาคในประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับน้ำค่อนข้างใกล้เคียงกัน ดังที่ คณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย วุฒิสภา ๒๕๔๖ ได้สรุปไว้ ดังนี้

ภาคเหนือมีปัญหาการขาดแคลนน้ำเกิดขึ้นเฉพาะบางพื้นที่และตามฤดูกาล ปัญหาการขาดแคลนน้ำโดยทั่วไปอาจมีน้อยกว่าภาคอื่น แต่ยังมีความต้องการด้านการขยายระบบชลประทานให้มากขึ้น และบางพื้นที่ต้องการการป้องกันน้ำท่วม เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้ต้นน้ำถูกทำลายไปมาก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภูมิภาคที่มักมีปัญหาขาดน้ำในหน้าแล้ง เนื่องจากมีน้ำไหลตามธรรมชาติในหน้าแล้งค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับขนาดของพื้นที่ลุ่มน้ำ ประกอบกับภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการก่อสร้างแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่เพื่อเก็บน้ำที่มากในหน้าฝน ฉะนั้นหากปีใดฝนทิ้งช่วงจะทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำรุนแรง ส่วนในหน้าฝนมักเกิดภัยจากน้ำท่วมบริเวณพื้นที่ลุ่มสองฝั่งลำน้ำในลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล ลุ่มน้ำสงครามและลุ่มน้ำอีกหลายสาย ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาที่ควรเร่งหาทางแก้ไข

ภาคกลาง มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นและมีการเพาะปลูกมากกว่าภาคอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าว ดังนั้น จึงมีความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าแล้ง ทำให้ในหลายปีที่ผ่านมาเกิดภาวะขาดแคลนน้ำและต้องสงวนน้ำไว้ใช้เพื่อกิจกรรมที่จำเป็นรวมทั้งเพื่อการผลักดันน้ำเค็มรุกกล้า ซึ่งเป็นปัญหาที่รุนแรงในช่วงหน้าแล้งอันอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อการผลิตน้ำประปาของการประปานครหลวง ส่วนในหน้าฝนก็เกิดภัยน้ำท่วมตามบริเวณที่ลุ่มของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ก่อให้เกิดความเสียหายในหลายจังหวัด นอกจากนี้ ปัญหาคุณภาพน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลองนับว่าทวีความรุนแรงขึ้นเช่นกัน

ภาคตะวันออก แม้ว่าจะมีฝนตกเฉลี่ยรวมทั้งปีมาก แต่ก็มีปัญหาน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการเช่นกัน เนื่องจากไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำตามลำน้ำต่างๆ อีกทั้งปัจจุบันภาคตะวันออกมีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและชุมชนมากขึ้น แต่ในบางพื้นที่ก็มีปัญหาน้ำท่วมมากในบางปีเช่นกัน

ภาคใต้ เป็นภูมิภาคที่ทุกลุ่มน้ำมีปริมาณน้ำท่ารายปีโดยเฉลี่ยดีกว่าภาคอื่นๆ แต่เนื่องจากโครงการพัฒนาแหล่งน้ำประเภทอ่างเก็บน้ำที่ก่อสร้างไว้มีจำนวนน้อย ในฤดูแล้งจึงมีปัญหาน้ำขาดแคลนเหมือนกับภาคอื่นๆ ส่วนการเกิดอุทกภัยในช่วงฤดูฝนก็เป็นปัญหาในหลายพื้นที่ ที่มักเกิดอุทกภัยเมื่อฝนตกหนัก มีน้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนถล่ม นอกจากนี้ ปัญหาคุณภาพน้ำในหลายลุ่มน้ำอยู่ในเกณฑ์ต่ำที่ต้องเร่งติดตามแก้ไข

เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นพื้นที่ราบต่ำ การระบายน้ำไม่ดี มีประชากรหนาแน่น มีความต้องการการใช้น้ำทั้งเพื่อการอุปโภคบริโภคและเพื่อการอุตสาหกรรมสูง จึงมีทั้งปัญหาคุณภาพแหล่งน้ำเสื่อมโทรมและปัญหาน้ำขาดแคลนในบางช่วงเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหน้าแล้งที่น้ำทะเลหนุนสูง ความเค็มรุกกล้า หากไม่มีน้ำจืดมาผลักดันน้ำเค็มจะส่งผลกระทบต่ออัตราการผลิตน้ำประปาลดลง

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการระบายน้ำท่วมขังในช่วงน้ำทะเลหนุนและเมื่อมีฝนตกหนัก ซึ่งปัญหาอุทกภัยนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งรัฐบาลควรกำหนดแนวทางแก้ปัญหานี้ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมอย่างเร่งด่วน

๑.๒ ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทยในอดีตถึงปัจจุบัน มีปัญหาด้านต่างๆ สรุปได้ดังนี้

๑.๒.๑ ปัญหาด้านนโยบายและแผนหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของภาครัฐ

แม้ว่ารัฐบาลแต่ละสมัยได้กำหนดนโยบายด้านทรัพยากรน้ำไว้บ้าง แต่ยังไม่ชัดเจนไม่เป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ เพราะมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาหรือจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมเป็นหลัก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดสรรน้ำบนพื้นฐานของความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงยังอยู่ในวงแคบ ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในแต่ละยุคสมัย และอยู่ภายใต้การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐไม่กี่หน่วยงาน โดยที่ภาคประชาชนไม่มีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจวางแผนด้วย นับได้ว่ายังไม่มีแผนแม่บทและมาตรการอันแสดงถึงยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาทุกด้านอย่างบูรณาการที่เป็นรูปธรรมในแต่ละลุ่มน้ำ เพื่อให้หน่วยงานปฏิบัติและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ

๑.๒.๒ ปัญหาด้านการจัดองค์กร อาทิต

๑) กลไกการทำงานระหว่างหน่วยงานยังไม่เป็นระบบและมีเอกภาพเท่าที่ควร

ประเทศไทยมีหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรวมหลายสิบหน่วยงาน ภายใต้หลายกระทรวง จำแนกตามการดำเนินการภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนี้

(๑) พื้นที่ต้นน้ำ หน่วยงานดำเนินงานในพื้นที่ต้นน้ำมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านชะลอน้ำ การฟื้นฟู บำรุงรักษา อนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ และพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งเก็บกักน้ำฝนและรักษาความชื้นตามธรรมชาติ ร่วมกับการพัฒนาเขื่อน / อ่างกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ ฝายทดน้ำ รวมทั้งการจัดการกับผู้บุกรุกพื้นที่ต้นน้ำ ประกอบด้วยหน่วยงาน เช่น กรมป่าไม้ กรมชลประทาน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมอุตุฯ กรมวิทยาศาสตร์ ออัครปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น

(๒) พื้นที่กลางน้ำ หน่วยงานดำเนินงานในพื้นที่กลางน้ำมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูระบบนิเวศแม่น้ำ ลำคลอง การจัดการกับผู้บุกรุกลำน้ำ การจัดการและปรับปรุงพื้นที่เกษตร ทั้งในและนอกเขตชลประทาน พื้นที่แก้มลิง ประกอบด้วย หน่วยงานดำเนินการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมเจ้าท่า กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

(๓) พื้นที่ปลายน้ำ หน่วยงานดำเนินงานในพื้นที่ปลายน้ำมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการป้องกันพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ การขุดลอกปากแม่น้ำและการเร่งผลักดันน้ำให้ระบายลงสู่ทะเล และการดูแลคุณภาพน้ำในลำน้ำ รวมทั้งการจัดการผู้บุกรุกลำน้ำ ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น

กรมเจ้าท่า กรมชลประทาน กรุงเทพมหานคร การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กรมควบคุมมลพิษ กรมโรงงานอุตสาหกรรม องค์การการจัดการน้ำเสีย และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

(๔) องค์การสนับสนุน เป็นหน่วยงานและองค์กรที่สนับสนุนการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของข้อมูลข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง รวดเร็ว และสามารถประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างราบรื่น ประกอบด้วยหน่วยงานดำเนินการที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงมหาดไทย สำนักนายกรัฐมนตรี เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงบประมาณ นอกจากนี้ ยังมีคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ที่มีภารกิจในการพิจารณาเห็นชอบรายงานการศึกษาการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) ของโครงการขนาดใหญ่ด้านทรัพยากรน้ำ

จากภารกิจของหน่วยงานที่กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ว่า บางหน่วยงานมีหน้าที่แบบไม่ใช่ภารกิจหลัก บางหน่วยงานมีหน้าที่ทำงานโครงการหลายประเภท หลายวัตถุประสงค์ หลายพื้นที่ บางหน่วยงานมีบทบาทหลักแต่เนื่องกันไปคาบเกี่ยวกับหน่วยงานอื่น หรือบางงานมีหน่วยงานรับผิดชอบมากเกินไป ส่งผลให้การดำเนินงานซ้ำซ้อน ขาดการประสานและการบูรณาการการทำงานตามภารกิจ อาทิ การเตือนภัย การพัฒนาแหล่งน้ำ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การบูรณะฟื้นฟูแหล่งน้ำ การจัดระบบป้องกันน้ำท่วม การจัดหาสูบน้ำอุปโภคบริโภค และระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ เป็นต้น

นอกจากนี้ หน่วยงานของรัฐยังมีปัญหาความเป็นเอกภาพในการประสานความร่วมมือเพื่อจัดการสาธารณภัยในภาวะวิกฤต เนื่องจากขาดการบูรณาการการบริหารจัดการระหว่างหน่วยงานของรัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้การแก้ไขปัญหาไม่มีเจ้าภาพที่ชัดเจน

๒) กลไกคณะกรรมการระดับนโยบายที่มีอยู่ไม่สามารถผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลไกของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ที่ตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๐ มีองค์ประกอบที่ค่อนข้างใหญ่ ขาดความคล่องตัวในการทำงาน ขาดหลักเกณฑ์การแต่งตั้งที่เหมาะสม ทำให้กรรมการบางส่วนขาดความเชี่ยวชาญและความเข้าใจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งการกำหนดอำนาจหน้าที่ไม่ครอบคลุมภารกิจสำคัญ เช่น ไม่ได้กำหนดให้เป็นหน่วยงานพิจารณาอนุมัติแผนงานหรือโครงการ และงบประมาณอย่างบูรณาการ ก่อนเสนอคณะรัฐมนตรี ทำให้ไม่สามารถผลักดันแผนนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) กลไกคณะกรรมการในระดับพื้นที่ไม่สามารถผลักดันให้มีแผนงาน / โครงการในพื้นที่ได้ โดยคณะกรรมการลุ่มน้ำที่เป็นกลไกภายใต้ กนช. ได้รับงบประมาณค่อนข้างจำกัด และมีอำนาจหน้าที่เพียงประสานการจัดทำแผนและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถผลักดันแผนงานที่สอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของท้องถิ่นและของประเทศได้

๔) ปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำเชิงพื้นที่และท้องถิ่น เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหลายประเภทและหลายขนาด ซึ่งมีศักยภาพแตกต่างกัน แต่ในการถ่ายโอนภารกิจไม่ได้มีการคำนึงถึงความแตกต่างขององค์กรดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ ส่วน คือ

(๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง โดยเฉพาะขนาดเล็ก ขาดความพร้อมและศักยภาพในการดำเนินภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอน กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่พร้อมทั้งในเรื่องบุคลากร องค์ความรู้และงบประมาณ แต่ในขณะเดียวกัน โครงสร้างพื้นฐานบางอย่างที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนอยู่ในสภาพไม่พร้อมใช้งาน รวมทั้งหน่วยงานผู้ถ่ายโอนไม่ได้เตรียมความพร้อมให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารงานที่ถ่ายโอน ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมไม่สามารถจัดการเชิงพื้นที่ได้อย่างมีเอกภาพเท่าที่ควร เนื่องจากการถ่ายโอนภารกิจเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์

๑.๒.๓ ปัญหาด้านงบประมาณ

ในการจัดทำงบประมาณของประเทศ เป็นไปในลักษณะของการจัดสรรงบประมาณรายกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นการพิจารณางบประมาณโดยยึดพื้นฐานจากงบประมาณเดิมของแต่ละหน่วยงานเคยได้รับในปีที่ผ่านมา และตามที่หน่วยงานเสนอขอ โดยขาดการพิจารณาด้วยปัญหาในภาพรวมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีหน่วยงานดำเนินการจำนวนมากในหลายกระทรวง ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำตามภารกิจและงบประมาณที่ได้รับมา ขาดการประสานงานหรือไม่ประสานแผนปฏิบัติการอย่างจริงจัง ทำให้การแก้ไขปัญหาในแต่ละพื้นที่ไม่สมบูรณ์ หรือปัญหาบางอย่างไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง เพราะงบประมาณกระจุกกระจายไปตามกระทรวงต่างๆ

๑.๒.๔ ปัญหาด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง อาทิ

๑) การขาดกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ปัจจุบัน ประเทศไทยยังขาดกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่จะกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวม พร้อมทั้งการแบ่งอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่เกี่ยวข้องไม่ให้ทับซ้อนกัน อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีความพยายามผลักดัน (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการเชื่อมโยงองค์กรและภารกิจที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมาแล้วหลายครั้ง แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ

๒) กฎหมายบางส่วนล้าสมัย

กฎหมายหลายฉบับยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมที่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมือง มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาการปล่อยของเสีย

ลงในแม่น้ำลำคลอง น้ำเน่าเสีย เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ ในหลายๆ ท้องที่ ในขณะที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับน้ำบางฉบับมีผลบังคับใช้นานกว่า ๕๐ - ๖๐ ปี โดยไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไข เนื้อหาให้เหมาะสม จึงทำให้การบังคับใช้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เกิดช่องว่างทางกฎหมาย จากการศึกษารวบรวม ข้อมูลพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำสามารถแยกออกเป็นกฎหมายทั่วไป กฎหมายเฉพาะ และหากจะจำแนกตามกิจกรรมหลักเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์ การจัดสรรทรัพยากรน้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำแล้ว มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมอยู่ด้วยกันมากกว่า ๕๐ ฉบับ ซึ่งในแต่ละกิจกรรมของการจัดการทรัพยากรน้ำต้องมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ โดยมีหน่วยงานปฏิบัติงานภายในกรอบที่กฎหมายแต่ละฉบับกำหนดไว้ จึงเป็นปัญหาทางกฎหมายที่มีลักษณะกระจายตัวกัน ทำให้การจัดการทรัพยากรน้ำไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเท่าที่ควร

๓) กฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการขาดข้อมูลที่ชัดเจนของหน่วยงานภาครัฐ และการบังคับใช้กฎหมายจะต้องใช้ระยะเวลานาน

๔) การไม่นำบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นประโยชน์ไปปฏิบัติ

๑.๒.๕ ปัญหาด้านข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน

หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งต่างก็ดำเนินการในกิจกรรมที่อาจมีลักษณะงานเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน จึงทำให้มีข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานที่แต่ละหน่วยงานต่างจัดทำขึ้น มีความซ้ำซ้อน ซึ่งนอกจากจะเป็นข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกันแล้ว ยังยากต่อการชี้ชัดความถูกต้องของข้อมูลจากแต่ละแหล่งข้อมูลด้วย

ปัจจุบัน ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำตามลุ่มน้ำต่างๆ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องของแต่ละหน่วยงานจะมีการจัดทำด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อให้มีระบบข้อมูลดิจิทัล ที่มีรายละเอียดทั้งด้านตำแหน่ง ทิศทางและพื้นที่ มีฐานข้อมูลทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ประกอบกันอย่างสมบูรณ์ เพื่อความสะดวกในการเรียกค้นและวิเคราะห์ แต่ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการของแต่ละหน่วยงาน โดยไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันและไม่มีการนำมารวมไว้ในที่เดียวกัน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของข้อมูล เกิดความสับสนเปลืองงบประมาณในการจัดทำ และยังทำให้ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำในแต่ละพื้นที่ไม่สมบูรณ์ กระจัดกระจายอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒.๖ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของสาธารณะ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในอดีตซึ่งทรัพยากรน้ำมีอย่างไม่จำกัดนั้น เป็นการกำหนดนโยบายแบบบนลงล่าง กล่าวคือ หน่วยงานหรือผู้บริหาร ผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นผู้กำหนดนโยบาย แล้วสั่งการไปยังหน่วยงานปฏิบัติทั้งในระดับชาติและในระดับลุ่มน้ำ โดยไม่ได้รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน จวบจนถึงปัจจุบัน ศักยภาพทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรน้ำที่พึงใช้ได้อย่างจำกัด เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการ จึงทำให้เกิดคำถามและปัญหาการใช้ทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ เป็นต้นว่า ด้านความคุ้มค่า การแก่งแย่งน้ำ ความสมดุลในการใช้น้ำต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู และรักษาสภาพแวดล้อมให้คงความยั่งยืน ดังนั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเข้ามามีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในยุคปัจจุบัน และเกิดการผลักดันให้เป็นไปในรูปแบบจากล่างขึ้นบน ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้การกำหนด ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นที่ยอมรับ เกิดขึ้นได้จริงและตอบสนองต่อความต้องการ และปัญหาของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

๑.๓ กรอบหลักในการปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

จากการทบทวนข้อมูลต่างๆ ตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของประเทศ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังกล่าวข้างต้น คณะอนุกรรมการปฏิรูปการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในคณะกรรมการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้วิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของ ปัญหาที่ต้องดำเนินการปฏิรูป ดังนี้

๑. การพิจารณาปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับลุ่มน้ำสาขา ตลอดจนการปรับพันธกิจหน่วยงานปฏิบัติการให้สอดคล้องกัน
๒. การสร้างกลไกให้ประชาชนและทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม
๓. การผลักดันกฎหมายแม่บทบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
๔. การปรับปรุงกฎ ระเบียบ ที่มีอยู่แล้ว และที่จะต้องมีการเพิ่มเติม
๕. การจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อการแก้ไขปัญหาเชิงเทคนิคและ ในเชิงพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางให้แก่คณะกรรมการลุ่มน้ำทั้งระดับภูมิภาคและระดับชาติตามโครงสร้างใหม่ ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนให้มีเอกภาพและสอดคล้องกัน
๖. การจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชน

๒. การศึกษาเพื่อปฏิรูปโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสม

๒.๑ ปัญหาด้านโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

จากการทบทวนเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นต้น ว่า รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย โดยคณะกรรมการ วิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย วุฒิสภา ร่างแผนยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยคณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการหารือร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของประเทศ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายแห่งชาติ กรมทรัพยากรน้ำ กรมป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย ตลอดจน นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรน้ำ พบว่า ปัญหาหนึ่งที่ทำให้ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไม่สัมฤทธิ์ผล คือ ปัญหาด้านโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ การจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจำกัดอยู่ในวงแคบโดยหน่วยงาน ภาคปฏิบัติไม่ก็หน่วยงานที่ยึดติดในกรอบพันธกิจของหน่วยงานและแผนการใช้งบประมาณที่ให้ความสำคัญกับ การทำโครงการมากกว่าการบริหารจัดการ ไม่มีการดำเนินการแบบองค์รวมและพิจารณาในทุกด้านที่เกี่ยวข้อง กัน องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ขาดเอกภาพและการบริหาร จัดการร่วมกันแบบบูรณาการ ไม่มีหน่วยงานได้รับผิดชอบกำหนดทิศทางและกรอบการบริหารจัดการที่ชัดเจน

คณะกรรมการลุ่มน้ำและคณะทำงานในระดับต่างๆ ขาดงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เพียงพอ

ดังนั้น ขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญอันจะนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลและยั่งยืน คือ การปฏิรูปโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสม การปรับพันธกิจหน่วยงานภาคปฏิบัติให้สอดคล้องกัน รวมทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเหมาะสม เพื่อให้คณะทำงานลุ่มน้ำสามารถดำเนินการและขับเคลื่อนงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนได้

๒.๒ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน

ปัจจุบัน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีกลไกการขับเคลื่อนทั้งในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และมีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังนี้

๒.๒.๑ คณะกรรมการ

คณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการระดับชาติและระดับลุ่มน้ำ ได้แก่

๑) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) จัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๕๐ มีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำเป็นกรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้ ไม่ได้กำหนดจำนวนและสัดส่วนของผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ ไว้ โดย กนช. ชุดหลังสุด (รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี) มีจำนวนรวม ๔๐ คน อาทิ รัฐมนตรีว่าการ ๓ คน ปลัดกระทรวงและเทียบเท่า ๑๐ คน อธิบดี ๓ คน ผู้แทนกรรมการลุ่มน้ำ ๙ คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓ คน ผู้ทรงคุณวุฒิ ๗ คน โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(๑) เสนอแนะนโยบาย แผนงาน และแผนปฏิบัติการ รวมถึงให้มีการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ ตลอดจนกรอบงบประมาณ ในด้านการบริหารทรัพยากรน้ำของประเทศแบบบูรณาการ ต่อคณะรัฐมนตรี

(๒) ประสานงานกับส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ คณะกรรมการอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมในการบริหารทรัพยากรน้ำ และจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติ อันเนื่องมาจากทรัพยากรน้ำและการรักษาคุณภาพน้ำ

(๓) พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการบริหารทรัพยากรน้ำของประเทศตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำนำเสนอ

(๔) กำหนดลำดับความสำคัญเพื่อการจัดสรรและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ

(๕) กำหนดแนวทางการติดตามและประเมินผลการถ่ายโอนภารกิจด้านทรัพยากรน้ำไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๖) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของ กนช. ได้ตามความจำเป็น

(๗) ออกระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้และปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

๒) คณะกรรมการลุ่มน้ำ ๒๕ ลุ่มน้ำ ภายใต้ระเบียบฉบับเดียวกันนี้ ประกอบด้วย คณะกรรมการจำนวนไม่เกิน ๓๕ คน ประกอบด้วย ผู้แทนส่วนราชการ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรน้ำภาคเป็นกรรมการและเลขานุการ ปัจจุบันยังมีการดำเนินการอยู่ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(๑) เสนอความเห็นต่อ กนช. เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการบริหารทรัพยากรน้ำ

(๒) จัดทำแผนการบริหารทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ และประสานการจัดทำ แผนปฏิบัติการและแผนงบประมาณ พร้อมทั้ง ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ

(๓) พิจารณาจัดลำดับความสำคัญ พร้อมทั้งกำหนดปริมาณการใช้น้ำ ในแต่ละกิจกรรม และให้คำแนะนำแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารทรัพยากรน้ำจากแหล่งน้ำ ขนาดเล็ก

(๔) โกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ รับฟังความคิดเห็นและสร้างความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ

(๕) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ กนช. มอบหมาย

๒.๒.๒ หน่วยงานภาคปฏิบัติ

หน่วยงานปฏิบัติทั้งภาครัฐและรัฐวิสาหกิจที่มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงาน ด้านทรัพยากรน้ำ มีรวมหลายสิบหน่วยงาน ภายใต้หลายกระทรวง ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงกลาโหม กระทรวงพลังงาน สำนักงานนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีกรมและหน่วยงานภายใต้สังกัด ดังแสดงในรูปที่ ๒ - ๑

๒.๓ การปฏิรูปองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

จากปัญหาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ได้วิเคราะห์ แสดงไว้ในบทที่ ๑ จะเห็นว่าการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำของประเทศให้บรรเทาลงหรือกำจัดจนหมดสิ้นให้ครบทุกด้านคงเป็นไปได้ยาก หากไม่มีการปรับหรือปฏิรูปโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสม

องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สมควรกำหนดให้มี แบ่งเป็น ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ ระดับลุ่มน้ำสาขา และระดับพื้นที่ เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของภาคีผู้มีส่วนได้เสียจากภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไปสู่ระดับพื้นที่ โดยมีรายละเอียดการปรับปรุงองค์กร ดังนี้

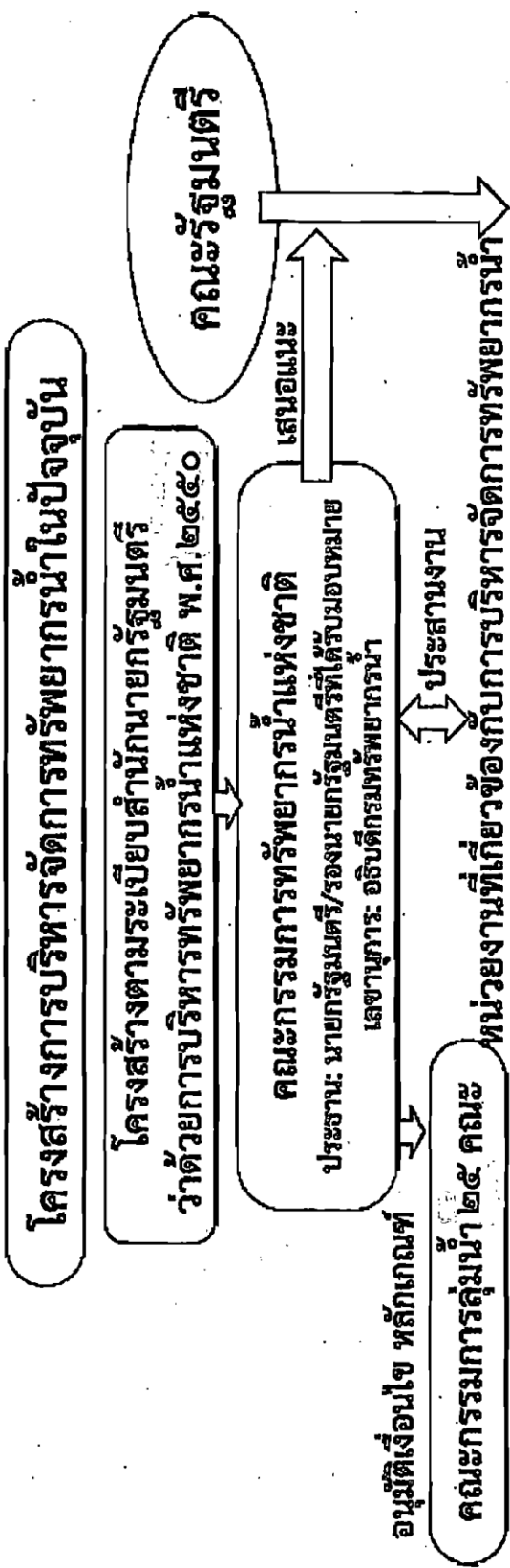
๒.๓.๑ องค์ประกอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)

การปรับปรุงองค์ประกอบของ กนช. ประกอบด้วยการปรับปรุงผู้ดำรงตำแหน่งรองประธานกรรมการ องค์ประกอบและสัดส่วนของคณะกรรมการฯ ที่มาที่ไปของคณะกรรมการฯ และผู้ทำหน้าที่เลขานุการฯ รูปที่ ๒ - ๒ แสดงภาพรวมโครงสร้างองค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่ โดยมีสาระสำคัญในแต่ละประเด็น ดังนี้

๑) ประธานกรรมการและรองประธานกรรมการ

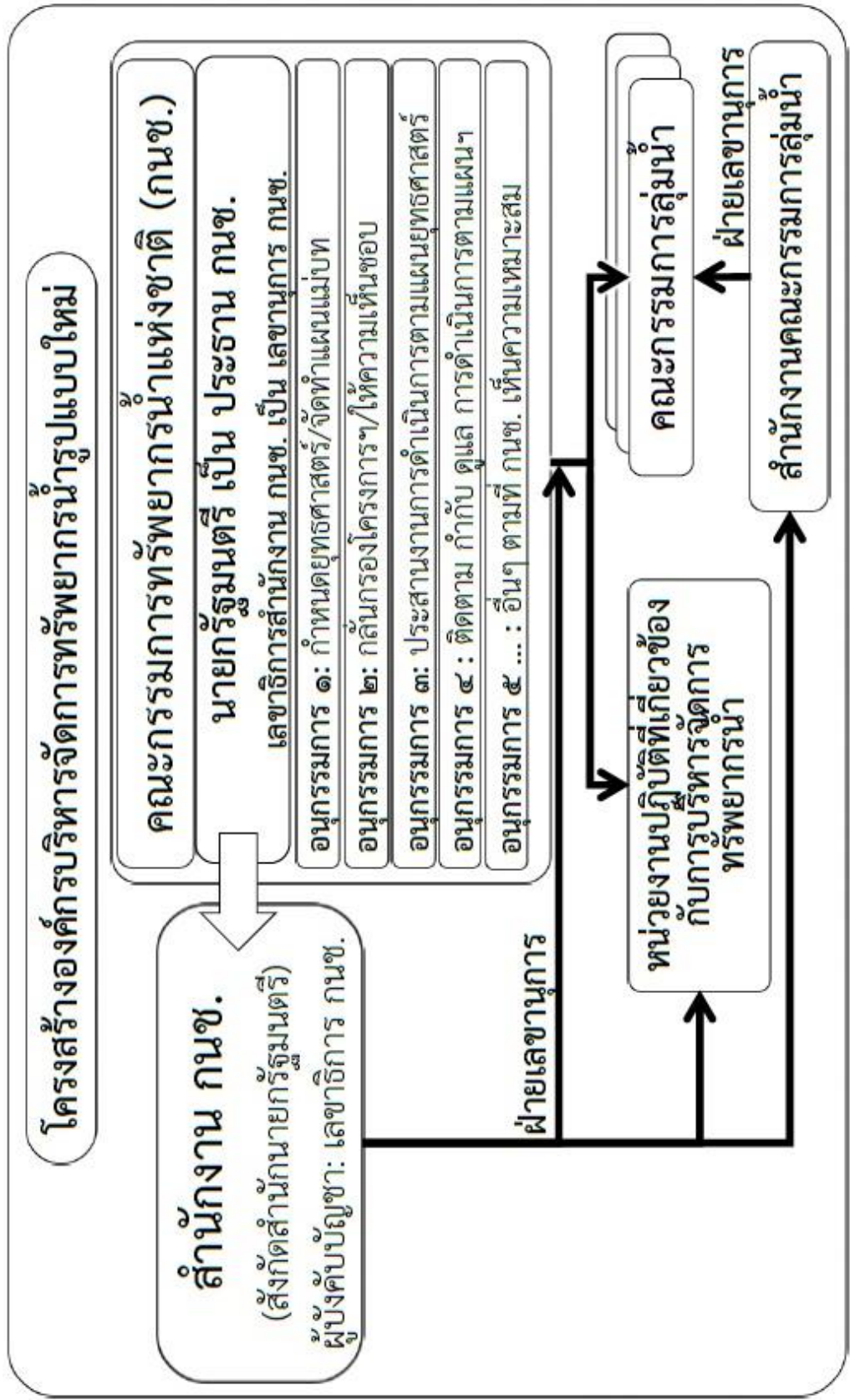
- ประเด็นข้อจำกัดในปัจจุบัน : ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ เปิดโอกาสให้นายกรัฐมนตรีสามารถมอบหมายรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ซึ่งจะปฏิบัติหน้าที่แทนประธานฯ ดังนั้น ที่ผ่านมา จึงมีรองนายกรัฐมนตรีซึ่งมาจากภาคการเมืองและขาดความเชี่ยวชาญในงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มาทำหน้าที่ประธานฯ ทำให้การผลักดันนโยบายด้านน้ำมีโอกาสถูกรอบงำด้วยอิทธิพลทางการเมืองค่อนข้างสูง อีกทั้งในการกำหนดแนวทางแก้ปัญหาที่ยั่งยืนถึงการใช้งบประมาณเพื่อดำเนินโครงการมากกว่าคำนึงถึงความสัมฤทธิ์ผลในการแก้ปัญหา ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาทรัพยากรน้ำของประเทศได้อย่างแท้จริง

- แนวทางปรับปรุง : ควรปรับปรุงด้วยการกำหนดกรอบให้ผู้ที่สามารถดำรงตำแหน่งรองประธานฯ ซึ่งจะปฏิบัติหน้าที่แทนประธานฯ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างแท้จริง และไม่ถูกรอบงำโดยอิทธิพลทางการเมือง โดยกำหนดให้คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหนึ่งคน จากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดทุกคน (โดยวิธีลงมติเลือกกันเอง) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิควิศวกรรมทรัพยากรน้ำ ด้านนิติศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านผังเมือง ด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม และด้านสังคม โดยมาจากการสรรหาของคณะกรรมการสรรหา มาเป็นรองประธานฯ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กระทรวงมหาดไทย	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	กระทรวงเทคโนโลยีและสารสนเทศ
กรมชลประทาน	กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	กรมทรัพยากรน้ำ	สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร	กรมอุทยานแห่งชาติ
กรมพัฒนาที่ดิน	กรมโยธาธิการและผังเมือง	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล	สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (สทสท)	กรมอุตุนิยมวิทยา
กรมส่งเสริมการเกษตร	การประปานครหลวง	กรมป่าไม้	สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ	
สำนักปลัดกระทรวงและกรมการเกษตร		สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
กระทรวงกลาโหม	กระทรวงคมนาคม	กระทรวงพลังงาน	หน่วยงานอิสระ	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
กรมอุทกศาสตร์ กองทัพเรือ	กรมเจ้าท่า	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	กรุงเทพมหานคร อปท. อื่นๆ
หน่วยปฏิบัติการทรัพยากรน้ำ กองทัพเรือ				

รูปที่ ๒ - ๑ กลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบัน

รูปที่ ๒ - ๒ ภาพรวมโครงสร้างองค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่

๒) สัดส่วนของคณะกรรมการ กนช.

- ประเด็นข้อจำกัดในปัจจุบัน : ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ไม่ได้กำหนดสัดส่วนขององค์ประกอบของผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น ในรัฐบาลที่ผ่านมาจึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ซึ่งมีสัดส่วนของผู้แทนจากภาคการเมือง หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนในสัดส่วนที่แตกต่างกันไป ส่งผลให้องค์ประกอบของกรรมการในบางสมัยมีจำนวนมากเกินไป และไม่มีคุณสมบัติระหว่างผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ หรือขาดองค์ประกอบของผู้แทนที่สามารถสะท้อนปัญหา อุปสรรค และความต้องการของภาคส่วนในพื้นที่ / กลุ่มน้ำได้

- แนวทางปรับปรุง : กำหนดองค์ประกอบและสัดส่วนคณะกรรมการ กนช. ใหม่ โดยตัดผู้แทนจากภาคการเมืองออก เพื่อป้องกันการครอบงำนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยอิทธิพลทางการเมือง แล้วจัดสัดส่วนคณะกรรมการใหม่ให้มีความสมดุลระหว่างสัดส่วนของผู้แทนภาคราชการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนผู้ใช้น้ำจากกลุ่มน้ำ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สามารถสะท้อนความคิดเห็น ตลอดจนข้อเท็จจริงและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อประกอบการจัดทำนโยบายการพัฒนาทรัพยากรน้ำให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่จริง และได้รับการยอมรับจากภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยไม่มีข้อโต้แย้งถึงอิทธิพลทางการเมือง ข้าราชการประจำหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งในการกำหนดทิศทางการพัฒนาทรัพยากรน้ำ โดยองค์ประกอบที่เสนอใหม่มีจำนวนกรรมการ รวมประธานและรองประธาน เป็น ๑๘ คน ดังนี้

- นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ เพื่อให้การสั่งการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

- ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง เพื่อให้การสั่งการหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาจากผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิควิศวกรรมทรัพยากรน้ำ ด้านนิติศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านผังเมือง ด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม และด้านสังคม เสนอต่อคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกินหกคน เพื่อให้การพิจารณากำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีหลักการ มีเหตุมีผลรองรับอย่างชัดเจน และไม่ถูกครอบงำทางการเมือง

- ผู้แทนผู้ใช้น้ำจากกลุ่มน้ำจำนวนไม่เกินหกคน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่คณะกรรมการกลุ่มน้ำ โดยมีคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือกกรรมการตามที่ กนช. กำหนด เพื่อให้ผู้แทนทั้ง ๖ คน เป็นตัวแทนจากระดับกลุ่มน้ำในการสะท้อนปัญหาและความต้องการที่แท้จริงจากพื้นที่ และร่วมผลักดันนโยบายให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในพื้นที่ ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานของ กนช. เป็นไปด้วยดี และมีประสิทธิภาพ กนช. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ กนช. มอบหมาย โดยให้มีคณะกรรมการ อย่างน้อย ๔ คณะ ดังต่อไปนี้

- คณะอนุกรรมการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำแผนแม่บท
- คณะอนุกรรมการกลั่นกรองและให้ความเห็นชอบโครงการ
- คณะอนุกรรมการประสานงานการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์
- คณะอนุกรรมการติดตาม กำกับ ดูแล การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์

๓) ฝ่ายเลขานุการ กนช.

- ประเด็นข้อจำกัดในปัจจุบัน : การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะฝ่ายเลขานุการ กนช. ของอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลที่ผ่านมายังมีข้อจำกัดในการผลักดันขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งในด้านการบำรุงรักษา การพัฒนา การป้องกันและบรรเทาภัย รวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรน้ำของประเทศ โดยพบว่าในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ไม่ได้มีการประชุมเพื่อขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบกับอำนาจหน้าที่ของกรมทรัพยากรน้ำไม่ได้ครอบคลุมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกมิติ

- แนวทางปรับปรุง : กำหนดที่มาของฝ่ายเลขานุการใหม่ โดยให้มีเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นเลขานุการ และกำหนดให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติขึ้น เป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขาธิการ กนช.

๔) คณะกรรมการลุ่มน้ำ

- ประเด็นข้อจำกัดในปัจจุบัน : ข้อกำหนดเกี่ยวกับองค์ประกอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ระบุเพียงให้มีกรรมการจำนวนไม่เกิน ๓๕ คน โดยไม่ได้ระบุสัดส่วนที่ชัดเจนของผู้แทนส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรผู้ใช้น้ำ และผู้ทรงคุณวุฒิ เพียงแต่ระบุให้แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่หรืออาศัยในลุ่มน้ำนั้น โดยคำนึงถึงจำนวนกรรมการ ซึ่งเป็นผู้แทนจากภาครัฐและเอกชนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ส่งผลให้องค์ประกอบของกรรมการในแต่ละลุ่มน้ำแตกต่างกันออกไป ซึ่งบางส่วนอาจไม่สมดุลกันระหว่างผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ หรือขาดองค์ประกอบของผู้แทนที่จะสามารถสะท้อนปัญหา อุปสรรค ความต้องการของภาคส่วนในพื้นที่ / ลุ่มน้ำได้

- แนวทางปรับปรุง : เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำ ให้มีความสมดุลกันระหว่างสัดส่วนของผู้แทนภาครัฐ ซึ่งประกอบด้วยภาคราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับสัดส่วนภาคอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยภาคประชาชน ภาคเอกชนและผู้ทรงคุณวุฒิ จึงเห็นควรปรับปรุงสัดส่วน ที่มาของคณะกรรมการลุ่มน้ำ ซึ่งมีจำนวนไม่เกินยี่สิบเก้าคน ดังนี้

- ประธานกรรมการ ให้มาจากการเลือกตั้งของกรรมการในกลุ่มน้ำนั้นๆ เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการและได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ลุ่มน้ำ

- คณะกรรมการลุ่มน้ำ ประกอบด้วยคณะกรรมการจำนวนไม่เกิน ๒๙ คน โดยให้ กนช. ออกประกาศหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ ดังนี้

- ผู้แทนส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำ จำนวนไม่เกินแปดคน เป็นกรรมการ

- ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลุ่มน้ำนั้นซึ่งคัดเลือกกันเอง จำนวนไม่เกินแปดคนเป็นกรรมการ

- ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำนั้นซึ่งคัดเลือกกันเอง จำนวนไม่เกินแปดคนเป็นกรรมการ โดยให้มีผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำที่เป็นเกษตรกรอย่างน้อยกึ่งหนึ่ง

- ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หรือเป็นผู้แทนสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวนไม่เกินห้าคน เป็นกรรมการ

- ให้มีหน่วยงานระดับกองทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือกลุ่มลุ่มน้ำ

๕) คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา

คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา องค์ประกอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาต้องประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานของรัฐ ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนภาคประชาสังคม เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในเขตท้องที่ที่คณะกรรมการลุ่มน้ำกำหนดในลุ่มน้ำที่ตนรับผิดชอบได้ตามที่เห็นสมควร

๖) องค์กรผู้ใช้น้ำ

ในส่วนของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับพื้นที่ โครงสร้างใหม่กำหนดให้มีองค์กรผู้ใช้น้ำ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) การสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ตั้งแต่ระดับพื้นที่ขึ้นไปจนถึงจนถึงระดับชาติ

(๒) การสนับสนุนให้สามารถดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๓) การสนับสนุนให้สามารถดำเนินการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๔) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจอันดีของประชาชน และสนับสนุนให้ภาคประชาชนเป็นผู้แบ่งปัน ถ่ายทอดข้อมูล องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แก่องค์กรภาครัฐด้วยอีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้องค์กรผู้ใช้น้ำยังสามารถขอรับการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรจากกองทุนทรัพยากรน้ำได้ด้วย

๒.๓.๒ การปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของ กนช.

ในโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่ที่เสนอแนะ ได้มีการปรับเพิ่มอำนาจหน้าที่องค์กรในแต่ละระดับให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้การกำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศมีการบูรณาการในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับพื้นที่ ระดับลุ่มน้ำสาขา และระดับลุ่มน้ำ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

(๑) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)

- ประเด็นข้อจำกัดในปัจจุบัน : ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อ ๑๐ ระบุให้ กนช. มีอำนาจหน้าที่เพียงการให้ข้อเสนอแนะด้านแผนงาน แผนปฏิบัติการ และกรอบงบประมาณเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำต่อคณะรัฐมนตรี ร่วมกับการประสานงานกับส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือคณะกรรมการอื่นที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ซึ่งด้วยอำนาจหน้าที่ดังกล่าว กนช. ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ รวมถึงไม่มีอำนาจในการสั่งการและกำกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต เป็นผลให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศที่ผ่านมามีความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การใช้งบประมาณของประเทศไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะมีอำนาจไม่เพียงพอในการสร้างเอกภาพและการผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติ กล่าวคือ มีอำนาจหน้าที่เพียงเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี และประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายกลั่นกรองแผนงาน / โครงการเกี่ยวกับน้ำก่อนเสนอคณะรัฐมนตรี

- แนวทางปรับปรุง : โดยปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของ กนช. ให้เป็นผู้กำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ สามารถสั่งการและกำกับดูแลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศมีความเป็นเอกภาพและสามารถแก้ไขปัญหาได้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม โดยอำนาจหน้าที่ของ กนช. ที่ปรับปรุงใหม่ ประกอบด้วย

- กำหนดนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติ โดยคำนึงถึงแผนยุทธศาสตร์ระดับลุ่มน้ำ ทั้งในภาวะปกติและในภาวะวิกฤต แล้วเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ

- กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และให้คำแนะนำการดำเนินการตามนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต

- กำกับ ติดตาม และตรวจสอบแผนการใช้งบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

- เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้มีการตรากฎหมาย และการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และ การจัดการทรัพยากรน้ำระหว่างประเทศ

- ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

- กำหนดขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ

- กำหนดและประกาศเขตพื้นที่แหล่งต้นน้ำอันควรรักษา

- โกล่เกลี่ย ระงับ และชี้ขาด กรณีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างลุ่มน้ำ

- จัดสรรเงินส่วนแบ่งค่าใช้น้ำ ค่าธรรมเนียมการขออนุญาตใช้น้ำ

ค่าสินไหมทดแทน และค่าปรับให้แก่กองทุนทรัพยากรน้ำ

- ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำ

- สนับสนุนประชาชนให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

- ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นหรือตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

นอกจากนั้น ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขาธิการ กนช. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อจัดทำนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เสนอคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

- ควบคุม กำกับดูแล การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนด

- ประสานการปฏิบัติงานของหน่วยงานปฏิบัติต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

- กำกับ ดูแล และบริหารจัดการระบบสารสนเทศทรัพยากรน้ำของประเทศ โดยให้หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีข้อมูลและระบบสารสนเทศต้องสนับสนุนข้อมูลและเชื่อมโยงระบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันแก่สำนักงานเลขาธิการ กนช. ด้วย

- จัดทำแผนงบประมาณประจำปีเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของ กนช. และคณะกรรมการลุ่มน้ำ โดยให้มีหน่วยงานระดับกองทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำ
  - กำกับ ดูแล การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการลุ่มน้ำ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ และวิธีการให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด
  - กำหนดอัตราในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมใบอนุญาตและค่าใช้น้ำ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด และนำส่งเงินดังกล่าวเข้ากองทุนทรัพยากรน้ำ
  - ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ กนช. มอบหมาย
- ทั้งนี้ในการบริหารสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ให้เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติซึ่งมาจากการสรรหาของ กนช. มีหน้าที่ ควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่งราชการในสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และเป็นผู้บังคับบัญชา ข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

(๒) คณะกรรมการลุ่มน้ำ

- ประเด็นข้อจำกัดในปัจจุบัน : อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการลุ่มน้ำที่ระบุไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๕๐ ระบุให้คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจหน้าที่เพียงประสาน การจัดทำแผนปฏิบัติการและแผนงบประมาณของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ลุ่มน้ำ และติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ เท่านั้น ซึ่งบทบาทดังกล่าวไม่ได้ให้อำนาจคณะกรรมการลุ่มน้ำในการกำหนดนโยบาย จัดทำแผนงาน โครงการ แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำที่รับผิดชอบ ส่งผลให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ละเลย และไม่เห็นถึงความสำคัญของคณะกรรมการลุ่มน้ำในฐานะที่เป็นกลไก การพัฒนาในพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงมิติการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชั้นสู่เวที นโยบายในระดับชาติเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินแผนงานโครงการและแก้ไขปัญหาในเชิง โครงสร้างและกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้

- แนวทางปรับปรุง : เพื่อให้คณะกรรมการลุ่มน้ำมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงควรปรับปรุงอำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการลุ่มน้ำให้ครอบคลุมมิติที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท การบริหารจัดการลุ่มน้ำ ทั้งใน ภาวะปกติและภาวะวิกฤต เสนอต่อคณะอนุกรรมการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำแผนแม่บทเพื่อพิจารณา ให้ความเห็นชอบ และนำเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ โดยต้องคำนึงถึงศักยภาพของลุ่มน้ำ การวางผังเมือง และแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และต้องมีการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ด้วย

- ในกรณีที่เกิดภาวะวิกฤตในระดับลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำ ดำเนินการตามแผนภาวะวิกฤตที่วางไว้

- กำหนดขอบเขตและพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาภายในลุ่มน้ำ และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

- สํารวจและกำหนดขอบเขตพื้นที่แหล่งต้นน้ำอันควรรอนุรักษ์ และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ
- ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรน้ำเพื่อประกอบการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการพัฒนาระบบสารสนเทศทรัพยากรน้ำ
- ให้ความเห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรน้ำของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา
- กรณีการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องพิจารณา ร่วมกันและเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ
- ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อ กนช. เกี่ยวกับแผนงานและโครงการ หรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อแหล่งน้ำหรือลุ่มน้ำ
- กำหนดมาตรการทดแทน ชดเชย ความเสียหายแก่ผู้ได้รับผลกระทบ จากการดำเนินแผนงานและโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำอย่างเป็นธรรม
- กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำ
- ไกล่เกลี่ยและชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำภายในลุ่มน้ำสาขา ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด
- ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีแหล่งน้ำขนาดเล็ก ในเขตพื้นที่ จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำขนาดเล็กอย่างน้อยทุกสองปีเพื่อจัดทำฐานข้อมูลแหล่งน้ำขนาดเล็กของลุ่มน้ำ
- ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมตัวและเสริมสร้างความเข้มแข็งของ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำ
- เสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกกฎ (มาตรา ๗๒)
- ประสานความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- จัดทำรายงานผลการดำเนินงานเสนอต่อ กนช. และเผยแพร่ต่อ สาธารณะตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง
- ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่ กนช. มอบหมาย

๒.๔ การปรับปรุงพันธกิจหน่วยงานปฏิบัติการให้สอดคล้องกับโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่

โดยที่สภาพปัญหาด้านโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบันมีหน่วยงานปฏิบัติระดับกรมของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำจำนวนมาก สังกัดอยู่ในหลายกระทรวง บางหน่วยงานมีหน้าที่แบบไม่ใช่ภารกิจหลัก บางหน่วยงานทำงานโครงการหลายประเภท หลายวัตถุประสงค์ หลายพื้นที่ หรืออาจกล่าวได้ว่า ภารกิจแก้ปัญหาระบบน้ำประปาหนึ่งมีหน่วยงานรับผิดชอบหลายหน่วยงาน

สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาการทำงานที่ไม่เป็นเอกภาพ มีความซ้ำซ้อน และไม่มีเจ้าภาพที่แท้จริง การปฏิบัติงานบางครั้งไม่สอดคล้องกันและไม่มีประสานงานกันเพราะอยู่ต่างกระทรวง ถือเป็นการทำงานแบบต่างคนต่างทำ โดยมุ่งเน้นผลงานให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหน่วยงานเป็นสำคัญ เพราะขาดองค์กรกลางที่มีประสิทธิภาพในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ นอกจากนั้น บางหน่วยงานยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านเหล่านี้จึงทำให้การทำงานเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ฉนั้นขอกล่าวถึงกระทรวงสำคัญที่มีหน่วยงานระดับกรมซึ่งทำงานเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำเพื่อประกอบการพิจารณา คือ

๒.๔.๑ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกจัดตั้งขึ้นเนื่องมาจากการปฏิรูประบบราชการ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือส่วนราชการอื่นๆ ที่สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ มีหน่วยงานทำหน้าที่เกี่ยวข้องข้องกับทรัพยากรน้ำ ได้แก่

๑) กรมทรัพยากรน้ำ มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำผิวดิน ในการเสนอนโยบาย แผนแม่บท และมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกด้าน รวมทั้งกำกับและประสานให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติและอื่นๆ ซึ่งโดยข้อเท็จจริง ทำงานได้จำกัดเฉพาะภารกิจในอำนาจหน้าที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

๒) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำบาดาล ในการเสนอนโยบาย แผนแม่บท มาตรการบริหารจัดการ การพัฒนา การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำบาดาลในทุกด้าน รวมทั้งควบคุม กำกับดูแลเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำบาดาลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาลและอื่นๆ

๓) กรมควบคุมมลพิษ มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำต่างๆ ซึ่งเป็นภารกิจส่วนหนึ่งในภารกิจหลักเกี่ยวกับการจัดการควบคุมมลพิษทั้งหมด

๒.๔.๒ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นกระทรวงที่จัดตั้งมานานกว่า ๑๐๐ ปี มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเกษตรกรรม การจัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาาระบบการชลประทาน ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรม ส่งเสริมและพัฒนาาระบบสหกรณ์ รวมตลอดกระบวนการผลิตสินค้าการเกษตร และราชการอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน่วยงานทำหน้าที่เกี่ยวข้องข้องกับทรัพยากรน้ำ ได้แก่

๑) กรมฝนหลวงและการบินเกษตร มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำในบรรยากาศ ได้แก่ งานปฏิบัติการฝนหลวง ทำให้ฝนตกนอกฤดูกาล เพื่อแก้ปัญหาความแห้งแล้งในภาวะเร่งด่วนเฉพาะหน้า

๒) กรมชลประทาน มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำผิวดิน โดยดำเนินการให้ได้มาซึ่งน้ำ หรือเก็บกัก รักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำ เพื่อเกษตรกรรม (เป็นหลัก) การสาธารณสุขโรคหรือ

อุตสาหกรรม การป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ และการคมนาคมทางน้ำในเขตชลประทาน ตลอดจนงานบูรณะแหล่งน้ำ

๓) กรมพัฒนาที่ดิน มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำผิวดินประเภทแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำตามโครงการพัฒนาที่ดิน

๒.๔.๓ กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงที่จัดตั้งมานานเช่นเดียวกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่หลังปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. ๒๕๔๕ กระทรวงมหาดไทยมีหน่วยงานทำหน้าที่เกี่ยวกับน้ำ ได้แก่

๑) กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีหน้าที่เกี่ยวข้องข้องกับทรัพยากรน้ำ โดยดำเนินการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย ซึ่งภาระงานนี้เป็นเพียงหน้าที่ส่วนหนึ่งในภารกิจหลักที่ต้องรับผิดชอบจัดการป้องกันภัยและบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดเนื่องจากเหตุต่างๆ ทั้งหมด

๒) กรมโยธาธิการและผังเมือง มีหน้าที่เกี่ยวข้องข้องกับน้ำในการดำเนินการป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ชุมชน ซึ่งภาระงานนี้เป็นเพียงภารกิจส่วนหนึ่งในภารกิจหลักของกรมโยธาธิการและผังเมือง โดยข้อเท็จจริง ภารกิจการป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ชุมชนทำได้เพียงบางบริเวณเท่านั้น

๒.๔.๔ กระทรวงคมนาคม

กระทรวงคมนาคมเป็นกระทรวงที่จัดตั้งมานานเช่นเดียวกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน่วยงานสำคัญที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องข้องกับน้ำ คือ กรมเจ้าท่า ซึ่งหน้าที่ที่เกี่ยวข้องข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ งานขุดลอกและรักษาทางน้ำทั่วราชอาณาจักร โดยมีขอบข่ายงานระบุไว้ใน พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๔๕๖ อันเป็นเพียงภารกิจส่วนหนึ่งในภารกิจหลักของกรมเจ้าท่า และโดยข้อเท็จจริงภารกิจเกี่ยวกับงานขุดลอกกรมนี้ไม่สามารถทำได้อย่างกว้างขวางตามที่ระบุแต่อย่างใด

๒.๔.๕ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกจัดตั้งขึ้นเนื่องมาจากการปฏิรูปราชการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มีหน่วยงานทำหน้าที่เกี่ยวข้องข้องกับน้ำ คือ กรมอุตุนิยมวิทยา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งมานาน มีหน้าที่เกี่ยวข้องข้องกับทรัพยากรน้ำในบรรยากาศ ในการดำเนินการวิเคราะห์และพยากรณ์สภาพการเกิดฝนตกในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งเป็นภารกิจเสริมของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

นอกจากนี้ ยังมีกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ขนาดใหญ่เทียบเท่ากระทรวง) และรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องข้องกับทรัพยากรน้ำ คือ

๑) สำนักการระบายน้ำ ของกรุงเทพมหานคร มีหน้าที่แก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ เกี่ยวข้องกับการป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำ และการจัดการด้านคุณภาพน้ำในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

๒) การประปานครหลวง เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่หลักในการจัดหาและจัดสรรน้ำประปาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

๓) การประปาสวนภูมิภาค เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่หลักในการจัดหาและจัดสรรน้ำประปาในเขตภูมิภาค

บทวิเคราะห์ เมื่อวิเคราะห์ถึงหน่วยงานปฏิบัติระดับกรมอันเป็นกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำหลัก ตามรายละเอียดข้างต้น พบว่า การปฏิบัติการขับเคลื่อนแก้ปัญหาเรื่องน้ำของประเทศในทุกบริบทให้บรรลุผลหรือกำจัดจนหมดสิ้นในทุกมิติโดยรวมนั้น มีปัญหาหลายประการอันเกิดจากการที่หลายหน่วยงานมีหลายพันธกิจทับซ้อนกัน ซึ่งการแก้ปัญหาคงจะหวังผลสัมฤทธิ์ได้ยากหากไม่มีการปรับปรุงพันธกิจของหน่วยงานระดับกรมที่สังกัดอยู่ในกระทรวงต่างๆ เสียใหม่ ให้มีความเชื่อมโยง สอดคล้อง ไม่ทับซ้อนกัน อย่างเหมาะสม

การปรับปรุงหรืออาจต้องปฏิรูปเปลี่ยนแปลง อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน เป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน เกี่ยวข้องกับหลายเรื่องราว หลายปัจจัย ที่ต้องพิจารณา ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติตามร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... มาตรา ๒๐ วรรคสาม ที่ระบุว่า “ให้หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้องยึดถือและปฏิบัติตามนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามพระราชบัญญัตินี้” และตามโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่ ดังแสดงในรูปที่ ๒ - ๒ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบังเกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำของประเทศให้ได้อย่างแท้จริง กนช. สมควรแต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการปรับปรุงพันธกิจ” เพื่อพิจารณาปรับปรุงพันธกิจหน่วยงานปฏิบัติการที่มีอยู่ในขณะนี้ให้สอดคล้องกับโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่ ประกอบด้วย เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และปลัดกระทรวงที่มีหน่วยงานระดับกรมซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำทั้งหมด ประชุมเพื่อทำการวิเคราะห์ร่วมกันในการปรับปรุงพันธกิจหน่วยงานที่ร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้เป็นไปตามโครงสร้างและพันธกิจที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่นี้

ทั้งนี้ ในการพิจารณาดำเนินการ คณะกรรมการฯ ควรยึดถือแนวทางและหลักเกณฑ์สำคัญ ดังนี้

๑) ในสถานการณ์ปัจจุบัน ยังคงมีหน่วยงานระดับกรมในแต่ละกระทรวงจำนวนเท่าเดิม และไม่เปลี่ยนแปลงโยกย้ายกระทรวง หรืออาจพิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหากมีความเหมาะสม

๒) คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงพันธกิจหน่วยงานปฏิบัติการฯ นี้ มีอำนาจหน้าที่ศึกษาวิเคราะห์ พันธกิจของหน่วยงานระดับกรมในแต่ละกระทรวงที่มีทั้งหมด และจัดพันธกิจใหม่ โดยในการพิจารณาต้องคำนึงถึงการเป็นเจ้าภาพหลักในการรับผิดชอบงานตามลำดับหนึ่ง ลำดับสองให้เหมาะสม เพื่อรองรับงานระดับประเทศและระดับลุ่มน้ำในแต่ละยุทธศาสตร์ ที่ กนช. จะมอบหมาย (ดังรายละเอียดยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับประเทศและระดับลุ่มน้ำ ในบทที่ ๖)

๓) การดำเนินการตาม (๒) ให้แล้วเสร็จภายใน ๑๒๐ วัน นับตั้งแต่วันแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงพันธกิจ และต้องเสนอผลการพิจารณาการศึกษา ปรับปรุง พันธกิจหน่วยงานปฏิบัติการที่สอดคล้องกับโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่ ต่อ กนช. เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาดำเนินการต่อไป

๓. การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

๓.๑ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

น้ำเป็นทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับทุกคน และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ดังนั้น ทุกคนจะต้องร่วมมือกันในการเรียนรู้ทำความเข้าใจเรื่องน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งด้านปริมาณน้ำ คุณภาพน้ำ และมาตรการการใช้น้ำจากแหล่งน้ำร่วมกันบนพื้นฐานของความเป็นธรรม ความเสมอภาค และให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งทรัพยากรน้ำมีอยู่อย่างไม่จำกัดนั้น การกำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นแบบบนลงล่าง กล่าวคือ หน่วยงานหรือผู้บริหารเป็นผู้กำหนดนโยบาย แล้วส่งการไปยังหน่วยงานปฏิบัติโดยไม่ได้รับฟังความเห็นจากประชาชน แต่ในปัจจุบัน เมื่อประชากรของประเทศเพิ่มขึ้น มีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น ทั้งเพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตร และการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว ทำให้เกิดปัญหาการจัดการจัดสรรน้ำให้เพียงพอแก่ทุกภาคส่วน และมีคำถามต่อการบริหารจัดการแบบบนลงล่างดังที่ผ่านมาว่ามีความเหมาะสม เป็นธรรมและคุ้มค่าเพียงใด

อนึ่ง ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปฏิรูป (ปี ๒๕๕๘) ได้กำหนดการมีส่วนร่วมของพลเมืองไว้แทบทุกมิติ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนา การเสนอกฎหมาย ตลอดจนการตรวจสอบถอดถอน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังที่ปรากฏในหลายๆ มาตรา เช่น

- มาตรา ๖๒ วรรคสองและวรรคสาม บัญญัติไว้ว่า “ ... พลเมืองย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากรัฐ ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชน และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว”

- มาตรา ๖๓ “ชุมชนย่อมมีสิทธิปกป้อง พื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาอันดีงามของชุมชน ท้องถิ่น และของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน”

- มาตรา ๖๔ “สิทธิของพลเมืองที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชน ในการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเป็นธรรม และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ดีและไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง” มาตรา ๘๓ “รัฐต้องส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

(๑) มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผน และงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่น ร่วมกับส่วนราชการและองค์กรบริหารท้องถิ่น

(๒) ส่งเสริม ดูแลรักษา และใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่างยั่งยืน

(๓) คุ้มครองและรักษาสิ่งแวดล้อม สุขภาพ ตลอดจนเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีทางเศรษฐกิจ สังคมและความรู้รักสามัคคีของบุคคลในชุมชนนั้นและกับชุมชนอื่น”

● มาตรา ๒๘๗ “ให้มีการปฏิรูปการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการผังเมืองโดยคำนึงถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม หลักการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน และหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน..... (๔) ปรับปรุงกลไกและกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง.....”

ดังนั้น ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ เครือข่ายประชาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรวมถึง นักวิชาการ สื่อมวลชน เป็นต้น หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด การกำหนดนโยบาย เพื่อปฏิบัติงานในระดับต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายของรัฐ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นที่ยอมรับ เกิดขึ้นได้จริงและตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

๓.๒ หลักคิดของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน

ศาสตราจารย์ ดร. ชัยยุทธ ชินณะราศรี และคณะ ได้วิเคราะห์ไว้ในรายงานการศึกษา การกำหนดทิศทางของนโยบายและแผนหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับประเทศและการวิจัย เพื่อลดผลกระทบจากภัยพิบัติ ว่า “หลักคิดของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ดี คือ การบริหารจัดการแบบบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ระดับชาติ “ร่วมกัน” มีการพัฒนาแผนงาน การทำงานร่วมกัน การประสานความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวง กรม เครือข่ายลุ่มน้ำ ผู้ทรงคุณวุฒิ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยยึดหลัก “ความแตกต่าง” ของแต่ละลุ่มน้ำ ลักษณะทางกายภาพ อุทกวิทยา สภาพสิ่งแวดล้อม และภูมิสังคมหรือวิถีชีวิตประชาชน เพื่อกระตุ้นให้มีการปรับตัวรองรับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางธรรมชาติและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสถานการณ์ภัยพิบัติ”

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น จึงต้องส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตนเอง เพื่อนำไปสู่การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายน้ำ เช่น เครือข่ายการพิทักษ์และอนุรักษ์น้ำ การพัฒนาแหล่งต้นน้ำลำธาร การใช้ปราชญ์ชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ เพื่อพัฒนาโครงสร้างของ “คณะกรรมการลุ่มน้ำ” ให้เข้มแข็ง เป็นกลไกและเป็นองค์กรกลางระหว่างองค์กรภาครัฐกับภาคประชาชน โดยให้ผู้ที่อยู่ในลุ่มน้ำย่อมมีสิทธิร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำด้วย ทั้งนี้ สิ่งที่จะเป็นตัวช่วยผลักดันให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกพื้นที่ประสบความสำเร็จ คือ การสนับสนุนให้เกิด “ต้นแบบ” การบริหารจัดการด้วยตนเองในแต่ละพื้นที่ โดยภาคประชาชนผู้มีความเข้าใจอันดีในลักษณะทางกายภาพ สังคม วิถีชีวิตท้องถิ่นของตนจะต้องร่วมกันกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบครบวงจรในระดับลุ่มน้ำ วิเคราะห์จากโครงการในอดีตที่ล้มเหลว เพื่อเรียนรู้และปรับปรุงแก้ไข รวมทั้งผลักดันต่อยอดโครงการที่ประสบความสำเร็จ เพื่อใช้เป็น “ต้นแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ” ที่ได้ผลจริง เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน และเพื่อให้เกิดการขยายผลในพื้นที่อื่นๆ อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการแก้ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดนั้นต้องดำเนินการอย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

๓.๓ การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรลุ่มน้ำและลุ่มน้ำสาขา

ตามที่ได้วิเคราะห์ถึงปัญหาโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบันที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไม่สัมฤทธิ์ผล และได้นำเสนอแนวทางการปฏิรูปโครงสร้างองค์กรไปแล้ว ในบทที่ ๒ กล่าวคือ องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สมควรกำหนดให้มี แบ่งเป็น ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ ระดับลุ่มน้ำสาขา และระดับพื้นที่ เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของภาคีผู้มีส่วนได้เสียจากภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไปสู่ระดับพื้นที่

ทั้งนี้ เพื่อให้คณะกรรมการลุ่มน้ำและคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขามีบทบาทและอำนาจหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงควรปรับปรุงอำนาจหน้าที่และเพิ่มกลไก เสริมความเข้มแข็ง ด้วยการจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำ รายละเอียดดังนี้

๓.๓.๑ ปรับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการลุ่มน้ำ

ตามโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ ที่ได้นำเสนอในบทที่ ๒ ร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการลุ่มน้ำ ดังนี้ ได้แก่

๑) จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท การบริหารจัดการลุ่มน้ำ ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต เสนอต่อคณะอนุกรรมการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำแผนแม่บทเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ และนำเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ โดยต้องคำนึงถึงศักยภาพของลุ่มน้ำ การวางผังเมือง และแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และต้องมีการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ด้วย

๒) ในกรณีที่เกิดภาวะวิกฤตในระดับลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำดำเนินการตามแผนภาวะวิกฤตที่วางไว้

๓) กำหนดขอบเขตและพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาภายในลุ่มน้ำ และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

๔) สำรวจและกำหนดขอบเขตพื้นที่แหล่งต้นน้ำอันควรรอนุรักษ์ และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

๕) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรน้ำเพื่อประกอบการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการพัฒนาระบบสารสนเทศทรัพยากรน้ำ

๖) ให้ความเห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรน้ำของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา

๗) กรณีการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องพิจารณาร่วมกัน และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ

๘) ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อ กนช. เกี่ยวกับแผนงานและโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อแหล่งน้ำหรือลุ่มน้ำ

๙) กำหนดมาตรการทดแทน ชดเชย ความเสียหายแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินแผนงานและโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำอย่างเป็นธรรม

๑๐) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำ

๑๑) โกล่เกลี่ยและชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำภายในลุ่มน้ำสาขา ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

๑๒) ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีแหล่งน้ำขนาดเล็กในเขตพื้นที่ จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำขนาดเล็กอย่างน้อยทุกสองปีเพื่อจัดทำฐานข้อมูลแหล่งน้ำขนาดเล็กของลุ่มน้ำ

๑๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมตัวและเสริมสร้างความเข้มแข็งของ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำ

๑๔) เสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกกฎ

๑๕) ประสานความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

๑๖) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่ กนช.

มอบหมาย

๓.๓.๒ ปรับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา

ในส่วนของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำใหญ่ ก็มีความสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเช่นกัน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในความแตกต่างของ พื้นที่ ตลอดจนวิถีชีวิต สังคม ความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี จึงเป็นองค์กรสำคัญ ที่จะประสานความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานภาคปฏิบัติในระดับสูง ขึ้นไป ทั้งนี้ ตามโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ ที่ได้นำเสนอในบทที่ ๒ ได้กำหนดอำนาจ หน้าที่ของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา ดังนี้

๑) จัดทำแผนปฏิบัติการลุ่มน้ำสาขาเสนอต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำ

๒) จัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำ

๓) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรน้ำขององค์กรผู้ใช้น้ำ และระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำสาขาเสนอต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อให้ความเห็นชอบ

๔) จัดสรรการใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะ ประเภทที่สองและประเภทที่สาม ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ซึ่งคณะกรรมการลุ่มน้ำเห็นชอบ

๕) โกล่เกลี่ยและชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำประกาศกำหนด

๖) ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำสาขา

๗) ส่งเสริมและสนับสนุนประกาศกำหนดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายขององค์กรผู้ใช้น้ำ รวมทั้งเสริมสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำสาขา

๘) จัดให้มีการประชุมสรุปผลการดำเนินงาน และจัดทำรายงานสรุปเสนอต่อ คณะกรรมการลุ่มน้ำ อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

๙) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำมอบหมาย

อย่างไรก็ตาม ในการขับเคลื่อนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และราบรื่นนั้น องค์กรลุ่มน้ำมีความจำเป็นต้องได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ แต่การจะรอ การจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลเป็นรายปีนั้นอาจทำให้การดำเนินการล่าช้า และไม่สามารถริเริ่มโครงการ ใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาเร่งด่วน หรือเพื่อรองรับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที จึงจำเป็นต้องมีการจัดตั้ง “กองทุนทรัพยากรน้ำ” ขึ้น

๓.๓.๓ จัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำ

เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาลุ่มน้ำ ทั้งในยามปกติ และยามวิกฤต จึงเห็นควรให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สำหรับใช้เป็นทุน หมุนเวียนในการบริหารจัดการของคณะกรรมการลุ่มน้ำ และคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา โดยกองทุนควรอยู่ ภายใต้อำนาจกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

๑) การจัดตั้งและวัตถุประสงค์

“กองทุนทรัพยากรน้ำ” เป็นหน่วยงานของรัฐและมีฐานะนิติบุคคล ในกำกับ สำนักงาน กนช. โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำ สาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งการศึกษา วิจัย และการวางแผนเกี่ยวกับ เรื่องดังกล่าว ทั้งนี้เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการดังต่อไปนี้

(๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำหรือ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึก ฝึกอบรม และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๔) ค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน

(๕) ค่าใช้จ่ายอื่นใดตามที่ กนช. เห็นสมควร

๒) แหล่งที่มาของงบประมาณ

กองทุนทรัพยากรน้ำมีรายได้หลักจากค่าใช้น้ำและค่าธรรมเนียมการขออนุญาต ใช้น้ำ รวมทั้งงบประมาณจากแหล่งอื่นๆ ดังต่อไปนี้

(๑) ทุนประเดิมที่รัฐบาลจัดสรรให้

(๒) เงินอุดหนุนทั่วไปที่รัฐบาลจัดสรรให้เป็นรายปี

(๓) ค่าใช้น้ำและค่าธรรมเนียมการขออนุญาตใช้น้ำตามพระราชบัญญัตินี้

ตามอัตราที่ กนช. กำหนด

- (๔) ค่าสินไหมทดแทนจากการฟ้องคดีทางแพ่ง
- (๕) ค่าปรับทางปกครองตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้
- (๖) ค่าธรรมเนียมหรือภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับน้ำตามที่มีกฎหมายกำหนด

ให้เป็นของกองทุน

(๗) เงินอุดหนุนจากภาคเอกชนหรือองค์กรอื่น รวมทั้งจากต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ และเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้

(๘) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน

ทั้งนี้ เงินและทรัพย์สินที่เป็นของกองทุนไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลังและกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

๓) การบริหารกองทุนทรัพยากรน้ำ

กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วย คณะกรรมการไม่เกิน ๑๔ คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธาน กรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ และอธิบดีกรมบัญชีกลาง เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ผู้แทน คณะกรรมการลุ่มน้ำ จำนวนห้าคน เป็นกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านทรัพยากรน้ำ ด้านการเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านละหุ่งคน รวมเป็นหกคน เป็นกรรมการ โดยมีผู้จัดการกองทุนเป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการกองทุน คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบาย วางแผนและควบคุมดูแลกิจการของกองทุนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

(๒) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดสรรเงินกองทุนให้แก่ คณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อใช้ในกิจการต่างๆ

(๓) ให้ความเห็นชอบแผนงาน โครงการ แผนการใช้จ่ายเงิน และงบประมาณประจำปีของกองทุน

(๔) ออกข้อบังคับว่าด้วยการปฏิบัติงานของพนักงานและลูกจ้างของกองทุน

(๕) ออกข้อบังคับว่าด้วยการปฏิบัติงานของผู้จัดการกองทุนและการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นกระทำการแทนผู้จัดการกองทุน

(๖) กำกับดูแลการดำเนินงานของผู้จัดการกองทุน

(๗) จัดทำงบการเงินและรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีเสนอต่อ กนช.

(๘) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่ กนช.

มอบหมาย

ทั้งนี้ คณะกรรมการบริหารกองทุนทรัพยากรน้ำแต่งตั้งผู้จัดการกองทุนทรัพยากรน้ำตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ กนช. กำหนด มีหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติหน้าที่ของกองทุนขึ้นตรงต่อคณะกรรมการกองทุน และเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้างของกองทุน

๓.๔ การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ตามโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ ได้กำหนดให้มี “องค์กรผู้ใช้น้ำ” ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ ทั้งนี้ กลไกการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้นสมควรพัฒนาขึ้นมาให้เข้มแข็งเพื่อดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้

๓.๔.๑ ร่วมทำการศึกษาเพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา อาทิ ปัญหาการขาดแคลนน้ำในลุ่มน้ำ การเกิดอุทกภัยทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินและปัญหาคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรม ฯลฯ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชน

๓.๔.๒ ร่วมคิดหายุทธศาสตร์และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการน้ำของชุมชน

๓.๔.๓ ร่วมวางนโยบายหรือกำหนดแผนงานโครงการหรือกิจกรรม เพื่อบรรเทาหรือขจัดปัญหาเรื่องน้ำที่สนองความต้องการของชุมชน

๓.๔.๔ ร่วมตัดสินใจบริหารการใช้ทรัพยากรน้ำที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม

๓.๔.๕ ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

๓.๔.๖ ร่วมขับเคลื่อนปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

๓.๔.๗ ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ ทั้งที่ภาครัฐและเอกชนดำเนินการให้ใช้ประโยชน์ได้ยืนนานตลอดไป

๓.๔.๘ ร่วมประชุม อบรม สัมมนา ที่ทางราชการและภาคเอกชนจัดขึ้น โดยร่วมเสนอข้อคิดเห็นหรือแนะแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกัน

๓.๔.๙ ร่วมในการเป็นผู้ชักชวน แนะนำและประชาสัมพันธ์เรื่องราวข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำด้านต่างๆ ให้ประชาชนในชุมชนและลุ่มน้ำได้รับรู้เรื่องราวและเกิดความเข้าใจที่ดี

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ จึงต้องพัฒนา กลไกและกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ โดยเสริมสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของฝ่ายราชการ ผู้ทรงคุณวุฒิในลุ่มน้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ในการพัฒนาแหล่งน้ำหรือจัดหาน้ำเพื่อประโยชน์ต่างๆ การจัดสรรและใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และยุติธรรม การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ การแก้ไขปัญหาที่ท่วมที่เป็นเหตุให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินและการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ โดยให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมให้ความรู้แก่แกนนำชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพการสร้างกระบวนการเรียนรู้และริเริ่มของชุมชน พัฒนาระบบรวบรวมและจัดทำข้อมูลระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกัน สร้างกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ฯลฯ เหล่านี้จะช่วยให้ช่วยเพิ่มศักยภาพทางสังคม สามารถร่วมกันนำพาให้การจัดการทรัพยากรน้ำทุกด้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๔. การศึกษาเพื่อจัดทำร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ....

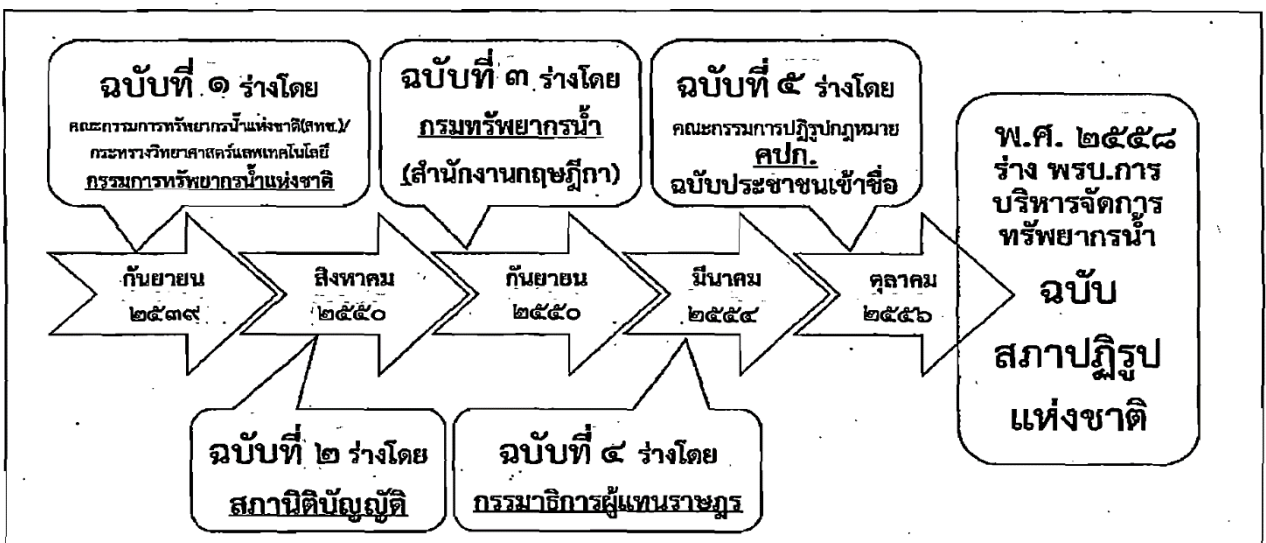
๔.๑ ปัญหาด้านกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

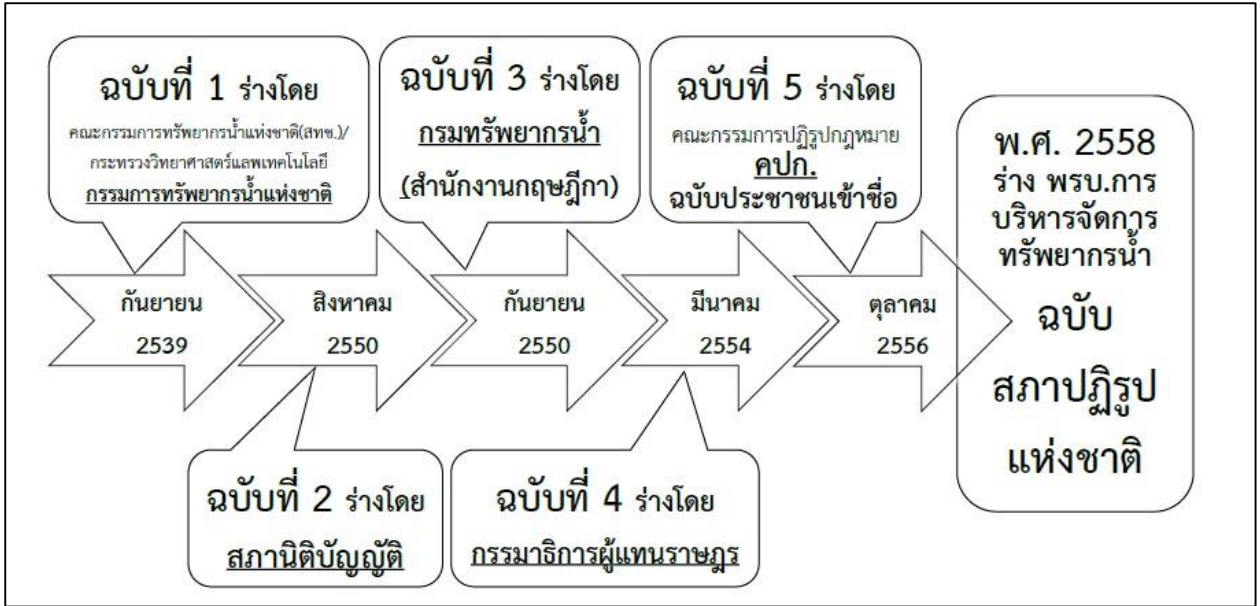
นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศเป็นการทำงานตามภารกิจของหน่วยงานที่มีหลายสิบหน่วยงาน ซึ่งมีการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน ไม่เป็นระบบ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรขาดเอกภาพ ขาดการประสานและการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ไม่มีกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่จะกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวม พร้อมทั้งการแบ่งอำนาจหน้าที่องค์กรที่เกี่ยวข้องไม่ทับซ้อนและเชื่อมโยงกันที่ชัดเจน

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีความพยายามผลักดันให้มีการออกกฎหมายระเบียบ และกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำหลายครั้ง โดยครั้งแรกในสมัยรัฐบาล พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๑ ฉบับที่ ๑ และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กทช.) เป็นหน่วยงานภายในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จึงยังไม่มีผลการผลักดันกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างจริงจัง จวบจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๓๙ สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทช.) ร่วมกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้เสนอ ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรทรัพยากรน้ำ เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ นับเป็นร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ฉบับที่ ๑ แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ

ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สรุปลำดับการจัดทำร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ๕ ฉบับ ไว้ในร่างแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๕๘ ดังแสดงในรูปที่ ๔ - ๑ ได้แก่

- (๑) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ฉบับกฤษฎีกา เรื่องเสร็จ ๖๗๐/๒๕๕๐ ของกรมทรัพยากรน้ำ
- (๒) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... (ฉบับคณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำในคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานิติบัญญัติแห่งชาติ ปี ๒๕๕๐)
- (๓) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... (ฉบับกรรมาธิการผู้แทนราษฎร ปี ๒๕๕๔)
- (๔) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ฉบับ โดยกรมทรัพยากรน้ำ เมื่อปี ๒๕๕๖ และมีการปรับปรุงความคิดเห็นจากประชาชน
- (๕) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... (ฉบับประชาชนเข้าชื่อ) เมื่อปี ๒๕๕๖

รูปที่ ๔ - ๑ ลำดับเวลาที่มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่หลายหน่วยงานได้จัดทำไว้

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวน (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ที่เคยมีการจัดทำแล้วในอดีต พบว่า สมควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน วางหลักเกณฑ์และมาตรการในการรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงน้ำ ตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลสูงสุด นำมาสู่ความยั่งยืนของการพัฒนาทรัพยากรน้ำ

๔.๒ เหตุผลและความจำเป็นของการยกย่องพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

พ.ศ. ....

ทรัพยากรน้ำเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประกอบกับในหลักการตามรัฐธรรมนูญกำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทางชีวภาพอย่างสมดุลยั่งยืน และเป็นธรรม ดังนั้น จึงสมควรให้มีกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการในการรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงน้ำ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำการคุ้มครอง การอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ และการฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ การป้องกันและการแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำการจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำ การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการส่งเสริมสนับสนุน การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในแต่ละลุ่มน้ำ ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำทั้งในระดับชาติและระดับลุ่มน้ำ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นเอกภาพ เกิดธรรมาภิบาล มีความสมดุล ยั่งยืน ทัวถึงและเป็นธรรม รวมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรน้ำ

อันเป็นอันตรายต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต เพื่อให้ประชาชนดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ....

๔.๓ สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ

ร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... มีสาระสำคัญสามารถสรุปได้ดังนี้

๔.๓.๑ ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมาย

๑) ความสัมพันธ์กับกฎหมายอื่น

(๑) เนื่องจากปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำทั้งทางตรงและทางอ้อมมากกว่า ๓๐ ฉบับ และแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ มาตรการและมาตรฐานเกี่ยวกับการทรัพยากรน้ำในเรื่องต่างๆ ที่แตกต่างกันไป ดังนั้นร่างพระราชบัญญัตินี้ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท จึงกำหนดให้สิทธิในทรัพยากรน้ำ การบริหารจัดการ การจัดสรรน้ำ การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่มีกฎหมายใดกำหนดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพยากรน้ำการบริหารจัดการ การจัดสรรน้ำ การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ และกฎหมายเฉพาะนั้นมีมาตรการหรือหลักประกันสิทธิในทรัพยากรน้ำที่ไม่ต่ำกว่า (ร่างมาตรา ๓ วรรคหนึ่ง) อย่างไรก็ตามเนื่องจากบทบัญญัติในกฎหมายต่างๆ มีมาตรการหรือหลักประกันสิทธิในทรัพยากรน้ำที่แตกต่างกันและอาจเกิดปัญหาตีความได้ว่า มาตรการหรือหลักประกันสิทธิในทรัพยากรน้ำนั้นต่ำกว่าหรือสูงกว่าที่กำหนดไว้ในร่างกฎหมายนี้หรือไม่ จึงกำหนดให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด (ร่างมาตรา ๓ วรรคสอง)

(๒) กำหนดให้ร่างพระราชบัญญัตินี้บังคับใช้ในทุกพื้นที่ของประเทศ แม้ว่าพื้นที่ดังกล่าวจะมีกฎหมายกำกับ ควบคุมพื้นที่ดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะก็ตาม เช่น พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่อุทยานแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ หรือเขตนิคมอุตสาหกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการนิคมอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามในการดำเนินการก็ยังคงต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กฎหมายเฉพาะนั้นกำหนดไว้ เช่น ราษฎรซึ่งตั้งชุมชนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติย่อมมีสิทธิในการรวมตัวกันเป็นองค์กรผู้ใช้น้ำตามพระราชบัญญัติ แต่หากองค์กรผู้ใช้น้ำนี้ดำเนินการสร้างฝายอันเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่อุทยานแห่งชาติก็ยังคงจะต้องขออนุญาตใช้พื้นที่ตามขั้นตอนซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้น (ร่างมาตรา ๓ วรรคสาม)

๒) ขอบเขตนियามคำว่าทรัพยากรน้ำ (ร่างมาตรา ๔)

(๑) ทรัพยากรน้ำตามนิยามซึ่งกำหนดไว้ตามร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นนิยามอย่างกว้างครอบคลุมทรัพยากรน้ำซึ่งเป็นมวลน้ำในบริเวณต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นน้ำใต้ดิน น้ำผิวดิน หรือน้ำในชั้นบรรยากาศ และให้หมายความรวมถึงระบบนิเวศแหล่งน้ำด้วย

(๒) ร่างพระราชบัญญัตินี้มีขอบเขตพื้นที่บังคับของกฎหมายไม่เฉพาะเพียงแคในราชอาณาจักรไทยเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงทรัพยากรน้ำในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ทรัพยากรน้ำในไหล่ทวีป หรือแหล่งน้ำระหว่างประเทศที่ประเทศไทยอาจนำมาใช้ด้วย

๔.๓.๒ หลักการพื้นฐานทั่วไปในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

๑) หลักการทรัพยากรร่วม

กำหนดให้น้ำเป็นทรัพยากรส่วนรวม (The Common) ที่หน่วยงานรัฐ เอกชนและประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ อย่างไรก็ตามการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ก็มิได้เปิดกว้างแบบ Open Access แต่อยู่ภายใต้ขอบเขตและเงื่อนไข ๒ ประการ คือ (๑) เป็นการใช้น้ำเท่าที่จำเป็น แก่ประโยชน์ในกิจกรรมหรือที่ดินของตน และ (๒) การใช้น้ำนั้นต้องไม่เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนหรือ ความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือสาธารณะ (ร่างมาตรา ๖)

๒) หลักการรับประกันสิทธิของประชาชนในการใช้น้ำขั้นพื้นฐาน

เพื่อป้องกันข้อพิพาทในการแย่งชิงน้ำเมื่อเกิดภาวะขาดแคลน ร่างพระราชบัญญัตินี้จึงรับประกันให้การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือ การเลี้ยงสัตว์รายย่อย และการใช้น้ำตามจารีตประเพณี เป็นสิทธิการใช้น้ำขั้นพื้นฐาน (Basic Water Right) ของประชาชน ซึ่งรัฐมีหน้าที่จะต้องจัดทำให้เป็นอันดับแรกเมื่อเกิดภาวะขาดแคลน (ร่างมาตรา ๗)

ทั้งนี้บทบัญญัติดังกล่าว กำหนดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการ Integrated Water Resources Management (IWRM) ซึ่งเสนอว่า ควรจัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำ ให้ชัดเจน รวมทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)) ซึ่งประเทศไทย เป็นภาคีในเรื่องสิทธิในน้ำ (Right to Water)

๓) หลักการสิทธิชุมชน

ร่างพระราชบัญญัตินี้รับรองสิทธิชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในเรื่องต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับรองสิทธิชุมชนไว้ดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๘)

(๑) สิทธิในการอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับ ทรัพยากรน้ำ

(๒) สิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรน้ำอย่างสมดุลและยั่งยืน

(๓) สิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อน การอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพ สิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือมีส่วนได้เสียสำคัญ และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

(๔) สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางการปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิชุมชน

(๕) สิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลา อันรวดเร็ว

(๖) สิทธิฟ้องคดีต่อหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำละเมิด ของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนั้น

๔) หลักธรรมาภิบาลของรัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

เพื่อให้การดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนงาน หรือโครงการของหน่วยงานรัฐเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลจึงกำหนดให้หน่วยงานรัฐรับผิดชอบในการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนงานหรือโครงการดังกล่าวมีหน้าที่อย่างน้อยดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๑๐)

(๑) เปิดเผยข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลต่อประชาชนอย่างทั่วถึง

(๒) จัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียอย่างทั่วถึงก่อนการดำเนินการดังกล่าว

(๓) สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชน และชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าว

๔.๓.๓ องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

กำหนดให้มีองค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็น ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ ระดับลุ่มน้ำสาขา และระดับพื้นที่ เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของภาคีผู้มีส่วนได้เสียจากภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไปสู่ระดับพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)

คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ หรือ กนช. เป็นกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับชาติ ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รองประธานซึ่งคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิควิศวกรรมทรัพยากรน้ำ ด้านนิติศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านผังเมือง ด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม และด้านสังคม โดยมาจากการสรรหาของคณะกรรมการสรรหาและเสนอคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกินหกคน ผู้แทนผู้ใช้น้ำจากลุ่มน้ำจำนวนไม่เกินหกคน โดยมีเลขาธิการคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นเลขาธิการ (ร่างมาตรา ๑๑)

คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๑๙)

(๑) กำหนดนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติ เสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ

(๒) กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และให้คำแนะนำการดำเนินการตามนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต

(๓) กำกับ ติดตาม และตรวจสอบแผนการใช้งบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๔) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้มีการตรากฎหมาย และการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการจัดการน้ำระหว่างประเทศ

(๕) ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

(๖) กำหนดขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำตามมาตรา ๒๖

(๗) กำหนดและประกาศเขตพื้นที่แหล่งต้นน้ำอันควรอนุรักษ์

(๘) ไกล่เกลี่ย ระงับ และชี้ขาด กรณีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างลุ่มน้ำ

(๙) จัดสรรเงินส่วนแบ่งค่าใช้น้ำ ค่าธรรมเนียมการขออนุญาตใช้น้ำ ค่าสินไหมทดแทน และค่าปรับให้แก่กองทุนทรัพยากรน้ำตามมาตรา ๓๖ (๓) (๔) และ (๕)

(๑๐) ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาและองค์กรผู้ใช้น้ำ

(๑๑) สนับสนุนประชาชนให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๑๒) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นหรือตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

นอกจากนี้ยังกำหนดให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติขึ้นเป็นหน่วยงานระดับกรม มีฐานะเป็นนิติบุคคล สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีมีฐานะเป็นนิติบุคคล ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการ กนช. และให้เลขาธิการสำนักงาน กนช. ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ กนช. และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๒๔)

(๑) ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อจัดทำนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เสนอคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

(๒) ควบคุม กำกับดูแล การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนด

(๓) ประสานการปฏิบัติงานของหน่วยงานปฏิบัติต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

(๔) กำกับ ดูแล และบริหารจัดการระบบสารสนเทศทรัพยากรน้ำของประเทศ โดยให้หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีข้อมูลและระบบสารสนเทศ ต้องสนับสนุนข้อมูลและเชื่อมโยงระบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันแก่สำนักงานเลขาธิการ กนช. ด้วย

(๕) จัดทำแผนงบประมาณประจำปีเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของ กนช. และคณะกรรมการลุ่มน้ำ โดยให้มีหน่วยงานระดับกองทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำ

(๖) กำกับ ดูแล การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการลุ่มน้ำ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่ กนช. กำหนด

(๗) กำหนดอัตราในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมใบอนุญาตและค่าใช้น้ำตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด และนำส่งเงินดังกล่าวเข้ากองทุนทรัพยากรน้ำ

(๘) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ กนช. มอบหมาย

ทั้งนี้ในการบริหารสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติให้เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติซึ่งมาจากการสรรหาของ กนช. มีหน้าที่ควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่งราชการในสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

๒) คณะกรรมการลุ่มน้ำ

คณะกรรมการลุ่มน้ำเป็นกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำซึ่ง กนช. แต่งตั้ง ประกอบด้วย ผู้แทนส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำ จำนวนไม่เกินแปดคน เป็นกรรมการ (กรณีลุ่มน้ำใดมีพื้นที่ติดกับพื้นที่ชายฝั่งทะเล ให้ผู้แทนกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นกรรมการด้วย) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลุ่มน้ำนั้น ซึ่งคัดเลือกกันเอง จำนวนไม่เกินแปดคนเป็นกรรมการผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำนั้นซึ่งคัดเลือกกันเอง จำนวนไม่เกินแปดคนเป็นกรรมการ โดยให้มีผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำที่เป็นเกษตรกรอย่างน้อยหนึ่ง ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หรือเป็นผู้แทนสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวนไม่เกินห้าคน เป็นกรรมการ และให้มีหน่วยงานระดับกองท่าหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือกลุ่มลุ่มน้ำ (ร่างมาตรา ๒๗)

คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๓๐)

(๑) จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท การบริหารจัดการลุ่มน้ำ ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต เสนอต่อคณะอนุกรรมการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำแผนแม่บทเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ และนำเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ โดยต้องคำนึงถึงศักยภาพของลุ่มน้ำ การวางผังเมือง และแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และต้องมีการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ด้วย

(๒) ในกรณีที่เกิดภาวะวิกฤตในระดับลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำดำเนินการตามแผนภาวะวิกฤตที่วางไว้

(๓) กำหนดขอบเขตและพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาภายในลุ่มน้ำ และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

(๔) สสำรวจและกำหนดขอบเขตพื้นที่แหล่งต้นน้ำอันควรรอนุรักษ์ และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

(๕) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรน้ำเพื่อประกอบการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการพัฒนาระบบสารสนเทศทรัพยากรน้ำ

(๖) ให้ความเห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรน้ำของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา

(๗) กรณีการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องพิจารณา
ร่วมกันและเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ

(๘) ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อ กนช. เกี่ยวกับแผนงานและโครงการ
หรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อแหล่งน้ำหรือลุ่มน้ำ

(๙) กำหนดมาตรการทดแทน ชดเชย ความเสียหายแก่ผู้ได้รับผลกระทบ
จากการดำเนินแผนงานและโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำอย่างเป็นธรรม

(๑๐) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ
ระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำ

(๑๑) โกล่เกลี่ยและชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำภายในลุ่มน้ำสาขา
ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

(๑๒) ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีแหล่งน้ำขนาดเล็กใน
เขตพื้นที่ จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำขนาดเล็กอย่างน้อยทุกสองปีเพื่อจัดทำฐานข้อมูลแหล่งน้ำขนาดเล็กของลุ่มน้ำ

(๑๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมตัวและเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำ

(๑๔) เสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกกฎ (ร่างมาตรา ๗๒)

(๑๕) ประสานความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๑๖) จัดทำรายงานผลการดำเนินงานเสนอต่อ กนช. และเผยแพร่ต่อ
สาธารณะตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(๑๗) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่ กนช.

มอบหมาย

๓) คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา

คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา
องค์ประกอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาต้องประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานของรัฐ ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ
ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนภาคประชาสังคมเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในเขตท้องที่
ที่คณะกรรมการลุ่มน้ำกำหนดในลุ่มน้ำที่ตนรับผิดชอบได้ตามที่เห็นสมควร (ร่างมาตรา ๓๑)

คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๓๒)

(๑) จัดทำแผนปฏิบัติการลุ่มน้ำสาขาเสนอต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำ

(๒) จัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำ

(๓) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรน้ำขององค์กรผู้ใช้น้ำ และระหว่าง
องค์กรผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำสาขาเสนอต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อให้ความเห็นชอบ

(๔) จัดสรรการใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะ ประเภทที่สองและประเภท
ที่สามให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ซึ่งคณะกรรมการลุ่มน้ำเห็นชอบ

(๕) โกล่เกลี่ยและชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำประกาศกำหนด

(๖) ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำสาขา

(๗) ส่งเสริมและสนับสนุนประกาศกำหนดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายขององค์กรผู้ใช้น้ำ รวมทั้งเสริมสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำสาขา

(๘) จัดให้มีการประชุมสรุปผลการดำเนินงาน และจัดทำรายงานสรุปเสนอต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำ อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(๙) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำมอบหมาย

๔) องค์กรผู้ใช้น้ำ

กำหนดให้องค์กรผู้ใช้น้ำ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกันและประสงค์จะใช้สิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นจดแจ้งต่อสำนักงานคณะกรรมการลุ่มน้ำ (ร่างมาตรา ๓๔) และจะมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในเรื่องดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๓๕)

(๑) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๒) การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๓) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๔) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจอันดีของประชาชน

นอกจากนี้องค์กรผู้ใช้น้ำยังสามารถขอรับการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรจากกองทุนทรัพยากรน้ำได้ด้วย (ร่างมาตรา ๓๕ วรรคสาม)

๔.๓.๔ กองทุนทรัพยากรน้ำ

๑) การจัดตั้งและวัตถุประสงค์

กำหนดให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งเรียกว่า “กองทุนทรัพยากรน้ำ” ภายในสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งการศึกษา วิจัย และการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว (ร่างมาตรา ๓๖) ทั้งนี้เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๓๗)

(๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำหรือการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึก ฝึกอบรม และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๔) ค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน

(๕) ค่าใช้จ่ายอื่นใดตามที่ กนช. เห็นสมควร

๒) แหล่งที่มาของงบประมาณ

กองทุนทรัพยากรน้ำมีรายได้หลักจากค่าใช้น้ำและค่าธรรมเนียมการขออนุญาต ใช้น้ำ รวมทั้งงบประมาณจากแหล่งอื่นๆ ดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๓๗)

(๑) ทุนประเดิมที่รัฐบาลจัดสรรให้

(๒) เงินอุดหนุนทั่วไปที่รัฐบาลจัดสรรให้เป็นรายปี

(๓) ค่าใช้น้ำและค่าธรรมเนียมการขออนุญาตใช้น้ำตามพระราชบัญญัตินี้ ตามอัตราที่ กนช. ประกาศกำหนด

(๔) ค่าสินไหมทดแทนจากการฟ้องคดีทางแพ่ง

(๕) ค่าปรับทางปกครองตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

(๖) ค่าธรรมเนียมหรือภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับน้ำตามที่มีกฎหมายกำหนด ให้เป็นของกองทุน

(๗) เงินอุดหนุนจากภาคเอกชนหรือองค์กรอื่น รวมทั้งจากต่างประเทศหรือ องค์กรระหว่างประเทศ และเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้

(๘) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน

ทั้งนี้ เงินและทรัพย์สินที่เป็นของกองทุนไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน ตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลังและกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

๓) การบริหารกองทุนทรัพยากรน้ำ

กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนทรัพยากรน้ำ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมา จากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ และอธิบดีกรมบัญชีกลาง เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ผู้แทนคณะกรรมการลุ่มน้ำ จำนวนห้าคน เป็นกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มี ความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านทรัพยากรน้ำ ด้านการเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านละหนึ่งคน รวมเป็นหก คน เป็นกรรมการ โดยมีผู้จัดการกองทุนเป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการกองทุน (ร่างมาตรา ๔๐)

คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๔๓)

(๑) กำหนดนโยบาย วางแผนและควบคุมดูแลกิจการของกองทุนให้เป็นไป ตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

(๒) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดสรรเงินกองทุนให้แก่ คณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อใช้ในกิจการตามมาตรา ๓๘

(๓) ให้ความเห็นชอบแผนงาน โครงการ แผนการใช้จ่ายเงิน และงบประมาณประจำปีของกองทุน

(๔) ออกข้อบังคับว่าด้วยการปฏิบัติงานของพนักงานและลูกจ้างของกองทุน

(๕) ออกข้อบังคับว่าด้วยการปฏิบัติงานของผู้จัดการกองทุนและการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นกระทำการแทนผู้จัดการกองทุน

(๖) กำกับดูแลการดำเนินงานของผู้จัดการกองทุน

(๗) จัดทำงบการเงินและรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีเสนอต่อ กนช.

(๘) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่ กนช.

มอบหมาย

ทั้งนี้ คณะกรรมการบริหารกองทุนทรัพยากรน้ำแต่งตั้งผู้จัดการกองทุนทรัพยากรน้ำตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ กนช. กำหนด มีหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติหน้าที่ของกองทุนขึ้นตรงต่อคณะกรรมการกองทุน และเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้างของกองทุน

๔.๓.๕ การจัดสรรทรัพยากรน้ำ

๑) การแบ่งประเภทการใช้น้ำ

กำหนดให้แบ่งการใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะแบ่งเป็น ๕ ประเภท (ร่างมาตรา ๔๘) คือ

(๑) การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ อุปโภคบริโภคในครัวเรือน การประปาหมู่บ้าน

(๒) การใช้น้ำประเภทที่สอง ได้แก่ การใช้น้ำเพื่อจาริตประเพณี รักษาระบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(๓) การใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ การใช้น้ำเพื่อการเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์รายย่อย และการอุตสาหกรรมในครัวเรือน

(๔) การใช้น้ำประเภทที่สี่ ได้แก่ การใช้น้ำเพื่อการเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การบริการ การท่องเที่ยว การประปาขนาดใหญ่ การผลิตพลังงานไฟฟ้า

(๕) การใช้น้ำประเภทที่ห้า ได้แก่ การใช้น้ำทุกประเภทเพื่อกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้น้ำปริมาณมาก อาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำหรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง

ทั้งนี้ ในการจัดสรรน้ำและการใช้น้ำให้คำนึงถึงการใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์รายย่อย การใช้น้ำตามจาริตประเพณี และการใช้น้ำเพื่อรักษาบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามลำดับ (ร่างมาตรา ๔๙)

๒) กิจการที่ต้องขออนุญาตใช้น้ำ

กำหนดให้การใช้น้ำประเภทที่สี่ และการใช้น้ำประเภทที่ห้าจะได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่รวมทั้งเสียค่าใช้น้ำด้วย ทั้งนี้รายได้จากค่าใช้น้ำและค่าธรรมเนียมใบอนุญาตให้จัดส่งเข้ากองทุนทรัพยากรน้ำตามที่คณะกรรมการ กนช. กำหนด (ร่างมาตรา ๕๐)

(๑) การยื่นขอใบอนุญาต

กิจการซึ่งเป็นการใช้น้ำประเภทที่สี่และห้า จะต้องยื่นคำขออนุญาตใช้น้ำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (ร่างมาตรา ๕๐) พร้อมด้วยแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับแหล่งน้ำสาธารณะที่จะใช้ ประมาณการปริมาณน้ำที่จะใช้หรือจะเก็บหรือกักไว้เพื่อใช้ สถานที่เก็บหรือกักน้ำ วิธีการใช้น้ำ รวมถึงการบำรุงรักษา พื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งน้ำสาธารณะนั้นด้วย (ร่างมาตรา ๕๒) และในกรณีที่การใช้น้ำนั้นมีสถานที่เก็บหรือกักน้ำไว้โดยเฉพาะต้องดำเนินการจัดทำแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เก็บหรือกักไว้เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมหรือเกิดภาวะการขาดแคลนน้ำเพิ่มเติมด้วย (ร่างมาตรา ๕๓)

(๒) การพิจารณาออกใบอนุญาต

กำหนดให้การอนุญาตใช้น้ำประเภทที่สี่ต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำ และการอนุญาตใช้น้ำประเภทที่ห้าต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ โดยการพิจารณาออกใบอนุญาตใช้น้ำดังกล่าว พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องวิเคราะห์สมดุลน้ำในลุ่มน้ำและลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องก่อน ถ้าหากมีปริมาณน้ำที่เพียงพอ และสอดคล้องกับรายงานประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ในระดับลุ่มน้ำนั้น จึงจะอนุญาตได้ (ร่างมาตรา ๕๑) โดยในการออกใบอนุญาตพนักงานเจ้าหน้าที่อาจกำหนดเงื่อนไขการใช้น้ำที่ผู้ขออนุญาตจะต้องปฏิบัติตามด้วยก็ได้ (ร่างมาตรา ๕๖)

ห้ามมิให้จำหน่าย หรือโอนใบอนุญาตใช้น้ำไว้แต่เป็นการโอนโดยผลของกฎหมาย (ร่างมาตรา ๕๐ วรรคสาม) ทั้งนี้ เนื่องจากใบอนุญาตใช้น้ำจะต้องมีคุณสมบัติเฉพาะรวมทั้งเพื่อป้องกันปัญหาการผูกขาดทรัพยากรน้ำผ่านกลไกตลาดซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนได้ในอนาคต

(๓) การเพิกถอนใบอนุญาต

กรณีที่ผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามเงื่อนไขในใบอนุญาต หรือตามคำสั่งที่กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำเตือนเป็นหนังสือให้บุคคลนั้นปฏิบัติให้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนด (ร่างมาตรา ๕๙ วรรคหนึ่ง) หากผู้รับใบอนุญาตไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่ง พักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาต (ร่างมาตรา ๕๙ วรรคสอง)

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ หรือผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำไม่พอใจคำสั่งเกี่ยวกับการออกใบอนุญาต การกำหนดเงื่อนไขในใบอนุญาต การพักใช้ใบอนุญาต หรือการเพิกถอนใบอนุญาตของพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร (ร่างมาตรา ๖๐)

๔.๓.๖ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต

๑) แผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต

กำหนดให้คณะกรรมการลุ่มน้ำมีหน้าที่ในการจัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตระดับลุ่มน้ำโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นไว้เป็นการล่วงหน้า (ร่างมาตรา ๖๓) และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและ กนช.จะนำไปประกอบการพิจารณาจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตแห่งชาติ (ร่างมาตรา ๖๔) ทั้งนี้แผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตระดับลุ่มน้ำซึ่งได้รับความเห็นชอบแล้ว ให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (มาตรา ๖๔ วรรคสอง) โดยให้คณะกรรมการลุ่มน้ำประสานความร่วมมือและตัดสินใจร่วมกับผู้อำนวยการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเพื่อดำเนินการตามแผน (ร่างมาตรา ๖๕)

๒) คณะบัญชาการในภาวะวิกฤตรุนแรง

กำหนดให้ กนช. คัดเลือกคณะบุคคลที่มีความรู้ และประสบการณ์ หรือมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ เป็นคณะบัญชาการในภาวะวิกฤตรุนแรงที่ส่งผลกระทบและก่อให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง ครอบคลุมพื้นที่หลายลุ่มน้ำ ประกอบด้วยคณะบุคคลไม่เกินเจ็ดคน เสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาแต่งตั้ง มีอำนาจหน้าที่เข้าร่วมประชุม วินิจฉัย สั่งการ กำหนดมาตรการ ติดตาม เฝ้าระวัง ควบคุมการปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉิน ด้วยระบบการสั่งการ การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ ตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต ร่วมกับผู้รับผิดชอบตามกฎหมายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ร่างมาตรา ๖๗)

๓) อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดภาวะวิกฤต

เมื่อเกิดภาวะวิกฤตให้ กนช. มีอำนาจประกาศภาวะวิกฤตรุนแรง (ร่างมาตรา ๖๘) ซึ่งเมื่อ กนช. ประกาศภาวะวิกฤตรุนแรงแล้ว จะทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจต่างๆ ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาในสภาวะวิกฤตตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ได้ เช่น สั่งการให้บุคคลใดทำการเก็บ กัก ระบายน้ำ หรือเคลื่อนน้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ เข้าใช้ที่ดินของบุคคลใดเพื่อก่อสร้าง วางสิ่งของ สูบน้ำผ่านที่ดิน หรือติดตั้งอุปกรณ์ การเข้าไปในที่ดินของบุคคลใดเพื่อทำการสำรวจ ตรวจสอบ หรือเก็บรวบรวมข้อเท็จจริง หรือสั่งให้บุคคลหรือหน่วยงานใดต้องกระทำการหรืองดเว้นการกระทำการ (ร่างมาตรา ๗๐) รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่อื่นๆ เช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ร่างมาตรา ๗๓)

นอกจากนั้น เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะวิกฤตให้ทันกับสถานการณ์ รวมทั้งคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงกำหนดให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ คณะกรรมการลุ่มน้ำ และเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการตามหน้าที่ในป้องกันและบรรเทาภาวะวิกฤตตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และในการปฏิบัติการตามหน้าที่ดังกล่าว หากได้ดำเนินการไปตามอำนาจหน้าที่ และได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุและมีได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ให้ผู้กระทำการนั้นพ้นจากความผิดและความรับผิดชอบ (ร่างมาตรา ๗๔)

อย่างไรก็ตามหากเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้ใดซึ่งมิใช่เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการบำบัดภัยอันตรายจากสาธารณภัยนั้น ให้ทางราชการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด (ร่างมาตรา ๗๔ วรรคสอง)

๔.๓.๗ การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำ

๑) เขตอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำหรือเขตอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำ เพื่อเป็นการคุ้มครอง อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ กำหนดให้ กนช. โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจในการออกประกาศกำหนดเขตอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำหรือเขตอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำได้ โดยในการกำหนดเขตจะต้องมีแผนที่แสดงขอบเขตในท้ายประกาศ รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์หรือมาตรการดังต่อไปนี้ได้ (ร่างมาตรา ๗๕ และร่างมาตรา ๗๖)

(๑) กำหนดห้ามการกระทำการใดๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำหรือแหล่งต้นน้ำ

(๒) กำหนดมาตรการในการสงวน การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำหรือแหล่งต้นน้ำตามความเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่นั้น

(๓) กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติ หรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศตามธรรมชาติ

(๔) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่นๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่นั้น

เมื่อประกาศ กนช. มีผลบังคับใช้แล้วห้ามมิให้ผู้ใดใช้ประโยชน์ที่ดินแตกต่างหรือขัดกับข้อกำหนดในประกาศ กนช. เว้นแต่ กรณีเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินที่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดินมาก่อนที่จะมีประกาศ กนช. และจะใช้ประโยชน์ที่ดินเช่นนั้นต่อไป แต่ถ้า กนช. เห็นว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินเช่นนั้นต่อไปอาจมีผลกระทบกระเทือนต่อทรัพยากรน้ำ ให้ กนช. เสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา (ร่างมาตรา ๗๗)

๒) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการออกกฎเพื่อวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างสมดุลและยั่งยืนในเขตปกครองของตนเองได้ นอกจากนั้นยังกำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอกฎขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ร่างมาตรา ๗๘)

นอกจากนั้นยังกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรน้ำนั้น มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ใดก่อให้เกิดความเสียหายดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อขจัดความเสียหายและทำให้ทรัพยากรน้ำกลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมหรือเหมาะสมจะใช้ประโยชน์ภายในระยะเวลาที่กำหนดได้ (ร่างมาตรา ๗๙)

๓) มาตรการอื่นๆ

(๑) ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นลักษณะเป็นการเท ทิ้ง ระบายหรือกระทำการอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดให้ปะปนไปในน้ำ หรือลงในที่ดินที่มีผลโดยตรงไปยังแหล่งน้ำสาธารณะ

อันอาจเป็นเหตุทำให้เกิดภาวะมลพิษแก่น้ำหรือทำให้น้ำมีสภาพเป็นพิษจนอาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของบุคคล (ร่างมาตรา ๘๑)

(๒) ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมีลักษณะเป็นการทำลายหรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือระบบนิเวศ จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของน้ำและก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศหรือคุณภาพชีวิตของบุคคล (ร่างมาตรา ๘๒)

๔.๓.๘ การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ

๑) อำนาจในการเข้าไปตรวจสอบ การตรวจค้น ยึดอายัดเกี่ยวกับการทำความผิดของพนักงานเจ้าหน้าที่

กำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำสามารถเข้าไปในที่ดินของบุคคลใด เพื่อตรวจตราแหล่งน้ำ สํารวจ หรือเก็บข้อมูลที่จำเป็นในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างมาตรา ๘๓) นอกจากนั้น ในกรณีที่มีหลักฐานอันสมควรเชื่อได้ว่าการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในที่ดิน อาคาร สถานที่หรือยานพาหนะของบุคคลใดเพื่อตรวจค้น กัก ยึดหรืออายัดเอกสาร หรือสิ่งใดที่เกี่ยวข้องได้ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการตรวจค้น กัก ยึด หรืออายัดเอกสาร หรือสิ่งใดที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม (ร่างมาตรา ๘๔)

๒) อำนาจในการออกคำสั่งทางปกครอง

ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งให้บุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อขจัดความเสียหายที่เกิดขึ้นและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมภายในระยะเวลาที่กำหนดได้ ในกรณีที่ผู้นั้นได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๘๖)

(๑) เก็บ กักหรือใช้น้ำตามมาตรา ๙ จนเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายเกินสมควรแก่ประโยชน์ของบุคคลอื่นหรือสาธารณะ

(๒) เท ทิ้ง ระบายหรือกระทำการอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดให้ปะปนไปในน้ำหรือลงในที่ดินที่มีผลโดยตรงไปยังแหล่งน้ำสาธารณะ อันอาจเป็นเหตุทำให้เกิดภาวะมลพิษแก่น้ำหรือทำให้น้ำมีสภาพเป็นพิษจนอาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลอย่างร้ายแรง

(๓) ทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือระบบนิเวศ จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของน้ำและก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศหรือคุณภาพชีวิตของบุคคล

๔.๓.๙ ความรับผิดทางแพ่ง

กำหนดให้ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อกระทำโดยผิดกฎหมายทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำหรือใช้ทรัพยากรน้ำโดยไม่มีสิทธิตามกฎหมาย ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

ถ้าความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำเกิดจากวัตถุหรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงหรือเป็นพิษอย่างรุนแรง ผู้ครอบครองหรือควบคุมวัตถุหรือสิ่งอื่นใดนั้นต้องรับผิดชอบใช้

ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นแม้จะมีได้เกิดขึ้นโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือเป็นการกระทำตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่ ค่าสินไหมทดแทนให้รวมถึง

(๑) ค่าใช้จ่ายที่รัฐได้จ่ายไปในการกำจัด เคลื่อนย้ายสิ่งทีก่อให้เกิดความเสียหาย หรือกระทำให้สิ่งนั้นหมดสภาพความเป็นอันตรายหรือความเป็นพิษ ตลอดจนการนำเอาของนั้นมาเก็บ กัก หรือรักษาไว้

(๒) ค่าใช้จ่ายที่รัฐได้จ่ายไปในการทำให้ทรัพยากรน้ำกลับคืนสู่สภาพเดิม

(๓) ค่าใช้จ่ายที่รัฐได้จ่ายไปในการช่วยเหลือบุคคล หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น เนื่องในความเสียหายนั้น

(๔) ค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานของรัฐในการประเมินความเสียหายและ ประเมินค่าใช้จ่ายในการเยียวยาผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพของบุคคล

(๕) ค่าใช้จ่ายที่รัฐได้จ่ายในการดำเนินการเพื่อให้ได้รับค่าสินไหมทดแทน ตามกฎหมาย เช่น ค่าใช้จ่ายที่รัฐจ่ายเป็นค่าทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ค่าใช้จ่ายในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินคดีในศาล และค่าธรรมเนียมศาล

(๖) มูลค่าของทรัพยากรน้ำที่ต้องเสียหายหรือถูกใช้ไปโดยไม่มีสิทธิ ตามกฎหมาย

(๗) ค่าเสียหายที่เกิดจากการใช้งบประมาณของรัฐหรือจากแหล่งเงินทุนอื่น เพื่อใช้ในการบำบัดฟื้นฟูและบรรเทาความเสียหายของทรัพยากรน้ำให้คืนกลับสู่สภาพเดิม

(๘) ค่าเสียโอกาสในการนำงบประมาณหรือเงินทุนที่ใช้ตาม (๗) ไปลงทุน ในโครงการอื่นของรัฐเพื่อสังคมโดยรวม

(๙) ค่าเสียหายต่อเรื่องอื่นๆ อันพึงเกิดในอนาคต

ทั้งนี้ให้หน่วยงานของรัฐ และหรือ กนช. ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลทรัพยากรน้ำ ในแหล่งน้ำที่เกิดความเสียหายเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน (ร่างมาตรา ๘๖ วรรคสี่) แต่ในกรณีที่หน่วยงานมีดำเนินการหรือดำเนินการล่าช้า ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชนที่เป็นนิติบุคคลซึ่งมีวัตถุประสงค์และดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ การอนุรักษ์หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีชื่อเสียงหาผลกำไร สามารถฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าสินไหม ทดแทนตามบทบัญญัติมาตรานี้ได้ (ร่างมาตรา ๘๗ วรรคห้า)

๔.๓.๑๐ บทกำหนดโทษ

๑) บททั่วไป (ร่างมาตรา ๙๐)

กำหนดให้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิด ของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของบุคคลใด หรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการอันเป็น หน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ผู้นั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นด้วย

๒) โทษปรับทางปกครอง

(๑) กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจลงโทษปรับทางปกครองตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ โดยให้คำนึงถึงความร้ายแรงแห่งพฤติกรรมที่กระทำผิด และในกรณี que เห็นสมควร พนักงานเจ้าหน้าที่อาจมีคำสั่งให้ผู้นั้นดำเนินการใดๆ เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องหรือเหมาะสมได้อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ถูกลงโทษปรับ ทางปกครองไม่ชำระค่าปรับทางปกครองภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือชำระไม่ครบถ้วนถูกต้อง ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลม (ร่างมาตรา ๙๑)

(๒) กำหนดให้ชุมชนหรือผู้น้ำก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำได้รับการยกเว้นโทษหรือลดโทษตามส่วนที่ได้กระทำ ในกรณีที่ชุมชนหรือผู้นั้นได้กระทำตามคำสั่งของหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรน้ำเพื่อให้มีผลเป็นการขจัดหรือบรรเทาความเสียหายและทำให้ทรัพยากรน้ำกลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมหรือเหมาะสมจะใช้ประโยชน์ (ร่างมาตรา ๙๒)

(๓) กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรณีที่มีการสั่งให้เก็บกัก ระบายน้ำ หรือเคลื่อนน้ำ เพื่อประโยชน์สาธารณะในการป้องกันและบรรเทาภาวะวิกฤต ตามมาตรา ๗๐ (๑) หรือ (๔) ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินสามแสนบาท และปรับอีกวันละไม่เกินสามหมื่นบาท ตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน (ร่างมาตรา ๙๓)

(๔) กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนโดยการใช้ประโยชน์ที่ดินแตกต่างหรือขัดกับข้อกำหนดในประกาศ กนช. ตามมาตรา ๗๗ หรือบุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งของหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรน้ำ ในกรณีที่มีคำสั่งเป็นหนังสือให้บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต้องดำเนินการเพื่อขจัดความเสียหายและทำให้ทรัพยากรน้ำกลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมหรือเหมาะสมจะใช้ประโยชน์ภายในระยะเวลาที่กำหนดตามมาตรา ๗๙ ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งแสนบาท และปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน (ร่างมาตรา ๙๔)

(๕) กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่อันเนื่องมาจากการกระทำของบุคคลนั้นที่ทำการเก็บ กักหรือใช้น้ำ จนเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายเกินสมควรแก่ประโยชน์ของบุคคลอื่นหรือสาธารณะ ตามมาตรา ๘๖ (๑) และพนักงานเจ้าหน้าที่ได้มีคำสั่งให้บุคคลนั้นระทำการหรือดเว้นระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อขจัดความเสียหายที่เกิดขึ้นและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมภายในระยะเวลาที่กำหนด ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินสองแสนบาท และปรับอีกวันละไม่เกินสองหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน (ร่างมาตรา ๙๕)

(๖) กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่อันเนื่องมาจากการกระทำของบุคคลนั้นที่ทำการเท ทิ้ง ระบายหรือระทำการอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดให้ปะปนไปในน้ำ หรือลงในที่ดินที่มีผลโดยตรงไปยังแหล่งน้ำสาธารณะ อันอาจเป็นเหตุทำให้เกิดภาวะมลพิษแก่น้ำตามมาตรา ๘๖ (๑) และพนักงานเจ้าหน้าที่ได้มีคำสั่งให้บุคคลนั้นระทำการหรือดเว้นระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อขจัดความเสียหายที่เกิดขึ้นและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมภายในระยะเวลา

ที่กำหนด ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินห้าแสนบาท และปรับอีกวันละไม่เกินห้าหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน (ร่างมาตรา ๙๖ (๑))

(๗) กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่อันเนื่องมาจากการกระทำของบุคคลนั้นที่ทำการท่ ทั้ง ระบายหรือกระทำกรอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดให้ปะปนไปในน้ำ หรือลงในที่ดินที่มีผลโดยตรงไปยังแหล่งน้ำสาธารณะ อันอาจเป็นเหตุทำให้น้ำมีสภาพเป็นพิษจนอาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลอย่างร้ายแรง ตามมาตรา ๘๖ (๒) และพนักงานเจ้าหน้าที่ได้มีคำสั่งให้บุคคลนั้นกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อขจัดความเสียหายที่เกิดขึ้นและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมภายในระยะเวลาที่กำหนด ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งล้านบาท และปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งแสนบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน(ร่างมาตรา ๙๖ (๒))

(๘) กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่อันเนื่องมาจากการกระทำของบุคคลนั้นที่ทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือระบบนิเวศ จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของน้ำและก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศหรือคุณภาพชีวิตของบุคคลตามมาตรา ๘๖ (๓) และพนักงานเจ้าหน้าที่ได้มีคำสั่งให้บุคคลนั้นกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อขจัดความเสียหายที่เกิดขึ้นและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมภายในระยะเวลาที่กำหนด ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินห้าแสนบาท และปรับอีกวันละไม่เกินห้าหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน (ร่างมาตรา ๙๗)

(๙) กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งเรียกให้บุคคล ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจและเจ้าหน้าที่ของรัฐมาชี้แจง ส่งข้อมูลหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องมาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณามีโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทและปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งพันบาทตลอดระยะเวลาที่ฝ่าฝืน (ร่างมาตรา ๙๘)

๓) โทษทางอาญา

(๑) กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนมาตรา ๘๑ กล่าวคือ บุคคลที่ได้กระทำการท่ทั้ง ระบายหรือกระทำกรอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดให้ปะปนไปในน้ำ หรือลงในที่ดินที่มีผลโดยตรงไปยังแหล่งน้ำสาธารณะ จนส่งผลให้ทำให้เกิดกรณีดังต่อไปนี้ (ร่างมาตรา ๙๙)

- กรณีที่ทำให้เกิดภาวะมลพิษแก่้ำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- กรณีที่ทำให้น้ำมีสภาพเป็นพิษจนอาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลอย่างร้ายแรง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๒) กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนมาตรา ๗๙ กล่าวคือ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมีลักษณะเป็นการทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือระบบนิเวศ จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของน้ำและก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศหรือคุณภาพชีวิตของบุคคล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ร่างมาตรา ๑๐๐)

๔.๓.๑๑ บทเฉพาะกาล

๑) ในระหว่างที่ยังมิได้แต่งตั้งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) และคณะกรรมการลุ่มน้ำให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) และคณะกรรมการลุ่มน้ำตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ปฏิบัติหน้าที่ตามเดิมไปพลางก่อน จนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัตินี้

๒) ในวาระเริ่มแรก ให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกกรรมการลุ่มน้ำตามมาตรา ๒๗ (๒) (๓) และ (๔) และดำเนินการคัดเลือกให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

๓) ให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกกรรมการตามมาตรา ๑๑ (๔) เพื่อเป็นกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และดำเนินการคัดเลือกให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

๔) เมื่อประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สี่ และหรือประเภทที่ห้าตามมาตรา ๕๐ วรรคสอง ใช้บังคับแล้ว ให้ผู้ใช้น้ำที่เข้าลักษณะของการใช้น้ำประเภทที่สี่หรือประเภทที่ห้าตามมาตรา ๔๘ แล้วแต่กรณี ยื่นคำขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ประกาศดังกล่าวมีผลบังคับ และเมื่อได้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วให้ใช้น้ำต่อไปได้จนกว่าพนักงานเจ้าหน้าที่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

๕. การปรับปรุงกฎ ระเบียบที่มีอยู่แล้ว และที่จะต้องมีการเพิ่มเติม

๕.๑ ประเด็นนำไปสู่การปรับปรุงกฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การที่ประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งไม่บรรลุตามเป้าหมายนั้น จากการศึกษาพบว่า กฎหมายเป็นส่วนสำคัญด้านหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาหลายด้าน ทั้งในเรื่องของความซ้ำซ้อนของกฎหมายที่คล้ายคลึงกันแต่อยู่ภายใต้การบังคับใช้ต่างหน่วยงาน ต่างกระทรวง กฎหมายบางฉบับใช้มานานแต่ขาดการพิจารณาปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ดังที่ได้วิเคราะห์ปัญหาด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องไว้ในบทที่ ๑ จากปัญหาดังกล่าวประกอบกับประเด็นปัญหาและข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ ทั้งที่รวบรวมจากเอกสารต่างๆ และจากการสอบถามไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในหลายกระทรวง ซึ่งต่อมาหน่วยงานต่างๆ ได้ส่งหนังสือตอบกลับมา (ตั้งสรุปรายนามหน่วยงานในภาคผนวก ข.) โดยแสดงความเห็นต่อการปรับปรุงกฎ ระเบียบ ต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว และที่สมควรจะต้องมีการเพิ่มเติม ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไป

๕.๒ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบัน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบันมีอยู่มากมายหลายฉบับ ภายใต้การบังคับใช้ของหน่วยงานต่างๆ ที่มีพันธกิจแตกต่างกันไป ทั้งนี้ สามารถแยกออกได้เป็นกฎหมาย

ทั่วไปและกฎหมายเฉพาะ ซึ่งหากจะจำแนกตามกิจกรรมหลักที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คือ การพัฒนาและการอนุรักษ์ การจัดสรรทรัพยากรน้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหาคอขวด การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ สามารถสรุปได้ ดังนี้

๕.๒.๑ กฎหมายเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ได้แก่

- (๑) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- (๒) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖
- (๓) พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. ๒๔๙๕
- (๔) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕
- (๕) พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. ๒๕๑๐
- (๖) พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๒๒
- (๗) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. ๒๕๒๐
- (๘) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗
- (๙) พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๑
- (๑๐) พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑
- (๑๑) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๕๕๐
- (๑๒) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕
- (๑๓) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ

บ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕

- (๑๔) พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๒
- (๑๕) พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗
- (๑๖) พระราชบัญญัติรักษาคลอง รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕)
- (๑๗) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖
- (๑๘) พระราชบัญญัติคันและคูน้ำ พ.ศ. ๒๕๐๕
- (๑๙) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕ และที่แก้ไข

เพิ่มเติม

- (๒๐) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔
- (๒๑) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗
- (๒๒) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕
- (๒๓) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๔๙๐
- (๒๔) พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. ๒๕๓๕

๕.๒.๒ กฎหมายเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรน้ำ ได้แก่

- (๑) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- (๒) พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. ๒๕๑๐

- (๓) พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๒๒
  - (๔) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. ๒๕๒๐
  - (๕) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕
- ๕.๒.๓ กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย ได้แก่
- (๑) ประมวลกฎหมายอาญา
  - (๒) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗
  - (๓) พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐
- ๕.๒.๔ กฎหมายเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ ได้แก่
- (๑) พระราชบัญญัติรักษาคลอง รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕)
  - (๒) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕
  - (๓) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๓๕
  - (๔) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๕๕๐
  - (๕) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒
  - (๖) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕
  - (๗) พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๒
  - (๘) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕
  - (๙) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔
  - (๑๐) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕
  - (๑๑) พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐
  - (๑๒) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖
  - (๑๓) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๓๕

ตารางที่ ๕-๑ แสดงวัตถุประสงค์และพื้นที่บังคับใช้ของกฎหมายแต่ละฉบับที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จะเห็นว่าในแต่ละวัตถุประสงค์การบังคับใช้กฎหมาย มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ มีหน่วยงานรักษากฎหมายหลายหน่วยงาน ปฏิบัติงานภายใต้กรอบกฎหมายที่คล้ายกันบ้าง ต่างกันบ้าง ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเท่าที่ควร ทั้งนี้สามารถสรุปประเด็นปัญหาที่สำคัญได้ ดังแสดงในหัวข้อ ๕.๓

ตารางที่ ๕-๑ สรุปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบัน

ลำดับ	กฎหมาย	วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ	พื้นที่บังคับใช้
๑	พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	เขตเทศบาล (เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร)

ลำดับ	กฎหมาย	วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ	พื้นที่บังคับใช้
๒	พระราชบัญญัติ สุขาภิบาล พ.ศ. ๒๔๙๕	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	เขตสุขาภิบาล
๓	พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕	- การใช้น้ำในเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม - การควบคุมมลพิษทางน้ำ	เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม
๔	พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. ๒๕๑๐	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำการธุรกิจและอุตสาหกรรม	เขตการประปานครหลวง ในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการ
๕	พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. ๒๕๒๒	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการธุรกิจและอุตสาหกรรม	เขตการประปาส่วนภูมิภาค
๖	พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. ๒๕๒๐	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการธุรกิจและอุตสาหกรรมและการเกษตร	เขตน้บาดาล
๗	พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗	- การป้องกันอุทกภัย - การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ	หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ
๘	พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๓๕	- การควบคุมมลพิษทางน้ำ ในภาคอุตสาหกรรม	เขตโรงงานอุตสาหกรรม
๙	พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๑	- การพัฒนาและใช้น้ำเพื่อการผลิตพลังงานไฟฟ้า	เขตการไฟฟ้าฝ่ายผลิต

ลำดับ	กฎหมาย	วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ	พื้นที่บังคับใช้
๑๐	พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑	- การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	น่านน้ำไทย
๑๑	พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๕๕๐	- การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม - การควบคุมมลพิษทางน้ำ	น่านน้ำไทย คลอง แม่น้ำ บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ
๑๒	พระราชบัญญัติป้องกันเรือโดนกัน พ.ศ. ๒๕๒๒	- การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	น่านน้ำไทย ทะเลหลวง
๑๓	ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๖๘ เรื่องการควบคุมการจอดเรือ	- การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	แม่น้ำลำคลอง
๑๔	พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๙๔	- การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม โดยเฉพาะการจราจรและการขนส่งใน ท้องที่เฉพาะ	เขตการทำเรือ
๑๕	พระราชบัญญัติ ควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒	- การควบคุมมลพิษที่ระบายจากอาคารบ้านเรือน	เขตอาคารบ้านเรือน
๑๖	พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕	- การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	เขตแหล่งน้ำ ทางระบายน้ำ
๑๗	พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕	- การใช้ทรัพยากรน้ำ - การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	ทางน้ำจากอาคาร หรือยานพาหนะ ที่สาธารณะทะเล ทะเลสาบ ชายทะเลหาดทราย อ่างเก็บน้ำ ลำ

ลำดับ	กฎหมาย	วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ	พื้นที่บังคับใช้
			ธาร แม่น้ำ ห้วยหนอง คลอง บึง คู ท่อระบายน้ำ
๑๘	พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๒	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม - การควบคุมมลพิษทางน้ำในอุตสาหกรรม 	เขตการนิคมอุตสาหกรรม
๑๙	พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการเกษตร 	เขตโครงการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
๒๐	พระราชบัญญัติรักษาคลองรัตนโกสินทรศก ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕)	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการเกษตร - การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม - การควบคุมมลพิษทางน้ำ 	ทางน้ำ ลำคลอง ลำคูทั่วไป
๒๑	พระราชบัญญัติ รักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การควบคุมมลพิษทางน้ำ 	เขตคลองประปา
๒๒	พระราชบัญญัติ การชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการเกษตร - การใช้น้ำเพื่อการผลิตพลังงาน - การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม - การควบคุมมลพิษทางน้ำโดยทั่วไปและภาคอุตสาหกรรม 	เขตพื้นที่ชลประทาน
๒๓	พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔	<ul style="list-style-type: none"> - การรักษาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ - การควบคุมมลพิษทางน้ำ 	เขตอุทยานแห่งชาติ

ลำดับ	กฎหมาย	วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ	พื้นที่บังคับใช้
๒๔	พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๔๘	- การใช้น้ำเพื่อการเกษตร	คั้น คู่น้ำ
๒๕	พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗	- การรักษาสีงแวดล้อมทางน้ำ	เขตป่าสงวนแห่งชาติ
๒๖	พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕	- การรักษาสีงแวดล้อมทางน้ำ - การควบคุมมลพิษทางน้ำ	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
๒๗	พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๔๙๐	- การใช้น้ำเพื่อการประมง - การรักษาปริมาณน้ำ - การรักษาสีงแวดล้อมทางน้ำ - การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	แม่น้ำ ลำคลอง ทั่วไป
๒๘	พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๓๕	- การควบคุมมลพิษทางน้ำ	แม่น้ำ ลำคลอง ทั่วไป
๒๙	พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐	- การใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม - การควบคุมมลพิษในภาคอุตสาหกรรม	แม่น้ำ ลำคลอง ทั่วไป เขตเหมืองแร่ เขตควบคุมแร่ เขตโลหกรรม
๓๐	พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. ๒๕๓๕	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการผลิตพลังงาน	เขตการพลังงาน
๓๑	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	- การใช้น้ำเพื่อกิจกรรมต่างๆ - การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	แหล่งน้ำทั่วไป
๓๒	ประมวลกฎหมายอาญา	- การป้องกันอุทกภัย	แหล่งน้ำทั่วไป

ลำดับ	กฎหมาย	วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ	พื้นที่บังคับใช้
๓๓	พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐	- การป้องกันอุทกภัย	แหล่งน้ำทั่วไป

๕.๓ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบัน

มีประเด็นปัญหาที่สำคัญ ได้แก่

๕.๓.๑ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลทางน้ำและการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและยังไม่มี ความชัดเจนในการบังคับใช้ ก่อให้เกิดปัญหาการก่อกำลាំងน้ำ และสิ่งก่อสร้างที่กีดขวางลำน้ำ ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๑๘ ที่มีปัญหาการบังคับใช้เมื่อผังเมืองรวมหมดอายุ และพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ ๑๖) พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่ยังไม่มี การออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดเขตควบคุมทางน้ำ ทำให้หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบไม่สามารถป้องกันการบุกรุกพื้นที่ทางน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

๕.๓.๒ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์และการพัฒนาแหล่งน้ำมีความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมทรัพยากรน้ำบาดาล เป็นต้น

๕.๓.๓ แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งมีความไม่พร้อม และมีศักยภาพไม่เพียงพอในการดำเนินการ

๕.๓.๔ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยเฉพาะการไม่จ่ายเงินชดเชยค่าที่ดินในการก่อสร้างโครงการชลประทานขนาดเล็ก แต่ให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้บริจาคที่ดิน ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเท่าที่ควร

๕.๓.๕ ปัญหาด้านความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายและการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรและเกิดความขัดแย้งในการประสานการทำงานระหว่างหน่วยงาน

๕.๔ กฎหมายที่มีอยู่ ควรปรับปรุง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะประธาน คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรและการออกกฎ คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้หารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยได้สรุปประเด็นปัญหาที่ทำให้ต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่แล้ว คือ

๕.๔.๑ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลทางน้ำและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๑๘

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน ได้แก่ กฎหมายกำหนดให้ผังเมืองรวมบังคับใช้ได้ไม่เกินห้าปี และต่อครั้งได้ครั้งละ ๑ ปี ไม่เกิน ๒ ครั้ง (๕ ปี + (๑ + ๑)) ทำให้เกิดช่องว่างในการใช้บังคับผังเมืองเมื่อผังเมืองรวมหมดอายุลง และไม่สามารถประกาศใช้ผังเมืองรวมฉบับใหม่ได้ทันตามกำหนด รวมถึงประเด็นอื่นๆ เช่น ข้อกำหนดเกี่ยวกับกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนสถาบัน องค์กรอิสระและบุคคลอื่น ในคณะกรรมการผังเมืองยังไม่ชัดเจน ยังขาดรายละเอียดของข้อกำหนดเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ และวิธีดำเนินการเพื่อปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองรวม เป็นต้น

ทั้งนี้ กรมโยธาธิการและผังเมืองได้ให้ข้อมูลว่า ขณะนี้ได้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งมีประเด็นสำคัญคือ เรื่องระยะเวลาการบังคับใช้ และแก้ไขเพิ่มเติมองค์ประกอบของผังเมืองรวม เช่น ประเภท ชนิด ขนาด ความสูง และลักษณะอาคารที่จะห้ามดำเนินการในบางพื้นที่ ระยะเวลาข้อยกเว้นจากแนวธรรมชาติ ฯลฯ เพื่อให้ผังเมืองรวมสามารถกำหนดรายละเอียดได้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเป็นการสนับสนุนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีปัญหาอุทกภัย ซึ่งขณะนี้ ร่างพระราชบัญญัติ ดังกล่าวอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

๕.๔.๒ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการการใช้ประโยชน์และการพัฒนาแหล่งน้ำ

๑) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. ๒๕๒๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน กฎหมายเดิมมีความไม่ชัดเจนในหลายประเด็น เช่น มาตรา ๔ ขาดความชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล ในส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำบาดาล ได้แก่ การสำรวจ การศึกษา หรือการวิจัยเกี่ยวกับน้ำบาดาล และการอุปโภคบริโภค หรือเกษตรกรรมสำหรับประชาชน และมาตรา ๕ มีประกาศเฉพาะเขตห้ามสูบน้ำบาดาล แต่ยังไม่รวมถึงการเจาะด้วย เป็นต้น

๒) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน การประปานครหลวงมีความเห็นว่าพระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ ไม่เข้มงวดเพียงพอในการสงวนรักษาคุณภาพน้ำในคลองประปา อันส่งผลต่อระบบการผลิตน้ำประปาและคุณภาพน้ำประปาที่ประชาชนจะต้องใช้อุปโภคบริโภค จึงเห็นควรแก้ไขปรับปรุงมาตรา ๙ และมาตรา ๑๐ โดยควรกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดขุดหรือขยายคลองประปา คลองรับน้ำ หรือคลองขังน้ำ และห้ามมิให้ผู้ใดเดินเรือในคลองประปา เว้นแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกันรักษาความมั่นคงของประเทศ หรือเป็นการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของการประปา และอยู่ในความควบคุมของการประปา รวมทั้ง เห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติห้ามรถบรรทุกวัตถุอันตรายใช้ทางเลียบบคลองประปา เนื่องจากปัจจุบันเรื่องนี้อยู่ในรูปของประกาศการประปานครหลวง ซึ่งอาศัยอำนาจตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ โดยไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ

๓) การปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน ได้แก่

(๑) กรมควบคุมมลพิษ มีความเห็นว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ มีการบังคับใช้มาเป็นเวลานาน ทำให้บทบัญญัติบางประการไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อันส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อม เช่น การกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำ ตามมาตรา ๓๒ และการกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดมลพิษสำหรับการควบคุมการระบายน้ำทิ้ง ตามมาตรา ๕๕ จำเป็นต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งต้องคำนึงถึงศักยภาพของแหล่งน้ำที่เป็นแหล่งรองรับน้ำเสียด้วย เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังไม่ครอบคลุมการระบายน้ำทิ้งโดยใช้ปริมาณการระบายมลพิษ และกฎหมาย / กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม ภายใต้การกำกับดูแลของกรมควบคุมมลพิษ

(๒) การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment – EIA) ตามพระราชบัญญัติฯ มาตรา ๔๗ กำหนดให้หน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้จัดทำรายงาน EIA ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อน เนื่องจาก ผู้รับจ้างจัดทำรายงานฯ มักจัดทำให้สอดคล้องกับความต้องการของเจ้าของโครงการ

อย่างไรก็ตาม หากจะกำหนดให้มีหน่วยงานกลางเป็นผู้จัดทำรายงาน EIA ก็จำเป็นต้องมีการหารือจัดตั้งหน่วยงานกลางที่เหมาะสม พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติให้เกิดความโปร่งใส ซึ่งต้องมีการศึกษาในรายละเอียดต่อไป

๕.๔.๓ การปรับปรุงแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีศักยภาพเพียงพอทั้งในด้านบุคลากร องค์กรความรู้ และงบประมาณ ในการดำเนินการกิจที่ได้รับการถ่ายโอน ตัวอย่าง เช่น การจัดทำผังเมืองรวม การดูแลรักษาโครงการชลประทานขนาดเล็ก และการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกัน โครงสร้างพื้นฐานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนไปบางส่วนก็ไม่อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

๕.๔.๔ การปรับปรุงข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก : การห้ามไม่ให้มีการจ่ายเงินชดเชยค่าที่ดินในการก่อสร้างโครงการชลประทานขนาดเล็ก

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๒ กำหนดค่านิยามของ “แหล่งน้ำขนาดเล็ก” ว่าเป็น แหล่งน้ำประเภทอ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำ หนองบึง สระน้ำ บ่อน้ำตื้น บ่อบาดาล ภาชนะเก็บกักน้ำ และอื่นๆ ซึ่งใช้เวลาในการก่อสร้างไม่เกิน ๑ ปี และไม่มีค่าชดเชยสำหรับที่ดิน แม้ต่อมา ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับดังกล่าวจะถูกยกเลิกโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐ ไม่มีข้อความว่า “ไม่มีค่าชดเชยสำหรับที่ดิน” ในค่านิยามของแหล่งน้ำขนาดเล็กก็ตาม แต่กรมชลประทานยังคงถือแนวปฏิบัติเดิมคือ ไม่มีการจ่ายค่าชดเชยที่ดินสำหรับโครงการชลประทานขนาดเล็ก แต่ให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้บริจาคที่ดิน

ให้กับโครงการขนาดเล็กในปัจจุบัน แต่เนื่องในภาวะปัจจุบัน ที่ดินมีราคาสูง ประชาชนจึงไม่ประสงค์ที่จะบริจาคที่ดินเพื่อการก่อสร้างโครงการชลประทาน ทำให้โครงการชลประทานขนาดเล็กเกิดขึ้นได้ยาก

๕.๔.๕ การแก้ไขปัญหาด้านความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายและการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑) การป้องกันการรุกล้ำลำน้ำ

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๓๔ กำหนดให้ทุกบ้านมีเลขประจำบ้าน และมาตรา ๓๖ กำหนดให้นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นจัดทำทะเบียนบ้านไว้ทุกบ้าน นายทะเบียนจึงมีหน้าที่ต้องออกทะเบียนบ้านให้แก่ทุกบ้านที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ไม่ว่าเจ้าของบ้านจะมีสิทธิในที่ดินอันเป็นที่ตั้งของบ้านหรือไม่ ทำให้มีการออกทะเบียนบ้านชั่วคราวให้กับบ้านที่ก่อสร้างโดยรุกล้ำลำน้ำด้วย และแม้ว่าทะเบียนบ้านที่ออกให้ที่อยู่อาศัยเหล่านี้จะเป็นทะเบียนบ้านชั่วคราว แต่เนื่องจากในพระราชบัญญัติฯ ไม่ได้กำหนดอายุให้กับทะเบียนบ้านชั่วคราว และเจ้าบ้านสามารถนำทะเบียนบ้านดังกล่าวไปดำเนินการขอใช้สาธารณูปโภค ทั้งไฟฟ้าและน้ำประปาได้ต่อไป ส่งผลให้ผู้ที่มีที่อยู่อาศัยในพื้นที่บุกรุก สามารถอยู่อาศัยในที่ดังกล่าวได้เป็นการถาวร และยากต่อการไล่รื้อ

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขกฎหมายโดยห้ามมิให้นายทะเบียนออกทะเบียนบ้านชั่วคราวให้แก่บ้านที่ปลูกสร้างในเขตที่ดินของรัฐทุกประเภท โดยไม่มีหลักฐานการเป็นเจ้าของที่ดินหรือหนังสือแสดงการยอมรับจากเจ้าของที่ดินที่แท้จริงมาแสดง อาจทำให้เกิดผลกระทบหลายประการตามมา ทั้งปัญหาด้านการปกครอง และทางด้านการเมือง ปัญหามวลชน และปัญหาสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖ ว่า (๑) การแก้ไขการบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐที่มีที่ดินอยู่ในความครอบครอง จะต้องหมั่นตรวจสอบดูแลที่ดินของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการดำเนินการใดๆ ตามอำนาจหน้าที่ เพื่อมิให้เกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินดังกล่าวขึ้น (๒) เพื่อเป็นการช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐอีกทางหนึ่ง ให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริหารด้านต่างๆ แก่ประชาชน ที่มีผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับที่ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริการด้านสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นต้น ถือเป็นหลักปฏิบัติโดยเคร่งครัดว่า กรณีประชาชนผู้ได้รับทะเบียนบ้านชั่วคราวมาขออนุญาตใช้บริการต่างๆ ดังกล่าว จะอนุญาตได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐที่ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่บ้านในทะเบียนบ้านชั่วคราวนั้นๆ ตั้งอยู่

นอกจากนี้ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.) เป็นกลไกหลักในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ซึ่งครอบคลุมที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกประเภท เช่น ที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ ที่สงวนหวงห้ามของรัฐ ที่สาธารณประโยชน์ และที่ราชพัสดุ เป็นต้น โดย กปร. มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่ (๑) เสนอนโยบายหรือแผนงานในการแก้ไขปัญหา และป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐต่อคณะรัฐมนตรี (๒) กำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาและมาตรการในการป้องกันการบุกรุกที่ดิน

ของรัฐ และ (๓) กำกับ ติดตาม ดูแล และตรวจสอบให้หน่วยงานของรัฐ ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงาน มาตรการในการแก้ไขปัญหาและมาตรการในการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ

๒) การดำเนินคดีการบุกรุกที่สาธารณะ

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน มาตรา ๑๘ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยกเว้นมิให้พนักงานปกครองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (ในบทบัญญัติตามกฎหมาย คือ ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี) มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในพื้นที่อื่นๆ ส่งผลให้ที่ผ่านมาการดำเนินคดีการบุกรุกที่สาธารณะ ซึ่งรวมถึงพื้นที่ริมลำน้ำ มีความล่าช้า

อย่างไรก็ตามการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะส่งผลกระทบต่อมาตราอื่นๆ จำนวนมากในประมวลกฎหมาย อีกทั้งจะกระทบต่อระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓) การก่อสร้างทางหลวงที่กระทบกับทางระบายน้ำ

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน มาตรา ๓๒ ของพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้อำนาจผู้อำนวยการทางหลวง หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการทางหลวง มีอำนาจทำหรือแก้ทางระบายน้ำที่ไหลผ่านทางหลวงในระยะ ๒๐๐ เมตรจากเขตทางหลวงได้ แต่ต้องแจ้งเป็นหนังสือพร้อมส่งสำเนาแบบก่อสร้างให้แก่เจ้าของที่ดินทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ บางครั้งไม่มีการประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลพื้นที่นั้นๆ ส่งผลให้การก่อสร้างถนนเกิดปัญหาการระบายน้ำ

๔) อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน จากประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เรื่อง ยกเลิกการแต่งตั้งพนักงานควบคุมมลพิษ ลงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้ยกเลิกไม่ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นเป็นเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ เนื่องจากเดิมเจ้าพนักงานท้องถิ่นและเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ มีบทบาททับซ้อนในคนเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ประกาศฉบับดังกล่าวส่งผลให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติ ว่าแนวทางในการตรวจสอบ ควบคุม ดูแล แหล่งกำเนิดมลพิษให้มีประสิทธิภาพจะเป็นอย่างไร

๕) การนำมวลดินที่ขุดลอกแหล่งน้ำไปตีราคาเป็นค่าจ้างในการขุดลอก

ประเด็นปัญหา แม้ว่าจะระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการเกี่ยวกับการขุดลอกแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ที่ต้นเงิน พ.ศ. ๒๕๔๗ และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา และการใช้ที่ราชพัสดุ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๙ จะอนุญาตให้มีการนำกรวด หิน ดินทรายที่ขุดลอกได้จากแหล่งน้ำสาธารณประโยชน์และที่ราชพัสดุที่เป็นทางน้ำชลประทาน ไปตีราคาเป็นค่าจ้าง

ในการขุดลอกได้ ซึ่งช่วยให้ประหยัดงบประมาณในการขุดลอกแหล่งน้ำ แต่ในทางปฏิบัติ หน่วยงานที่ดำเนินการขุดลอกยังไม่ได้นำไปปฏิบัติเท่าที่ควร

๕.๕ กฎหมายที่ควรตราเพิ่ม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา

๕.๕.๑ การจัดทำร่างกฎกระทรวงการปักหลักเขตควบคุมทางน้ำ พ.ศ. .... ภายใต้พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ ๑๖) พ.ศ. ๒๕๕๐

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันมีการบุกรุกพื้นที่ทางน้ำเพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการเดินเรือและการสัญจรทางน้ำของประชาชนและเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาอุทกภัยเพิ่มมากขึ้น จึงต้องมีการกำหนดเขตควบคุมทางน้ำให้มีความเหมาะสมเพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ทางน้ำ

๕.๕.๒ การจัดทำร่างกฎหมายว่าด้วยการแก้ไขการรुक้ำที่สาธารณะ เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขการรुक้ำที่สาธารณะ ซึ่งหมายรวมถึงลำน้ำและแหล่งน้ำสาธารณะ ของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเด็นปัญหาในปัจจุบัน ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔๔ ลงวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ที่บังคับใช้อยู่และมีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการแก้ไขการรुक้ำที่สาธารณะ เป็นกฎหมายที่ก้าวล่วงเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากให้อำนาจแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดในการออกคำสั่งรื้อถอนอาคารได้โดยไม่ผ่านกระบวนการทางศาล

๕.๖ แนวทางการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

นับถึงปัจจุบัน การจัดการทรัพยากรน้ำไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร กล่าวได้ว่า ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำมีเนื้อหาไม่ครอบคลุมในทุกกิจกรรม มีปัญหาความหลากหลายของกฎหมาย กฎ ระเบียบ ปัญหาการบังคับใช้ ซึ่งนอกจากจะต้องมีกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังที่ได้กล่าวถึงการจัดทำร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ไปในบทที่ ๔ แล้ว ยังสมควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางดังนี้

๑) ควรปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับน้ำในด้านใดด้านหนึ่งที่ยังมีผลบังคับใช้อยู่ให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ที่ได้ร่างขึ้น

๒) ควรลดความซ้ำซ้อนของกฎหมาย กฎ ระเบียบและหน่วยงานที่จะบังคับใช้ให้เหลือน้อยที่สุด รวมทั้งต้องปรับปรุงให้มีความชัดเจนในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างผู้ปฏิบัติงานและระหว่างหน่วยงานด้วยกันเอง

๓) ควรพิจารณายกเลิกกฎหมาย กฎ ระเบียบที่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน

๔) สมควรปรับปรุงแก้ไขบทลงโทษทางแพ่งเกี่ยวกับน้ำให้เป็นบทลงโทษทางอาญา เนื่องจากทรัพยากรน้ำเป็นเรื่องราวของความผิดที่กระทบต่อทรัพย์สินของส่วนรวม ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น ควรพิจารณาเพิ่มโทษให้รุนแรงขึ้น หากลงโทษทางแพ่งจะทำให้กระทำผิดง่าย ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย

๕) ควรเพิ่มโทษในบทลงโทษของกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำให้หนักขึ้น และให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

๖) ควรแก้ไขบทลงโทษที่ก่อให้เกิดความลักลั่นกัน เนื่องมาจากบทบัญญัติที่มีอยู่ในกฎหมายต่างฉบับกันมีการลงโทษไม่เหมือนกันทั้งๆ ที่เป็นการกระทำผิดอย่างเดียวกัน โดยการบูรณาการกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่หลายฉบับและเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอำนาจของเจ้าพนักงานในการเข้าไปดำเนินการตามกฎหมาย

๗) ต้องให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เจียบขาด ไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีความพร้อมทั้งกำลังเงิน กำลังคน มีความรู้ มีประสบการณ์ มีความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่และการบังคับใช้กฎหมาย

๖. การจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับประเทศและระดับลุ่มน้ำ

๖.๑ ที่มาของการจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์น้ำ ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนน้ำในภาคการใช้น้ำต่างๆ การเกิดภาวะน้ำท่วมในฤดูฝนที่ทำความเสียหายให้กับพืชผลและชุมชนในหลายท้องที่เป็นประจำเกือบทุกปี ตลอดจนการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมทำให้คุณภาพน้ำตามแหล่งน้ำต่างๆ เสียไปจนไม่อาจใช้ประโยชน์ได้ การจัดการให้หมดไปหรือจัดการให้ปัญหาบรรเทาเหลือน้อยที่สุดเท่าที่สามารถทำได้นั้น ต้องมีการศึกษาเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำและบริหารแหล่งน้ำ ตลอดจนที่ดินที่ต่อเนื่องกับแหล่งน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องในลุ่มน้ำให้เหมาะสมสอดคล้องกันเสมอ

โดยข้อเท็จจริงการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของแต่ละลุ่มน้ำ ซึ่งทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นๆ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ดังนั้น ในการกำหนดยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำแต่ละด้านจึงจำเป็นต้องใช้ความรู้หลายสาขาวิชาเข้ามาช่วยจัดการ เช่น ด้านวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา และหลากหลายความรู้ต่างๆ นั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้องเป็นไปอย่างมีเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งการบริหารจัดการดังกล่าวทุกฝ่ายในสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์และบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกันด้วย ดังนั้น คณะอนุกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำจึงได้ประมวผลจากการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นร่วมกับคณะกรรมการวิสามัญการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน สภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) เรื่อง การจัดทำยุทธศาสตร์และกฎหมายการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ (ดังแสดงรายละเอียดในภาคผนวก จ.) เพื่อใช้ประกอบการกำหนดยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในครั้งนี้

๖.๒ หลักคิด - หลักทำในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำเห็นสมควรอัญเชิญหลักคิด - หลักทำ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำด้านต่างๆ ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานไว้ในหลายโอกาส มาเผยแพร่เพื่อให้ยึดเป็นหลักในการกำหนดยุทธศาสตร์ให้บรรลุเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ต่อไป

๖.๒.๑ น้ำคือชีวิต

“..หลักสำคัญว่า ต้องมีน้ำ น้ำบริโภคและน้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้..”

พระราชดำรัสพระราชทานเมื่อ ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๙

พระราชดำรัสนี้ทรงวางน้ำหนักให้กับเรื่อง “น้ำ” ว่า “น้ำคือชีวิต” เป็นความอยู่รอดของชีวิต ทั้งมนุษย์ สัตว์ และพืช

๖.๒.๒ ทรงให้ความสำคัญกับน้ำ..ต้องมีพอเพียง

“..เคยพูดมาหลายปีแล้ว ในวิธีที่จะปฏิบัติเพื่อที่จะให้มีทรัพยากรน้ำที่พอเพียงและเหมาะสม คำว่า “พอเพียง” ก็หมายความว่า ให้มีพอในการบริโภคในการใช้ ทั้งในด้านการใช้บริโภคในบ้าน ทั้งในการใช้เพื่อการเกษตรกรรม อุตสาหกรรมก็ต้องมีพอ ถ้าไม่มีพอทุกครั้งทุกอย่างก็จะชะงักลง แล้วทุกสิ่งทุกอย่างที่เราภูมิใจว่าประเทศเราก้าวหน้าเจริญก็จะชะงัก ไม่มีทางที่จะมีความเจริญถ้าไม่มีน้ำ..”

พระราชดำรัสพระราชทานเมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๖

๖.๒.๓ เราต้องเรียนรู้ภัยธรรมชาติ...และใช้เป็นครูที่จะสอนเรา

“..ไม่มีใครต้องการให้เกิดภัยธรรมชาติเช่นนั้น เราจะต้องเรียนรู้ แม้จะเป็นภัยธรรมชาติที่ทำให้เกิดความเดือดร้อน เราก็ใช้ภัยชาตินั้นเป็นครูที่จะสอนเรา..”

พระราชดำรัสพระราชทานเมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๓

พระราชดำรัสนี้พระราชทานในโอกาสที่ปีนี้ได้เกิดอุทกภัยกับพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปริณชล และบางจังหวัดในแถบอีสานใต้

๖.๒.๔ ยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” หลักปฏิบัติในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็น “หลักคิด” และ “หลักทำ”

เริ่มแรกคือเข้าใจ : ต้องรู้ถึงเรื่องราวของปัญหาและปัจจัยซึ่งทำให้เกิดปัญหาอย่างกระจ่างในทุกด้านทุกประเด็น สภาพทางภูมิประเทศและสภาพทางภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศประจำถิ่น สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอื่นๆ

ขั้นที่สองคือเข้าถึง : การสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง วิเคราะห์ให้เข้าถึงรายละเอียดในทุกด้านทุกประเด็น ความต้องการในการแก้ปัญหา และการแก้ปัญหาทุกขั้นตอนที่ชุมชนมีความเห็นพ้องและตกลงร่วมแรงร่วมใจดำเนินการ

ขั้นสุดท้ายคือพัฒนา : กำหนดวิธีการอย่างเป็นรูปธรรม รวมตลอดถึงแผนและรายละเอียดต่างๆ ที่จะดำเนินการ โดยมีเป้าหมายสำคัญให้ทุกคนในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในทุกเหตุการณ์เป็นหลักสำคัญ

๖.๓ วัตถุประสงค์ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ หมายถึง แผนงานหรือทิศทางการดำเนินงานที่มีความชัดเจนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือพันธกิจที่กำหนด

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงมีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้

๖.๓.๑ เพื่อให้ทิศทางการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน
อย่างเป็นเอกภาพในสามระดับ คือ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่น / พื้นที่

๖.๓.๒ เพื่อให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ คณะกรรมการระดับลุ่มน้ำ และ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตระหนักถึงแนวทางในการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ ให้มีความครบถ้วนและเชื่อมโยง
กันทั้งในระดับลุ่มน้ำและระดับประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารจัดการหรือแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำทุกมิติ
เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม

๖.๔ แนวคิดและหลักเกณฑ์สำคัญในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท

เพื่อให้กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก
ระดับท้องถิ่นและระดับลุ่มน้ำ สู่ระดับชาติบรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว มีแนวคิดและหลักเกณฑ์สำคัญ
ที่ควรคำนึงถึง ดังนี้

๖.๔.๑ ต้องเข้าใจธรรมชาติ รู้ทันและยอมรับธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน พร้อมทั้ง
ยอมรับว่าการลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและยับยั้งความไม่แน่นอนทางธรรมชาติไม่ให้เกิด
คงไม่สามารถดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผลได้ในระดับชุมชนหรือแม้แต่ระดับประเทศ

๖.๔.๒ กรอบยุทธศาสตร์ต่างๆ ให้ยึดตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็น
หลัก โดยแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) มีสาระสำคัญระบุว่า
“เน้นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการ ครอบคลุมการอนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูแหล่งน้ำ ทั้งผิวดินและบาดาล แหล่งน้ำชุมชน การเพิ่มพื้นที่ชลประทานและประสิทธิภาพการกระจายน้ำ การผันน้ำระหว่าง
ลุ่มน้ำและระหว่างประเทศ รวมทั้ง ให้บริการน้ำอุปโภคบริโภคทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ”

๖.๔.๓ ยึดหลักความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ตามหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง” โดยคำนึงถึงขีดความสามารถระบบนิเวศของลุ่มน้ำ ทั้งก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา

๖.๔.๔ ต้องส่งเสริมองค์ความรู้การบริหารน้ำให้กับชุมชน ทั้งในสภาวะปกติและสภาวะ
วิกฤตให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๖.๔.๕ การที่จะขับเคลื่อนงานตามแผนยุทธศาสตร์ได้อย่างสัมฤทธิ์ผลครบถ้วน ต้องมี
การจัดทำแผนแม่บท การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำและระดับพื้นที่ด้วย

แผนแม่บทคือแผนแสดงยุทธศาสตร์และโครงการต่างๆ ที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง
หรือหลายอย่างเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่น อย่างเป็นระบบสัมพันธ์กับในแต่ละลุ่มน้ำหรือระหว่าง
ลุ่มน้ำ และสำหรับพื้นที่ที่มีปัญหา

แผนแม่บทที่สำคัญ ได้แก่ แผนแม่บทการจัดหาน้ำ (น้ำในบรรยากาศ น้ำผิวดิน น้ำบาดาล)
มาใช้ในการอุปโภคบริโภค และใช้เพื่อการพัฒนาต่างๆ แผนแม่บทจัดการปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัย และแผน
แม่บทจัดการปัญหาคุณภาพน้ำ

๖.๕ ข้อควรคำนึงในการจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการน้ำ

ในการจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งต้องยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”
ตามหลักคิดหลักทำ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ ๖.๔ มีข้อควรคำนึง ดังนี้

๖.๕.๑ ความมั่นคงของการดำรงชีวิตในด้าน น้ำ อาหาร และพลังงาน

๖.๕.๒ ความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล พอเพียง โดยต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งระบบนิเวศของกลุ่มน้ำ ทั้งก่อนและหลังการพัฒนา

๖.๕.๓ จัดให้มี “การวางผังน้ำ” ให้สอดคล้องกับ “ผังประเทศ ผังภาค และ ผังเมือง” ให้น้ำมีที่มา มีที่อยู่ มีที่ไป

๖.๕.๔ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน จารีตประเพณี และคำนึงถึงการบริหารจัดการสภาพดั้งเดิมที่มีอยู่ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดก่อนการใช้เครื่องมืออื่นๆ

๖.๕.๕ ต้องส่งเสริมองค์ความรู้การบริหารจัดการน้ำให้ชุมชน ทั้งในสภาวะปกติ และสภาวะวิกฤต ให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๖.๕.๖ ต้องมียุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการน้ำในสภาวะวิกฤตระดับชุมชน ที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเป็นแผนที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

๖.๕.๗ ความไม่แน่นอนของสภาวะอากาศ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก

๖.๕.๘ ต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำโดยใช้มาตรการไม่ใช่สิ่งก่อสร้างให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ก่อนกำหนดมาตรการการใช้สิ่งก่อสร้าง

๖.๕.๙ ต้องพิจารณาถึงความสอดคล้องกับแผนพัฒนาโครงการด้านอื่นๆ เช่น ด้านคมนาคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อแผนบริหารจัดการน้ำอย่างมีนัยสำคัญ

๖.๖ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กล่าวได้ว่า เป็นการวางแผนการปฏิบัติโดยรวมที่จะดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำให้บังเกิดผลสำเร็จ ซึ่งจะต้องพิจารณาศึกษาถึงมาตรการหรือวิธีแก้ไขปัญหาในแต่ละด้าน แล้วกำหนดเป็นแผนแม่บทที่จะดำเนินการในกลุ่มน้ำรวมทุกด้านให้มีความชัดเจนสอดคล้องกับกฎหมายแม่บท นโยบาย แผนพัฒนาประเทศ สภาพธรรมชาติและความเป็นจริง ทั้งด้านเทคโนโลยีและภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ ประกอบด้วย ๓ ประเด็น ดังต่อไปนี้

๖.๖.๑ ยุทธศาสตร์เชิงเทคนิคและเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย

- ๑) ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ
- ๒) ยุทธศาสตร์เพื่อจัดการปัญหาอุทกภัย
- ๓) ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพน้ำและแหล่งน้ำ
- ๔) ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาการรุกตัวของน้ำเค็ม

๖.๖.๒ ยุทธศาสตร์สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สัมฤทธิ์ผล ประกอบด้วย

- ๑) ยุทธศาสตร์สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการ
- ๒) ยุทธศาสตร์สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ๓) ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้กับองค์กรต่างๆ ในกลุ่มน้ำ

๔) ยุทธศาสตร์เพื่อการสร้างเอกภาพในการบรรลุแผนงาน/โครงการ ระหว่างฝ่ายนโยบาย ฝ่ายหน่วยงานปฏิบัติ และฝ่ายประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย

๕) ยุทธศาสตร์เพื่อการปกป้อง รักษาพื้นที่ต้นน้ำ และระบบการจัดการน้ำที่ดีซึ่งมีอยู่เดิม

๖) ยุทธศาสตร์เพื่อการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์

๖.๖.๓ ยุทธศาสตร์เชิงกฎหมายและการบังคับใช้กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง

๑) ยุทธศาสตร์ในการกำหนดแผนและแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมายแม่บท และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อตกลงระหว่างประเทศ

๒) ยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการใช้น้ำ

ทั้งนี้ ได้อธิบายรายละเอียดยุทธศาสตร์แต่ละประเด็นเพิ่มเติมในหัวข้อ ๖.๗ ๖.๘ และ ๖.๙ ตามลำดับ เพื่อเป็นแนวคิดและแนวทางนำไปสู่การวางแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับต่างๆ ต่อไป

๖.๗ ยุทธศาสตร์เชิงเทคนิคและเชิงพื้นที่

การจัดทำยุทธศาสตร์เชิงเทคนิคและเชิงพื้นที่ ควรต้องมีการริเริ่มขึ้นมาจากประชาชนในพื้นที่ กลุ่มลุ่มน้ำ ที่มีการรวมตัวกัน เนื่องจาก การจัดทำยุทธศาสตร์ระดับนี้ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและความเป็นจริง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ได้อย่างแท้จริง มีสาระในประเด็นสำคัญ ดังนี้

๖.๗.๑ ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ประกอบด้วย

๑) ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค

หลังจากรวบรวมข้อมูลหมู่บ้าน / ชุมชนใดมีน้ำกินน้ำใช้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ต้องการความช่วยเหลือในเขตลุ่มน้ำ ให้ศึกษาเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรน้ำของแต่ละพื้นที่ อย่างเป็นใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน ดังนี้

(๑) ท้องที่ใดมีศักยภาพและคุณภาพน้ำบาดาลเหมาะสมใช้อุปโภคบริโภคได้ ให้วางแผนขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลให้ครบเพียงพอทุกหมู่บ้าน / ชุมชนในเขตลุ่มน้ำ และหากมีน้ำบาดาลคุณภาพดีให้น้ำมากให้พัฒนาจัดทำระบบประปาหมู่บ้าน

(๒) หมู่บ้าน / ชุมชนใดมีแหล่งน้ำธรรมชาติประเภทหนองและบึงที่เก็บกักน้ำได้ตามสภาพธรรมชาติ แต่ปัจจุบันมีสภาพตื้นเขินเนื่องจากการบุกรุกหรือมีตะกอนตกจมนมาก ให้มีวิธีการป้องกันการบุกรุกแหล่งน้ำเหล่านั้นโดยด่วนแล้วทำการขุดลอกดินในหนองและบึงให้ลึกโดยตลอดก็จะได้แหล่งน้ำมีปริมาณเพียงพอใช้สำหรับแต่ละหมู่บ้านตลอดทั้งปี

(๓) หากหมู่บ้าน / ชุมชนใดไม่มีแหล่งน้ำบาดาลและไม่มีแหล่งน้ำประเภทหนองและบึงให้พิจารณาสร้างสระเก็บน้ำประจำหมู่บ้านในบริเวณที่ลุ่มต่ำชายหมู่บ้านในตำแหน่งที่เหมาะสมก็สามารถมีน้ำไหลบนผิวดินลงสู่สระเก็บน้ำดังกล่าวได้เต็มช่วงปลายฤดูฝน โดยกำหนดขนาดความจุมีปริมาณ

ให้เพียงพอกับความต้องการใช้ในการอุปโภคบริโภครวมกับการสูญเสียจากการระเหยและการรั่วซึมอีกจำนวนหนึ่ง สระเก็บน้ำนี้ควรมีความลึกของน้ำที่จะเก็บซึ่งเติมที่ไม่น้อยกว่า ๔ เมตร เพื่อจะได้มีน้ำใช้ตลอดฤดูแล้งสำหรับราคาค่าที่ดินซึ่งจะชดเชยให้กับเจ้าของที่ดิน ค่าใช้จ่าย และกระบวนการในการก่อสร้าง รัฐควรต้องเป็นผู้ให้การสนับสนุนหรือจากการขายดินที่ขุดจากสระ

(๔) หมู่บ้าน / ชุมชนใด อยู่ในท้องที่ของโครงการพัฒนาแหล่งน้ำของรัฐที่สร้างให้วางแผนจัดสรรน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างพอเพียงแก่หมู่บ้าน / ชุมชนเหล่านั้น

(๕) กรณีมีหมู่บ้านแห้งแล้งกันดารซึ่งไม่สามารถจัดหาความช่วยเหลือด้วยวิธีการดังกล่าวมาแล้วได้เลย ประชาชนขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ในฤดูแล้งเป็นประจำทุกปี ให้พิจารณาจัดสร้างภาชนะถังเก็บน้ำขนาดใหญ่ประจำหมู่บ้านให้ทั่วถึงเพื่อทำธนาคารน้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีภาระจัดหารถยนต์บรรทุกน้ำไปใส่ในภาชนะเก็บน้ำประจำหมู่บ้านให้เพียงพอตามต้องการ

๒) ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร

หลังจากศึกษาสภาพพื้นที่ทำการเกษตรภายในลุ่มน้ำ สภาพภูมิประเทศ น้ำท่า ศักยภาพแหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ แล้ว ทุกพื้นที่ภายในลุ่มน้ำก็จะทราบถึงลู่วางการจัดหาความช่วยเหลือ การเกษตรที่ควรดำเนินการว่าสมควรจะดำเนินการด้วยวิธีการใดจึงจะเหมาะสมกับสภาพทรัพยากรน้ำ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน ดังนี้

(๑) กรณีพื้นที่เพาะปลูกของลุ่มน้ำใด ซึ่งพืชที่ปลูกได้รับความเสียหายเป็นบริเวณกว้างในหน้าแล้ง เนื่องจากเกิดความแห้งแล้งยาวนานผิดปกติ มาตรการแก้ไขเฉพาะหน้าไม่ทำให้พืชผลได้รับความเสียหาย ได้แก่ การจัดทำฝนมเทียมหรือฝนหลวง ช่วยเหลือเมื่อสภาพความชื้นในบรรยากาศเหมาะสม

(๒) สร้างโครงการอ่างเก็บน้ำขนาดต่างๆ ในบริเวณที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ สภาพทางด้านเศรษฐกิจ รวมถึงสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องที่ที่เอื้ออำนวยเหมาะสม โครงการอ่างเก็บน้ำเกิดจากการสร้างเขื่อนปิดกั้นทางน้ำซึ่งส่วนใหญ่มักก่อสร้างเป็นเขื่อนดินถมบดอัดแน่น ปิดกั้นระหว่างเนินสูงเพื่อกักเก็บน้ำที่ไหลมาตามร่องน้ำ ลำธาร ลำน้ำในฤดูฝน โดยที่ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำที่เขื่อนสามารถเก็บกักไว้ได้ขึ้นอยู่กับความสูงของเขื่อนแต่ละแห่งและปริมาณน้ำท่าของลำน้ำที่มีตามธรรมชาติ ประโยชน์ของอ่างเก็บน้ำ หากมีน้ำมากนอกจากแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรแล้ว ยังเป็นแหล่งน้ำใช้อุปโภคบริโภคของประชาชนและเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอีกด้วย

(๓) สร้างฝายทดน้ำ ฝายคือสิ่งก่อสร้างปิดขวางทางน้ำไหลเพื่อทดน้ำที่ไหลมาให้มีระดับสูงขึ้น จนสามารถผันเข้าไปตามคลองหรือคูส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกบริเวณสองฝั่งลำน้ำได้สะดวก ส่วนน้ำที่เหลือจะไหลข้ามพื้นที่เพาะปลูกบริเวณสองฝั่งลำน้ำได้สะดวก ส่วนน้ำที่เหลือจะไหลข้ามสันฝายไปเอง ฝายที่มีความมั่นคงถาวรมักสร้างด้วยคอนกรีต ในลำน้ำที่มีน้ำไหลมาอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอตลอดฤดูกาลเพาะปลูก โครงการฝายทดน้ำจะช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกได้โดยช่วยทดน้ำที่ไหลมาน้อยและมีระดับต่ำกว่าตลิ่งให้สูงขึ้น จนสามารถผันน้ำเข้าสู่คลองส่งน้ำไปยังไร่นาต่อไป

(๔) แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีน้ำเพียงพอตลอดฤดูกาลเพาะปลูก อาจพิจารณาสร้างโครงการสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า สูบน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกที่อยู่นอกเขตโครงการชลประทานให้มีน้ำเพื่อการเกษตรกรรมในฤดูฝนเมื่อฝนทิ้งช่วง หากแหล่งน้ำนั้นมีน้ำเพียงพอในฤดูแล้งก็สามารถสนับสนุนการปลูกข้าวนาปรังและพืชผลต่างๆ ได้

(๕) ขุดลอกหนองและบึงที่ตื้นเขินให้มีความลึกที่สามารถเก็บน้ำได้มากขึ้น เป็นวิธีการเพิ่มปริมาณน้ำเก็บกักของหนองและบึงนั้นๆ น้ำในหนองและบึงสามารถสูบขึ้นไปปลูกพืชผักสวนครัวใช้เลี้ยงสัตว์ และใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาของราษฎรในหมู่บ้านอีกด้วย

(๖) สร้างสระเก็บน้ำในไร่นา สระเก็บน้ำเป็นแหล่งเก็บน้ำขนาดเล็ก มักสร้างในบริเวณที่ไม่มีลำน้ำธรรมชาติ หรือบริเวณที่สภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยให้ทำการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำและที่เก็บน้ำประเภทอื่นได้ น้ำในสระสามารถนำไปใช้ปลูกพืชผักสวนครัว ใช้เลี้ยงสัตว์ ใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงปลาและใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค (ดังที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อ ๖.๗.๑)

(๗) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาการขาดแคลนน้ำในไร่นาการทำอ่างเก็บน้ำ ฝายทดน้ำ หรือการขุดลอกหนองและบึง ซึ่งตามธรรมชาติในทุกลุ่มน้ำมีข้อจำกัด ไม่อาจจัดหาแหล่งได้ทั่วถึงพอเพียงแก่ราษฎรในลุ่มน้ำทั้งหมดได้ จึงพระราชทานแนวพระราชดำริในการขุดสระเก็บน้ำในไร่นาของเกษตรกรแต่ละรายเพื่อให้มีน้ำไว้ใช้ทำเกษตรผสมผสานแทนการทำนาปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว จะได้มีของกินเป็นอาหารในครัวเรือนตลอดปี โดยงานสระเก็บน้ำก็ระบบทำเกษตรผสมผสานลักษณะนี้มีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ทฤษฎีใหม่” ชุมชนจึงควรน้อมนำหลัก “ทฤษฎีใหม่” นี้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาในการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรให้แพร่หลายอย่างกว้างขวางในทุกลุ่มน้ำต่อไปด้วย

(๘) การพัฒนาน้ำบาดาลเพื่อการเพาะปลูก พื้นที่ใดมีแหล่งน้ำบาดาลที่ให้ปริมาณน้ำมากและมีคุณภาพน้ำดีจะเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญ สามารถนำมาใช้ร่วมกับน้ำผิวดินทั่วพื้นที่ในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน การใช้น้ำบาดาลเพื่อการเพาะปลูกในปัจจุบันภาคเอกชนและประชาชนดำเนินการเองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งใช้เป็นแหล่งน้ำหลักและเป็นแหล่งน้ำเสริมในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำยม และลุ่มน้ำน่าน ฯลฯ รวมไปถึงหลายร้อยล้านลูกบาศก์เมตร จึงจำเป็นที่กรมทรัพยากรน้ำบาดาลต้องมีมาตรการการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรที่ชัดเจน สำหรับเกษตรกรเพื่อสร้างรายได้ในท้องที่มีศักยภาพการใช้น้ำบาดาลและกำกับดูแลการใช้ทรัพยากรน้ำบาดาลให้ยั่งยืนโดยไม่เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม

๓) ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุตสาหกรรม

หลังจากรวบรวมข้อมูล จำนวน ประเภทอุตสาหกรรม และปริมาณน้ำที่โรงงานอุตสาหกรรมต้องการใช้ในแต่ละท้องที่และรวมทั้งลุ่มน้ำทั่วไปสถานการณ์ปัจจุบันและที่คาดว่าจะต้องการมากขึ้นในอนาคตตามนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมของประเทศ จะต้องศึกษาและวางแผนสนับสนุนด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรน้ำของแต่ละท้องที่และลุ่มน้ำให้สอดคล้องกัน อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายวิธีการร่วมกัน ดังนี้

(๑) สร้างหรือขยายเขตประปา ทั้งการประปานครหลวงและการประปาส่วนภูมิภาค เพื่อสนับสนุนน้ำแก่งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานครที่เป็นแหล่งหรือนิคมอุตสาหกรรม และย่านอุตสาหกรรมตามท้องถิ่นจังหวัดต่างๆ ตามความเหมาะสม

(๒) สนับสนุนน้ำจากโครงการพัฒนาแหล่งน้ำของรัฐที่จัดสร้างไว้เพื่อประโยชน์อเนกประสงค์ โดยมีแผนการจัดสรรน้ำที่เก็บกักส่วนหนึ่งสนับสนุนอุตสาหกรรมที่อยู่ในเขตโครงการอย่างชัดเจนหรืออาจพิจารณาก่อสร้างอ่างเก็บน้ำสำหรับใช้เพื่อการอุตสาหกรรมโดยเฉพาะตามความเหมาะสม

(๓) นิคมอุตสาหกรรมที่อยู่ในท้องที่ใดที่ไม่สามารถขยายเขตประปาให้ครอบคลุมได้ และไม่สามารถจัดสรรน้ำจากโครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่ออุตสาหกรรมได้ทั่วถึง แต่ตามสภาพธรรมชาติอยู่ใกล้ลำน้ำที่มีน้ำไหลในฤดูฝน นิคมอุตสาหกรรมแห่งนั้นๆ อาจพิจารณาสร้างสระเก็บน้ำในที่ดินของนิคมฯ เอง มีรูปแบบเช่นเดียวกับสระเก็บน้ำในไร่นาหรือสระเก็บน้ำประจำหมู่บ้านที่บริเวณใกล้กับลำน้ำเพื่อผันน้ำที่ไหลมากในลำน้ำนำมาเก็บให้เต็มสระในฤดูฝนก็จะมีน้ำใช้อย่างพอเพียงทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้งตามต้องการโดยไม่ต้องเบียดเบียนน้ำจากภาคการเกษตรที่มักขาดแคลนทุกปี

(๔) การพัฒนาน้ำบาดาลเพื่ออุตสาหกรรมในปัจจุบันยังมีความจำเป็นท้องที่ใดมีแหล่งน้ำบาดาลที่ให้ปริมาณน้ำมากและมีคุณภาพดีจะเป็นแหล่งน้ำสำคัญ สามารถนำมาใช้เพื่ออุตสาหกรรมได้ รัฐจะต้องมีข้อมูลการใช้ น้ำบาดาลของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด และข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งน้ำบาดาลแต่ละแห่งที่สามารถพัฒนาขึ้นมาใช้งานได้แต่ละปี โดยกรมทรัพยากรน้ำบาดาลต้องมีมาตรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลเพื่ออุตสาหกรรมให้ชัดเจน และรวมถึงการใช้เพื่อกิจกรรมอื่นด้วย พร้อมทั้งกำกับดูแลการใช้ น้ำบาดาลโดยรวมให้เกิดความสมดุลอย่างยั่งยืนไม่เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม

๖.๗.๒ ยุทธศาสตร์เพื่อจัดการปัญหาอุทกภัย ประกอบด้วย

๑) ยุทธศาสตร์ “สู้ภัย”

เป็นยุทธศาสตร์ต่อสู้กับเหตุการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นหลัก มีเป้าหมายเพื่อการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยในการที่เกิดน้ำไหลหลากหรือเกิดน้ำท่วมฉับพลันจนเกิดความเสียหายแก่ชุมชนและทรัพย์สินหรือพื้นที่เพาะปลูกเป็นบริเวณกว้าง ด้วยโครงการหรือมาตรการที่พิจารณาแล้วว่าจะมีความเหมาะสม เกิดผลกระทบต่อสถานะแวดล้อมและธรรมชาติน้อยที่สุด ตลอดจนต้องเสียค่าใช้จ่ายน้อย และตอบโจทย์ในการแก้ปัญหาได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายวิธี การร่วมกันที่ต้องศึกษาวิเคราะห์ให้เหมาะสมและละเอียดรอบคอบ ดังนี้

(๑) การสร้างคันกั้นน้ำ คันกั้นน้ำส่วนใหญ่สร้างด้วยดินถมบดอัดแน่น มีความสูงพ้นระดับน้ำท่วมสูงสุดที่เคยเกิดในอดีต เป็นวิธีป้องกันน้ำท่วมที่นิยมทำกันมาช้านาน คันกั้นน้ำจะขนานไปตามลำน้ำโดยห่างจากขอบตลิ่งพอสมควร (ไม่ชิดกับขอบตลิ่ง) เพื่อกั้นน้ำที่มีระดับสูงกว่าตลิ่งมิให้ไหลบ่าเข้าไปท่วมพื้นที่ที่ต้องการป้องกันหรือการก่อสร้างคันกั้นน้ำโอบล้อมพื้นที่ที่ต้องการป้องกันทั้งหมดไว้ก็เป็นวิธีการป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ชุมชนโดยตรง

(๒) การสร้างคลองผันน้ำหรือทางระบายน้ำอุทกภัย เป็นการขุดคลองสายใหม่ เชื่อมต่อกับลำน้ำที่ปัญหาน้ำท่วม เพื่อผันน้ำบางส่วนที่ล้นตลิ่งให้ไหลไปตามคลองผันน้ำที่ขุดขึ้นใหม่ไปลงลำน้ำ หรือระบายออกสู่ทะเลแล้วแต่กรณี

(๓) การปรับปรุงสภาพลำน้ำ โดยการปรับปรุง เช่น ขุดลอกและตกแต่งลำน้ำเสียใหม่ เพื่อช่วยให้น้ำสามารถไหลไปตามลำน้ำได้สะดวก เพื่อที่ในขณะเกิดน้ำไหลหลาก น้ำจำนวนมากที่ไหลมาตามลำน้ำจะได้มีระดับลดต่ำลงไปจากเดิม

(๔) การสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ เพื่อเก็บกักน้ำที่ไหลหลากมามากไว้ในอ่างเก็บน้ำที่อยู่เหนือเขื่อน เป็นการรองรับน้ำไหลหลากจำนวนมากในฤดูฝนไว้ไม่ให้ไหลหลากลงมาทันทีทันใดตามธรรมชาติ

(๕) อนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร ซึ่งประกอบด้วยการอนุรักษ์ป่าไม้ ร่วมกับการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้พื้นที่ต้นน้ำลำธารโดยทั่วไปสามารถดูดซับน้ำได้มากขึ้น เป็นการช่วยบรรเทาไม่ให้น้ำไหลหลากลงมาทันทีทันใดท่วมพื้นที่ตอนล่างได้ระดับหนึ่ง

๒) ยุทธศาสตร์ “ปรับตัว”

เป็นยุทธศาสตร์ทำตัวให้อยู่ในสภาพที่มีความสอดคล้องกับสภาวะธรรมชาติและปัญหาที่เกิด คือ “รู้จักปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาวะธรรมชาติ” นั่นเอง ยุทธศาสตร์ “ปรับตัว” จึงเป็นยุทธศาสตร์จัดการปัญหาอุทกภัยด้วยการไม่ใช่สิ่งก่อสร้าง มีเป้าหมายในการบรรเทาภัยด้วยการบริหารจัดการด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชนที่จะเกิดอุทกภัย ประกอบด้วยการบริหารจัดการสิ่งก่อสร้างที่ดำเนินการไว้แล้วให้มีประสิทธิภาพประกอบด้วย แล้วดำเนินการด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน ดังนี้

(๑) ทำแผนที่แสดงบริเวณน้ำท่วมซ้ำซากของกลุ่มน้ำต่างๆ ให้มีรายละเอียดชัดเจน ซึ่งแสดงสภาพทางกายภาพของพื้นที่บริเวณที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม แสดงระดับความรุนแรงของภัยที่เกิดขึ้นตามดัชนีชี้วัดที่กำหนดให้เหมาะสมเพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการด้านต่างๆ ให้เหมาะสม

(๒) จากแผนที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมดังกล่าว ศึกษาวิเคราะห์ถึงชุมชนและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบว่าจะจัดการพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ในลักษณะไหนอย่างไร ด้วยการคิดถึงระบบการบริหารด้านผังเมืองและระบบประกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นด้วยธุรกิจประกันภัยจะมีความเป็นไปได้เพียงใด

(๓) กรณีชุมชนและพื้นที่บริเวณกว้างขวางถูกน้ำท่วมเกิดความเสียหายเป็นประจำซึ่งยังไม่สามารถใช้มาตรการแก้ปัญหาด้วยสิ่งก่อสร้างได้เลย ควรพิจารณาดำเนินการปรับโครงสร้างพื้นฐานร่วมกับการจัดการที่สำคัญ ดังนี้

- ปรับปรุงบ้านให้พื้นบ้านมีระดับพื้นน้ำที่เคยท่วมสูงสุดในอดีต
- ปรับระบบการปลูกพืช เลือกชนิดพืชและระยะเวลาการปลูกพืช

ให้เหมาะสมกับสภาพการเกิดน้ำท่วมในแต่ละพื้นที่

- ใช้ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดน้ำท่วมพื้นที่เพาะปลูกเป็นประจำให้เป็นประโยชน์ คือ ปล่อยให้ให้น้ำท่วมพื้นที่ตามธรรมชาติในฤดูน้ำหลากแล้วเกษตรกรเจ้าของพื้นที่แต่ละรายอาจจัดรูปและปรับพื้นที่นาที่ถูกน้ำท่วมเสียหาย โดยทำคันดินพูนสูงพื้นระดับน้ำสูงสุดที่เคยมีมาเป็นแนวยาวระหว่างคันดินเป็นร่องน้ำลึก (ลักษณะคันดินสวนปลูกไม้ผลทั่วไป) จะสามารถเก็บน้ำจำนวนมากไว้ใช้ตลอดหน้าแล้ง ซึ่งเกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้หลากหลายตลอดปี ปลูกไม้ผลหรือทำนาบนคันดินที่น้ำไม่ท่วม ส่วนร่องน้ำระหว่างคันดินปลูกพืชหรือเลี้ยงปลาก็จะมีรายได้มั่นคง

๓) ยุทธศาสตร์ “หลบภัย”

กรณีหมู่บ้านหรือชุมชนตั้งอยู่ ณ บริเวณที่ราบเชิงเขา มีการปลูกบ้านและสิ่งก่อสร้างบุกรุกทางน้ำซึ่งมักมีแนวโค้ง หากฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานานเกิดน้ำไหลจากเขามามากอย่างรวดเร็ว จะเกิดอุทกภัยลักษณะน้ำท่วมฉับพลันพร้อมกับดินถล่มลงมาด้วย เป็นภัยธรรมชาติที่เกิดตามเชิงเขา โดยเหตุการณ์ซึ่งมีความเสียหายรุนแรงมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ได้มีการบันทึกไว้หลายเหตุการณ์เกิดในหลายจังหวัดทั้งในภาคเหนือและภาคใต้

ยุทธศาสตร์จัดการกับปัญหาอุทกภัยลักษณะนี้ ควรใช้ยุทธศาสตร์ “หลบภัย” หรือ “ไม่สู้ภัย” คือ การโยกย้ายบ้านเรือนหรือหมู่บ้านไปอยู่ในบริเวณพื้นที่สูงใกล้หมู่บ้านเดิมจะเป็นการเหมาะสมที่สุด เพื่อจะได้ไม่ต้องเสี่ยงภัยหรือเสียค่าใช้จ่ายในสิ่งก่อสร้างสำหรับป้องกันภัยโดยที่ไม่อาจรับประกันได้ว่ามีความปลอดภัยเท่าที่ควร

๖.๗.๓ ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพน้ำและแหล่งน้ำ ประกอบด้วย

๑) ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาหน้าเฝ้าเสีย

ในปัจจุบันเรายังไม่สามารถจัดการปัญหาหน้าเฝ้าเสียให้ลุล่วงได้ กล่าวได้ว่าเนื่องจากกระบวนการแก้ไขปัญหานี้ในแต่ละด้านยังไม่มีประสิทธิภาพ อันเป็นเหตุสำคัญทำให้การแก้ไขปัญหาน้ำเฝ้าเสียในท้องที่ต่างๆ ไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร จึงควรดำเนินการด้วยมาตรการต่างๆ ร่วมกันหลายมาตรการดังนี้

(๑) สร้างจิตสำนึกบรรณรงค์ให้ประชาชนทุกชุมชนมีความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์น้ำอย่างจริงจัง การรักษาระบบนิเวศของแม่น้ำลำคลองต่างๆ ไม่ให้ถูกทำลาย เมื่อประชาชนทุกกลุ่มไม่ทิ้งขยะมูลฝอย น้ำเสียของเสีย และสารเคมีที่มีพิษลงสู่ทางน้ำและที่ลุ่มแล้ว ก็จะช่วยยับยั้งไม่ก่อให้เกิดน้ำเสียตามมา

(๒) ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมคุณภาพน้ำที่ล้าสมัยให้เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต้องเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในการกำกับควบคุม และตรวจสอบเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างจริงจังต่อเนื่อง

(๓) ควบคุม ดูแล และตรวจสอบโรงงานอุตสาหกรรมที่ตามกฎหมายต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียจากโรงงาน ต้องมีการเดินเครื่องบำบัดน้ำเสียและหากผู้ใดละเลยต้องจัดการตามกฎหมายอย่างจริงจังด้วย

(๔) จัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในทุกระดับให้เหมาะสมกับขนาดชุมชน และสภาพการต่อน้ำเสีย

(๕) ผู้ประกอบกิจการทางการเกษตรจำนวนมาก ได้แก่ ฟาร์มเลี้ยงสุกร ไก่ บ่อเลี้ยงปลา มีส่วนเป็นแหล่งปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำทั่วไป ต้องมีการบังคับใช้กฎหมายโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้จัดสร้างระบบบำบัดน้ำเสียที่ได้มาตรฐานทุกแห่ง

๒) ยุทธศาสตร์อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและฟื้นฟูแหล่งน้ำ

เป้าหมายสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและฟื้นฟูแหล่งน้ำเพื่อให้มีน้ำใช้ในเวลาที่ต้องการใช้ การจัดการจึงมุ่งให้น้ำไหลอยู่ในลำน้ำลำธารอย่างสม่ำเสมอตลอดปี สิ่งที่ทำคือการรักษาต้นน้ำลำธารให้อยู่ในสภาพที่ดี การสงวนรักษาและใช้ทรัพยากรน้ำอย่างระมัดระวังในสิ่งที่จำเป็นและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการดูแลรักษาและฟื้นฟูแหล่งน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นไม่ให้มีสภาพเสื่อมโทรมตามสภาพธรรมชาติและโดยการกระทำของมนุษย์เพื่อที่จะมีแหล่งทรัพยากรน้ำที่มีสภาพใช้งานได้ยาวนาน ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายวิธีการร่วมกัน ดังนี้

(๑) ดูแลรักษาและป้องกันมลภาวะในแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่รัฐจัดสร้างไว้ไม่ให้เสื่อมโทรม ซึ่งต้องดำเนินการด้วยความเอาใจใส่โดยทีมงานที่คณะกรรมการลุ่มน้ำกำหนด อาจมีหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนหลักร่วมกับชุมชนที่เกี่ยวข้องให้บูรณาการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ได้แก่

- งานป้องกันและกำจัดฝักตบขวาและวัชพืชที่ไม่มีประโยชน์ให้หมดไปจากแม่น้ำลำคลอง ทางน้ำ และแหล่งน้ำทั่วประเทศ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงพื้นที่ชุ่มน้ำในภูมิภาคต่างๆ ที่ต้องอนุรักษ์ไว้

- งานดูแลป้องกันมิให้ผู้ประกอบกิจการต่างๆ แหล่งอุตสาหกรรม และบ้านเรือนทิ้งขยะและน้ำลงในแหล่งน้ำให้ได้ผลเป็นรูปธรรม

(๒) ดูแลรักษาและฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติและทั่วทุกภาค ได้แก่ แม่น้ำ คลอง ลำธาร ลำห้วย และแหล่งน้ำสาธารณะต่างๆ ที่มักไม่ค่อยได้รับการเหลียวแลจากทั้งภาครัฐและประชาชนเท่าที่ควร ซึ่งมักมีความเสื่อมโทรม ลำน้ำต้นเขินถูกบุกรุกปลูกสร้างบ้านเรือนริมลำน้ำและบุกรุกที่ดินริมตลิ่งไว้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว เป็นดังที่เห็นกันอยู่ทั่วไป เป็นปัญหาสำคัญของแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นของส่วนรวม จึงต้องเร่งรัดกำหนดมาตรการและดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง

(๓) ปรับปรุงการใช้ที่ดินให้ถูกต้องตามสมรรถนะ รวมถึงการดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำในทุกท้องที่ซึ่งมีปัญหา เพื่อป้องกันมิให้ฝนที่ตกลงมาไหลป่าตามผิวดินกัดเซาะชะพาตะกอนดินไหลปนมากับน้ำแล้วตกตะกอนในลำน้ำอันเป็นเหตุสำคัญทำให้แหล่งน้ำมีความเสื่อมโทรม

(๔) สร้างจิตสำนึกให้ชุมชน / ประชาชนตระหนักในคุณค่าทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ โดยการรณรงค์ให้ประชาชนทุกชุมชนช่วยกันดูแลรักษาแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้สะอาด ไม่ทิ้งขยะมูลฝอยใช้น้ำตามความจำเป็นและประหยัด เพราะนอกจากจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำให้มีสภาพใช้งานได้นานแล้ว ยังเป็นการช่วยเก็บรักษาน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งด้วย

การที่จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรน้ำนั้นควรมีการปลูกฝังให้เป็นนิสัยตั้งแต่เด็ก หมายถึงให้การศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้รู้จักวิธีการอนุรักษ์ ผลดีของการอนุรักษ์และให้เข้าใจถึงอันตรายถ้ามีการทำลายทรัพยากรน้ำ

๖.๗.๔ ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาการรุกตัวของน้ำเค็ม

กรณีชุมชนเมืองหรือพื้นที่ราบลุ่มสองฝั่งแม่น้ำ / ลำน้ำ ซึ่งอยู่ห่างจากปากอ่าวหรือทะเลไม่มากนัก ระดับน้ำทะเลในแม่น้ำ / ลำน้ำ บริเวณนั้นมักอยู่ในอิทธิพล “น้ำขึ้น-น้ำลง” อันเนื่องมาจากระดับน้ำทะเลหนุน จึงเป็นเหตุให้เกิดการรุกล้าของน้ำเค็ม-น้ำกร่อย เข้าไปในแม่น้ำหรือลำน้ำต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติแล้วมีน้ำจืดไหลลงมาที่บริเวณปากแม่น้ำ / ลำน้ำ น้อยไม่เพียงพอผลักดันน้ำเค็มและพื้นที่เศรษฐกิจอื่นๆ นับเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นไปตามสภาพธรรมชาติในช่วงหน้าแล้งของพื้นที่ลุ่มบริเวณปากแม่น้ำ / ลำน้ำทั่วไป จึงควรกำหนดยุทธศาสตร์ หาวิธีการแก้ปัญหาน้ำเค็มรุกล้าเข้าไปตามแม่น้ำและลำน้ำต่างๆ เพื่อช่วยเหลือนราษฎรและพื้นที่เพาะปลูกให้มีน้ำจืดใช้อุปโภคบริโภคและใช้ทำการเกษตรด้วยวิธีและโครงการที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ สภาวะแวดล้อมและสังคม อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

๑) แก้ปัญหาที่สาเหตุ เพราะน้ำเค็มรุกล้าเข้าไปในลำน้ำเกิดปัญหาน้ำเค็ม น้ำกร่อย แพร่กระจายไปทั่ว อาจพิจารณาสร้างอาคารปิดปากแม่น้ำ / ลำน้ำ ลักษณะที่ระบายขนาดใหญ่พร้อมบานประตูปิดกั้นน้ำเค็มมิให้รุกล้าและเก็บกักน้ำจืดไว้ในแม่น้ำ / ลำน้ำ ณ บริเวณที่พิจารณาว่ามีความเหมาะสมเกิดผลกระทบน้อยหรือไม่มีเลย ดังเช่น ประตูระบายน้ำบางนราปิดกั้นแม่น้ำบางนรา ที่จังหวัดนราธิวาส และประตูระบายน้ำปากพนัง (ประตูระบายน้ำอุทกวิภาชน์ประสิทธิ์) ปิดกั้นปากแม่น้ำปากพนังที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งหมดนี้เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒) ลุ่มน้ำใดซึ่งบริเวณต้นน้ำมีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ไว้แล้ว สามารถเก็บกักน้ำจำนวนมากไว้ในอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนเพื่อประโยชน์อเนกประสงค์ ดังเช่น ลุ่มน้ำเจ้าพระยาซึ่งมีอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพลที่ลุ่มน้ำปิง อ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์ที่ลุ่มน้ำน่าน รวมทั้งอ่างเก็บน้ำเขื่อนแควน้อยบำรุงแดนที่ลุ่มน้ำน่าน และอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ที่ลุ่มน้ำป่าสัก ส่วนลุ่มน้ำแม่กลองมีอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ที่ลุ่มน้ำแควใหญ่ และอ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์ที่ลุ่มน้ำแควน้อย ในฤดูแล้งเมื่อแม่น้ำเจ้าพระยาหรือแม่น้ำแม่กลองช่วงเวลาที่ทำซึ่งไหลมาตามสภาพธรรมชาติไม่เพียงพอผลักดันน้ำเค็มที่รุกล้าขึ้นไปตามแม่น้ำในช่วงเวลาน้ำขึ้น ย่อมทำให้เกิดผลกระทบกับพื้นที่เพาะปลูก ระบบนิเวศ ชุมชนเมือง ที่ต้องอาศัยน้ำจืดจากแม่น้ำ ทำให้เกิดความเดือดร้อน จะต้องมีมาตรการจัดสรรน้ำจากอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ดังกล่าว ระบายลงมาเพื่อรักษาระบบนิเวศและแก้ปัญหการรุกตัวของน้ำเค็มให้บรรลุปเป้าหมายต่อไป

๓) หากแม่น้ำ / ลำน้ำ สายใด ไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยมาตรการบริหารจัดการ ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น เมื่อมีการรุกตัวของน้ำเค็มเข้าไปในแม่น้ำ / ลำน้ำ สายหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าแล้ง และไม่มีน้ำจืดมาผลักดัน ดังเช่น กรณีเขตเศรษฐกิจชุมชนเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ริมแม่น้ำบางปะกง เขตเศรษฐกิจชุมชนเมืองจังหวัดนนทบุรี ริมแม่น้ำจันทบุรี เป็นต้น ควรใช้ยุทธศาสตร์ “ปรับตัว” โดยทุกคนในชุมชนต้องมีการปรับตัวและปรับระบบการปลูกพืชให้สอดคล้องกับสภาวะตามธรรมชาติ ด้วยการสร้าง

ความตระหนักรู้และบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพการเกิดน้ำเค็มหรือน้ำกร่อยในช่วงหน้าแล้ง เนื่องจากจากอิทธิพล “น้ำขึ้น-น้ำลง” และการขาดแคลนน้ำจืดมาผลักดัน ซึ่งเมื่อถึงฤดูฝน มีฝนตกตามฤดูกาล เกิดน้ำท่าไหลมาพอเพียง เหตุการณ์รุกตัวของน้ำเค็มก็จะคลี่คลายเข้าสู่สภาวะปกติไปเอง

๖.๘ ยุทธศาสตร์สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สัมฤทธิ์ผล ประกอบด้วย

๖.๘.๑ ยุทธศาสตร์สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการ

โดยที่น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของทุกๆ สิ่ง ในสังคม ทั้งคน สัตว์ และพืช เป็นปัจจัยสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อการอุปโภค บริโภคและการใช้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อีกทั้ง น้ำยังเป็นเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศจึงต้องมีกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งปริมาณและคุณภาพให้สอดคล้องและบูรณาการกันในทุกกลุ่มน้ำ โดยยุทธศาสตร์สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้เสียต้องส่งเสริมให้เกิด การจัดทำแผนยุทธศาสตร์บริหารจัดการน้ำที่เน้นการมีส่วนร่วมในทุกระดับของการบริหารจัดการอย่างชัดเจน ดังรายละเอียดแสดงในบทที่ ๓

๖.๘.๒ ยุทธศาสตร์สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

โดยมีแผนสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องทรัพยากรน้ำ ที่น้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด หากไม่มีน้ำก็จะมีชีวิต ทรัพยากรน้ำจึงนับว่ามีความสำคัญต่อชีวิตทุกชีวิตเป็นอย่างยิ่ง แม้โดยภาพรวมแล้ว ประเทศไทยจะมีปริมาณน้ำรวมใกล้เคียงกันทุกปี แต่จำนวนพลเมืองซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปีในหลายพื้นที่จึงมีปัญหาการขาดแคลนน้ำ ซึ่งคาดการณ์ว่าประเทศไทยอีก ๑๐ ปี ในอนาคตจะขาดแคลนน้ำใช้ในกิจกรรมต่างๆ อย่างรุนแรง นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป ถึงคนบางกลุ่มยังใช้น้ำอย่างไม่ประหยัดเพราะไม่รู้คุณค่าน้ำ มีความสิ้นเปลืองมากขึ้น และไม่ถนอมรักษาทรัพยากรน้ำให้มีคุณภาพดี ปล่อยน้ำเสียทิ้งขยะและสารเคมีต่างๆ ลงสู่แหล่งน้ำ ไม่อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ก็จะช่วยทำให้การขาดแคลนน้ำเพื่อการยังชีพมีปัญหาทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น ทุกคนจะต้องร่วมมือกันในการเรียนรู้ทำความเข้าใจเรื่องน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งด้านปริมาณน้ำ คุณภาพน้ำ และมาตรการในการใช้น้ำจากแหล่งน้ำร่วมกันบนพื้นฐานของความเป็นธรรม ความเสมอภาค และให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องร่วมแรงร่วมใจกัน ในการรณรงค์สร้างจิตสำนึกและร่วมกันในการดำเนินการในการใช้น้ำอย่างประหยัด ใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ มีการถนอมรักษาอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับน้ำอย่างจริงจัง โดยมาตรการดำเนินการที่สำคัญ ดังนี้

๑) พิจารณาบรรจุความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในหลักการศึกษา และปลูกฝังความรักและหวงแหนในทรัพยากรให้แก่เยาวชนทุกระดับ เพื่อให้เยาวชนเข้าใจถึงสภาพทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำต่างๆ สภาพปัญหาและกระบวนการแก้ไข ซึ่งจะได้ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญและรู้คุณค่าของน้ำ

๒) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนทั่วไปในทุกกลุ่มน้ำตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รู้คุณค่าด้วยการเผยแพร่ให้ความรู้แก่

ประชาชนระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกกลุ่มน้ำ ด้วยเอกสารหรือสื่อความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงศักยภาพและสภาพปัญหาเกี่ยวกับน้ำในระดับท้องถิ่นและระดับลุ่มน้ำอย่างถูกต้อง ซึ่งต้องกำหนดและมีแผนงานในส่วนนี้อย่างชัดเจน

๓) สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนได้เสียกับทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำ ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลและความถูกต้องขององค์ความรู้ด้านทรัพยากรน้ำโดยเอกสารที่ผลิตเผยแพร่หรือการประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ข้อคิดระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและประชาชน

๖.๘.๓ ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้กับองค์กรต่างๆ ในลุ่มน้ำ

โดยการสร้างสรรค์ศักยภาพการจัดการทรัพยากรน้ำขององค์กรต่างๆ ในลุ่มน้ำ (องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรผู้ใช้น้ำ) ให้สัมฤทธิ์ผลโดยพิจารณาจากสาเหตุ และปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคแล้วกำหนดแผนงานดำเนินงานที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยมีแนวทาง ดังนี้

๑) พัฒนากลไกและกระบวนการที่มีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ประชาชนทุกหมู่บ้าน โดยเสริมสร้างเครือข่ายการแสดงความคิดเห็น การรับรู้และให้เกิดการทำงานร่วมกัน

๒) ปรับปรุงและพัฒนาบุคลากรขององค์กรในลุ่มน้ำที่มีให้ศักยภาพโดยอาจสนับสนุนให้เข้ารับการศึกษเพิ่มเติมหรือเข้ารับการฝึกอบรมที่หน่วยงานราชการจัดขึ้น

๓) สร้างคู่มือที่ง่ายต่อการเข้าใจสำหรับใช้ประกอบการทำงาน เช่น คู่มืองานเขียน ดินขนาดเล็กและฝาย คู่มืองานสระเก็บน้ำและชุดลอกหนองบึงธรรมชาติ ฯลฯ

๔) พัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการศึกษา วิเคราะห์และวางแผนจัดการเรื่องน้ำ

๕) สร้างระบบการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับภาคเอกชน และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานที่ทำงานด้านแหล่งน้ำ ให้สามารถระดมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนการทำงานท้องถิ่นที่มีศักยภาพ

๖.๘.๔ ยุทธศาสตร์เพื่อการสร้างเอกภาพในการบรรลุแผนงาน/โครงการ ระหว่างฝ่ายนโยบาย ฝ่ายหน่วยปฏิบัติ และฝ่ายประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย

การกำหนดยุทธศาสตร์ในส่วนนี้ มุ่งเน้นให้เกิดการประสานและบูรณาการ การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับแผนงานและการดำเนินโครงการต่างๆ ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดโครงการ หรือมีการส่งมอบให้ประชาชนผู้ได้ประโยชน์เป็นดูแลรับผิดชอบโครงการต่อ โดยเน้นให้การดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ มีความสอดคล้องกันโดยตลอด ตอบโจทย์ปัญหาทรัพยากรน้ำของประเทศ และสามารถแก้ไขปัญหของประชาชนลุ่มน้ำได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ การพิจารณากำหนดแผนงานที่เกี่ยวข้องนั้นเริ่มตั้งแต่แผนงบประมาณ แผนบุคลากร แผนบูรณาการโครงการ แผนบูรณาการข้อมูล รายงานและการสื่อสารระหว่างองค์กร ตลอดจน

ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียในทุกกระดับ เมื่อทุกภาคส่วนมีการประสานความร่วมมือที่ดีและเห็นสอดคล้องกัน ตั้งแต่ต้น ย่อมทำให้โอกาสของการดำเนินโครงการให้สัมฤทธิ์ผลสูงและเกิดประโยชน์สูงสุดตามเจตนารมณ์มีมาก

๖.๘.๕ ยุทธศาสตร์เพื่อการปกป้อง รักษาพื้นที่ต้นน้ำ และระบบการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีซึ่งมีอยู่เดิม

ที่ผ่านมา หลายๆ หน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน รวมทั้งกลุ่มลุ่มน้ำ ได้ร่วมคิดร่วมสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไว้มาก หลายแนวคิด หลายโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่ส่งเสริมให้ประชาชน กลุ่มลุ่มน้ำสามารถดูแล ใช้ประโยชน์ และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลได้ด้วยตนเอง เป็นต้นว่า การกำหนดเขตพื้นที่ป่าชุมชนให้ประชาชนร่วมดูแลและสามารถใช้ประโยชน์ได้เพื่อการยังชีพพื้นฐาน เป็นการส่งเสริมระบบนิเวศและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ นับว่าเป็นโครงการที่ดีและควรให้การสนับสนุนส่งเสริม จึงควรกำหนดแผนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์นี้ ได้แก่

๑) แผนคุ้มครองเขตพื้นที่ต้นน้ำและพื้นที่เปราะบาง
๒) แผนคุ้มครองโครงสร้างของระบบการจัดการน้ำที่ดีซึ่งมีอยู่แต่เดิม มิให้เสียไปด้วยเหตุอื่น

๓) แผนจัดทำแนวเขตป่ากันชนเพื่อปกป้องป่าต้นน้ำ เป็นต้น

๖.๘.๖ ยุทธศาสตร์เพื่อการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์

แม้การกำหนดยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินการต่างๆ ในแต่ละครั้ง จะดำเนินการด้วยความรอบคอบเพียงใด ยังต้องมีการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน โดยให้ประชาชนและสื่อมวลชนได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ อย่างโปร่งใส รวมทั้ง ต้องให้โอกาสผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินโครงการร่วมรับรู้รับทราบความเป็นมาและความก้าวหน้าของโครงการ ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินโครงการ มีการกำหนดแผนและวิธีการการประเมินผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์และแผนการต่างๆ ว่ามีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด และต้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ให้ทันสมัยตามสภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเน้นให้สอดคล้องกับการสภาพธรรมชาติที่เป็นอยู่ ทั้งด้านภูมิประเทศ ภูมิอากาศและทางสังคม โดยต้องไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือนักการเมืองเข้ามามีอิทธิพลในขั้นตอนต่างๆ

๖.๙ ยุทธศาสตร์เชิงกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง

เมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในฐานะที่เป็นกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแล้ว สมควรต้องกำหนดยุทธศาสตร์เชิงกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายแม่บทเป็นไปอย่างเคร่งครัด ไม่เลือกปฏิบัติ และเกิดผลในทางปฏิบัติตามเจตจำนงของกฎหมาย กล่าวคือ ต้องมีการกำหนดแผนการดำเนินการต่างๆ เป็นต้นว่า

๑) แผนประมวลกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องให้กับกลุ่มลุ่มน้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ๒) แผนประมวลปัญหาารายลุ่มน้ำ ที่ละเมิดและขัดต่อกฎหมาย
- ๓) แผนแก้ไขและวางมาตรการการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิผล
- ๔) แผนส่งเสริมความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ ให้ประชาชนลุ่มน้ำ
- ๕) แผนบริหารความขัดแย้งในการจัดการน้ำ
- ๖) แผนการจัดการค่าชดเชยที่เป็นธรรมในการจัดการน้ำ
- ๗) แผนการปรับค่าสินไหมทดแทนจากผู้สร้างมลพิษทางน้ำ
- ๘) แผนการป้องกัน แก้ไขความเหลื่อมล้ำในการคุ้มครองสิทธิการใช้น้ำ
- ๙) แผนการป้องกัน แก้ไขความเหลื่อมล้ำในการจัดการน้ำในสภาวะวิกฤต

๗. การจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน

๗.๑ ปัญหาการจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน

ประเทศไทยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจำนวนมาก ซึ่งต่างก็มีการดำเนินการในกิจกรรมที่มีลักษณะงานเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของแต่ละหน่วยงานต่างจัดทำขึ้นมามีความซ้ำซ้อน ซึ่งบางครั้งข้อมูลชนิดเดียวกันแต่ที่มีมาจากต่างหน่วยงานกัน อาจมีความแตกต่าง ไม่สอดคล้องกัน และไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าข้อมูลจากหน่วยงานใดถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะมีประสิทธิภาพดีเพียงใดนั้น ต้องเริ่มจากการได้มาซึ่งข้อมูลน้ำที่ครอบคลุมถึงน้ำทุกประเภท ได้แก่ น้ำฝน น้ำผิวดิน น้ำใต้ดิน และน้ำบาดาล ที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ก่อน

เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน อนุกรมการปฏิรูปการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ ได้ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องและรวบรวมข้อคิดเห็นจากผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้แทนองค์กรอิสระ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป ในสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “การปฏิรูปข้อมูลข่าวสารด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน” ซึ่งผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ร่วมกันอภิปรายและแสดงความคิดเห็นในหัวข้อ “ระบบข้อมูลร่วมด้านทรัพยากรน้ำ” และอีกสามประเด็น ได้แก่ ๑. กลไกการดำเนินงานในระดับพื้นที่ ๒. การปฏิรูปด้านข้อมูลข่าวสารในภาพใหญ่ และ ๓. การปฏิรูปด้านข้อมูลข่าวสารในแผนย่อย ดังแสดงผลสรุปจากการสัมมนาในภาคผนวก ง. และได้สรุปเป็นแนวทางการปฏิรูปการบริหารจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไป

๗.๒ โครงสร้างฐานข้อมูลน้ำของประเทศไทย

ในประเทศไทยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำได้ถูกรวบรวมและจัดเก็บโดยหน่วยงานภาครัฐเป็นหลักตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ดังแสดงในตารางที่ ๗ - ๑ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นอิสระต่อกัน และมักไม่เปิดเผยต่อสาธารณะในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายอย่างเสรี ทำให้การใช้ประโยชน์ข้อมูลเป็นไปอย่างจำกัด และไม่เกิดการบูรณาการการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมด นอกจากนี้ ข้อมูลบางส่วนก็ล้าสมัย ไม่ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ ดังนั้น จึงควรมีการพิจารณาทบทวนและวางแผนเพื่อบูรณา

การข้อมูลและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายในหน่วยงานต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรม และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ประโยชน์ข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ตารางที่ ๗-๑ ฐานข้อมูลน้ำของหน่วยราชการไทย

หน่วยงาน	ข้อมูลสำคัญ
กรมทรัพยากรน้ำ	<ol style="list-style-type: none"> ๑. มีข้อมูลด้านน้ำครบทุกด้าน เช่น ปริมาณน้ำฝน ปริมาณน้ำในอ่าง ระดับน้ำท่า คุณภาพน้ำ ๒. มีข้อมูลเกี่ยวกับน้ำ เช่น การเปรียบเทียบข้อมูลปริมาณน้ำในแต่ละปี ๓. มีการรายงานสถานการณ์น้ำในแต่ละสถานีโทรมาตรแหล่งน้ำสำคัญและภาพจากกล้อง CCTV ๔. มีแนวทางในการบริหารจัดการภัยแล้ง รายงานผลต่างๆ สัปดาห์ ๕. มีการรายงานผลการเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์น้ำ ๒๔ ชั่วโมง ๖. มีการประสานข้อมูลต่างๆ กับหน่วยงานอื่น เช่น สภาวะอากาศ สภาพน้ำฝน น้ำท่า ภาพถ่ายดาวเทียม สภาพน้ำในเขื่อน
กรมชลประทาน	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ข้อมูลสถานการณ์น้ำท่ารายวันเป็นข้อมูลแบบ Real-time ทำให้ดีต่อผู้ใช้งานข้อมูล เช่น ปริมาณน้ำในเขื่อนทุกเขื่อนในประเทศ ๒. ข้อมูลการติดตามสถานการณ์น้ำจากกล้อง CCTV เช่น ระดับน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ๓. มีการเชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานอื่นมากมาย เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา กรมอุทกศาสตร์ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่ทันสมัย ๔. มีการคาดการณ์ปริมาณน้ำล่องหน้าในลุ่มน้ำหลัก โดยแบบจำลองโครงข่ายประสาทเทียม ซึ่งช่วยในการประเมินสถานการณ์ได้ดี ๕. มีศูนย์วิเคราะห์สถานการณ์น้ำ
กรมอุตุนิยมวิทยา	<ol style="list-style-type: none"> ๑. มีข้อมูลเกี่ยวกับสภาพอากาศ ภูมิอากาศครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ซึ่งมีผลเกี่ยวกับการระเหยของน้ำ ความชุ่มชื้น ๒. มีข้อมูลการพยากรณ์ฝนในอดีต เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบ ๓. มีแหล่งข้อมูลเตือนภัยทั้งในและต่างประเทศ เช่น พายุ น้ำท่วม และรายงานแผ่นดินไหว
กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	<ol style="list-style-type: none"> ๑. มีข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เกี่ยวกับสภาพน้ำท่วม ภาพถ่ายดาวเทียม ๒. มีข้อมูลพื้นที่ภัยแล้งในแต่ละภูมิภาคของประเทศ

หน่วยงาน	ข้อมูลสำคัญ
กรมควบคุมมลพิษ	๑. มีข้อมูลคุณภาพอากาศรายวัน สถานการณ์หมอกควัน ซึ่งมีผลต่อคุณภาพน้ำ ๒. มีข้อมูลคุณภาพน้ำผิวดิน น้ำทะเล ๓. มีข้อมูลระดับเสียงรายวันในเขต กทม. สารเคมี และของเสียอันตราย ๔. มีแนวทางในการบริหารจัดการคุณภาพแหล่งน้ำ
กรมโยธาธิการและผังเมือง	มีข้อมูลซึ่งอยู่ในรูปแผนที่แหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ หนองน้ำ อ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำ
กรมทรัพยากรน้ำบาดาล	๑. มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งน้ำบาดาล คุณภาพน้ำบาดาล ฐานข้อมูล วิเคราะห์น้ำบาดาลที่มีคุณภาพ ๒. มีฐานข้อมูลระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์และการจัดทำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการจัดการน้ำบาดาลในเขตวิกฤต
ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ	มีประกาศข่าวสารการเตือนภัย

ที่มา : ชัยยุทธ ชินณะราศรี และคณะ, ๒๕๕๗

๗.๓ ปัญหาและอุปสรรคด้านข้อมูล

ปัญหาและอุปสรรคที่เป็นส่วนประกอบสำคัญ อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางแก้ปัญหา ด้านข้อมูล ได้แก่

๗.๓.๑ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวัดและการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานต้นทาง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัย และเพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วยปัญหา ดังนี้

๑) ปัญหาเรื่องประสิทธิภาพและความแม่นยำของเครื่องมือในการวัดและพยากรณ์ เช่น เครื่องมือในการวัดหรือพยากรณ์อากาศ ต้องมีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการประมวลผล เพื่อให้มีความสามารถในการพยากรณ์สภาพภูมิอากาศได้แม่นยำในช่วงระยะเวลาที่ไกลออกไป และมีความแม่นยำในเชิงพื้นที่แบบเจาะจงยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการจัดเก็บข้อมูลบางอย่างที่ใช้คนเก็บและบันทึกข้อมูล ซึ่งใช้เวลาในการดำเนินการมากขึ้น และมีโอกาสเกิดข้อผิดพลาดได้มากด้วย

๒) ปัญหาเรื่องความถูกต้อง ทันสมัย และความครบถ้วนของข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลความสูงต่ำของพื้นที่ ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อมูลความจุ / ภาพตัดขวางของทางเดินน้ำต่างๆ เป็นต้น

ข้อมูลเหล่านี้มีการวัดและจัดเก็บไว้ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่โดยส่วนมากเป็นข้อมูลที่ไม่ทันสมัย ไม่ได้รับการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ โดยมีสาเหตุส่วนหนึ่งด้านงบประมาณในการดำเนินการ ขาดกำลังคน หรือขาดวิธีการบริหารจัดการอย่างถูกต้องและเหมาะสม ขาดความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓) ปัญหาเรื่องรูปแบบในการจัดเก็บข้อมูล ข้อมูลบางส่วนถูกจัดเก็บในเชิงบรรยาย ทำให้ไม่สามารถนำไปประมวลผลแบบอัตโนมัติได้ เนื่องจากต้องอาศัยคนในการอ่านและตีความหมายข้อมูล แต่ละรายการ นอกจากนี้ ข้อมูลบางส่วนไม่ได้ถูกจัดเก็บในรูปแบบที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ทำให้เสียเวลาในการแปลงข้อมูลเพื่อนำไปใช้งาน สาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากความเคยชินในการจัดเก็บข้อมูลแบบเดิมๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงการนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

๗.๓.๒ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต้นทางเพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินการและวางแผนงานในการป้องกันแก้ไข

๗.๓.๓ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันสมัยแก่สาธารณชน เพื่อให้ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจป้องกันและดูแลชีวิตและทรัพย์สินของตนเองได้ปลอดภัยที่สุด

๗.๔ การปฏิรูปด้านข้อมูล

๗.๔.๑ การบูรณาการข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากข้อมูลของแต่ละหน่วยงานจัดเก็บนั้นมีความหลากหลายทั้งในเนื้อหา รูปแบบการจัดเก็บ ลักษณะการนำเสนอ ซึ่งทำให้เกิดความยากลำบากในการเชื่อมโยงและใช้งานข้อมูล ดังนั้น จึงควรมีการบูรณาการข้อมูลนี้ โดยมีหลักการ ดังนี้

๑) เนื้อหาของข้อมูล ได้แก่ กำหนดมาตรฐานกลาง หลักเกณฑ์การเก็บจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับน้ำที่ทุกภาคส่วนจัดเก็บให้เป็นระบบเดียวกัน และเป็นข้อมูลที่มีความละเอียดเพียงพอต่อการใช้ในงานพยากรณ์ที่แม่นยำ

๒) ระบบการเชื่อมโยง ให้ทุกหน่วยงานเห็นข้อมูลเดียวกันในระบบเดียวกัน สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้ โดยควรมีศูนย์ประสานข้อมูลที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ จากทุกหน่วยงาน อาทิ ข้อมูลคุณภาพน้ำ ข้อมูลปริมาณน้ำ โดยข้อมูลดังกล่าวควรเป็นแบบ Real Time หรือแสดงผลตามเวลาจริง และต้องมีความน่าเชื่อถือ

๓) ระบบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยหน่วยงานที่เก็บวัด โดยให้องค์กรภาครัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางทำหน้าที่วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลรวมซึ่งมีความซับซ้อน เพื่อให้การแสดงผลในเชิงแผนภาพเป็นแบบอัตโนมัติ ลดการแทรกแซงจากผู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ช่วยให้การตัดสินใจบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๔) การเผยแพร่ข้อมูล การนำไปใช้ประโยชน์ จะต้องเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับน้ำและภัยพิบัติจากน้ำที่เป็นปัจจุบันตลอดเวลาในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ซึ่งอาจเป็นทางช่องทางกระจายข่าว วิทยุชุมชนหนังสือพิมพ์ โซเชียลเน็ตเวิร์ก หรือการจัดเวที รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ที่ง่ายต่อการสืบค้น ทั้งนี้ ควรจำแนกข้อมูลเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับประเทศ และระดับพื้นที่ ซึ่งจะมีรายละเอียด ความลึกซึ้งและรูปแบบการนำเสนอข้อมูลแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์และกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล

๗.๔.๒ การจัดการข้อมูลข่าวสารด้านทรัพยากรน้ำในระดับมหภาค

การจัดการข้อมูลข่าวสารด้านทรัพยากรน้ำในภาพใหญ่ ประกอบด้วย ๔ ปัจจัย คือ

๑) ข้อมูลข่าวสารด้านทรัพยากรน้ำ แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (ชุมชน / ภูมิภาค / ประเทศ) ซึ่งข้อมูลข่าวสารเหล่านี้จะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือน และทันสมัยเป็นปัจจุบัน ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการตนเอง ในการบริหารจัดการน้ำได้อย่างเป็นระบบ เมื่อมีข้อมูลที่ชัดเจน ถูกต้อง แม่นยำ จากระดับภูมิภาคและ ส่วนกลางมาสนับสนุนกระบวนการจัดการข้อมูลข่าวสารของชุมชน ชุมชนก็จะเกิดกระบวนการเรียนรู้และ ส่งเสียงสะท้อนกลับไปยังภูมิภาคและส่วนกลางต่อไป ทำให้ข้อมูลข่าวสารมีความถูกต้อง ตรงตามสถานการณ์ ปัจจุบันอยู่เสมอ

๒) ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ต้องมีความอิสระในการดำเนินการ ปลอดจากอำนาจ ครอบงำจากฝ่ายการเมือง สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำได้ในทุกมิติ เช่น น้ำฝน น้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้ จะต้องทำหน้าที่รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ส่งต่อไปยังระดับภูมิภาคและระดับชุมชน ต่อไป โดยการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างศูนย์ข้อมูลข่าวสาร (ส่วนกลาง) ระดับภูมิภาค และระดับ ชุมชน ต้องดำเนินไปอย่างเป็นอิสระ ข้อมูลข่าวสารไหลเวียนเป็นวงจร กล่าวคือ ทั้ง ๓ ระดับสามารถเป็นได้ทั้ง ผู้ให้และผู้รับข้อมูลข่าวสารซึ่งต่างจากเดิมที่รัฐ (ส่วนกลาง) เป็นผู้บริหารจัดการ และกำหนดทิศทางของข้อมูล ทรัพยากรน้ำแต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะฉะนั้น การจัดการข้อมูลข่าวสารควรจะมาจากการร่วมมือกันของ หลายภาคส่วนไม่ใช่การจัดการจากเพียงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงหน่วยงานเดียวอย่างที่ผ่านมา

๓) ผู้เกี่ยวข้องกับน้ำ ซึ่งแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ

- ผู้ให้ (ผู้แจกจ่าย) เช่น กรมทรัพยากรน้ำ กรมชลประทาน กระทรวงคมนาคม

ต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน

- ผู้ใช้ ภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม

- ผู้มีความรู้ (ภาควิชาการ) และสื่อมวลชน

เนื่องจากทั้งสามกลุ่มต่างมีความสำคัญในการจัดการข้อมูลข่าวสารด้านทรัพยากรน้ำ ในระดับมหภาคด้วยกันทั้งสิ้นเพราะต่างก็มีข้อมูล องค์ความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการ ข้อมูลข่าวสารเป็นอย่างมากจึงควรมีการบูรณาการข้อมูลระหว่างกัน

๔. กฎหมายรัฐธรรมนูญ ควรมีบทบัญญัติในการจัดตั้งองค์กร / หน่วยงานอิสระ ด้านข้อมูลข่าวสาร โดยจะต้องกำหนดโครงสร้างขององค์กรหน่วยงานอิสระนี้เพื่อให้มีอำนาจหน้าที่เป็นศูนย์ ข้อมูลเพื่อการจัดการข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณในการจัดตั้งองค์กร / หน่วยงานอิสระนี้ กล่าวคือ ถ้ามีบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญย่อมมีความเป็นไปได้ที่หน่วยงานนี้จะเกิดขึ้นเพราะสามารถ ร่างพระราชบัญญัติตลอดจนกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งองค์กรขึ้นเพราะการบริหารจัดการข้อมูล ข่าวสารโดยองค์กรนี้จะไม่ขึ้นตรงกับกระทรวง ทบวง กรมใดๆ มีอำนาจเบ็ดเสร็จในตัวเองเพื่อทำหน้าที่เป็น ศูนย์ข้อมูลข่าวสารกลางของประเทศอย่างแท้จริง

๗.๕ การพัฒนาระบบศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ สามารถสรุปผลจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของ ตัวแทนภาคส่วนต่างๆ ซึ่งทำให้มองเห็นถึงความเชื่อมโยงของกระบวนการในการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสาร

ด้านทรัพยากรน้ำของประเทศให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมได้ชัดเจน กล่าวคือ ทุกภาคส่วนของกระบวนการนี้มีวิธีการ/ขั้นตอนการทำงานที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกันทั้งระดับภาพใหญ่อย่างภาครัฐซึ่งเป็นกลไกระดับชาติที่ทำหน้าที่ออกแบบและกำกับนโยบายตลอดจนการออกกฎหมายเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งองค์กรอิสระที่เรียกว่า ศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ขึ้นมาทำหน้าที่ดูแลข้อมูลทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ ของประเทศ ซึ่งการทำงานของระดับมหภาคอย่างศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำแห่งชาตินี้ ก็จะทำงานเชื่อมโยงกับระดับจุลภาคอย่างกลุ่มผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำต่างๆ ซึ่งถือเป็นกลไกการทำงานในระดับพื้นที่ โดยกลไกทั้งสองระดับจะมีการบูรณาการข้อมูลระหว่างกันเพื่อให้มีข้อมูลชุดเดียวกัน ที่ถูกต้อง แม่นยำ ทันท่วงทีต่อสถานการณ์ในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นร่วมกันว่า รัฐควรจัดให้มีระบบบริหารจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำในรูปแบบศูนย์ปฏิบัติการกลางภายใต้สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และเผยแพร่ข้อมูลแก่บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการพัฒนาศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

๗.๕.๑ กำหนดเป้าหมายและวางแผนในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารสนเทศด้านน้ำของประเทศ โดยรัฐต้องวางแผนและบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรมและเบ็ดเสร็จ แทนการบริหารแบบต่างคนต่างทำ ซึ่งทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและขาดความเป็นเอกภาพของข้อมูลและแนวทางการบริหารจัดการ

๗.๕.๒ วางแผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ การจัดการเกี่ยวกับสารสนเทศด้านน้ำ เพื่อให้ทุกภาคส่วนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน

๗.๕.๓ กำหนดแนวทางในการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารสนเทศด้านน้ำของประเทศ ประกอบด้วย

๑) ให้แต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำรวจตนเองเพื่อวิเคราะห์ส่วนขาด และหาแนวทางดำเนินการเพื่อปรับปรุงแก้ไข

๒) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำมาตรฐานข้อมูลและมาตรฐานการให้บริการข้อมูล โดยกำหนดหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกำหนดให้แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบส่งข้อมูลให้แก่ศูนย์ข้อมูลตามระยะเวลาที่กำหนดร่วมกัน

๓) พัฒนาระบบจัดเก็บ วิเคราะห์นำเสนอ และเผยแพร่ข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลทั้งหมด รวมทั้งสื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงข้อมูลและใช้งานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำได้อย่างถูกต้อง

๗.๖ แนวทางการปฏิรูปการจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน

เมื่อรัฐส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งกระจัดกระจายตามหน่วยงานต่างๆ ตามแนวทางที่ได้เสนอไว้ในหัวข้อ ๗.๔ และได้ผลักดันให้มี “ศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำแห่งชาติ” ขึ้นมาทำหน้าที่ดูแลข้อมูลทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ ของประเทศตามข้อเสนอในหัวข้อ ๗.๕ แล้ว ควรส่งเสริมให้ภาคประชาชนและสื่อมวลชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานด้านทรัพยากรน้ำ ทั้งในภาวะปกติและในภาวะวิกฤต ทั้งนี้ จากการสัมมนา

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่า รัฐและหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ในฐานะผู้ให้ข้อมูล ต้องเป็นผู้รับข้อมูล ด้วย กล่าวคือ ควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหากมีการดำเนินการในลักษณะนี้ จึงจะสามารถเรียกกระบวนข้อมูลที่มีอยู่ว่าเป็น “ระบบข้อมูลร่วม” ซึ่งต้องผ่านการกลั่นกรอง ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ก่อนถ่ายทอดไปสู่ประชาชนผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่สะดวก รวดเร็ว กว้างขวาง และเป็นที่ยอมรับ เช่น ผ่านเว็บไซต์ต่างๆ ผ่านทางหอกระจายข่าว วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ รวมทั้งผ่านทางโปรแกรมประยุกต์ (application) ของโทรศัพท์มือถือ และมีช่องทางในการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับจากผู้ใช้ คือภาคประชาชนและสื่อมวลชน ซึ่งภาคประชาชนที่รวมกลุ่มกันในลักษณะของกลุ่มลุ่มน้ำก็ควรมีการจัดทำข้อมูลร่วมกันในเชิงลุ่มน้ำและกลุ่มลุ่มน้ำ เนื่องจากแต่ละลุ่มน้ำมีความสัมพันธ์กันโดยตลอด โดยข้อมูลที่จัดทำนี้จะเป็นข้อมูลที่ดีและเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกระดับ

ทั้งนี้ สิ่งที่ภาคประชาชนเห็นว่ามีความสำคัญต่อกลไกการปฏิรูปด้านข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน ได้แก่

- ๑) การจัดการข้อมูลให้มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ ทันเวลา
- ๒) การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้สำหรับผู้น้ำในระดับต่างๆ และสำหรับหน่วยงานปฏิบัติการ
- ๓) การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลที่มีความอิสระในการดำเนินการ ปลอดภัยจากอำนาจครอบงำจากฝ่ายการเมือง มีการบริหารจัดการข้อมูลและมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยตลอดเวลา โดยต้องมีระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงและใช้งานของภาคประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับต่างๆ
- ๔) ส่งเสริมความร่วมมือจากองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชนในเชิงการแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ใช้งานและเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์น้ำและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ
- ๕) การบังคับใช้กฎหมาย ทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายแม่บทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งต้องส่งเสริมบทบาทให้ภาคส่วนต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนรับรู้รับทราบ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อคิดเห็น และร่วมบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศได้อย่างจริงจัง เป็นรูปธรรม ไม่ถูกกีดกันโดยระบบราชการ และอำนาจนักการเมือง เป็นต้น

๘. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการที่คณะกรรมการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ ได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำ ดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ จัดทำแนวทาง และข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ คณะอนุกรรมการฯ จึงได้ทบทวนข้อมูลต่างๆ ตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ ทั้งในอดีตและ

ปัจจุบัน สามารถสรุปแนวทางการปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและมีข้อเสนอแนะที่สมควรพิจารณาดำเนินการ ดังนี้

๘.๑ บทสรุป

๘.๑.๑ สภาพปัญหาและสถานการณ์น้ำในปัจจุบัน

นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประเทศไทยประสบปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ ได้แก่

- ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ซึ่งความต้องการใช้น้ำและปริมาณน้ำที่มีไม่สมดุลกัน ทำให้เกิดความขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค น้ำเพื่อการเกษตร น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม น้ำสำหรับภาคบริการและอื่นๆ โดยมีสาเหตุทั้งจากธรรมชาติ เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมสาเหตุจากมนุษย์ และสาเหตุจากการบริหารจัดการ

- ปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัย เกิดจากความผันแปรของธรรมชาติ เช่น การเกิดฝนตกหนัก น้ำทะเลหนุน แผ่นดินทรุด แต่บางท้องที่การกระทำของมนุษย์มีส่วนสำคัญทำให้เกิดอุทกภัยมีความรุนแรงขึ้น การขยายตัวของชุมชนมีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและขาดการควบคุมที่ดี การก่อสร้างบ้านเรือน ถนน สิ่งก่อสร้างต่างๆ กีดขวางทางน้ำไหล เป็นต้น

- ปัญหาคุณภาพน้ำ ในปัจจุบันแม่น้ำหลายสายของประเทศประสบปัญหาด้านคุณภาพน้ำ โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่มีปริมาณน้ำไหลน้อยและหลายพื้นที่ยังมีปัญหาคุณภาพน้ำบาดาลด้วย ทั้งนี้ระดับความรุนแรงของแต่ละปัญหาในแต่ละภูมิภาคของประเทศมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ความหนาแน่นของการตั้งถิ่นฐาน ความแตกต่างทางวิถีชีวิตและสังคม รวมถึงอิทธิพลจากนโยบายการพัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมและรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

๘.๑.๒ ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีปัญหาการบริหารจัดการน้ำในด้านต่างๆ ดังนี้

- ปัญหาด้านนโยบายและแผนหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐ แม้ว่ารัฐบาลแต่ละสมัยได้กำหนดนโยบายด้านทรัพยากรน้ำไว้บ้าง แต่ยังไม่ชัดเจน ไม่เป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ ไม่มีแผนแม่บทและมาตรการอันแสดงถึงยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการ

- ปัญหาด้านการจัดองค์กร ได้แก่ กลไกการทำงานระหว่างหน่วยงานยังไม่เป็นระบบและมีเอกภาพเท่าที่ควร กลไกคณะกรรมการระดับชาติที่มีอยู่ไม่สามารถผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติมีประสิทธิภาพ กลไกคณะกรรมการระดับลุ่มน้ำและระดับพื้นที่ไม่สามารถผลักดันให้มีแผนงาน / โครงการในพื้นที่ได้

- ปัญหาด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่กำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวม แม้ว่าที่ผ่านมามีความพยายามผลักดัน (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... เพื่อเป็น

กฎหมายหลักในการบริหารจัดการมาแล้ว ๕ ครั้ง แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ จึงควรพิจารณาจัดทำโดยเร่งด่วน

- ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของสาธารณะ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาเป็นการกำหนดนโยบายแบบบนลงล่าง คือหน่วยงานหรือผู้บริหาร ผู้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นผู้กำหนดนโยบายแล้วส่งการไปยังหน่วยงานปฏิบัติทั้งในระดับชาติและระดับลุ่มน้ำ โดยไม่ได้รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน หลายแผนงาน / โครงการ จึงไม่ได้รับความยอมรับจากภาคประชาชน และหลายโครงการไม่สามารถแก้ปัญหาของกลุ่มน้ำได้

- ปัญหาด้านข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน เนื่องจากหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำมีหลายหน่วยงาน ซึ่งต่างก็ดำเนินการในกิจกรรมที่อาจมีลักษณะงานเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน จึงทำให้มีข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานที่แต่ละหน่วยงานจัดทำขึ้นมีความซ้ำซ้อน อีกทั้งยังมีความไม่สอดคล้องกัน ยากต่อการชี้ชัดความถูกต้องของแต่ละแหล่งข้อมูลด้วย

๘.๑.๓ ประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ต้องปฏิรูป

จากการศึกษาสภาพปัญหา ข้อเท็จจริง ข้อมูลและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทรัพยากรน้ำร่วมกับประเด็นปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังที่กล่าวข้างต้น คณะอนุกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำเห็นว่า ประเด็นที่ควรได้รับการปฏิรูป มี ๖ ประเด็น ได้แก่

- การพิจารณาปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ รวมทั้งการปรับพันธกิจหน่วยงานปฏิบัติการให้สอดคล้องกับองค์กรรูปแบบใหม่

- การสร้างกลไกให้ประชาชนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

- การผลักดันให้มีกฎหมายแม่บทบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คือ การเร่งรัดจัดทำร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการน้ำ พ.ศ. ....

- การปรับปรุงกฎ ระเบียบที่มีอยู่แล้ว และที่จะต้องมีการเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา

- การจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับประเทศ ระดับลุ่มน้ำ และในเชิงพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการวางแผนให้เป็นเอกภาพและสอดคล้องกัน

- การจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน

๘.๑.๔ การปฏิรูปโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

จากการศึกษาเพื่อปฏิรูปโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เหมาะสมสรุปได้ว่า การแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำของประเทศให้บรรเทาลงหรือกำจัดจนหมดสิ้นให้ครบทุกด้านคงเป็นไปได้ยากหากไม่มีการปรับหรือปฏิรูปโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสม โดยองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

รูปแบบใหม่ที่สมควรกำหนดให้มีแบ่งเป็น ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ ระดับลุ่มน้ำสาขา และระดับพื้นที่ ซึ่งต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของภาคีผู้มีส่วนได้เสียจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำเสนอให้มีการปฏิรูปโครงสร้างองค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่เรียกว่าคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

- การปรับสัดส่วนและที่มาของของคณะกรรมการ กนช. ให้มีความสมดุลระหว่างสัดส่วนของผู้แทนภาคราชการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนผู้ใช้น้ำจากลุ่มน้ำ ในส่วนที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สามารถสะท้อนความคิดเห็น ตลอดจนข้อเท็จจริงและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยองค์ประกอบที่เสนอใหม่นี้มีจำนวนกรรมการรวมประธานและรองประธานเป็น ๑๘ คน ดังนี้

- นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ เพื่อให้การสั่งการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

- ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง เพื่อให้การสั่งการหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้รับการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาจากผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิควิศวกรรมน้ำ ด้านนิติศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านผังเมือง ด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม และด้านสังคม เสนอต่อคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน ๖ คน เพื่อให้การพิจารณากำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีหลักการ มีเหตุผลรองรับอย่างชัดเจน และไม่ถูกครอบงำทางการเมือง

- ผู้แทนผู้ใช้น้ำจากลุ่มน้ำจำนวนไม่เกินหกคน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่คณะกรรมการลุ่มน้ำเป็นกรรมการเป็นตัวแทนจากระดับลุ่มน้ำในการสะท้อนปัญหาและความต้องการที่แท้จริงจากพื้นที่

- กำหนดให้ กนช. มีคณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินงานต่างๆ ตามพันธกิจของ กนช. อย่างน้อย ๔ คณะ ได้แก่ คณะอนุกรรมการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำแผนแม่บท คณะอนุกรรมการกลั่นกรองและให้ความเห็นชอบโครงการ คณะอนุกรรมการประสานงานการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ และคณะอนุกรรมการติดตาม กำกับ ดูแล การดำเนินการตามยุทธศาสตร์

- กำหนดกรอบให้ผู้ที่สามารถดำรงตำแหน่งรองประธานฯ ซึ่งจะปฏิบัติหน้าที่แทนประธานฯ นั้น กำหนดให้คณะกรรมการ กนช. เลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหนึ่งคนจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดหกคนนี้เป็นรองประธาน

- กำหนดให้มีฝ่ายเลขานุการ กนช. ที่สามารถผลักดันการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้จัดตั้งสำนักงาน กนช.

ขึ้นเป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีมีฐานะเป็นนิติบุคคล ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการ กนช. และให้เลขาธิการ สำนักงาน กนช. ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ กนช.

- การปรับสัดส่วนและที่มาของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้มีความสมดุลกันระหว่างสัดส่วนของผู้แทนภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชนและผู้ทรงคุณวุฒิ และราชการ โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

- คณะกรรมการลุ่มน้ำ กำหนดให้ประธานกรรมการมาจากการเลือกตั้งของกรรมการในลุ่มน้ำนั้นๆ คณะกรรมการกำหนดให้มีจำนวนไม่เกิน ๒๙ คน ประกอบด้วย ผู้แทนส่วนราชการ จำนวนไม่เกิน ๘ คน เป็นกรรมการ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลุ่มน้ำซึ่งคัดเลือกกันเอง จำนวนไม่เกิน ๘ คน เป็นกรรมการ ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำซึ่งคัดเลือกกันเองจำนวนไม่เกิน ๘ คน เป็นกรรมการ และผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเป็นที่ประจักษ์ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวนไม่เกิน ๕ คน เป็นกรรมการ และให้มีหน่วยงานระดับกองทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำ

- คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา แต่งตั้งโดยคณะกรรมการลุ่มน้ำ ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานของรัฐ ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนภาคประชาสังคม เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในเขตท้องที่ที่คณะกรรมการลุ่มน้ำกำหนด

- องค์กรผู้ใช้น้ำ โครงสร้างใหม่กำหนดให้มีองค์กรผู้ใช้น้ำ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน

๘.๑.๕ การปรับปรุงอำนาจหน้าที่องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแต่ละระดับ จากแนวความคิดปฏิรูปโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เหมาะสมรูปแบบใหม่ (ตาม ๘.๑.๔) ได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่องค์กรในแต่ละระดับเพื่อให้การกำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศมีการบูรณาการในทุกระดับ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

- คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) มีอำนาจหน้าที่ในสาระสำคัญ คือ
  - กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติ

- เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ
- กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และให้คำแนะนำการดำเนินการตามนโยบาย แผนยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติทั่วไป ภาวะปกติและในภาวะวิกฤต

- ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาและองค์กรผู้ใช้น้ำ

- กำหนดขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ เป็นต้น

- สำนักงาน กนช. ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการ กนช. มีเลขาธิการ สำนักงาน กนช. ซึ่งมาจากการสรรหาของ กนช. มีหน้าที่กำกับดูแลและเป็นผู้บังคับบัญชาสำนักงาน มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อจัดทำนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเสนอคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
- ควบคุม กำกับดูแล การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนด
- ประสานการปฏิบัติงานของหน่วยงานปฏิบัติต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนด
- จัดทำแผนงบประมาณประจำปีเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของ กนช. และคณะกรรมการลุ่มน้ำ
- กำกับ ดูแล การจัดตั้งสำนักคณะกรรมการลุ่มน้ำตามหลักเกณฑ์ที่ กนช. กำหนด เป็นต้น
- คณะกรรมการลุ่มน้ำ มีอำนาจหน้าที่ในสาระสำคัญ คือ
  - จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการบริหารจัดการลุ่มน้ำ ทำให้ภาวะปกติและภาวะวิกฤต นำเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ
  - กรณีที่เกิดภาวะวิกฤตในระดับลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำดำเนินการตามแผนภาวะวิกฤตที่วางไว้
  - สำรวจและกำหนดขอบเขตพื้นที่แหล่งน้ำอันควรอนุรักษ์ เสนอต่อ กนช. พิจารณาให้ความเห็นชอบ
  - กำหนดขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาภายในลุ่มน้ำ เสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ
  - ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อ กนช. เกี่ยวกับแผนงานและโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อแหล่งน้ำหรือลุ่มน้ำ
  - กรณีการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องพิจารณาร่วมกันและเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ เป็นต้น
- คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา มีอำนาจหน้าที่ในสาระสำคัญ คือ
  - จัดทำแผนปฏิบัติการลุ่มน้ำสาขาเสนอต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำ
  - จัดทำแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตของลุ่มน้ำ
  - กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรน้ำขององค์กรผู้ใช้น้ำ และระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำสาขาเสนอต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำให้ความเห็นชอบ เป็นต้น

๘.๑.๖ การปรับปรุงพันธกิจหน่วยงานปฏิบัติการให้สอดคล้องกับโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่

หน่วยงานปฏิบัติระดับกรมอันเป็นกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำหลัก ซึ่งมีอยู่มากมาย กระจายอยู่ในหลายกระทรวงนั้น หลายหน่วยงานมีหลายพันธกิจทับซ้อนกัน ซึ่งหากไม่มีการปรับปรุงพันธกิจของหน่วยงานระดับกรมที่สังกัดอยู่ในกระทรวงต่างๆ เสียใหม่ ให้มีความเชื่อมโยง

สอดคล้อง ไม่ทับซ้อนกัน อย่างเหมาะสม ย่อมไม่สามารถแก้ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศได้ ดังนั้น เมื่อมีการร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... และบังคับใช้เป็นกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศแล้ว ในลำดับต่อมาต้องมีการปรับปรุงพันธกิจของหน่วยงานปฏิบัติที่มีอยู่ โดย กนช. สมควรแต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการปรับปรุงพันธกิจ” เพื่อพิจารณาปรับปรุงพันธกิจของหน่วยงานปฏิบัติที่มีอยู่ในขณะนี้ให้สอดคล้องกับโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรูปแบบใหม่ ประกอบด้วย เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และปลัดกระทรวงที่มีหน่วยงานระดับกรม ซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำทั้งหมด ประชุมเพื่อทำการวิเคราะห์ร่วมกันในการปรับปรุงพันธกิจของหน่วยงานที่ร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้เป็นไปตามโครงสร้างและพันธกิจที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่

๘.๑.๗ การปฏิรูปกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

จากการศึกษาปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เห็นว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ เครือข่ายประชาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ หน่วยงานภาครัฐ มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด การกำหนดนโยบาย เพื่อปฏิบัติงานในระดับต่างๆ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นที่ยอมรับและตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำได้เพิ่มเติมมาตรการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรลุ่มน้ำและลุ่มน้ำสาขา นอกเหนือจากการปรับโครงสร้างองค์กรและอำนาจหน้าที่ขององค์กร ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น ด้วยการกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำ เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการบริหารจัดการของคณะกรรมการลุ่มน้ำและลุ่มน้ำสาขา ซึ่งจะทำให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาลุ่มน้ำ ทั้งในยามปกติและยามวิกฤต โดยให้กองทุนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน กนช. และมีคณะกรรมการบริหารกองทุนทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ อธิบดีกรมบัญชีกลาง ผู้แทนคณะกรรมการลุ่มน้ำจำนวนห้าคน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ จำนวนหกคน โดยมีผู้จัดการกองทุนเป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการกองทุน รวมเป็นคณะกรรมการทั้งหมดไม่เกิน ๑๔ คน

๘.๑.๘ การศึกษาเพื่อจัดทำร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ....

เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นเอกภาพ เกิดธรรมาภิบาล มีความสมดุล ยั่งยืน ทัวถึงและเป็นธรรม รวมทั้งเพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรน้ำอันเป็นอันตรายต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต จำเป็นจะต้องตราพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ซึ่งมีสาระสำคัญ สามารถสรุปได้ดังนี้

- ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมาย ว่าด้วยความสัมพันธ์กับกฎหมายอื่น และการกำหนดขอบเขตนิยามคำว่า “ทรัพยากรน้ำ” เป็นต้น

- หลักการพื้นฐานทั่วไปในการจัดการทรัพยากรน้ำ มีหลักการทรัพยากรร่วม หลักการรับประกันสิทธิของประชาชนในการใช้น้ำขั้นพื้นฐาน หลักการสิทธิชุมชน หลักธรรมาธิบาลของรัฐ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

- องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มี ๔ ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ ระดับลุ่มน้ำสาขา และระดับพื้นที่ ได้แก่ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) คณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำ

- กองทุนทรัพยากรน้ำ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการของ คณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

- การจัดสรรทรัพยากรน้ำ มีการแบ่งประเภทการใช้น้ำ กิจกรรมที่ต้องขออนุญาต ใช้น้ำ

- การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต มีแผนการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต คณะบัญชาการในภาวะวิกฤตรุนแรง อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อเกิดภาวะ วิกฤต

- การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำ มีเรื่องของเขตอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรน้ำ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมาตรการอื่นๆ

- การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ มีอำนาจในการเข้าไปตรวจสอบ การตรวจค้น ยึดอายัด และเกี่ยวกับการทำความผิดของพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมไปถึงอำนาจในการออกคำสั่ง ทางปกครอง

- ความรับผิดชอบทางแพ่ง ค่าสินไหมทดแทน

- บทกำหนดโทษ มีบททั่วไป โทษปรับทางปกครอง โทษทางอาญา

- บทเฉพาะกาล

๘.๑.๙ การปรับปรุงกฎ ระเบียบ ที่มีอยู่แล้ว และที่จะต้องมีการเพิ่มเติม

จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทย พบว่าสาเหตุหนึ่งมาจากประเด็นด้านกฎหมาย ทั้งในเรื่องความซ้ำซ้อนของกฎหมายที่คล้ายคลึงกันแต่อยู่ ภายใต้การบังคับใช้ต่างหน่วยงาน ต่างกระทรวง กฎหมายบางฉบับไม่ทันต่อเหตุการณ์ ไม่สอดคล้องกับสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น สิ่งที่ควรดำเนินการปฏิรูป ได้แก่

- ปรับปรุงกฎ ระเบียบที่มีอยู่แล้วบางส่วน เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การควบคุมดูแลทางน้ำและการใช้ประโยชน์ที่ดิน พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. ๒๕๒๐ พระราชบัญญัติ รักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

● ตรากฎหมายเพิ่ม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา เช่น การจัดทำร่าง กฎกระทรวงการปักหลักเขตควบคุมทางน้ำ พ.ศ. .... ภายใต้พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ การจัดทำร่างกฎหมายว่าด้วยการแก้ไขการรุกรานที่สาธารณะ เป็นต้น

ทั้งนี้ เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ตามที่ได้เสนอแนะแล้วนั้น การปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎ ระเบียบต่างๆ ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... นี้ด้วย รวมทั้งควรพิจารณาลดความซ้ำซ้อนของกฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ เพิ่มบทลงโทษในกฎหมายบางฉบับ แก้ไขบทลงโทษที่ก่อให้เกิดความลักลั่นกัน และที่สำคัญที่สุดคือต้องให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เฉียบขาด ไม่เลือกปฏิบัติ

๘.๑.๑๐ การปฏิรูปการ จัดทำ ยุทธศาสตร์ บริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ ในระดับประเทศ และระดับลุ่มน้ำ

ยุทธศาสตร์ หมายถึง แผนงานหรือทิศทางการดำเนินงานที่มีความชัดเจน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือพันธกิจที่กำหนด ในการกำหนดยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำแต่ละด้าน จำเป็นต้องใช้ความรู้หลายสาขา หลายวิชาเข้ามาช่วยจัดการ เช่น ด้านวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทุกฝ่าย ในสังคม ทั้งภาครัฐภาคเอกชนและประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์และบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกันด้วย ซึ่งทิศทางการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาระดับน้ำจะต้องมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเอกภาพในสามระดับ คือ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่น / พื้นที่

แนวคิดและหลักเกณฑ์สำคัญในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท ที่ควรคำนึง สมควรยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็น “หลักคิด” และ “หลักทำ” และแผนแม่บทก็คือ แผนแสดงยุทธศาสตร์และโครงการต่างๆ ที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรอื่นๆ อย่างเป็นระบบสัมพันธ์กันในแต่ละลุ่มน้ำหรือระหว่างลุ่มน้ำ และสำหรับพื้นที่ที่มีปัญหา

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วย ๓ ประเด็น คือ

● ยุทธศาสตร์เชิงเทคนิคและเชิงพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย

- ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาคารขาดแคลนน้ำ มียุทธศาสตร์แก้ปัญหา การขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ยุทธศาสตร์ แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุตสาหกรรม

- ยุทธศาสตร์เพื่อจัดการปัญหาอุทกภัย มียุทธศาสตร์ “สู้ภัย” ยุทธศาสตร์ “ปรับตัว” และยุทธศาสตร์ “หลบภัย”

- ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพน้ำและแหล่งน้ำ มียุทธศาสตร์ แก้ปัญหาน้ำเสีย ยุทธศาสตร์อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและฟื้นฟูแหล่งน้ำ

- ยุทธศาสตร์จัดการปัญหาการรุกตัวของน้ำเค็ม

● ยุทธศาสตร์สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สัมฤทธิ์ผล ประกอบด้วย

- ยุทธศาสตร์สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการ

- ยุทธศาสตร์สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้กับองค์กรต่างๆ ในลุ่มน้ำ
- ยุทธศาสตร์เพื่อการสร้างเอกภาพในการบรรลุแผนงาน / โครงการ ระหว่างฝ่ายนโยบาย ฝ่ายหน่วยงานปฏิบัติ และฝ่ายประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย
- ยุทธศาสตร์เพื่อการปกป้อง รักษาพื้นที่ต้นน้ำ และระบบการจัดการน้ำที่ดีซึ่งมีอยู่เดิม
- ยุทธศาสตร์เพื่อการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนา ปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์

- ยุทธศาสตร์เชิงกฎหมายและการบังคับใช้กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
  - ยุทธศาสตร์ในการกำหนดแผนและแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมายแม่บท และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อตกลงระหว่างประเทศ
  - ยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการใช้น้ำทั้งนี้ สิ่งหนึ่งที่สำคัญของการกำหนดยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ต้องมีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้เป็นแนวทางกำหนดแผนกลยุทธ์ อันนำไปสู่การกำหนดแนวทางการดำเนินงาน แนวทางติดตามตรวจสอบ แนวทางประเมินผลการดำเนินการต่างๆ ได้อย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถปรับปรุงแผนต่างๆ ได้ทันต่อเหตุการณ์และสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

๘.๑.๑๑ การปฏิรูปการจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน

ประเทศไทยมีหน่วยงานทำงานเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หลายหน่วยงาน ซึ่งต่างก็มีการจัดการข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานที่แต่ละหน่วยงานต่างจัดทำขึ้นมา บางครั้งข้อมูลชนิดเดียวกันแต่มีที่มาจากต่างหน่วยงานอาจมีความแตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกันหรือมีความซ้ำซ้อน และไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าข้อมูลจากหน่วยงานใดถูกต้องหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด นอกจากนี้ การที่มีการจัดเก็บข้อมูลที่ตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ทำให้ข้อมูลเหล่านี้เป็นอิสระต่อกัน และมักไม่เปิดเผยต่อสาธารณะในรูปแบบที่เข้าถึงได้โดยง่ายอย่างเสรี ทำให้การใช้ประโยชน์ข้อมูลเป็นไปอย่างจำกัด และไม่เกิดการบูรณาการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมด ดังนั้น จึงควรต้องมีการบูรณาการข้อมูล ทรัพยากรน้ำและข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้อยู่ในระบบเดียวกัน ทั้งนี้ ภาคประชาชนมีข้อเสนอว่า รัฐควรจัดให้มีระบบบริหารจัดการข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำในรูปแบบศูนย์ปฏิบัติการกลางภายใต้สำนักงาน กนช. เรียกว่า “ศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำแห่งชาติ” ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และเผยแพร่ข้อมูลแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่ต้องการใช้ข้อมูล มีความเป็นอิสระในการดำเนินการ ปราศจากการครอบงำทางการเมือง

นอกจากนั้น การปฏิรูปด้านข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน ยังต้องคำนึงถึงการจัดการข้อมูลให้มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ ทันเวลา การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้าง องค์ความรู้สำหรับผู้ใช้น้ำในระดับต่างๆ และสำหรับหน่วยงานปฏิบัติการ ส่งเสริมความร่วมมือจากองค์กร ต่างๆ และหน่วยงานทุกภาคส่วน ในเชิงการแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ใช้งานและเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ สถานการณ์น้ำและการใช้ประโยชน์จากน้ำ

๘.๒ ข้อเสนอแนะ

ณ วันนี้ เรื่องของ “ทรัพยากรน้ำ” คงถึงเวลาแล้วที่ภาครัฐรวมถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควร ต้องให้ความสนใจบทบาทนระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบันอย่างจริงจัง ว่าสามารถแก้ปัญหา วิกฤตการณ์น้ำให้บรรเทาลงหรือกำจัดให้หมดสิ้นไปเป็นผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นปัญหา การขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและในภาคการผลิตที่เกิดขึ้นทั่วประเทศในฤดูแล้ง การเกิดภาวะน้ำท่วมและอุทกภัยที่ทำความเสียหายให้กับพืชผลและชุมชนเขตเศรษฐกิจในหลายลุ่มน้ำเป็นประจำทุกปี และ การเกิดปัญหาคุณภาพน้ำตามแหล่งน้ำของชุมชนต่างๆ จนทำให้ไม่อาจใช้ประโยชน์น้ำจากแหล่งน้ำได้

ผลการพิจารณาศึกษาในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่ปรากฏอยู่ในเอกสารฉบับนี้ ชี้ให้เห็นว่า ภาครัฐควรพิจารณาให้เรื่อง “ทรัพยากรน้ำ” เป็นวาระแห่งชาติ ที่ต้องเร่งดำเนินการปรับปรุงระบบและยุทธศาสตร์บริหารจัดการให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่ประเทศ กำลังมุ่งแก้ไขปัญหากเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในทุกลุ่มน้ำ เพื่อให้ประชาชนพ้นจากความเดือดร้อน มีน้ำใช้อย่างทั่วถึงในทุกภาคของประเทศ สามารถจัดการปัญหาภัยธรรมชาติเกี่ยวกับน้ำ ด้วยแนวคิดของนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนหลักที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเป็นจริง ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ โดยอาศัยข้อมูล ความรอบรู้ และสติปัญญาของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีการบริหารเชิงกลยุทธ์ด้วยความคิดและเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ เร่งรัดดำเนินการตามนโยบายและแผนแม่บทที่กำหนดให้บรรลุเป้าหมายโดยประชาชน ซึ่งการจะบริหารจัดการ งานต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายดังกล่าวข้างต้นนั้น สิ่งสำคัญอย่างยิ่งรัฐบาลต้องพิจารณาปฏิรูป กลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เป็นอยู่ในปัจจุบันในหลายด้าน หลายประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ การปฏิรูป โครงสร้างองค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ รวมทั้งการปรับ พันธ์กิจหน่วยงานปฏิบัติการให้สอดคล้องกับโครงสร้างองค์การรูปแบบใหม่ที่ปฏิรูป มีการสร้างกลไก ให้ประชาชนและทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีการผลักดันให้มีกฎหมายแม่บท บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. .... ขึ้นมาบังคับใช้ รวมทั้งการปรับปรุงกฎ ระเบียบที่มีอยู่แล้ว และที่จะต้อง จัดทำเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา มีการปฏิรูปการจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ระดับประเทศ ระดับลุ่มน้ำและในเชิงพื้นที่ที่มีความชัดเจนและแก้ปัญหาได้ เพื่อเป็นแนวทางให้ทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการวางแผนให้เป็นเอกภาพและสอดคล้องกัน และรวมทั้งการจัดการข้อมูล ข่าวสารและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพด้วย เหล่านี้ย่อมทำให้การบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำที่มีความหลากหลายไม่สมดุลและไม่สามารถตอบโจทย์ได้ สามารถดำเนินการได้อย่าง เป็นเอกภาพ มีการประสานสัมพันธ์กันในการแก้ไขปัญหาทุกระดับและเกิดประสิทธิภาพแก่การบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. ๒๕๕๗. **จำนวนหมู่บ้านที่ไม่มีระบบประปาชำซากรายภาค.** กรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ.

กรมควบคุมมลพิษ. ๒๕๕๗. **คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำคัญทั่วประเทศ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖.**กรมควบคุมมลพิษ. กรุงเทพฯ.

กรมชลประทาน. ๒๕๕๗. **ปริมาณน้ำทำรายปีเฉลี่ยต่อประชากรลุ่มน้ำในประเทศไทย.** กรมชลประทาน. กรุงเทพฯ.

กรมชลประทาน. ๒๕๕๗. **ความต้องการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรมปัจจุบันและอนาคต.** กรมชลประทาน. กรุงเทพฯ.

กรมชลประทาน และกรมทรัพยากรน้ำ. ๒๕๕๗. **ความต้องการใช้น้ำอุปโภคบริโภคและการท่องเที่ยวปัจจุบันและอนาคต.** กรมทรัพยากรน้ำ. กรุงเทพฯ.

กรมทรัพยากรน้ำ. ๒๕๕๕. **แผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ.** กรมทรัพยากรน้ำ. กรุงเทพฯ.

กรมพัฒนาที่ดิน. ๒๕๕๗. **ผลการวิเคราะห์พื้นที่แล้งซ้ำซากด้านเกษตรกรรมทั้งประเทศ.** กรมพัฒนาที่ดิน. กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. ๒๕๕๘. **ร่างแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.**

คณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย วุฒิสภา. ๒๕๕๖. **รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย.** วุฒิสภา. กรุงเทพฯ.

โครงการ ๓ ประสงค์ใด. ๒๕๕๕. **โครงการจัดทำกรอบและประสานงานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา.**

ชัยยุทธ ชินณะราศรี และคณะ. ๒๕๕๗. **การกำหนดทิศทางของนโยบายและแผนหลักการบริหารจัดการน้ำระดับประเทศและการวิจัยเพื่อลดผลกระทบจากภัยพิบัติ.** มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. กรุงเทพฯ

ภาคผนวก ก

ร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ....

ภาคผนวก ก

บันทึกหลักการและเหตุผล ประกอบร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ....

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

เหตุผล

โดยที่ทรัพยากรน้ำเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประกอบกับในหลักการตามรัฐธรรมนูญ กำหนดให้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทางชีวภาพอย่าง สมดุลยั่งยืน และเป็นธรรม จึงสมควรให้มีกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ และมาตรการในการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงน้ำ การบริหารจัดการน้ำ การคุ้มครอง การอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ และการฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ การป้องกันและการแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำ การจัดตั้งกองทุน ทรัพยากรน้ำ การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วม ของประชาชนและชุมชนในแต่ละลุ่มน้ำ ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำทั้งในระดับชาติ และระดับลุ่มน้ำ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นเอกภาพ เกิดธรรมาภิบาล มีความสมดุล ยั่งยืน ทัวถึง และเป็นธรรม รวมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรน้ำอันเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และคุณภาพชีวิต เพื่อให้ประชาชนดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

“แหล่งต้นน้ำ” หมายความว่า พื้นที่ตอนบนของลำน้ำซึ่งล้อมรอบด้วยสันเขาหรือสันปันน้ำที่รับน้ำฝนตกลงมาให้ไหลลงไปรวมเป็นร่องลำน้ำ และให้หมายความรวมถึงแหล่งน้ำพุ น้ำผุด น้ำซับ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอันเป็นแหล่งกำเนิดของน้ำด้วย

“ลุ่มน้ำ” หมายความว่า หมายความว่า พื้นที่ซึ่งมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินครอบคลุมลำน้ำธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งที่รวมน้ำให้ไหลลงสู่ลำน้ำ

“แหล่งน้ำสาธารณะ” หมายความว่า แหล่งน้ำที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

“การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ” หมายความว่า กระบวนการบริหารจัดการ การจัดหา การใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษา การพัฒนา การป้องกัน การแก้ไขปัญหา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ

“การใช้น้ำ” หมายความว่า การทำกิจกรรมในแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การประปา การผลิตพลังงาน การคมนาคม การรักษาระบบนิเวศ การใช้น้ำตามจารีตประเพณี หรือเพื่อประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าจะทำให้น้ำมีปริมาณเปลี่ยนไปหรือไม่ก็ตาม

“การใช้น้ำตามจารีตประเพณี” หมายความว่า การใช้น้ำตามปกติประเพณีนิยมที่ได้ประพฤติดั้งปฏิบัติสืบทอดกันมาของชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

“ภาวะวิกฤต” หมายความว่า สถานการณ์ที่อยู่ในขั้นอันตรายหรือเกิดสาธารณภัยเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ เช่น ภาวะน้ำท่วม ภาวะขาดแคลนน้ำ ภาวะน้ำเสีย

“องค์กรผู้ใช้น้ำ” หมายความว่า บุคคลหลายคนซึ่งรวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน และให้หมายความรวมถึงกลุ่มผู้ใช้น้ำตามจารีตประเพณีด้วย

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนทรัพยากรน้ำตามพระราชบัญญัตินี้

“คณะกรรมการกองทุน” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนทรัพยากรน้ำ

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้แต่งตั้งให้ปฏิบัติกรตามพระราชบัญญัตินี้

“ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานและผู้ช่วยเหลือพนักงานเจ้าหน้าที่” หมายถึง บุคคลใดที่พนักงานเจ้าหน้าที่มอบหมายให้เข้าไปช่วยเหลือ สนับสนุน การดำเนินการของพนักงานและพนักงานเจ้าหน้าที่

“หน่วยงานของรัฐ” ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ และให้หมายความรวมถึงหน่วยงานอื่นของรัฐที่มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งด้วย

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

มาตรา ๕ ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง ระเบียบและประกาศเพื่อปฏิบัติกรตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติกรตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวง ระเบียบและประกาศตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑ สิทธิการมีส่วนร่วมในทรัพยากรน้ำ

มาตรา ๖ ทรัพยากรน้ำเป็นของส่วนรวม บุคคล ชุมชน หรือหน่วยงานของรัฐ มีสิทธิใช้น้ำเท่าที่จำเป็นแก่ประโยชน์ในกิจกรรมหรือที่ดินที่ตนเป็นเจ้าของหรือมีสิทธิครอบครอง โดยต้องไม่เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายเกินสมควรแก่บุคคลอื่นหรือสาธารณะ

มาตรา ๗ สิทธิในการใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์รายย่อย และการใช้น้ำตามจารีตประเพณี เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

มาตรา ๘ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม มีสิทธิอย่างน้อยในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิในการอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ

(๒) สิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างสมดุลและยั่งยืน

(๓) สิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือมีส่วนได้เสียสำคัญ และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

(๔) สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางการปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิชุมชน

(๕) สิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันรวดเร็ว

(๖) สิทธิฟ้องคดีต่อหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนั้น

มาตรา ๙ เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินซึ่งมีน้ำพุเกิดขึ้นหรือมีน้ำไหลผ่านตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะบนดินหรือใต้ดิน มีสิทธิเก็บ กักหรือใช้น้ำนั้นได้เท่าที่จำเป็นแก่ประโยชน์ในกิจกรรมหรือที่ดินที่ตนเป็นเจ้าของหรือมีสิทธิครอบครอง โดยต้องไม่เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายเกินสมควรแก่บุคคลอื่นหรือสาธารณะ

มาตรา ๑๐ การกำหนดนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ แผนการบริหารจัดการ แผนปฏิบัติการ การออกกฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ และข้อบังคับเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ อันอาจส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านส่วนได้เสียของประชาชน ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ หรือด้านสุขภาพอนามัย หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่อย่างน้อยดังต่อไปนี้

(๑) เปิดเผยข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลต่อประชาชนอย่างทั่วถึง

(๒) จัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียอย่างทั่วถึงก่อนการดำเนินการดังกล่าว

(๓) สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชน และชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าว การดำเนินการตาม (๑) (๓) (๒) ให้ดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นวางแผน และตลอดทุกขั้นตอน

หมวด ๒

องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ส่วนที่ ๑

คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

มาตรา ๑๑ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ” โดยย่อว่า “กนช” ประกอบด้วย

(๑) นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ

(๒) ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

(๓) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาตามมาตรา ๑๖ จากผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิควิศวกรรมทรัพยากรน้ำ ด้านนิติศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านผังเมือง ด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม และด้านสังคม เสนอต่อคณะรัฐมนตรี แต่งตั้งจำนวนไม่เกินหกคน

(๔) ผู้แทนผู้ใช้น้ำจากลุ่มน้ำจำนวนไม่เกินหกคน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่คณะกรรมการลุ่มน้ำ

คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือกกรรมการตาม (๔) ให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

เมื่อมีการประชุมคณะกรรมการครั้งแรก ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๓) เป็นรองประธานหนึ่งคน

ให้เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นเลขานุการด้วย

มาตรา ๑๒ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๑๑ (๓) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทย

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์

(๓) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๔) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๕) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งซึ่งรับผิดชอบการบริหารพรรคการเมือง ที่ปรึกษาพรรคการเมือง

(๖) ไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ

มาตรา ๑๓ กรรมการตามมาตรา ๑๑ (๓) และกรรมการตามมาตรา ๑๑ (๔) มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสี่ปีและอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

มาตรา ๑๔ การพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๑ นอกจากเป็นการพ้นตามวาระ กรรมการพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) กนช. มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการเท่าที่มีอยู่ให้พ้นจากตำแหน่งเพราะทุจริตหรือบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ

(๔) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๕) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๖) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา ๑๒

มาตรา ๑๕ ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๑๑ (๓) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นรองประธานตามมาตรา ๑๑ วรรคสาม พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระตามมาตรา ๑๓ ให้กรรมการตามมาตรา ๑๖ ดำเนินการตามมาตรา ๑๑ วรรคสอง ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง และให้ผู้ได้รับการคัดเลือกอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระตำแหน่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งตนเหลืออยู่

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๑๑ (๓) พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระตามมาตรา ๑๓ ให้กรรมการตามมาตรา ๑๖ ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่างลง ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่กรรมการนั้นพ้นจากตำแหน่ง และให้ผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นกรรมการตามมาตรา ๑๑ (๓) อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งตนแทน แต่ถ้าวาระที่เหลืออยู่ไม่ถึงหนึ่งร้อยยี่สิบวันจะไม่ดำเนินการคัดเลือกหรือแต่งตั้งกรรมการขึ้นใหม่แทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ และในระหว่างที่ยังไม่มีการคัดเลือกหรือแต่งตั้งกรรมการเข้ามาแทน ให้ถือว่า กนช. มีองค์ประกอบด้วยกรรมการเท่าที่เหลืออยู่

การกำหนดการสรรหาให้ดำเนินการสรรหาก่อนที่กรรมการชุดเดิมจะหมดวาระอย่างน้อยหกสิบวัน

มาตรา ๑๖ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการสรรหากรรมการ” ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ

(๑) เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

(๒) นายกสผกสมานักอุทกวิทยาไทย

(๓) เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

(๔) ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

(๕) ประธานสภาเกษตรกรแห่งชาติ

- (๖) นายกสมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย
- (๗) ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
- (๘) นายกสมาคมสถาปนิกสยาม
- (๙) นายกสภาทนายความแห่งประเทศไทย

ให้คณะกรรมการสรรหาเลือกกรรมการสรรหาคนหนึ่งเป็นประธานคณะกรรมการสรรหา และให้เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นเลขานุการ

ในกรณีที่กรรมการสรรหาตามวรรคหนึ่งไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้คณะกรรมการสรรหาประกอบด้วยกรรมการสรรหาเท่าที่เหลืออยู่ แต่ต้องไม่น้อยกว่าห้าคน

คณะกรรมการสรรหาต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นอิสระและเป็นกลาง และกรรมการสรรหาไม่มีสิทธิได้รับเลือกเป็นกรรมการ

มาตรา ๑๗ ให้คณะกรรมการตามมาตรา ๑๖ ทำหน้าที่คัดเลือกบุคคลเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการตามมาตรา ๑๑ (๓) รวมทั้งให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) กำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขและระยะเวลา ตลอดจนดำเนินการอื่นใด เพื่อคัดเลือกกรรมการผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา ๑๑ (๓)
- (๒) แต่งตั้งอนุกรรมการ และหรือคณะทำงานเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่กรรมการสรรหามอบหมาย

มาตรา ๑๘ ให้ กนช. อนุกรรมการ และคณะทำงาน ได้รับเบี้ยประชุม ค่าพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าที่พัก และค่าใช้จ่ายอย่างอื่น ตามระเบียบที่กระทรวงการคลังกำหนด ให้มีการประชุม กนช. ไม่น้อยกว่าปีละสี่ครั้ง

มาตรา ๑๙ กนช. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) กำหนดนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติ โดยคำนึงถึงแผนยุทธศาสตร์ระดับลุ่มน้ำ ทั้งในภาวะปกติและในภาวะวิกฤต แล้วเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ
- (๒) กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และให้คำแนะนำการดำเนินการตามนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต
- (๓) กำกับ ติดตาม และตรวจสอบแผนการใช้งบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- (๔) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้มีการตรากฎหมาย และการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการจัดการทรัพยากรน้ำระหว่างประเทศ
- (๕) ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้
- (๖) กำหนดขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำตามมาตรา ๒๖
- (๗) ประกาศกำหนดเขตอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำและเขตอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำ
- (๘) โกล่เกลี่ย ระงับ และชี้ขาด กรณีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างลุ่มน้ำ

(๙) จัดสรรเงินส่วนแบ่งค่าใช้น้ำ ค่าธรรมเนียมการขออนุญาตใช้น้ำ ค่าสินไหมทดแทน และค่าปรับให้แก่กองทุนทรัพยากรน้ำตามมาตรา ๓๗ (๓) (๔) และ (๕)

(๑๐) ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาและองค์กรผู้ใช้น้ำ

(๑๑) สนับสนุนประชาชนให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๑๒) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นหรือตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

การดำเนินการตาม (๑) ให้นำแผนการบริหารจัดการลุ่มน้ำตามมาตรา ๓๒ (๑) และแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตในลุ่มน้ำตามมาตรา ๓๒ (๒) มาประกอบการจัดทำ โดยบูรณาการระหว่างลุ่มน้ำให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแนวทางในการจัดสรรงบประมาณด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

มาตรา ๒๐ ให้ กนช. พิจารณาจัดทำแผนยุทธศาสตร์ตามมาตรา ๑๙ (๑) ทุกห้าปี

การจัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ตามมาตรา ๑๙ (๑) หรือการปรับปรุงนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ตามวรรคหนึ่งให้ กนช. ชี้แจงเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน องค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้มีส่วนได้เสีย หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด แล้วนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและประกาศในราชกิจจานุเบกษา แล้วให้มีผลใช้บังคับ

ให้หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำปฏิบัติตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามพระราชบัญญัตินี้

ให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการจัดทำผังเมืองและวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินต้องยึดถือและปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา ๒๑ ให้ กนช. จัดทำรายงานผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ตามมาตรา ๑๙ (๑) และมาตรา ๒๐ เพื่อรายงานต่อคณะรัฐมนตรีและเผยแพร่ต่อสาธารณะอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

รายงานตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องประกอบด้วย

(๑) การบริหารโครงการหรือแผนงาน การพัฒนาในโครงการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

(๒) สถานการณ์เกิดภาวะวิกฤต

(๓) ผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต

(๔) ผลการบริหารจัดการความสมดุลน้ำของแต่ละลุ่มน้ำ

(๕) การบังคับใช้กฎหมาย ประกาศ ระเบียบ คำสั่ง และหรือแนวทางปฏิบัติต่างๆ รวมทั้งปัญหาอุปสรรค

(๖) ประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในภาพรวมและในระดับลุ่มน้ำ

(๗) ความพึงพอใจ ข้อร้องเรียน และร้องทุกข์ของประชาชน

มาตรา ๒๒ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้ กนช. มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ กนช. มอบหมาย และอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่ง คนใดเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามอำนาจหน้าที่ของ กนช. เพื่อเสนอรายงานต่อ กนช. หรือดำเนินการตามที่ กนช. มอบหมายก็ได้

ให้นำมาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง มาใช้บังคับกับการประชุมของคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน ด้วยโดยอนุโลม

ให้มีคณะอนุกรรมการ อย่างน้อย ๔ คณะ ดังต่อไปนี้

- (๑) คณะอนุกรรมการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำแผนแม่บท
- (๒) คณะอนุกรรมการกลั่นกรองและให้ความเห็นชอบโครงการ
- (๓) คณะอนุกรรมการประสานงานการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์
- (๔) คณะอนุกรรมการติดตาม กำกับ ดูแล การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์

โดย ประธานคณะอนุกรรมการแต่ละคณะจะต้องเป็นกรรมการ กนช. และคณะอนุกรรมการกึ่งหนึ่งจะต้องประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการ ให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๒๓ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ กนช. หรือคณะอนุกรรมการที่ กนช. มอบหมายมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเรียกให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจและเจ้าหน้าที่ของ รัฐส่งข้อมูลหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องมาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาในการนี้อาจเรียกบุคคลใดซึ่งเป็นภาคเอกชน มาชี้แจงด้วยก็ได้

มาตรา ๒๔ ให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ขึ้น เป็นหน่วยงานระดับกรม มีฐานะเป็นนิติบุคคล สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยให้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นสำนักงาน เลขาธิการ กนช. และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อจัดทำนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ เสนอ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
- (๒) ควบคุม กำกับดูแล การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนด
- (๓) ประสานการปฏิบัติงานของหน่วยงานปฏิบัติต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
- (๔) กำกับ ดูแล และบริหารจัดการระบบสารสนเทศทรัพยากรน้ำของประเทศ โดยให้หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีข้อมูลและระบบสารสนเทศต้องสนับสนุนข้อมูลและเชื่อมโยงระบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันแก่สำนักงานเลขาธิการ กนช. ด้วย
- (๕) จัดทำแผนงบประมาณประจำปีเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของ กนช. และ คณะกรรมการลุ่มน้ำ โดยให้มีหน่วยงานระดับกองทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำ
- (๖) กำกับ ดูแล การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการลุ่มน้ำ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

(๗) กำหนดอัตราในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมใบอนุญาตและค่าใช้น้ำ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด และนำส่งเงินดังกล่าวเข้ากองทุนทรัพยากรน้ำ

(๘) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ กนช. มอบหมาย

มาตรา ๒๕ ให้เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติมีหน้าที่ควบคุมดูแล โดยทั่วไปซึ่งราชการในสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

ให้เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติมาจากการสรรหาของ กนช. จากบุคคลซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการสรรหา ให้เป็นไปตามที่ กนช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ส่วนที่ ๒ ลุ่มน้ำและคณะกรรมการลุ่มน้ำ

มาตรา ๒๖ การกำหนดลุ่มน้ำให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และวิถีชีวิตของประชาชนด้วย

พระราชกฤษฎีกาตามวรรคหนึ่งให้มีแผนที่แสดงเขตลุ่มน้ำแนบท้ายพระราชกฤษฎีกา และให้แผนที่ดังกล่าวถือเป็นส่วนหนึ่งของพระราชกฤษฎีกา ทั้งนี้ ให้ การกำหนดพื้นที่ลุ่มน้ำและแผนที่แสดงเขตลุ่มน้ำ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. กำหนด

มาตรา ๒๗ เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดลุ่มน้ำตามมาตรา ๒๖ แล้ว ให้ กนช. แต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำประจำลุ่มน้ำนั้นจำนวนไม่เกินยี่สิบเก้าคน ประกอบด้วย

(๑) ผู้แทนส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำ จำนวนไม่เกินแปดคน เป็นกรรมการ

(๒) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลุ่มน้ำนั้นซึ่งคัดเลือกกันเอง จำนวนไม่เกินแปดคน เป็นกรรมการ

(๓) ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำนั้นซึ่งคัดเลือกกันเอง จำนวนไม่เกินแปดคน เป็นกรรมการ โดยให้มีผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำที่เป็นเกษตรกรอย่างน้อยยี่สิบเก้าคน

(๔) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หรือเป็นผู้แทนสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวนไม่เกินห้าคน เป็นกรรมการ

ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำเลือกกรรมการคนหนึ่ง เป็นประธานกรรมการ และเลือกกรรมการอีกสองคน เป็นรองประธานกรรมการ

ให้มีหน่วยงานระดับกองทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำหรือกลุ่มลุ่มน้ำ หลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกกรรมการตาม (๒) และ (๓) ให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือกกรรมการตาม (๔) ให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๒๘ กรรมการลุ่มน้ำมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสี่ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้

ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการชุดเดิมดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่าจะมีการแต่งตั้ง กรรมการชุดใหม่

มาตรา ๒๙ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการลุ่มน้ำตามมาตรา ๒๗ พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) กนช. มีมติให้ออกเพราะบกพร่องหรือไม่สุจริตต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ

(๔) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๕) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำ โดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา ๓๐ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยทั่วไปในลุ่มน้ำ รวมทั้งให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บท การบริหารจัดการลุ่มน้ำ ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต เสนอต่อคณะอนุกรรมการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำแผนแม่บทเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ และนำเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ โดยต้องคำนึงถึงศักยภาพของลุ่มน้ำ การวางผังเมืองและแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และต้องมีการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ด้วย

(๒) ในกรณีที่เกิดภาวะวิกฤตในระดับลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำดำเนินการตามแผนภาวะวิกฤตที่วางไว้

(๓) กำหนดขอบเขตและพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาภายในลุ่มน้ำ และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

(๔) สำรวจและกำหนดขอบเขตพื้นที่แหล่งต้นน้ำอันควรรอนุรักษ์ และเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

(๕) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรน้ำเพื่อประกอบการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการพัฒนาระบบสารสนเทศทรัพยากรน้ำ

(๖) ให้ความเห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรน้ำของคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา

(๗) กรณีการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องพิจารณาร่วมกันและเสนอต่อ กนช. เพื่อพิจารณาอนุมัติ

(๘) ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อ กนช. เกี่ยวกับแผนงานและโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อแหล่งน้ำหรือลุ่มน้ำ

(๙) กำหนดมาตรการทดแทน ชดเชย ความเสียหายแก่ผู้ได้รับผลกระทบ จากการดำเนินแผนงาน และโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำอย่างเป็นธรรม

(๑๐) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำ

(๑๑) โกล่เกลี่ยและชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำภายในลุ่มน้ำสาขา ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

(๑๒) ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีแหล่งน้ำขนาดเล็กในเขตพื้นที่ จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำขนาดเล็กอย่างน้อยทุกสองปีเพื่อจัดทำฐานข้อมูลแหล่งน้ำขนาดเล็กของกลุ่มน้ำ

(๑๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมตัวและเสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการกลุ่มน้ำสาขาและองค์กรผู้ใช้น้ำ

(๑๔) เสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกกฎ ตามมาตรา ๗๒

(๑๕) ประสานความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการกลุ่มน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(๑๖) จัดทำรายงานผลการดำเนินงานเสนอต่อ กนช. และเผยแพร่ต่อสาธารณชนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(๑๗) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่ กนช. มอบหมาย การดำเนินการตาม (๑) (๔) (๕) และ (๖) ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนที่อยู่ในกลุ่มน้ำสาขาและผู้มีส่วนได้เสีย

มาตรา ๓๑ ให้คณะกรรมการกลุ่มน้ำมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มน้ำสาขาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในเขตท้องที่ที่คณะกรรมการกลุ่มน้ำกำหนดในกลุ่มน้ำที่ตนรับผิดชอบได้ตามที่เห็นสมควร

องค์ประกอบของคณะกรรมการกลุ่มน้ำสาขาต้องประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานของรัฐ ผู้แทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนภาคประชาสังคม

จำนวน คุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มน้ำสาขาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๓๒ ให้คณะกรรมการกลุ่มน้ำสาขาที่มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) จัดทำแผนปฏิบัติการกลุ่มน้ำสาขาเสนอต่อคณะกรรมการกลุ่มน้ำ

(๒) จัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตของกลุ่มน้ำ

(๓) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรน้ำขององค์กรผู้ใช้น้ำ และระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำในกลุ่มน้ำสาขาเสนอต่อคณะกรรมการกลุ่มน้ำเพื่อให้ความเห็นชอบ

(๔) จัดสรรการใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะ ประเภทที่สองและประเภทที่สามให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ซึ่งคณะกรรมการกลุ่มน้ำเห็นชอบ

(๕) โกล่เกลี่ยและชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการระงับข้อพิพาทให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกลุ่มน้ำประกาศกำหนด

(๖) ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในกลุ่มน้ำสาขา

(๗) ส่งเสริมและสนับสนุนประกาศกำหนดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายขององค์กรผู้ใช้น้ำ รวมทั้งเสริมสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในกลุ่มน้ำสาขา

(๘) จัดให้มีการประชุมสรุปผลการดำเนินงาน และจัดทำรายงานสรุปเสนอต่อคณะกรรมการกลุ่มน้ำ อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(๙) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการกลุ่มน้ำมอบหมาย

มาตรา ๓๓ ให้นำมาตรา ๑๘ มาตรา ๒๑ มาใช้บังคับกับประกาศกำหนดการประชุมและการดำเนินการของคณะกรรมการลุ่มน้ำและคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาโดยอนุโลม

ส่วนที่ ๓ องค์กรผู้ใช้น้ำ

มาตรา ๓๔ องค์กรผู้ใช้น้ำซึ่งประสงค์จะใช้สิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ให้จัดแจ้งต่อสำนักงานคณะกรรมการลุ่มน้ำ ตามหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๓๕ องค์กรผู้ใช้น้ำที่ได้จัดแจ้งตามมาตรา ๓๔ มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในเรื่องดังต่อไปนี้

- (๑) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- (๒) การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- (๓) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- (๔) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

เพื่อสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจอันดีของประชาชน

ให้กองทุนมีหน้าที่สนับสนุนงบประมาณแก่องค์กรผู้ใช้น้ำเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการสนับสนุนงบประมาณให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกองทุนทรัพยากรน้ำ ประกาศกำหนด

หมวด ๓ กองทุนทรัพยากรน้ำ

ส่วนที่ ๑ การจัดตั้งและวัตถุประสงค์ของกองทุน

มาตรา ๓๖ ให้จัดตั้งกองทุนขึ้น เรียกว่า “กองทุนทรัพยากรน้ำ” เป็นหน่วยงานของรัฐและมีฐานะนิติบุคคล ในกำกับสำนักงาน กนช. โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งการศึกษา วิจัย และการวางแผนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

มาตรา ๓๗ กองทุนประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินดังต่อไปนี้

- (๑) ทุนประเดิมที่รัฐบาลจัดสรรให้
- (๒) เงินอุดหนุนทั่วไปที่รัฐบาลจัดสรรให้เป็นรายปี
- (๓) ค่าใช้น้ำและค่าธรรมเนียมการขออนุญาตใช้น้ำตามพระราชบัญญัตินี้ตามอัตราที่ กนช. กำหนด

- (๔) ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา ๘๗ (๖) และ (๗)
- (๕) ค่าปรับทางปกครองตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้
- (๖) ค่าธรรมเนียมหรือภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับน้ำตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นของกองทุน
- (๗) เงินอุดหนุนจากภาคเอกชนหรือองค์กรอื่น รวมทั้งจากต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ และเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้
- (๘) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน
เงินและทรัพย์สินที่เป็นของกองทุนไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลังและกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ
การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน การจ่ายเงิน การจัดหาผลประโยชน์ และการบริหารจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๓๘ เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการดังต่อไปนี้

- (๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา และองค์กรผู้น้ำในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- (๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำหรือการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึก ฝึกอบรม และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- (๔) ค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน
- (๕) ค่าใช้จ่ายอื่นใดตามที่ กนช. เห็นสมควร

มาตรา ๓๙ กิจการของกองทุนไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน ผู้จัดการ พนักงาน และลูกจ้างของกองทุนต้องได้รับความคุ้มครองไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่ง

ส่วนที่ ๒ การบริหารกองทุน

มาตรา ๔๐ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนทรัพยากรน้ำ” จำนวนสิบสี่คน ประกอบด้วย

- (๑) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๔) เป็นประธานกรรมการ
- (๒) ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ และอธิบดีกรมบัญชีกลาง เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง
- (๓) ผู้แทนคณะกรรมการลุ่มน้ำ จำนวนห้าคน เป็นกรรมการ
- (๔) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านทรัพยากรน้ำ ด้านการเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านละหนึ่งคน รวมเป็นหกคน เป็นกรรมการ

ให้ผู้จัดการกองทุนเป็นกรรมการและเลขานุการ และบุคคลอื่นไม่เกินสองคนซึ่งคณะกรรมการ
กองทุนกำหนดเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๔) คนหนึ่ง เป็นประธานกรรมการ
คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือกกรรมการตาม (๓) และ (๔) ให้เป็นตามที่ กนช.
ประกาศกำหนด

มาตรา ๔๑ ให้นำมาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๕ มาใช้บังคับกับการดำรงตำแหน่งของกรรมการ
ตามมาตรา ๔๐ (๓) และ (๔) โดยอนุโลม

มาตรา ๔๒ ให้นำมาตรา ๑๘ และมาตรา ๒๑ มาใช้บังคับกับการประชุมและการดำเนินการของ
คณะกรรมการกองทุนโดยอนุโลม

มาตรา ๔๓ ให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) กำหนดนโยบาย วางแผนและควบคุมดูแลกิจการของกองทุนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ
กองทุน
- (๒) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดสรรเงินกองทุนให้แก่คณะกรรมการลุ่มน้ำ
เพื่อใช้ในกิจการตามมาตรา ๓๗
- (๓) ให้ความเห็นชอบแผนงาน โครงการ แผนการใช้จ่ายเงิน และงบประมาณประจำปีของกองทุน
- (๔) ออกข้อบังคับว่าด้วยการปฏิบัติงานของพนักงานและลูกจ้างของกองทุน
- (๕) ออกข้อบังคับว่าด้วยการปฏิบัติงานของผู้จัดการกองทุนและการมอบอำนาจให้บุคคลอื่น
กระทำการแทนผู้จัดการกองทุน
- (๖) กำกับดูแลการดำเนินงานของผู้จัดการกองทุน
- (๗) จัดทำงบการเงินและรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีเสนอต่อ กนช.
- (๘) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่ กนช. มอบหมาย
การออกระเบียบของคณะกรรมการกองทุนตาม (๖) ต้องได้รับความเห็นชอบจาก กนช.

มาตรา ๔๔ ให้มีผู้จัดการคนหนึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติหน้าที่ของกองทุนขึ้นตรงต่อ
คณะกรรมการกองทุน และเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้างของกองทุน

ให้คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้แต่งตั้งผู้จัดการกองทุนตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ กนช.
ประกาศกำหนด

คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของผู้จัดการ
กองทุนให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด ทั้งนี้ การดำรงตำแหน่งไม่เกินสองวาระติดต่อกัน โดยมีวาระละ
ไม่เกินสี่ปี

ให้ผู้จัดการกองทุนได้รับค่าตอบแทนตามที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด โดยความเห็นชอบของ
กนช.

มาตรา ๔๕ ให้ผู้จัดการกองทุนเป็นผู้แทนในกิจการของกองทุนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ผู้จัดการกองทุนอาจมอบอำนาจให้บุคคลใดกระทำการเฉพาะอย่างแทนได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกองทุนประกาศกำหนด

มาตรา ๔๖ การบัญชีของกองทุนให้จัดทำมาตรฐานการบัญชีที่รับรองทั่วไป โดยต้องจัดให้มีการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับกิจการของกองทุนและรายงานผลการตรวจสอบให้คณะกรรมการกองทุนทราบ และเปิดเผยต่อสาธารณชนทุกไตรมาส

คุณสมบัติของผู้ตรวจสอบภายใน รวมทั้ง หลักเกณฑ์ และวิธีการ ให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๔๗ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีงบประมาณทุกปี ให้กองทุนจัดทำงบการเงินของกองทุนส่งให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบก่อนเสนอให้ กนช. ทราบ และนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

หมวด ๔ **การจัดสรรน้ำ**

มาตรา ๔๘ การใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะแบ่งเป็น ๕ ประเภท คือ

- (๑) การใช้น้ำประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ อุปโภคบริโภคในครัวเรือน การประปาหมู่บ้าน
  - (๒) การใช้น้ำประเภทที่สอง ได้แก่ การใช้น้ำเพื่อจารีตประเพณี รักษาระบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
  - (๓) การใช้น้ำประเภทที่สาม ได้แก่ การใช้น้ำเพื่อการเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์รายย่อย และการอุตสาหกรรมในครัวเรือน
  - (๔) การใช้น้ำประเภทที่สี่ ได้แก่ การใช้น้ำเพื่อการเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การบริการ การท่องเที่ยว การประปาขนาดใหญ่ การผลิตพลังงานไฟฟ้า
  - (๕) การใช้น้ำประเภทที่ห้า ได้แก่ การใช้น้ำทุกประเภทเพื่อกิจการขนาดใหญ่ที่ใช้น้ำปริมาณมาก อาจก่อให้เกิดผลกระทบข้ามลุ่มน้ำหรือครอบคลุมพื้นที่อย่างกว้างขวาง
- หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการกำหนดปริมาณการใช้น้ำ ประเภท และกิจการเพิ่มเติมตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๔๙ การจัดสรรน้ำและการใช้น้ำให้คำนึงถึงการใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ การอุปโภคบริโภคในครัวเรือน การเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์รายย่อย การใช้น้ำตามจารีตประเพณี และการใช้น้ำเพื่อรักษา ระบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามลำดับ

มาตรา ๕๐ การใช้น้ำประเภทที่สี่และประเภทที่ห้าตามมาตรา ๔๘ ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาต การออกใบอนุญาต อายุใบอนุญาต การต่ออายุใบอนุญาต การพักใช้หรือการเพิกถอนใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สี่และประเภทที่ห้าให้เป็นไปตามระเบียบที่ กนช. ประกาศกำหนด

ห้ามมิให้จำหน่าย หรือโอนใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่เป็นการโอนโดยผลของกฎหมาย

มาตรา ๕๑ ก่อนการออกใบอนุญาตการใช้น้ำตามมาตรา ๕๐ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่วิเคราะห์สมดุลน้ำในลุ่มน้ำและลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องก่อน ถ้าหากมีปริมาณน้ำที่เพียงพอ และสอดคล้องกับรายงานประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ในระดับลุ่มน้ำนั้น จึงจะอนุญาตได้

มาตรา ๕๒ ในการยื่นขออนุญาตใช้น้ำตามมาตรา ๕๐ ผู้ขอต้องยื่นแผนการบริหารจัดการน้ำมาพร้อมกับคำขอด้วย

แผนการบริหารจัดการน้ำตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับแหล่งน้ำสาธารณะที่จะใช้ ประมาณการปริมาณน้ำที่จะใช้หรือจะเก็บหรือกักไว้เพื่อใช้ สถานที่เก็บหรือกักน้ำ วิธีการใช้น้ำ รวมถึงการบำรุงรักษา ฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งน้ำสาธารณะนั้นด้วย

มาตรา ๕๓ ในกรณีที่ผู้ขออนุญาตใช้น้ำตามมาตรา ๕๐ มีสถานที่เก็บหรือกักน้ำไว้โดยเฉพาะ ต้องดำเนินการจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำที่เก็บหรือกักไว้เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมหรือเกิดภาวะการขาดแคลนน้ำ

แผนบริหารจัดการน้ำที่เก็บหรือกักไว้ในภาวะน้ำท่วมอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันมิให้น้ำที่เก็บหรือกักไว้ล้นออกไปนอกสถานที่เก็บหรือกักน้ำจนอาจก่อให้เกิดน้ำท่วม หรือไปเพิ่มปริมาณน้ำที่ท่วมอยู่แล้วให้มากขึ้นไปอีก

แผนบริหารจัดการน้ำที่เก็บหรือกักไว้เมื่อเกิดภาวะการขาดแคลนน้ำอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญเกี่ยวกับวิธีการใช้น้ำในระหว่างที่เกิดภาวะการขาดแคลนน้ำ การลดปริมาณการใช้น้ำ การหาแหล่งน้ำทดแทน และอัตราความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนน้ำที่มีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา ๕๔ หลักเกณฑ์ วิธีการ อัตราค่าธรรมเนียมใบอนุญาตและอัตราค่าใช้น้ำสำหรับการใช้น้ำประเภทที่สี่และประเภทที่ห้าตามมาตรา ๔๗ ให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๕๕ ให้สำนักงานเลขาธิการ กนช. มีอำนาจจัดเก็บค่าธรรมเนียมใบอนุญาตและค่าใช้น้ำประเภทที่สี่และประเภทที่ห้าตามมาตรา ๔๘ และนำส่งเงินดังกล่าวเข้ากองทุนทรัพยากรน้ำตามมาตรา ๓๗ (๓) ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๕๖ ในการออกใบอนุญาตการใช้น้ำ พนักงานเจ้าหน้าที่อาจกำหนดเงื่อนไขการใช้น้ำที่ผู้รับใบอนุญาตจะต้องปฏิบัติไว้ในใบอนุญาตด้วยก็ได้

การกำหนดเงื่อนไขตามวรรคหนึ่งอาจกำหนดในเรื่องเกี่ยวกับปริมาณน้ำสูงสุดที่จะอนุญาตให้มีการใช้หรือเก็บหรือกักไว้เพื่อใช้ กำหนดเวลาที่จะนำน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะขึ้นมาใช้ บริเวณที่จะให้น้ำขึ้นมาได้ สถานที่เก็บหรือกักน้ำ และบริเวณที่จะใช้น้ำ ตลอดจนเงื่อนไขอื่นอันจำเป็นแก่การควบคุมปริมาณและคุณภาพของน้ำ

มาตรา ๕๗ ใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สี่และประเภทที่ห้า ตามมาตรา ๔๘ ที่ออกไปแล้วนั้น ถ้าต่อมากฎหมายหรือสาระสำคัญของพหุติการณได้เปลี่ยนแปลงไป หรือมีเหตุสำคัญเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการลุ่มน้ำ หรือ กนช. แล้วแต่กรณี มีอำนาจออกคำสั่งแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขการใช้น้ำที่ผู้รับใบอนุญาตจะต้องปฏิบัติได้

มาตรา ๕๘ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ การควบคุมการใช้น้ำและการจัดเก็บค่าใช้น้ำ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำต้องดำเนินการติดตั้งเครื่องมือวัดปริมาณน้ำที่ใช่ และเก็บข้อมูลที่จำเป็นในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่เข้าทำการตรวจสอบ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการเก็บข้อมูลที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๕๙ กรณีที่ผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามเงื่อนไขในใบอนุญาต หรือตามคำสั่งที่กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำเตือนเป็นหนังสือให้บุคคลนั้นปฏิบัติให้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนดก่อนมีคำสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตได้ หากผู้รับใบอนุญาตไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตตามระเบียบหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในมาตรา ๕๐ วรรคสอง

การสั่งพักใช้ใบอนุญาตตามวรรคสองให้กำหนดเวลาตามที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินครั้งละหกสิบวัน

มาตรา ๖๐ ในกรณีที่ผู้ขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ หรือผู้รับใบอนุญาตการใช้น้ำไม่พอใจคำสั่งเกี่ยวกับการออกใบอนุญาต การกำหนดเงื่อนไขในใบอนุญาต การพักใช้ใบอนุญาต หรือการเพิกถอนใบอนุญาตของพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร

หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการยื่นอุทธรณ์และวิธีการพิจารณาอุทธรณ์ให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ ให้เป็นที่สุด

มาตรา ๖๑ ให้มีคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์คณะหนึ่งซึ่ง กนช. แต่งตั้ง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ทางนิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การพัฒนาสังคม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนและไม่เกินเจ็ดคน ให้กรรมการพิจารณาอุทธรณ์เลือกกรรมการพิจารณาอุทธรณ์คนหนึ่ง เป็นประธานกรรมการ คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ให้เป็นไปตามที่ กนช.

มาตรา ๖๒ ให้นำมาตรา ๑๘ มาใช้บังคับกับการประชุมและการดำเนินการของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์โดยอนุโลม

หมวด ๕
การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต

ส่วนที่ ๑
แผนการบริหารจัดการน้ำในภาวะวิกฤต

มาตรา ๖๓ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำจัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตแต่ละลุ่มน้ำไว้เป็นการล่วงหน้า

สาระสำคัญในแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตแต่ละลุ่มน้ำให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

ในการจัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตแต่ละลุ่มน้ำให้คณะกรรมการลุ่มน้ำ จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในเขตลุ่มน้ำตามความเหมาะสม

มาตรา ๖๔ เมื่อคณะกรรมการลุ่มน้ำได้จัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามมาตรา ๖๓ แล้ว ให้เสนอต่อ กนช. เพื่อให้ความเห็นชอบและนำไปประกอบการพิจารณาจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตแห่งชาติ

ให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องยึดถือแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตของ กนช. เป็นแผนหลักในการปฏิบัติการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

มาตรา ๖๕ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำประสานความร่วมมือและตัดสินใจร่วมกับผู้อำนวยการ ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเพื่อดำเนินการตามแผนมาตรา ๖๔ วรรคสอง

มาตรา ๖๖ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำติดตามการดำเนินการและทบทวนแผนการบริหารจัดการน้ำในภาวะวิกฤตในลุ่มน้ำให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ส่วนที่ ๒
คณะบัญชาการ

มาตรา ๖๗ ให้ กนช. คัดเลือกคณะบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์หรือมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ เป็นคณะบัญชาการในภาวะวิกฤตรุนแรงที่ส่งผลกระทบและก่อให้เกิดความเสียหายในวงกว้างครอบคลุมพื้นที่หลายลุ่มน้ำ ประกอบด้วยคณะบุคคลไม่เกินเจ็ดคน และต้องกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบสูงสุดเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ เพื่อให้นายกรัฐมนตรีเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาแต่งตั้ง

คณะบัญชาการในภาวะวิกฤตรุนแรงตามวรรคหนึ่ง มีอำนาจหน้าที่เข้าร่วมประชุม วินิจฉัย สั่งการ กำหนดมาตรการ ติดตาม เฝ้าระวัง ควบคุมการปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉิน ด้วยระบบการสั่งการ การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ ตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต ร่วมกับผู้รับผิดชอบตามกฎหมายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

มาตรา ๖๘ เมื่อ กนช. เห็นว่าอาจเกิดภาวะวิกฤต ให้มีอำนาจในการประกาศภาวะวิกฤตรุนแรง ตามมาตรา ๖๗

เมื่อสถานการณ์ภาวะวิกฤตสิ้นสุดลงแล้ว ให้ประกาศยกเลิกประกาศภาวะวิกฤตรุนแรงนั้นเสีย

ส่วนที่ ๓ อำนาจหน้าที่

มาตรา ๖๙ เมื่อ กนช. ประกาศภาวะวิกฤตรุนแรง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในส่วนนี้

มาตรา ๗๐ เพื่อประโยชน์ของการป้องกันและบรรเทาภาวะวิกฤต ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจดังต่อไปนี้

- (๑) สั่งการให้บุคคลใดทำการเก็บ กัก ระบายน้ำหรือเกลี่ยน้ำเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- (๒) ใช้ที่ดินของบุคคลใดเพื่อก่อสร้าง วางสิ่งของ สืบน้ำผ่านที่ดิน หรือติดตั้งอุปกรณ์
- (๓) เข้าไปในที่ดินของบุคคลใดเพื่อทำการสำรวจ ตรวจสอบ หรือเก็บรวบรวมข้อเท็จจริง
- (๔) สั่งให้บุคคลหรือหน่วยงานใดต้องกระทำการหรืองดเว้นการกระทำการ

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องดำเนินการตาม (๒) และ (๓) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งเป็นหนังสือ ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวันก่อนวันที่จะมีการดำเนินการ ทั้งนี้ ต้องแสดงวัตถุประสงค์ ลักษณะ และวันเวลาในการใช้ที่ดินด้วย เว้นแต่กรณีฉุกเฉินให้พนักงานเจ้าหน้าที่อำนาจเข้าใช้ที่ดินเพื่อดำเนินการ ตาม (๒) และ (๓) ได้ทันทีโดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า

การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จ่ายค่าทดแทนตามความเป็นธรรมสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้น

ในกรณีที่บุคคลใดต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่และการปฏิบัติการดังกล่าวมิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์เฉพาะตนเพียงผู้เดียว ให้ กนช. จ่ายค่าทดแทน ชดเชย หรือเยียวยา แล้วแต่กรณี ตามความเป็นธรรมให้แก่บุคคลนั้นด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดค่าทดแทน ค่าชดเชย ค่าเยียวยา ตามวรรคสาม และวรรคสี่ ให้เป็นตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๗๑ การที่พนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปในที่ดินของบุคคลใดเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๗๐ (๒) และ (๓) ให้กระทำในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก

หากมีความจำเป็นที่ต้องมีการดำเนินการต่อเนื่องจากเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่งหรือมีกรณีฉุกเฉิน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการในเวลาอื่นนอกจากเวลาดังกล่าวตามวรรคหนึ่งได้

มาตรา ๗๒ ห้ามมิให้บุคคลใดเอาไป ยักย้าย ทำอันตราย หรือทำให้เสียหายแก่สิ่งก่อสร้าง สิ่งของ หรืออุปกรณ์ใดๆ หรือละเมิดมาตรการใดๆ ที่พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีขึ้นเพื่อป้องกันและแก้ไขภาวะวิกฤต ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำแก้ไข ให้กลับคืนดีดังเดิม ถ้าผู้นั้นไม่ยินยอมกระทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการ โดยผู้นั้นจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดังกล่าว

มาตรา ๗๓ นอกจากที่มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยด้วย

มาตรา ๗๔ ให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ คณะกรรมการลุ่มน้ำ และเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการตามหน้าที่ในป้องกันและบรรเทาภาวะวิกฤตตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และในการปฏิบัติการตามหน้าที่ดังกล่าว หากได้ดำเนินการไปตามอำนาจหน้าที่ และได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุและมีได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ให้ผู้กระทำการนั้นพ้นจากความผิดและความรับผิดชอบ

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง หากเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้ใดซึ่งมิใช่เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการบำบัดภัยอันตรายจากสาธารณภัยนั้น ให้ทางราชการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กนช. ประกาศกำหนด

หมวด ๖

การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำ

มาตรา ๗๕ กนช. โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจในการออกประกาศกำหนดเขตอนุรักษ์และพื้นที่ทรัพยากรน้ำหรือเขตอนุรักษ์และพื้นที่แหล่งต้นน้ำ ทั้งนี้ เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ประกาศตามวรรคหนึ่งหากมิได้กำหนดระยะเวลาบังคับใช้ไว้เป็นอย่างอื่น ให้มีผลบังคับใช้ห้าปี ในกรณีที่คณะกรรมการลุ่มน้ำเห็นว่า พื้นที่ใดมีลักษณะเป็นแหล่งน้ำ หรือแหล่งต้นน้ำอันควรอนุรักษ์ ให้ คณะกรรมการลุ่มน้ำเสนอต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เพื่อพิจารณาประกาศ ให้พื้นที่นั้นเป็นเขตอนุรักษ์และพื้นที่ทรัพยากรน้ำหรือเขตอนุรักษ์และพื้นที่แหล่งต้นน้ำตามวรรคหนึ่งได้

มาตรา ๗๖ การออกประกาศกำหนดเขตตามมาตรา ๗๕ ต้องมีแผนที่แสดงแนวเขตแนบท้ายประกาศ และกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการเรื่องหนึ่งเรื่องใดดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดห้ามการกระทำใดๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำหรือแหล่งต้นน้ำ

(๒) กำหนดมาตรการในการสงวน การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ หรือแหล่งต้นน้ำตามความเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่นั้น

(๓) กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือมิให้กระทบกระเทือน ต่อระบบนิเวศตามธรรมชาติ

(๔) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่นๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่นั้น

หลักเกณฑ์ มาตรการและวิธีการที่กำหนดในประกาศ กนช .ตามวรรคหนึ่งจะกำหนดให้เรื่องหนึ่ง เรื่องใดใช้บังคับเป็นการทั่วไปทุกท้องที่ หรือให้ใช้บังคับเฉพาะท้องที่ใดท้องที่หนึ่งก็ได้

ให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการลุ่มน้ำ หรือคณะกรรมการลุ่มน้ำ สาขาปฏิบัติการให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการตามวรรคหนึ่งด้วย

ในกรณีประกาศ กนช .ตามวรรคหนึ่งขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวง ประกาศ หรือข้อบัญญัติ ท้องถิ่นซึ่งออกตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง กฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร หรือกฎหมายอื่นที่กำหนด หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณเดียวกันหรือในเรื่องเดียวกัน ให้เป็นไปตามประกาศ กนช . เว้นแต่กรณีกฎกระทรวง ประกาศ หรือกฎขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกฎหมายดังกล่าวนั้นมี หลักเกณฑ์ที่สอดคล้องและไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประกาศ กนช .ให้ดำเนินการไปตามกฎกระทรวง ประกาศ หรือกฎขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

มาตรา ๗๗ เมื่อได้มีประกาศ กนช .ตามมาตรา ๗๖ ใช้บังคับแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดใช้ประโยชน์ที่ดิน แตกต่างหรือขัดกับข้อกำหนดในประกาศนั้น

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่กรณีเจ้าของหรือผู้ครองครองที่ดินที่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดินมา ก่อนที่จะมีประกาศ กนช .ตามวรรคหนึ่งใช้บังคับและจะใช้ประโยชน์ที่ดินเช่นนั้นต่อไป แต่ถ้า กนช .เห็นว่าการ ใช้ประโยชน์ที่ดินเช่นนั้นต่อไปอาจมีผลกระทบกระเทือนต่อทรัพยากรน้ำ ให้ กนช. เสนอต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อพิจารณา

มาตรา ๗๘ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างสมดุลและยั่งยืน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกกฎขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการนี้ได้

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อเพื่อ เสนอกฎขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๗๙ ในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำ หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรน้ำนั้นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเสียหาย ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อขจัดความเสียหายและทำให้ทรัพยากรน้ำกลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ ใกล้เคียงกับสภาพเดิมหรือเหมาะสมจะใช้ประโยชน์ภายในระยะเวลาที่กำหนดได้

มาตรา ๘๐ ให้หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่สนับสนุน ให้คำปรึกษาด้านเทคนิคและด้านวิชาการ รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา องค์กรผู้ใช้น้ำ และประชาชน

มาตรา ๘๑ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นลักษณะเป็นการเททิ้ง ระบายหรือกระทำการอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดให้ปะปนไปในน้ำ หรือลงในที่ดินที่มีผลโดยตรงไปยังแหล่งน้ำสาธารณะ อันอาจเป็นเหตุทำให้เกิดภาวะมลพิษแก่น้ำหรือทำให้น้ำมีสภาพเป็นพิษจนอาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของบุคคล

มาตรา ๘๒ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมีลักษณะเป็นการทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือระบบนิเวศ จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของน้ำและก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศหรือคุณภาพชีวิตของบุคคล

หมวด ๗

การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ

มาตรา ๘๓ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ ให้เจ้าพนักงาน พนักงานเจ้าหน้าที่รวมทั้ง ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานและผู้ช่วยเหลือพนักงานเจ้าหน้าที่ แล้วแต่กรณี มีอำนาจเข้าไปในที่ดินของบุคคลใด เพื่อตรวจตราแหล่งน้ำ สำนวน หรือเก็บข้อมูลที่จำเป็นในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกได้

หากมีความจำเป็นที่ต้องมีการดำเนินการต่อเนื่องจากเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่งหรือมีกรณีฉุกเฉิน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการในเวลาอื่นนอกจากเวลาดังกล่าวตามวรรคหนึ่งได้

มาตรา ๘๔ ในกรณีที่มีหลักฐานอันสมควรเชื่อได้ว่ามีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในที่ดิน อาคาร สถานที่ หรือยานพาหนะของบุคคลใดในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจค้น กัก ยึดหรืออายัดเอกสาร หรือสิ่งใดที่เกี่ยวข้องได้

หากมีความจำเป็นที่ต้องมีการดำเนินการต่อเนื่องจากเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่งหรือมีกรณีฉุกเฉิน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการในเวลาอื่นนอกจากเวลาดังกล่าวตามวรรคหนึ่งได้

การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการตรวจค้น กัก ยึด หรืออายัดเอกสาร หรือสิ่งใดที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘๕ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่และผู้ช่วยเหลือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่และผู้ช่วยเหลือพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ให้พนักงานเจ้าหน้าที่และผู้ช่วยเหลือพนักงานเจ้าหน้าที่แสดงบัตรประจำตัวต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และให้ผู้ที่เกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกตามสมควร

บัตรประจำตัวให้เป็นไปตามที่ กนช. ประกาศกำหนด

มาตรา ๘๖ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งให้บุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อขจัดความเสียหายที่เกิดขึ้นและทำให้

กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมภายในระยะเวลาที่กำหนดได้ ในกรณีที่ผู้ใช้นั้นได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) เกือบ กักหรือใช้น้ำตามมาตรา ๙ จนเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายเกินสมควรแก่ประโยชน์ของบุคคลอื่นหรือสาธารณะ

(๒) เท ทิ้ง ระบายหรือกระทำการอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดให้ปะปนไปในน้ำ หรือลงในที่ดินที่มีผลโดยตรงไปยังแหล่งน้ำสาธารณะ อันอาจเป็นเหตุทำให้เกิดภาวะมลพิษแก่น้ำหรือทำให้น้ำมีสภาพเป็นพิษจนอาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลอย่างร้ายแรง

(๓) ทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือระบบนิเวศ จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของน้ำและก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศหรือคุณภาพชีวิตของบุคคล

หมวด ๘

ความรับผิดชอบทางแพ่ง

มาตรา ๘๗ ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อกระทำโดยผิดกฎหมายทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำหรือใช้ทรัพยากรน้ำโดยไม่มีสิทธิตามกฎหมาย ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น ถ้าความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำเกิดจากวัตถุหรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรง หรือเป็นพิษอย่างรุนแรง ผู้ครอบครองหรือควบคุมวัตถุหรือสิ่งอื่นใดนั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นแม้จะมีได้เกิดขึ้นโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือเป็นการกระทำตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่

ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา ๘๗ นี้ให้รวมถึง

(๑) ค่าใช้จ่ายที่รัฐได้จ่ายไปในการกำจัด เคลื่อนย้ายสิ่งทีก่อให้เกิดความเสียหาย หรือกระทำให้สิ่งนั้นหมดสภาพความเป็นอันตรายหรือความเป็นพิษ ตลอดจนการนำเอาของนั้นมาเก็บ กัก หรือรักษาไว้

(๒) ค่าใช้จ่ายที่รัฐได้จ่ายไปในการทำให้ทรัพยากรน้ำกลับคืนสู่สภาพเดิม

(๓) ค่าใช้จ่ายที่รัฐได้จ่ายไปในการช่วยเหลือบุคคล หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นเนื่องในความเสียหายนั้น

(๔) ค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานของรัฐในการประเมินความเสียหายและประเมินค่าใช้จ่ายในการเยียวยาผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพของบุคคล

(๕) ค่าใช้จ่ายที่รัฐได้จ่ายในการดำเนินการเพื่อให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมาย เช่น ค่าใช้จ่ายที่รัฐจ่ายเป็นค่าทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ค่าใช้จ่ายในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีในศาล และค่าธรรมเนียมศาล

(๖) มูลค่าของทรัพยากรน้ำที่ต้องเสียหายหรือถูกใช้ไปโดยไม่มีสิทธิตามกฎหมาย

(๗) ค่าเสียหายที่เกิดจากการใช้งบประมาณของรัฐหรือจากแหล่งเงินทุนอื่นเพื่อใช้ในการบำบัดฟื้นฟูและบูรณะความเสียหายของทรัพยากรน้ำให้คืนกลับสู่สภาพเดิม

(๘) ค่าเสียโอกาสในการนำงบประมาณหรือเงินทุนที่ใช้ตาม (๗) ไปลงทุนในโครงการอื่นของรัฐเพื่อสังคมโดยรวม

(๙) ค่าเสียหายต่อเรื่องอื่นๆ อันพึงเกิดในอนาคต

ให้หน่วยงานของรัฐ และหรือ กนช. ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลทรัพยากรน้ำในแหล่งน้ำที่เกิดความเสียหายเป็นผู้รับผิดชอบ ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

ให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในศาลเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องสำหรับการที่ทรัพยากรน้ำเสียหายได้ตามที่หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลทรัพยากรน้ำ และหรือ กนช. มีคำขอ

ในกรณีแหล่งน้ำที่เกิดความเสียหายจากการกระทำตามวรรคหนึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงานให้ กนช. สั่งการให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนภายในระยะเวลา ๖๐ วัน

เพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชนที่เป็นนิติบุคคลซึ่งมีวัตถุประสงค์และดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ การอนุรักษ์หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีใช้แสวงหาผลกำไร สามารถฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนตามบทบัญญัติมาตรานี้ได้ ทั้งนี้ ค่าสินไหมทดแทนตาม (๖) หรือ (๙) ให้นำส่งเข้ากองทุนทรัพยากรน้ำตามมาตรา ๓๗ (๔)

มาตรา ๘๘ ในกรณีที่ความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำเกิดจากการกระทำของลูกจ้าง ตัวแทน หรือผู้รับจ้าง รวมถึงบริวาร ให้นายจ้าง ตัวการ หรือผู้ว่าจ้างของบุคคลนั้น รวมถึงบริวาร ต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามความในหมวดนี้ด้วย ทั้งนี้ ให้นำหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของนายจ้าง ตัวการ และผู้ว่าจ้าง รวมถึงบริวาร ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่บุคคลที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำเป็นนิติบุคคล ให้ผู้แทนนิติบุคคล กรรมการผู้มีอำนาจ หรือผู้จัดการของนิติบุคคลนั้นต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลดังกล่าว ถ้าการกระทำของผู้นั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมมีส่วนทำให้นิติบุคคลนั้นกระทำการดังกล่าวด้วย

มาตรา ๘๙ ในกรณีที่ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำได้กระทำตามคำสั่งตามมาตรา ๗๙ และมีผลเป็นการขจัดหรือบรรเทาความเสียหายและทำให้ทรัพยากรน้ำกลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมหรือเหมาะสมจะใช้ประโยชน์ ให้มีผลเป็นการลดจำนวนค่าสินไหมทดแทนตามสัดส่วนที่ได้กระทำ

หมวด ๙
บทกำหนดโทษ

ส่วนที่ ๑
บททั่วไป

มาตรา ๙๐ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของบุคคลใด หรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นด้วย

ส่วนที่ ๒ โทษปรับทางปกครอง

มาตรา ๙๑ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจลงโทษปรับทางปกครองตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ในการลงโทษปรับทางปกครอง ให้คำนึงถึงความร้ายแรงแห่งพฤติกรรมที่กระทำผิด และในกรณี que เห็นสมควร พนักงานเจ้าหน้าที่อาจมีคำสั่งให้ผู้นั้นดำเนินการใดๆ เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องหรือเหมาะสมได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และระยะเวลาในการพิจารณาโทษทางปกครองให้เป็นไปตามที่ กษช .ประกาศกำหนด

กรณีผู้ถูกลงโทษปรับทางปกครองไม่ชำระค่าปรับทางปกครองภายในเวลาที่กำหนดหรือ ชำระไม่ครบถ้วนถูกต้อง ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๙๒ ในกรณีที่ชุมชนหรือผู้ใช้น้ำก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำได้กระทำตาม คำสั่งและมีผลเป็นการขจัดหรือบรรเทาความเสียหายและทำให้ทรัพยากรน้ำกลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิมหรือเหมาะสมจะใช้ประโยชน์ ให้มีผลเป็นการได้รับการยกเว้นโทษหรือลดโทษตามส่วนที่ ได้กระทำ

มาตรา ๙๓ ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งที่ออกตามมาตรา ๗๐ (๑) หรือ (๔) ต้องระวางโทษปรับทางปกครอง ไม่เกินสามแสนบาท และปรับอีกวันละไม่เกินสามหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน

มาตรา ๙๔ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๗๗ และมาตรา ๗๙ ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งแสน บาท และปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน

มาตรา ๙๕ ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งที่ออกตามมาตรา ๘๖ (๑) ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกิน สองแสนบาท และปรับอีกวันละไม่เกินสองหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน

มาตรา ๙๖ ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งที่ออกตามมาตรา ๘๖ (๒) ต้องระวางโทษ ดังนี้
(๑) ในกรณีที่ทำให้เกิดภาวะมลพิษแก่ น้ำ ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินห้าแสนบาท และปรับอีกวันละไม่เกินห้าหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน

(๒) ในกรณีที่ทำให้น้ำมีสภาพเป็นพิษจนอาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลอย่างร้ายแรง ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งล้านบาท และปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งแสนบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน

มาตรา ๙๗ ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งที่ออกตามมาตรา ๘๖ (๓) ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินห้าแสนบาท และปรับอีกวันละไม่เกินห้าหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน

มาตรา ๙๘ ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งที่ออกตามมาตรา ๒๓ ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท และปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งพันบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน

ส่วนที่ ๓ โทษทางอาญา

มาตรา ๙๙ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๘๑ ต้องระวางโทษ ดังนี้

(๑) ในกรณีที่ทำให้เกิดภาวะมลพิษแก่ น้ำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๒) ในกรณีที่ทำให้น้ำมีสภาพเป็นพิษจนอาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลอย่างร้ายแรง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐๐ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๙๙ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๐๑ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการกำหนดลุ่มน้ำตามมาตรา ๒๖ ให้ยึดถือขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำตามเดิมไปพลางก่อน

มาตรา ๑๐๒ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำตามมาตรา ๒๗ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ปฏิบัติหน้าที่ตามเดิมในลุ่มน้ำนั้นไปพลางก่อนจนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๐๓ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการคัดเลือกกรรมการตามมาตรา ๑๑ (๔) ให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ปฏิบัติหน้าที่ที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ จนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติให้แล้วเสร็จตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๐๔ ในวาระเริ่มแรก ให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกกรรมการลุ่มน้ำตามมาตรา ๒๗ (๒) และ (๔) และดำเนินการคัดเลือกให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

การกำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการลุ่มน้ำตามวรรคหนึ่ง
ต้องมีเป้าหมายเพื่อคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้และความสามารถสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายนี้
บัญญัติ ตลอดทั้งคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ อย่างสมดุลกัน

มาตรา ๑๐๕ ในวาระเริ่มแรก ให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติตามระเบียบสำนัก
นายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการ
คัดเลือกกรรมการ ตามมาตรา ๑๑ (๔) เพื่อเป็นกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และดำเนินการคัดเลือกให้แล้ว
เสร็จภายในระยะเวลาสองร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๑๐๖ เมื่อประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาตและการออก
ใบอนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สี่ และหรือประเภทที่ห้าตามมาตรา ๕๐ วรรคสองใช้บังคับแล้ว ให้ผู้ใช้น้ำที่เข้า
ลักษณะของการใช้น้ำประเภทที่สี่หรือประเภทที่ห้าตามมาตรา ๔๘ แล้วแต่กรณี ยื่นคำขอรับใบอนุญาตการใช้น้ำ
ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ประกาศดังกล่าวมีผลบังคับ และเมื่อได้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตภายในกำหนดเวลา
ดังกล่าวแล้วให้ใช้น้ำต่อไปได้จนกว่าพนักงานเจ้าหน้าที่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ข
คณะกรรมการการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
คณะอนุกรรมการและที่ปรึกษา
อนุกรรมการการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำ

ภาคผนวก ข

คณะกรรมการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑. นายปราโมทย์ ไม้กลัด	ประธานกรรมการ
๒. ศาสตราจารย์เกียรติคุณตรีังใจ บุรณสมภพ	รองประธานกรรมการ
๓. นางอรพินท์ วงศ์ชุมพิศ	รองประธานกรรมการ
๔. นายกิตติศักดิ์ คณาสวัสดิ์	รองประธานกรรมการ
๕. นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร	รองประธานกรรมการ
๖. นายสุวัช สิงห์พันธุ์	รองประธานกรรมการ
๗. นายเกษมสันต์ จิณณาโวโส	รองประธานกรรมการ
๘. นายธรรม์ อารังนาวาสวัสดิ์	โฆษกกรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์สุชาติ นวกวงษ์	เลขานุการคณะกรรมการ
๑๐. นายหาญณรงค์ เยาวเลิศ	ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ
๑๑. นางทิฆัมพร กองสอน	ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ
๑๒. นายเกรียงไกร ภูมิเหล่าแจ้ง	กรรมการ
๑๓. นายจรัส สุทธิกุลบุตร	กรรมการ
๑๔. นายชาลี เอียดสกุล	กรรมการ
๑๕. นายชิตชัย จิระตุวินันท์	กรรมการ
๑๖. นายณรงค์ศักดิ์ อังคะสุวพลา	กรรมการ
๑๗. นายดำรงค์ พิเดช	กรรมการ
๑๘. นายเดชฤทธิ์ ปัญจะมูล	กรรมการ
๑๙. นายธวัช สุวุฒิกุล	กรรมการ
๒๐. พลเอก ธวัชชัย สมุทรสาคร	กรรมการ
๒๑. นายบัณฑูร เศรษฐศิโรตม์	กรรมการ
๒๒. นายประทวน สุทธิอำนวยเดช	กรรมการ
๒๓. นายประเสริฐ ศัลย์วิวรรธน์	กรรมการ
๒๔. นายสยมพร ลิ้มไทย	กรรมการ
๒๕. นายอุทัย สอนหลักทรัพย์	กรรมการ

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำ

๑. นายปราโมทย์ ไม้กลัด	ประธานอนุกรรมการ
๒. รองศาสตราจารย์สุวัฒนา จิตตลดากร	รองประธานอนุกรรมการ
๓. นายธวัช สุวุฒิกุล	อนุกรรมการ
๔. รองศาสตราจารย์สุชาติ นวกวงษ์	อนุกรรมการ
๕. พลเอก ธวัชชัย สมุทรสาคร	อนุกรรมการ
๖. นายจรัส สุทธิกุลบุตร	อนุกรรมการ
๗. นายชาลี เอียดสกุล	อนุกรรมการ
๘. นายหาญณรงค์ เยาวเลิศ	อนุกรรมการ
๙. นายอิสระพัฒน์ ธีรพัฒนศิริ	อนุกรรมการ
๑๐. นายคงอุดม สวัสดิรัฐ	อนุกรรมการ
๑๑. นายเอกวิทย์ จรประดิษฐ์	อนุกรรมการ
๑๒. นายปัญญา ขวัญยืน	อนุกรรมการ
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สีตางค์ พิสัยหล้า	เลขานุการคณะอนุกรรมการ

ที่ปรึกษาอนุกรรมการ

๑. นายกิตติศักดิ์ คณาสวัสดิ์
๒. นายเกรียงไกร ภูมิเหล่าแจ้ง
๓. นายเดชฤทธิ์ ปัญจะมูล
๔. นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร

